

Journal of Chandrakasemsarn

จันทกรเกษมสาร

ปีที่ 29 ฉบับที่ 02 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

Vol.29 No.02 [July - December 2023]

ISSN (Online) : 2651-1975, ISSN (Print) : 0858-0006

T.SunSany

ผลงาน Dried Another Day ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีระชัย สุขสวัสดิ์
ได้รับรางวัล Excellence Award จาก 2022 Spring Malaysia International Online Juried Art Competition

Institute of
Research
and **Development**
Chandrasem Rajabhat University

วารสารจันทร์เกษมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ปีที่ 29 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566

บรรณาธิการแถลง

วารสารจันทร์เกษมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีที่ 29 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม) พ.ศ. 2566 เป็นวารสารระดับชาติ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1 โดยวารสารจันทร์เกษมสารมีความมุ่งหวังเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูลทางการวิจัย และข้อมูลทางวิชาการที่มีคุณภาพสำหรับคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ วารสารฉบับนี้ได้นำเสนอบทความทั้งหมด 10 เรื่อง ที่มีประโยชน์ต่อวงวิชาการมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ประกอบไปด้วย

บทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง ดังนี้ 1) บทความวิชาการเรื่อง “แนวโน้มของเครื่องมือและเทคนิคการบริหารในอนาคต” นำเสนอแนวโน้มของเครื่องมือและเทคนิคการบริหาร 4 เทคนิคที่คาดการณ์ว่าจะเป็นเครื่องมือของการบริหารที่สำคัญในการบริหารทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 2) เรื่อง “การปรับวงดนตรีไทยตามแนวคิดองค์ประกอบดนตรี” ที่สะท้อนให้เห็นว่าการปรับวงดนตรีต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เพื่อวางรูปแบบการบรรเลงดนตรีไทยให้เกิดความไพเราะเหมาะสม มีคุณภาพการบรรเลงที่ดีขึ้น

บทความวิจัย จำนวน 8 เรื่อง ดังนี้ 1) เรื่อง “อิทธิพลของกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมต่อการสร้างประสบการณ์ตราสินค้าและความรักในตราสินค้าของผู้ใช้แอปพลิเคชันจัดส่งอาหารในประเทศไทย” ที่จะเป็แนวทางสำหรับผู้ให้บริการแอปพลิเคชันจัดส่งอาหารพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเสริมสร้างและกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดประสบการณ์ต่อตราสินค้าในเชิงบวกและเกิดอารมณ์ความรักในตราสินค้า สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ให้บริการและผู้บริโภค 2) เรื่อง “คุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชน” ที่ศึกษาคุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครและความคาดหวังของอาสาสมัครชุมชนต่อคำตอบแทนในงานอาสาสมัคร เพื่อที่จะได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบและพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนงานอาสาสมัครทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ 3) เรื่อง “การพัฒนาวัตกรรมการทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง” ที่ศึกษาปัญหาเชิงลึกเกี่ยวกับการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของผู้เรียนในระดับการศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษาในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท จนนำมาสู่การพัฒนาวัตกรรมการทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ 4) เรื่อง “พฤติกรรมกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเขียน จังหวัดชัยนาท” ที่ได้นำเสนอพฤติกรรมกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเขียน อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนการผลิตให้ตรงตามความต้องการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่ และการกำหนดชนิดผักที่จะปลูกที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและภูมิสังคม 5) เรื่อง “การคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา” ที่ได้สร้างและพัฒนา

รูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 6) เรื่อง “รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบในบริบทจังหวัดพะเยา” สะท้อนให้เห็นรูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษา ประกอบด้วย รูปแบบการจัดการเรียนการสอนซึ่งคณะครูเลือกอย่างอิสระจากแนวปฏิบัติที่ดีของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา และรูปแบบการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ รูปแบบการบริหาร R A L Model 7) เรื่อง “ผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชันของกลุ่มตัวอย่างในตำบลห้วยงู อำเภอห้วยคา จังหวัดชัยนาท” ที่ได้ นำแอปพลิเคชันการจัดทำบัญชีครัวเรือนไปใช้กับประชาชนในตำบลห้วยงู อำเภอห้วยคา จังหวัดชัยนาท เพื่อให้ประชาชนสามารถจัดการการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 8) เรื่อง “รูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดชลบุรี” เป้าหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบและหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี และสร้างแนวทางในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย

ทางกองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของบทความวิชาการและบทความวิจัยทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ลงเผยแพร่ในวารสารจันทร์เกษมสาร รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการพิจารณา ถ้อยแถลง และให้ข้อเสนอแนะแก่เจ้าของบทความ เพื่อให้วารสารจันทร์เกษมสารได้บทความที่มีคุณภาพสำหรับผู้สนใจจะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณพัชญ์ปภา สว่างนุวัตกุล
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิชาการ

แนวโน้มของเครื่องมือและเทคนิคการบริหาร ในอนาคต	<i>Trends of Administrative Tools and Techniques in The Future</i>	A02 16
การปรับวงดนตรีไทยตามแนวคิดองค์ประกอบดนตรี	<i>Adjustment of Thai Ensemble Based on Elements of Music Concept</i>	A03 31

บทความวิจัย

อิทธิพลของกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคม ต่อการสร้างประสบการณ์ตราสินค้าและความรัก ในตราสินค้าของผู้ใช้แอปพลิเคชันจัดส่งอาหาร ในประเทศไทย	<i>The Influence of Social Media Marketing Activities on Brand Experience and Brand Love among Food Delivery Application Users in Thailand</i>	R10 142
คุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัคร ของอาสาสมัครชุมชน	<i>The Social Value of Voluntary Work of the Community Volunteers</i>	R11 158
การพัฒนานวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริม การอ่านออกเขียนได้ โดยกระบวนการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง	<i>Development of Psychological Innovations to Promote Literacy Through Parental Involvement in a Participatory Action Research Process</i>	R12 174
พฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ จังหวัดชัยนาท	<i>Consumer's Hygiene Vegetable Consumption Behavior in Ban Chien Subdistrict of Chinat Province</i>	R13 190
ภาษาในป้ายห้ามของไทย: การศึกษาตามแนวภูมิ ทัศน์ภาษา	<i>Language in Thai Forbidding Signs: A Linguistic Landscape Study</i>	R14 206
ผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชัน ของกลุ่มตัวอย่างในตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	<i>The Effect of Household Accounting with Application of Sample in Huai Ngu Community, Hankha District, Chainat Province</i>	R15 222
รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดี ของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษาในรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษา ทั้งระบบในบริบทจังหวัดพะเยา	<i>A Model and Mechanisms for Applying Knowledge Gained from Best Practices in Professional Development Activities to Enhance the Quality of Education for the Whole School System in the Context of Phayao</i>	R16 238
รูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดชลบุรี	<i>The Model of Health Tourism Business Management of Thai Tourists in Chon Buri Province</i>	R17 254

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ	A
หลักเกณฑ์การลงตีพิมพ์ในวารสารจันทร์เกษมสาร	B
คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ	C
เกี่ยวกับกองบรรณาธิการ	F

แนวโน้มของเครื่องมือและเทคนิคการบริหารในอนาคต

พงศกร ศรีรงค์ทอง

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวโน้มของเครื่องมือและเทคนิคการบริหารในอนาคต ซึ่งการบริหารองค์การทั้งภาครัฐและเอกชนต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยใช้การจำแนกตามเกณฑ์หน้าที่ (Function) เพื่อให้เข้าใจการใช้งานของเครื่องมือและเทคนิคการบริหารได้ดีขึ้น ประกอบด้วย 4 เทคนิค ได้แก่ 1) เทคนิคการบริหารด้านการวางแผน ยุทธศาสตร์ที่ต้องอาศัยแนวคิดการคาดการณ์เชิงกลยุทธ์ หลักการวิเคราะห์ SOAR และแบบจำลองธุรกิจ (Business Model Canvas) 2) เทคนิคการบริหารด้านการจัดการความรู้ที่ต้องเชื่อมโยงกับปัญญาประดิษฐ์ 3) เทคนิคการบริหารด้านการจัดการคุณภาพที่ต้องมีการผสมผสานระหว่างการจัดการคุณภาพและการปรับระบบ และการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐที่นำไปสู่ระบบราชการ 4.0 และ 4) เทคนิคการบริหารความเสี่ยงที่ต้องให้ความสำคัญกับการจัดการภาวะวิกฤต การบริหารความเสี่ยงเพื่อสร้างมูลค่าให้กับองค์การ และการบริหารความเสี่ยง VUCA

สำหรับแนวทางการประยุกต์ใช้เครื่องมือและเทคนิคการบริหาร ควรพิจารณาในประเด็น ดังนี้ 1) ต้องเข้าใจหลักการและวัตถุประสงค์ที่สำคัญของเครื่องมือและเทคนิคการบริหารแต่ละอย่าง 2) ต้องเข้าใจก่อนว่าปัญหาขององค์การคืออะไร และ 3) ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมขององค์การ ที่สำคัญ คือ ต้องพิจารณาคงคู่ไปกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของแต่ละองค์การ รวมทั้งต้องศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการนำไปใช้เพื่อปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละองค์การเพื่อหาแนวทางในการประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหาร เครื่องมือการบริหาร เทคนิคการบริหาร

Trends of Administrative Tools and Techniques in The Future

Pongsakorn Srirongthong

Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

Abstract

The objectives of this academic article are to present insight knowledge concerning future of Administrative Tools and Techniques which are continuously developing throughout the period of time categorized by functions to simplify the application of Administrative Tools and Techniques. Therefore, both private and government organizations could be found requiring adaptations to accommodate this dynamic. Regarding the trend of administrative tools and techniques which could be adopted to function future administration, the following concept and techniques could be discussed. The discussion consists of four techniques including: 1) administrative technique of strategic planning based on strategic foresight; i.e., SOAR analysis or business model canvas; 2) administrative techniques which integrate knowledge management and artificial intelligence; 3) administrative techniques concerning quality management are required to include reengineering, developing Public Sector Management Quality Award (PMQA) to achieve Government 4.0; and 4) risk management in terms of VUCA risk management that could be function to increase value added to the organization.

Regarding the application of these administrative tools and techniques, the following aspects could be considered: 1) understanding of techniques and their major objective; 2) understanding of organization's issues, and 3) understanding of organizational culture. It is important that incidental factors and certain contextual factors specific to each organization should be taken into consideration. In addition, difficulties and obstacles in relation to the usage of techniques and tools should also be examined. Therefore, adaptation could be made to accommodate each organization's unique context. Then efficiency and effectiveness could be expected.

Keywords: Administration, Administrative Tools, Administrative Techniques

บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการบริหารองค์การและการปฏิบัติงานในองค์การทั้งภาครัฐและเอกชนมีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงขอบเขตขององค์การ โครงสร้างองค์การ กระบวนการทำงาน และเทคโนโลยี จึงจำเป็นที่องค์การจะต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและคาดการณ์ถึงในอนาคต การนำเครื่องมือและเทคนิคการบริหารมาใช้แก้ปัญหา หรือประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงาน ลดความเสี่ยง ช่วยสนับสนุน อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การย่อมช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยอาศัยความคิด ความรู้ ความร่วมมือจากหลาย ๆ ส่วนร่วมกัน ดังนั้น หากมีความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือและเทคนิคการบริหารอย่างดีแล้ว จะช่วยให้ผู้บริหารและผู้ใช้งานสามารถเลือกไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องและตรงกับปัญหาที่องค์การต้องการ จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม เครื่องมือและเทคนิคการบริหารจำนวนมากที่ถูกพัฒนาขึ้นตามสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง บางเครื่องมือและบางเทคนิคเล็กใช้หรืออาจไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ในขณะที่บางอย่างยังคงได้รับความสนใจอยู่ รวมทั้งยังมีเครื่องมือและเทคนิคการบริหารใหม่ ๆ ที่ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น บทความนี้นำเสนอแนวโน้มของเครื่องมือและเทคนิคการบริหารในอนาคต โดยใช้การจำแนกตามเกณฑ์หน้าที่ (Function) เพื่อให้เข้าใจการใช้งานของเครื่องมือและเทคนิคการบริหารได้ดีขึ้น ประกอบด้วย 4 เทคนิค ได้แก่ 1) เทคนิคการบริหารด้านการวางแผนยุทธศาสตร์ 2) เทคนิคการบริหารด้านการจัดการความรู้ 3) เทคนิคการบริหารด้านการจัดการคุณภาพ และ 4) เทคนิคการบริหารความเสี่ยง ซึ่งแนวทางการเลือกใช้เครื่องมือและเทคนิคการบริหารได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับระดับการใช้งานที่แบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับองค์การ (Organization) ระดับกลุ่ม (Group) และระดับปัจเจกบุคคล (Individual) (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2553) อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงสถานการณ์ที่องค์การต้องการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาที่องค์การประสบอยู่ ในอนาคตมีแนวโน้มที่เครื่องมือและเทคนิคการบริหารต่าง ๆ จะได้รับการพัฒนาขึ้นอีกมากมาย จึงเป็นเรื่องท้าทายต่อการบริหารองค์การให้อยู่รอด และเกิดความยั่งยืนต่อไป

เทคนิคการบริหารด้านการวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning)

การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินงานขององค์การอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมขององค์การที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงของเทคนิคการบริหารด้านการวางแผน

ยุทธศาสตร์นั้นควรเป็น “การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่ออนาคต” โดยไม่ควรให้ความสำคัญเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากการวางแผนยุทธศาสตร์เป็นการวางแผนเพื่อนำองค์การไปสู่ภาพลักษณ์ใหม่ ก้าวสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต เป็นความพยายามขับเคลื่อนองค์การในภาพรวม ถือเป็น การวางแผนที่ให้ความสำคัญกับวิธีการใหม่ ๆ มองข้ามรายละเอียดของงานประจำที่ทำอยู่ และมุ่งไปที่ภาพของอนาคตที่ดีและเหมาะสมกว่า รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์การด้วย ส่วนการวางแผนทั่วไปนั้นเป็นการวางแผนเพื่อแก้ไขหรือป้องกันปัญหา เพื่อพัฒนาองค์การหรือการปฏิบัติงานขององค์การให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น จึงมีจุดมุ่งหมายที่แคบกว่ามาก จากตัวอย่างของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เกิดขึ้น จะเห็นว่าเราไม่สามารถคาดการณ์ได้เลยว่าเหตุการณ์จะเป็นอย่างไรต่อไป ไม่รู้ว่าจะจบลงหรือไม่และเมื่อใด กุลเชษฐ มงคล (2563) กล่าวถึง “แนวคิดการคาดการณ์เชิงกลยุทธ์” (Strategic Foresight) ในบทความเรื่อง “การคาดการณ์เชิงกลยุทธ์ภายใต้วิกฤตหลังวิกฤต: สมรรถนะสำคัญของกำลังคนในโลกแห่งความผันผวนยุค VUCA” โดยยกตัวอย่างจากวิกฤตโควิด-19 ที่เกิดขึ้น ซึ่งหลังเกิดวิกฤต จะเห็นว่าองค์การส่วนใหญ่ไม่ได้เตรียมตัวกับสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น เพราะผู้บริหารส่วนใหญ่จะวางแผนกลยุทธ์และบริหารงานในลักษณะเมื่อเกิดปัญหาแล้วจึงค่อยหาทางแก้ไข หรือที่เรียกว่าการบริหารแบบตั้งรับ (Reactive) แม้จะมีบางองค์การอาจมีการวางแผนล่วงหน้าหรือการบริหารเชิงรุก (Proactive) บ้าง ป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นโดยจัดทำแผนตามสถานการณ์ (Contingency Plan) แต่ก็อาจจะยังไม่เพียงพอกับการบริหารงานและการขับเคลื่อนองค์การในปัจจุบัน บางองค์การให้ความสำคัญกับความรวดเร็ว (Agility) เพื่อให้มีความสามารถในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง และแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ให้ความสำคัญเฉพาะปัจจุบันเท่านั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญกับอนาคต ซึ่งการวางแผนยุทธศาสตร์ต้องอาศัยผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับอนาคตขององค์การด้วย เนื่องจากการคาดการณ์เป็นหัวใจสำคัญของการบริหาร หากมีการคาดการณ์หรือเตรียมการที่ดีมากเท่าใดก็จะทำให้สามารถบริหารจัดการได้ดียิ่งขึ้น ถือเป็น การวางแผนด้วยสถานการณ์นั่นเอง

ในขั้นตอนการกำหนดทิศทางขององค์การ ผู้บริหารต้องสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรคือวิสัยทัศน์ขององค์การ ซึ่งวิสัยทัศน์ที่ดีและเหมาะสมนั้นต้องมาจากการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และคาดการณ์ถึงอนาคตที่มีความเป็นไปได้ ไม่ได้มาจากความต้องการที่คิดว่าควรจะเป็นหรืออยากให้เป็นเท่านั้น อีกทั้งการคาดการณ์ในอนาคตควรมองถึงอนาคตที่มีความเป็นไปได้ในหลากหลายรูปแบบที่อาจแตกต่างกันออกไป โดย กุลเชษฐ มงคล (2563) ได้กล่าวไว้ อย่างน่าสนใจว่า ในทางทฤษฎีการคาดการณ์อนาคตเชิงกลยุทธ์สามารถทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่เป็นที่นิยมและเหมาะสมกับการวางแผนอนาคตในระยะเวลาที่ไม่ยาวมากนัก คือ วิธี Global Business Network Matrix (GBN Matrix) หรือเรียกอีกอย่างว่าวิธี 2*2 Matrix ซึ่งทำได้โดยการค้นหาปัจจัย

ที่มีความสำคัญและมีความไม่แน่นอน (Critical Uncertainty) ต่อการดำเนินงานขององค์กร จำนวน 2 ปัจจัย มาจับคู่กันเพื่อสร้างภายในอนาคต (Scenario) ยกตัวอย่างเช่น ปัจจัยเรื่องระยะเวลาและความรุนแรงของสถานการณ์ หลังจากได้เห็นภาพในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นแล้ว องค์กรควรพิจารณาต่อไปว่า ถ้าภาพเหล่านั้นเกิดขึ้นจริงจะส่งผลกระทบต่อองค์กรในเรื่องใดบ้าง และองค์กรจะแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ จากอนาคตนั้นได้อย่างไร รวมทั้งต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง เพื่อให้สามารถวางแผนยุทธศาสตร์ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

นอกจากนี้ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร จากเดิมที่มีการใช้เครื่องมือคือ SWOT Analysis ที่เป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) ภายในองค์กร และการมองหาโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ที่อยู่ภายนอกองค์กร เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วก็จะนำเอาข้อมูลที่ได้มากำหนดกลยุทธ์ต่อไป แต่ในปัจจุบันหลายองค์กรเห็นข้อจำกัดของ SWOT หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นมุมมองที่เกิดจากผู้บริหารหรือคนบางกลุ่ม จึงอาจไม่ใช่ข้อมูลที่ถูกต้องทั้งหมด อาจเป็นการวิเคราะห์ภาพรวมกว้าง ๆ ไม่มีวิธีการหรือขั้นตอนที่จะมุ่งไปถึงเป้าหมายนั้นได้ เป็นการวิเคราะห์ที่อ้างอิงจากสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เมื่อเวลาผ่านไปก็อาจใช้ไม่ได้ผลแล้ว ดังนั้น จึงเกิดหลักการใหม่ขึ้น คือ “SOAR Analysis” หรือที่เรียกว่า ซออาร์ (SOAR) โดย SOAR เป็นคำย่อของ Strengths (จุดแข็ง) Opportunities (โอกาส) Aspiration (แรงบันดาลใจ) และ Result (ผลลัพธ์) (ภิญโญ รัตนาพันธุ์, 2556) โดยสามารถนำ SOAR Analysis มาใช้วิเคราะห์แทน SWOT Analysis ทั้งนี้ SOAR Analysis เป็นหลักการที่ใช้วิเคราะห์ขององค์กร เพื่อกำหนดกลยุทธ์เหมือนกับ SWOT แต่ปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพและทันสมัยมากขึ้นเพื่อให้เข้าใจอย่างละเอียด และยังสามารถใช้ในการวางแผนการตลาด หรือการพัฒนาองค์กรได้ด้วย เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์หาจุดแข็ง โอกาส แรงบันดาลใจ และผลลัพธ์ในเชิงบวกที่จะเกิดขึ้น

SOAR Analysis พัฒนาค้นคว้ามาจาก Appreciative Inquiry (AI) หรือสุนทรียสาธก คือ กระบวนการค้นหาสิ่งที่ดีอยู่แล้วในระบบ เป็นการตั้งคำถามเชิงบวกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) โอกาส (Opportunities) แรงบันดาลใจ (Aspiration) ที่ต้องการเห็นหรืออยากเป็นสำหรับองค์กรในอนาคต และผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (Results) ได้อย่างเป็นรูปธรรมร่วมกัน (ภิญโญ รัตนาพันธุ์, 2556) เพื่อใช้ค้นหาแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับการนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งถือเป็นมุมมองความคิดที่ลึกซึ้งในการวางแผนเชิงบวก ที่ทำให้องค์กรได้มองเห็นอนาคตขององค์กรที่มาจากความร่วมมือ ความเข้าใจร่วมกัน เป็นไปตามที่ภิญโญ รัตนาพันธุ์ (2556) พบว่า การนำ SOAR มาใช้จะสามารถดึงการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสามารถได้ข้อมูลและพัฒนากลยุทธ์ได้ดีกว่าการใช้ SWOT เพราะ SOAR นั้นมีขั้นตอนที่ละเอียดกว่า สมเหตุสมผลกว่า และนำไปใช้จริงได้ง่ายกว่า แม้ว่า SWOT จะยังคงได้รับความนิยม

และใช้กันมาจนถึงทุกวันนี้ แต่ก็ยังจำเป็นต้องปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพและทันสมัยมากขึ้น SOAR จึงเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้เพิ่มเติมจาก SWOT เพื่อกำหนดเป้าหมายขององค์กร กำหนดกลยุทธ์ วางแผนการดำเนินงานเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กรที่ถูกนำมาใช้มากขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

นอกจากนี้ยังสามารถใช้ร่วมกับ “แบบจำลองธุรกิจ” หรือ “Business Model Canvas” ซึ่งเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้มองธุรกิจหรือการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างชัดเจน และทำให้บุคลากรได้รับรู้รูปแบบ และปัญหาของธุรกิจหรือการดำเนินงานขององค์กรไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว เพราะได้มีการระดมความคิดจากทุกคนที่เกี่ยวข้องในองค์กรเพื่อแก้ปัญหา ทำให้มองเห็นข้อดีและข้อจำกัดขององค์กร ได้ผ่านแบบจำลองนี้ ทำให้สามารถออกแบบโมเดลธุรกิจหรือกลยุทธ์ขององค์กรได้ง่ายขึ้น เป็นการสรุปรายละเอียดทุกอย่างไว้ในกระดาษเพียงแผ่นเดียว ซึ่งง่ายต่อการนำไปประยุกต์ใช้ และอธิบายเพื่อทำความเข้าใจให้รับรู้ได้ ทำให้การวางแผนยุทธศาสตร์สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมากขึ้น

เทคนิคการบริหารจัดการความรู้ (Knowledge Management)

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการนำความรู้ที่มีอยู่หรือเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ผ่านกระบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง การรวบรวม การแลกเปลี่ยน การใช้ความรู้ เพื่อทำให้องค์กรมีผลการดำเนินงานที่ดี การเปลี่ยนแปลงของเทคนิคการบริหารจัดการความรู้ ไม่ได้มีรูปแบบที่ดีที่สุดเพียงวิธีการเดียว (No one size fits all) เท่านั้น การจัดการความรู้ต้องยืดหยุ่น สามารถปรับให้สอดคล้องกับแต่ละองค์กร และพนักงานที่มีความแตกต่างหลากหลายในลักษณะของ Personalization การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้จะต้องอาศัยการลงมือปฏิบัติ (Practice) เป็นสำคัญ ซึ่งแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) จะช่วยให้การประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จในองค์กร

การจัดการความรู้ในองค์กรควรมีแนวทาง ดังนี้ 1) ต้องทำให้ทุกคนในองค์กรทุกระดับ ผู้บริหารและพนักงานให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ สนับสนุนให้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการความรู้เกิดขึ้น 2) ดำเนินการจัดการความรู้ให้เชื่อมโยงกับกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อจูงใจและกระตุ้นให้เกิดความมั่นใจว่าองค์กรจะสามารถอยู่รอดได้ 3) ตรวจสอบความรู้ในองค์กรที่มีอยู่ปัจจุบัน วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนเพื่อความสำเร็จในการดำเนินงาน เช่น การสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานขึ้นมาใหม่ (Reskill) และการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะของพนักงานที่มีให้ดีกว่าเดิม (Upskill) การจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นในองค์กรที่เปิดโอกาสให้เกิดการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง และ 4) พัฒนาและนำวิธีการจัดการความรู้ที่ถูกต้องไปปฏิบัติ

โดยผสมผสานกับการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและเทคโนโลยี เช่น การจัดการความรู้ที่บูรณาการกับการจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้า (Customer Relationship Management: CRM) เพื่อเพิ่มความเข้าใจความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น การใช้เทคโนโลยีในการค้นหาและจัดเก็บความรู้

นอกจากนี้ การจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ความรู้หลัก (Core Knowledge) ที่ทุกคนในองค์กรต้องรู้และใช้งานเพียงเท่านั้น แต่ต้องสามารถนำความรู้หลักที่ทุกคนในองค์กรต้องการมากลั่นกรอง กลายเป็นความรู้เชิงต่อยอดหรือระดับก้าวหน้า (Advanced Knowledge) อันเป็นความรู้ที่ใหม่กว่า มีความเฉพาะเจาะจงและแตกต่าง สามารถพัฒนาไปสู่ความรู้เชิงนวัตกรรม (Innovative Knowledge) ที่เป็นการสร้างความรู้ใหม่ ทำให้กลายเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงนั่นเอง ประเด็นนี้ถือเป็นการต่อยอดแนวคิดของ Nonaka และ Takeuchi (1995) เป็นการนำเอา “การจัดการความรู้เชื่อมโยงกับปัญญาประดิษฐ์” ที่สามารถขยายความสามารถของมนุษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งการเปลี่ยนผ่านข้อมูล การคำนวณที่ซับซ้อน และทำให้เกิดความถูกต้อง ในลักษณะที่เรียกว่า Artificial Intelligence Knowledge Management หรือที่เรียกว่า A.I.K.M. โดย จักรกฤษณ์ ลิขิต (2563) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานของ A.I.K.M. ซึ่งประกอบด้วย 1) วัฒนธรรมของการให้ความร่วมมือกัน (Collaborative Culture) 2) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Knowledge Creation) 3) การสร้างนวัตกรรม (Knowledge Innovation) และ 4) การสร้างความร่วมมือด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (Collaborative Digital) โดยองค์ประกอบเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ Artificial Intelligence หรือ AI การเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต การประมวลผลแบบคลาวด์ (Cloud Computing) การวิเคราะห์ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (Internet of Things) ถือเป็นการทำงานร่วมกันของการจัดการความรู้กับปัญญาประดิษฐ์ที่ทำให้เกิดการพัฒนาเครื่องมือในการกรองข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน (Sanzogni et al., 2017) นอกจากนี้ การผสมผสานระหว่างปัญญาประดิษฐ์และการจัดการความรู้ถือได้ว่าเป็นการเติมเต็มช่องว่างของการจัดการความรู้แบบเดิม โดยปัญญาประดิษฐ์จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการจัดการความรู้ในองค์กร ช่วยปรับปรุงคุณภาพสร้างนวัตกรรม ซึ่งในอนาคตจะมีความสำคัญต่อภาคส่วนต่าง ๆ เป็นอย่างมาก (Taherdoost & Madanchian, 2023) ทั้งนี้ สิ่งสำคัญ คือ การส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) ผ่านรูปแบบการจัดการความรู้แบบเดิมให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น มีการบูรณาการ (Integration) กระบวนการ เครื่องมือต่าง ๆ และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาการจัดการความรู้ให้มีความสมบูรณ์แบบต่อไป

เทคนิคการบริหารด้านการจัดการคุณภาพ (Quality Management)

คุณภาพเป็นสิ่งสำคัญต่อการบริหารในปัจจุบัน องค์การต้องมีการจัดการคุณภาพอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ ถือเป็นงานดำเนินงานให้เป็นไปตามข้อกำหนดที่ต้องการ โดยคำนึงถึงการสร้างความพอใจให้กับการรับบริการ และมีต้นทุนการดำเนินงานที่เหมาะสม การเปลี่ยนแปลงของเทคนิคการบริหารด้านการจัดการคุณภาพจะเป็นไปในลักษณะผสมผสานระหว่าง “การจัดการคุณภาพ” กับ “การปรับระบบ” โดยการจัดการคุณภาพจะเน้นเครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานในองค์การถือว่ามีความสำคัญในการปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ ขององค์การ ส่วนการปรับระบบ (Reengineering) เป็นการให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงจากพื้นฐาน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่อันเกิดผลกระทบเป็นวงกว้าง อาจต้องใช้ที่ปรึกษาภายนอกเข้ามาช่วยแนะนำ โดยมีผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้ขับเคลื่อน เนื่องจากองค์การอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงไม่สามารถคาดการณ์ได้ ในทางปฏิบัติแล้ว การดำเนินงานอาจต้องใช้ทั้งการจัดการคุณภาพและการปรับระบบสลับกันไป เพื่อจุดมุ่งหมายสำคัญคือให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จนั่นเอง

นักวิชาการจำนวนหนึ่งได้ทำการศึกษาและกล่าวว่า การจัดการคุณภาพอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมในองค์การ (Hoang et al., 2006, Perdomo-Ortiz et al., 2006, อ้างถึงใน รตมณี พัลลภชนกนาถ และทิพย์รัตน์ เลหาวิเชียร, 2560) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของการจัดการคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับคนและเทคโนโลยี ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่สนับสนุนการเกิดนวัตกรรม เช่น ด้านการตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า เพราะองค์การที่มีการจัดการคุณภาพต้องสำรวจและหาทางตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าให้มีความพึงพอใจสูงสุด เป็นการสร้างแรงผลักดันให้องค์การพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน รวมไปถึงสินค้าและบริการใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าผู้รับบริการให้ได้มากที่สุด รวมถึง ชานน ชลวัฒน์ และทิพย์รัตน์ เลหาวิเชียร (2565) ที่พบว่า การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อนวัตกรรม ถือเป็นสิ่งที่แต่ละองค์การต้องให้ความสำคัญ ควรหาแนวทางการทำงานที่สามารถสร้างคุณภาพที่ชัดเจนและเห็นผลเป็นรูปธรรม ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการจัดการคุณภาพถือเป็นกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความคิดใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานซึ่งเกิดจากการนำปัญหาที่พบมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรมในองค์การ

ในส่วนของภาครัฐนั้นการจัดการคุณภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากกับการบริการสาธารณะ โดยเฉพาะหมวดที่ 3 ของเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) คือ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งจำเป็นที่ภาครัฐจะต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของความต้องการที่ปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว มีความหลากหลายตามพื้นที่ตามยุคสมัยและสภาพแวดล้อม การให้บริการบางเรื่องอาจเป็นการคิดร่วมกันระหว่างประชาชนและรัฐในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนสร้างนวัตกรรมการให้บริการ เช่น การใช้รูปแบบห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) การใช้กระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในลักษณะที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อดำเนินการให้สอดคล้องกับมิติที่ 2 การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของแนวคิดระบบราชการ 4.0 นั้นเอง

เทคนิคการบริหารความเสี่ยง (Risk Management)

การบริหารความเสี่ยงเป็นกระบวนการที่องค์กรกำหนดขึ้นเพื่อบริหารปัจจัยและควบคุมกิจกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อให้มั่นใจได้ว่าการดำเนินงานขององค์กรจะบรรลุตามวัตถุประสงค์และไม่เกิดความเสียหายต่อองค์กร การเปลี่ยนแปลงของเทคนิคการบริหารความเสี่ยงนั้น องค์กรต้องให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงใหม่ ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อองค์กรในอนาคต เช่น ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี ความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ ความเสี่ยงด้านการเมืองโลก ซึ่งถือเป็นความเสี่ยงใหม่ที่องค์กรต้องหาแนวทางป้องกันและปรับตัวเพื่อรองรับความท้าทายใหม่ ๆ ที่อาจจะตามมา อีกทั้งยังต้องให้ความสำคัญกับการจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) มีการจัดเตรียมความพร้อมของแผนการจัดการภาวะวิกฤต แผนการสื่อสารภาวะวิกฤต และแผนความต่อเนื่องขององค์กร โดยมีการทบทวนและปรับปรุงเป็นประจำทุกปีด้วย

นอกจากนี้ จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันที่เป็นโลกยุค 4.0 องค์กรต้องประสบกับปัญหามากมายที่มีผลกระทบต่อองค์กร หรือที่เรียกว่า VUCA กล่าวคือ สภาพแวดล้อมมีความผันผวนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (Volatility) มีความไม่แน่นอนของสิ่งที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ (Uncertainty) มีความสลับซับซ้อนของปัจจัยที่ส่งผลกระทบจำนวนมาก (Complexity) และมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนของปัจจัยต่าง ๆ (Ambiguity) (ธีระศักดิ์ เปี่ยมสุภคพงศ์ และคณะ, 2561; สถาบันคลังสมองของชาติ, 2563) ทำให้การบริหารองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต้องเผชิญกับปัญหาใหม่ ๆ การนำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องสำคัญ โดยวิธีการบริหารความเสี่ยงแบบปกติตามคู่มือการบริหารความเสี่ยงที่มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้น อาจไม่เพียงพอต่อการตอบสนองและจัดการกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ ดังนั้น เทคนิคการบริหารความเสี่ยงต้องปรับเปลี่ยน

และพัฒนาไปในลักษณะของ “การบริหารความเสี่ยงเพื่อสร้างมูลค่าให้กับองค์กร” ต้องปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดต่อความเสี่ยงใหม่ที่ไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดผลในทางไม่ดีต่อองค์กรเสมอไป แต่ความเสี่ยงบางอย่างอาจทำให้เกิดผลในทางที่ดีต่อองค์กรได้ การบริหารความเสี่ยงที่ดีและมีประสิทธิภาพก็อาจจะช่วยลดความสูญเสียจากปัจจัยต่าง ๆ ให้กับองค์กรได้ อีกทั้งองค์กรยังจะต้องให้ความสำคัญกับ “ความเสี่ยง VUCA” ที่เกิดขึ้น เนื่องจากเกี่ยวข้องกับผลกระทบจากภายนอกที่มีความหลากหลายและซับซ้อน รวมทั้งเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การตอบสนองของความเสี่ยงประเภทนี้ต้องอาศัยการวางแผนที่ดีและรอบคอบเพื่อเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น

ประเด็นสำคัญต่อมา คือ การบูรณาการระหว่างการบริหารความเสี่ยงกับเครื่องมือหรือเทคนิคการบริหารอื่น ๆ หรือนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารยุทธศาสตร์หรือการจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นสิ่งที่องค์กรสมควรทำเพื่อให้องค์กรดำเนินการควบคู่ไปกับการวางแผนยุทธศาสตร์และการจัดทำกลยุทธ์ขององค์กร โดยจัดทำเป็นกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบและสร้างความเสียหายต่อองค์กร เพื่อให้มีมุมมองที่รอบด้านรวมทั้งนำไปบูรณาการกับการประเมินคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ด้วย ซึ่ง มโนชัย สุตจิตกร (2559) ที่ทำการวิจัยเรื่อง “การนำการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรมาสนับสนุนการบริหารจัดการคุณภาพภาครัฐ” พบว่าหากมีการนำระบบการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรตามกรอบและแนวทางของ COSO-ERM: 2004 ที่ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบมาช่วยสนับสนุนการทำ PMQA แล้วจะทำให้เกิดประสิทธิผลตามที่ส่วนราชการต้องการ โดยส่วนราชการที่บูรณาการการบริหารความเสี่ยงในกิจกรรมแต่ละหมวดของ PMQA อย่างเป็นระบบจะสนับสนุนให้องค์กรมีผลลัพธ์การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพราะการบริหารความเสี่ยงขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ ต้องเริ่มตั้งแต่การมองภาพรวมทั้งหมดขององค์กร โดยคำนึงถึงเหตุการณ์หรือปัจจัยเสี่ยงที่สามารถส่งผลกระทบต่อมูลค่ารวมขององค์กร แล้วกำหนดแผนการจัดการความเสี่ยง เพื่อให้ความเสี่ยงขององค์กรอยู่ในระดับที่ยอมรับและจัดการได้ ทั้งนี้เพื่อสร้างหลักประกันว่าองค์กรจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

การวางระบบบริหารความเสี่ยงองค์กรต้องคำนึงถึงปัจจัยเสี่ยงจากทั้งภายในและภายนอก ในบริบทของการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และเป้าหมายขององค์กร วัตถุประสงค์ของการบริหารความเสี่ยงควรสอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กร ที่สำคัญ คือ การบริหารความเสี่ยงไม่ใช่เป็นการแก้ไขปัญหาแบบตั้งรับ แต่ต้องเป็นไปในลักษณะของการป้องกัน ผู้บริหารเองก็ควรเตรียมความพร้อมต่อความเสี่ยงต่าง ๆ มีแผนการบริหารความเสี่ยงเพื่อรับมือ มีการกระจายความเสี่ยง อาจจำเป็นต้องทำการประกันความเสี่ยงเพื่อลดโอกาสการสูญเสียที่อาจเกิด

เหตุการณ์นั้นขึ้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการบริหารความเสี่ยงเป็นหน้าที่ของทุกคนในองค์กร จะเห็นได้ว่า การบริหารความเสี่ยงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทุกองค์กรต่างก็ประสบกับความท้าทายที่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นความเสี่ยงที่สำคัญที่สุด คือ การที่องค์กรไม่มีการปรับตัวหรือไม่พร้อมในการปรับตัวเอง ดังนั้นการบริหารความเสี่ยงที่ดีในอนาคตจึงต้องพิจารณาความเสี่ยงอย่างรอบด้านครอบคลุมในทุก ๆ มิติขององค์กร เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยให้องค์กรพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ส่งผลต่อการสร้างความยั่งยืนขององค์กรในอนาคต

แนวทางการประยุกต์ใช้เครื่องมือและเทคนิคการบริหารที่สอดคล้องกับแนวโน้มในอนาคต

สำหรับการบริหารองค์กร นอกจากทรัพยากรทางการบริหารแล้ว การเลือกเครื่องมือและเทคนิคการบริหารที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานและพัฒนาองค์กร จำเป็นต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับวัฒนธรรมของแต่ละองค์กร ตลอดจนสถานการณ์ปัญหา และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้เทคนิคการบริหารที่สอดคล้องกับแนวโน้มในอนาคตมีดังนี้ (นารณ จันทวงศ์, 2563)

1. เครื่องมือและเทคนิคการบริหารแต่ละอย่างมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ดังนั้น การนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรต้องเข้าใจหลักการและวัตถุประสงค์ที่สำคัญของเครื่องมือและเทคนิคการบริหารแต่ละอย่าง รวมทั้งเลือกใช้ให้เหมาะสมกับองค์กรของตน และปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

2. เครื่องมือและเทคนิคการบริหารไม่ใช่สูตรสำเร็จที่จะช่วยแก้ปัญหาทุกเรื่องในองค์กร และไม่ควรมานำมาใช้ตามความนิยม แต่ต้องเข้าใจก่อนว่าปัญหาขององค์กรคืออะไร และเลือกใช้ให้เหมาะสมกับองค์กร

3. เครื่องมือและเทคนิคการบริหารแต่ละอย่างอาจมีความเหมาะสมกับองค์กรหนึ่ง แต่อาจจะไม่เหมาะสมกับอีกองค์กรหนึ่งก็เป็นได้ สิ่งสำคัญคือผู้ที่นำมาใช้ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในตัวหลักการที่สำคัญของเครื่องมือและเทคนิคการบริหาร รวมถึงวัฒนธรรมขององค์กรนั้น ๆ ด้วย อีกทั้งต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละองค์กรจึงจะเพื่อนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม และประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

ทั้ง 3 ข้อเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้นำเครื่องมือและเทคนิคการบริหารมาใช้ควรจะต้องรับรู้ และทำความเข้าใจเพื่อจะทำให้เป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้จากการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่จะทำให้เครื่องมือและเทคนิคการบริหารประสบความสำเร็จ พบว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ “ผู้บริหาร” ที่จะต้องมีวิสัยทัศน์ และแนวทางการดำเนินงานที่มีทิศทางที่ชัดเจน มีความมุ่งมั่นตั้งใจขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้อย่างจริงจัง

ให้การสนับสนุน และกระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน (พงศกร ศรีรงค์ทอง, 2564)

นอกจากแนวทางเกี่ยวกับเครื่องมือและเทคนิคการบริหารที่กล่าวไปข้างต้นแล้วนั้น การบริหารองค์กรยังต้องให้ความสำคัญกับประเด็นความท้าทายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอีกหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานบนโลกเสมือนจริง (Virtual Workplace) ที่จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โควิด-19 ทำให้องค์กรต้องปรับตัวและเปลี่ยนรูปแบบการทำงานมาสู่รูปแบบผสมผสาน (Hybrid Working) ที่เป็นการผสมผสานทำงานจากที่บ้าน (Work From Home) เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นในการทำงาน และในอนาคตอาจมีการทำงานบนโลกเสมือนหรือเมตาเวิร์ส (Metaverse) ที่กำลังถูกพัฒนาให้เกิดขึ้นจริง การออกแบบการบริหารที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ ที่ต้องมีการทบทวนอย่างจริงจัง เครื่องมือและเทคนิคการบริหารก็ต้องมาช่วยสนับสนุน การทำงานและการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการพัฒนาความรู้และทักษะของพนักงาน และผู้บริหารที่ต้องมีความหลากหลาย คุณภาพการทำงาน การผลิต และการให้บริการ การเตรียมพร้อมรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่องค์กรต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกควบคู่ไปกับการเลือกและประยุกต์ใช้เครื่องมือ และเทคนิคการบริหารด้วย

จากที่ได้กล่าวไปแล้วว่าปัจจุบันมีเครื่องมือและเทคนิคการบริหารที่นำมาประยุกต์ใช้ในองค์กรอยู่มากมาย แต่ถึงแม้ว่าจะมีเครื่องมือและเทคนิคการบริหารที่ดีเพียงใดก็ตาม หากไม่มีความรู้และความเข้าใจ ไม่เห็นถึงความสำคัญ การประยุกต์ใช้เครื่องมือและเทคนิคการบริหารนั้น ๆ ก็อาจไม่มีคุณค่าและประโยชน์กับองค์กรเลย แต่หากสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้อง มีความรู้และเข้าใจในวัตถุประสงค์ หลักการอย่างแท้จริง มีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง ก็จะทำให้ นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพให้มากที่สุด และพัฒนาองค์กรให้มีความก้าวหน้าต่อไป การที่ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรดำเนินการหาวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา ไปพร้อมกับสร้างกลไกและเครื่องมือที่ใช้สำหรับปรับปรุงการบริหารองค์กรและการปฏิบัติงานนั้น ได้ส่งผลให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการดำเนินการมากขึ้น สิ่งนี้มีผลโดยตรงต่อการพัฒนา องค์กร การวิธีการหรือเทคนิคใหม่ ๆ นี้ถือเป็นนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเกิดขึ้นจากความต้องการในการแก้ไขปัญหาหรือปรับปรุง สิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ใช้ได้ง่าย มีประโยชน์มากขึ้น ต้นทุนการดำเนินการต่าง ๆ ลดลง

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าองค์กรใดจะใช้เครื่องมือและเทคนิคการบริหารแบบใดก็ไม่สำคัญ เท่ากับการที่องค์กรนั้นสามารถสร้างเครื่องมือและเทคนิคการบริหารของตนเองขึ้นมาหรืออาจนำ เครื่องมือและเทคนิคบริหารที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม ให้เป็นเครื่องมือและเทคนิค การบริหารที่เป็นขององค์กรเอง มีความสอดคล้องกับบริบทขององค์กรและสามารถตอบโจทย์

ปัญหาและความต้องการตามวัตถุประสงค์ขององค์การได้มากที่สุด อย่างเช่น บริษัทผลิตรถยนต์โตโยต้า (TOYOTA) ได้จัดสร้าง TPS (Toyota Production System) เป็นเครื่องมือการบริหารของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ฟิลลิปส์ จิระประยูต และเทพศักดิ์ บุญรัตพันธ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง “การนำเครื่องมือการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในธุรกิจน้ำมัน บริษัทการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) จำกัด (มหาชน)” โดยมีความเห็นว่า ปตท. ควรมีระบบการบริหารจัดการที่เป็นลักษณะเฉพาะ (Unique) ตามวิถีของ ปตท. (PTT’s Way)

สำหรับภาครัฐนั้นมีการประยุกต์ใช้เครื่องมือและเทคนิคการบริหารควบคู่ไปกับการนำแนวคิดด้านนวัตกรรมมาใช้เพื่อต่อยอดการทำงานและการบริหาร มีการประยุกต์องค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน และการบริการให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนและภาคเอกชนมากขึ้น แนวคิดหนึ่งที่สำคัญ คือ การดำเนินการห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) ที่เป็นการเปิดพื้นที่ให้ภาครัฐได้ลองผิดลองถูกเพื่อทดลองออกแบบนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ลดความเสี่ยงของการดำเนินการ รวมทั้งทดลองประยุกต์ใช้เครื่องมือและเทคนิคการบริหารใหม่ ๆ ในการบริหารงานภาครัฐ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมทั้งผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ ตลอดจนนักวิชาการมาร่วมกันพัฒนานวัตกรรมของภาครัฐ

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนางานองค์การและการจัดการภาครัฐในอนาคตเป็นสิ่งสำคัญ ปัจจุบันภาครัฐทั่วโลกกำลังพบกับความท้าทายใหม่ที่เกิดจากวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ความต้องการและความคาดหวังของประชาชนที่ต่างไปจากเดิม รวมถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ส่งผลให้ภาครัฐจำเป็นต้องเตรียมพร้อมและรับมือกับการเปลี่ยนแปลง สิ่งหนึ่งที่ภาครัฐต้องให้ความสำคัญ คือ การออกแบบโครงสร้างองค์การและกระบวนการทำงานใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการนำเครื่องมือและเทคนิคการบริหารมาใช้ในการพัฒนางานองค์การ และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ เป็นการพลิกโฉมภาครัฐให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและรองรับโมเดลการพัฒนาประเทศไทย 4.0 หรือ Thailand 4.0 โดยยึดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนที่จะทำให้ระบบราชการสามารถเป็นที่ไว้วางใจ และเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริงนั่นเอง

บทสรุป

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์การได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง องค์การจำเป็นต้องมีการปรับตัว เทคนิคการบริหารสมัยใหม่เป็นเครื่องมือและวิธีการที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้เกิดกระบวนการทำงานที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ เข้าใจสถานการณ์

ที่มีการเปลี่ยนแปลง และพยายามหาเครื่องมือและเทคนิคการบริหารที่มีความเหมาะสมกับองค์กร เพื่อนำมาใช้ในการบริหารและพัฒนาองค์กร โดยสามารถนำไปประยุกต์ตั้งแต่เรื่องการวางแผนยุทธศาสตร์ การจัดการความรู้ การจัดการคุณภาพ การบริหารความเสี่ยง โดยการนำไปประยุกต์ใช้จำเป็นต้องพิจารณาควบคู่ไปกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของแต่ละองค์กรซึ่งมีความแตกต่างกัน อาจกล่าวได้ว่าการบริหารโดยใช้เครื่องมือและเทคนิคการบริหารต่าง ๆ ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัวที่จะเลือกใช้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งสำหรับแต่ละองค์กร แต่ต้องประยุกต์ใช้เครื่องมือและเทคนิคการบริหารต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์จริงขององค์กรด้วย อีกทั้งต้องศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการนำไปใช้ เพื่อหาแนวทางในการประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด รวมถึงต้องปรับเปลี่ยนให้มีความสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยด้วย เพื่อให้การบริหารและการจัดการเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

สำหรับแนวโน้มของเครื่องมือและเทคนิคการบริหารในอนาคตนั้นได้มีการพัฒนาเครื่องมือและเทคนิคการบริหารต่าง ๆ มากมาย เป็นเรื่องที่ทำนายต่อการบริหารองค์กรเพื่อความอยู่รอด ความยั่งยืน เป็นการพัฒนาองค์กรและเพิ่มโอกาสความสำเร็จให้เกิดขึ้นต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่ออนาคตด้วยแนวคิดการคาดการณ์เชิงกลยุทธ์ การใช้หลักการ SOAR การใช้ Business Model Canvas หรือแบบจำลองธุรกิจในการวิเคราะห์องค์กร การจัดการความรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับปัญญาประดิษฐ์ การผสมผสานระหว่างการจัดการคุณภาพและการปรับระบบ การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐที่นำไปสู่ระบบราชการ 4.0 การจัดการภาวะวิกฤต การบริหารความเสี่ยงเพื่อสร้างมูลค่าให้กับองค์กร และการบริหารความเสี่ยง VUCA ซึ่งทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนต่างก็นำเครื่องมือและเทคนิคการบริหารที่มีความทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน รวมทั้งสร้างขึ้นมาเป็นของตนเอง เพื่อให้ทันต่อสภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว สอดคล้องกับบริบทขององค์กร และสามารถตอบโจทย์ปัญหา และความต้องการตามวัตถุประสงค์ขององค์กรได้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กุลเชษฐ์ มงคล. (2563). การคาดการณ์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Foresight) ภายใต้วิกฤตหลังวิกฤต: สมรรถนะสำคัญของกำลังคนในโลกแห่งความผันผวนยุค VUCA. *วารสารข้าราชการ Civil Service e-Journal*, 62(2), 12-14.
- จักรกฤษณ์ ลีริน. (2563, 30 เมษายน). A.I.K.M. “ธงนำใหม่” แวดวง “การจัดการความรู้”.
<https://www.salika.co/2020/04/30/artificial-intelligence-knowledge-management-part-2/>

- ชานน ชลวัฒน์ และทิพย์รัตน์ เลหาวิเชียร. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์กร นวัตกรรม ความได้เปรียบทางการแข่งขันและความยั่งยืนขององค์กรของ บริษัทผลผลิตสินค้าในประเทศไทย. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 11(2), 18-41.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2553). *เครื่องมือการจัดการ Management Tools* (พิมพ์ครั้งที่ 3). แชนท โฟร์ พรีนติ้ง.
- ธีระศักดิ์ เปี่ยมสุภัคพงศ์, ธีระรัตน์ เปี่ยมสุภัคพงศ์, พรพรรณ สุวรรณประทีป, สุกานดา โรจนประภาพันธ์, วัฒนา เสรีคุณากุล. (2561). การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจใหม่ ยุคอุตสาหกรรม 4.0. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 13(2), 171-181.
- นารณ จันทวงศ์. (2563, 24 กรกฎาคม). *เครื่องมือทางการจัดการกับการนำมาใช้ในองค์กร*.
<https://www.managementinaction.info/?p=968>
- พงศกร ศรีรงค์ทอง. (2564). *เทคนิคการบริหาร*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ฟิลลิปส์ จิระประยุต และเทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์. (2558). การนำเครื่องมือการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยธุรกิจน้ำมัน บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน). *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 13(1), 13-33.
- ภิญโญ รัตนาพันธุ์. (2556). SOAR Analysis: เครื่องมือที่นำมาใช้แทน SWOT Analysis. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 6(2), 7-19.
- มโนชัย สุตจิตร. (2559). การนำการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรมาสนับสนุนการบริหารจัดการคุณภาพภาครัฐ. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ (ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 6(1), 1-19.
- รดาณีย์ พัลลภชนกนาถ และทิพย์รัตน์ เลหาวิเชียร. (2560). อิทธิพลของการจัดการคุณภาพและการจัดการโครงการที่มีผลต่อการดำเนินงานด้านนวัตกรรม. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*, 39(154), 62-104.
- สถาบันคลังสมองของชาติ. (2563). *การบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษา*. สถาบันคลังสมองของชาติ.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge Creating Company*. Oxford University.
- Sanzogni, L., Guzman, G., & Busch, P. (2017). Artificial intelligence and knowledge management: questioning the tacit dimension. *Prometheus*, 35(1), 37-56.
- Taherdoost, H., & Madanchian, M. (2023). Artificial Intelligence and Knowledge Management: Impacts, Benefits, and Implementation. *Computers*, 12(72), 1-18.

การปรับวงดนตรีไทยตามแนวคิดองค์ประกอบดนตรี

เสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์¹

¹สาขาวิชาดนตรีไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

การปรับวงดนตรีไทย เป็นการวางรูปแบบการบรรเลงดนตรีไทยให้เกิดความไพเราะเหมาะสม มีคุณภาพการบรรเลงที่ดีขึ้น ผู้ปรับวงพิจารณาแนวการปรับวงดนตรี เทคนิคการบรรเลงจากผู้บรรเลงดนตรี คุณภาพของเครื่องดนตรี ลักษณะของวงดนตรี บทเพลง และโอกาสในการบรรเลง โดยในการปรับวงดนตรีไทยจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ 1.1) ความรู้ด้านองค์ประกอบทางดนตรี ประกอบด้วย จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน รูปพรรณ สีสัน ลักษณะของเสียง และรูปแบบ 1.2) ความรู้หลักการในเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทย ในเรื่องของประเภทเพลงไทย และประเภทวงดนตรีไทย และ 1.3) เทคนิคเฉพาะตัว และประสบการณ์ของผู้ปรับวงดนตรี 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ 2.1) ความพร้อมของนักดนตรี 2.2) ความพร้อมของเครื่องดนตรี 2.3) ความพร้อมของสถานที่ใช้ฝึกซ้อม และ 2.4) ความพร้อมด้านงบประมาณ การสนับสนุนของสถานศึกษา และผู้ปกครอง

คำสำคัญ: การปรับวงดนตรีไทย องค์ประกอบดนตรี ปัจจัยในการปรับวง

Adjustment of Thai Ensemble Based on Elements of Music Concept

Saowapak Udomvichaiwat¹

¹Department of Thai Music Education ,Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

Abstract

Adjustment of Thai ensemble has been regarded as a Thai music playing form for appreciating and improving music quality. The conductor would be considered adjustment of Thai ensemble guidelines, performance techniques from musicians, quality of instruments, characteristics of ensemble, songs, and playing opportunities. In adjustment of Thai ensemble, it could be considered necessary to rely on various related factors which divided into, first, Internal factors namely, 1.1) elements of music consisting of rhythm, melody, harmony, texture, color, sound characteristics, and form; 1.2) knowledge of theoretical principles related to music such as the genre of Thai music, and types of Thai ensemble; and 1.3) unique techniques, and experience of the conductor. In addition, the second area of factors which considered external factors could be including: 2.1) readiness of musicians; 2.2) readiness of musical instruments; 2.3) readiness of practice place; and 2.4) readiness of budget, educational institutions support, and parents.

Keywords: Adjustment of Thai Ensemble, Elements of Music, Adjustment Factors

บทนำ

ดนตรีไทยเป็นศิลปะและวัฒนธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และสะท้อนความเป็นไปของสังคม เมื่อนำเครื่องดนตรีไทยทั้งเครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่ามาบรรเลงร่วมกัน ในลักษณะของวงดนตรีประเภทต่าง ๆ การบรรเลงรวมวงทำให้บทเพลงเกิดความไพเราะ และเป็นการถ่ายทอดเอกลักษณ์ของดนตรีไทย ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในกลุ่มนักดนตรีไทย ดังคำร้องเพลงชื่นชมนุ้ม พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อ พ.ศ. 2529 (กษภรณ์ ตราไมท, 2546) ดังนี้

“มาร่วมเล่นดนตรีที่ไพเราะ	ให้เสนาะทำนองก้องประสาน
น้อมประณตบูชาปวงอาจารย์	ช่วยบันดาลลลสุขสวัสดิ์
จะบรรเลงเพลงใดอย่าให้พลาด	ปฏิภาณชาญฉลาดสมศักดิ์ศรี
ทั้งปีพาทย์เครื่องสายมโหรี	ขอให้มนิยมชื่นชมฟัง”

จากคำร้องในเพลงชื่นชมนุ้ม แสดงให้เห็นถึงการบรรเลงดนตรีไทยร่วมกัน ทั้งวงปีพาทย์ วงเครื่องสาย และวงมโหรี สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระปรีชาสามารถในการพระราชนิพนธ์บทเพลง และการบรรเลงดนตรีไทย แต่กระนั้น พระองค์ท่านไม่ทรงลืมที่จะสอนให้นักดนตรีไทยมีความรักความสามัคคี เพราะทั้งสองสิ่งนี้จะเป็นตัวช่วยในการบรรเลงดนตรีไทย รวมไปถึงการดำเนินงานอันยิ่งใหญ่ให้สำเร็จได้ สมประสงค์ (ดนตรีไทยอุดมศึกษา, 2559) ซึ่งนอกจากดนตรีไทยแล้ว ดนตรีในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้ให้ความสำคัญกับการบรรเลงรวมวง โดยมีวงดนตรีแบบแผนของประเทศนั้น ๆ เช่น วงกุลิ่งตังกัน (Gulintangan) ของประเทศบรูไน วงพิณพาทย์ (Pinpeat) ของประเทศกัมพูชา วงกาเมลันชวา วงกาเมลันบาหลี และวงกาเมลันชุนดา (Javanese, Balinese, Sundanese Gamelan) ของประเทศอินโดนีเซีย วงลำลาว (Lam Lao) ของประเทศลาว วงกาเมลัน (Gamelan) และวงโนบัต (Nobat) ของประเทศมาเลเซีย วงชายวาย หรือวงปีพาทย์เมียนมา (Saing Waing) ของประเทศพม่า แสดงให้เห็นถึงความนิยมในการบรรเลงรวมวง ซึ่งแต่ละประเทศมีรูปแบบการบรรเลงและการปรับวงที่แตกต่างกันออกไป

การบรรเลงรวมวงดนตรีไทยตามแบบแผนทั้งวงปีพาทย์ วงเครื่องสาย และวงมโหรี รวมถึงวงดนตรีไทยร่วมสมัย และวงดนตรีไทยประเภทอื่น ๆ จำเป็นต้องมีการปรับวงเพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียง และเกิดคุณภาพในการบรรเลง ซึ่ง นัฐพงศ์ โสวัตร (2544) กล่าวถึงการปรับวงดนตรีไทยว่า เป็นการปฏิบัติงานในวงดนตรีไทยวงหนึ่ง ๆ ที่มุ่งให้วงดนตรีวงนั้น ๆ มีคุณภาพในการบรรเลงดีขึ้น ลักษณะของการบรรเลงทุกส่วนในวงดำเนินไปอย่างสอดคล้องกลมกลืนเป็นไปตามความหมาย และอารมณ์ของเพลง ตรงเป้าหมายของผู้ปรับวง ดังนั้นเพลงที่เกิดจาก

การบรรเลงรวมวงซึ่งได้รับการปรับวงแล้วจึงมีความไพเราะงดงามขึ้น แต่ความไพเราะงดงามจะสมบูรณ์หรือไม่นั้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญที่มีคุณภาพ และมีความพร้อม 5 ประการ คือ 1) เครื่องดนตรี 2) นักดนตรี 3) เพลง 4) ผู้ปรับวง และ 5) ผู้สนับสนุน

ทั้งนี้ผู้เขียนได้นำเสนอลักษณะการปรับวงดนตรีไทยอันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ได้รับการสืบทอดมาจากอดีต มาจำแนกประเด็นและจัดหมวดหมู่ตามแนวคิดองค์ประกอบดนตรี เพื่อให้เห็นภาพรวมของแนวคิดทฤษฎีทางดนตรีไทยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมทุกองค์ประกอบ สามารถเลือกเทคนิคการบรรเลงในแต่ละเครื่องดนตรีได้อย่างเหมาะสมกับประเภทเพลง โอกาสในการบรรเลง และนำไปสู่การปฏิบัติรวมวงตามแบบแผนของโบราณจารย์ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดมา โดยมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกเป็นปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ช่วยส่งเสริมให้การบรรเลงในแต่ละเครื่องดนตรีมีความสอดคล้องประสานกลมกลืนไปในทิศทางเดียวกัน และเป็นการสร้างสรรค์สุนทรียรส ในการบรรเลงบทเพลงให้เกิดความไพเราะมากขึ้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับวงดนตรีไทย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับวงดนตรีไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน กล่าวถึง ความรู้หลักการในเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทย ในเรื่องของประเภทเพลงไทย และประเภทวงดนตรีไทย หากผู้กระทำการปรับวงนั้นมีความรู้ทางด้านประเภทเพลงไทย และประเภทวงดนตรีไทยที่ถูกต้องตามหลักการขนบในการบรรเลงดนตรีไทยแล้ว ก็จะสามารถจัดสรรบทเพลงที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับประเภทวงที่ตนเลือกได้ ซึ่งจะทำให้บรรเลงดนตรีออกมาได้ไพเราะน่าฟังมีความเหมาะสม และถูกต้องตามขนบแบบแผนอันดีงาม

การรับร้องส่งร้อง ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่ดนตรีไทยนั้นไม่เหมือนกับวัฒนธรรมเพลงดนตรีของชาติอื่น ๆ กล่าวคือ ประเภทของเพลงไทยนั้นหากแบ่งประเภทตามการขับร้องไทย ก็จะสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท อันได้แก่ กลุ่มเพลงที่มีการขับร้องประกอบ และกลุ่มเพลงที่ไม่มีการขับร้อง (สงบศึก ธรรมวิหาร, 2545) หากผู้ปรับวงต้องปรับจำพวกเพลง ที่มีการขับร้องประกอบ ตัวอย่างเช่น เพลงเถา และเพลงดับ สิ่งสำคัญอีกประการในการปรับวงที่สำคัญยิ่ง คือ จะทำอย่างไรให้รอยต่อระหว่างการขับร้องและดนตรีนั้นมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันน่าฟัง ดังนั้นจึงเกิดลักษณะของ “การสวมร้อง” ขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการที่เป็นที่นิยมในการปรับวงโดยเฉพาะในประเภท วงปี่พาทย์เสภา ตัวอย่างเช่น ในเพลงเชิดจีน ซึ่งเป็นเพลงที่ไม่มีจังหวะหน้าทับ มีเพียงจังหวะซึ่งกำกับ ทำให้ในตอนช่วงท้ายของการขับร้องในแต่ละท่อนมักจะนิยมใช้ระนาดเอก ทำการสวมร้อง โดยผู้ปรับวงนั้นจะสรรสร้างทำนองเทคนิคลูกเล่นต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ แต่ก็ต้อง

อยู่บนทำนองหลักของเพลง ก่อนที่ทั้งวงจะรับ ในส่วนของวงปี่พาทย์นั้น มักจะใช้ปี่ หรือระนาดเอก เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสวมร้อง วงเครื่องสายมักจะใช้ ซอด้วง ในการสวมร้อง และในวงมโหรี จะใช้ซอด้วงในการสวมร้อง และใช้ซอสามสาย ในการคลอร้อง ซึ่งการสวมร้องนั้นถือว่าเป็นกลเม็ดเด็ดพรายที่ผู้ปรับควบคุมวงจะแสดงออกมาเป็นลีลาที่ทำให้ผู้ฟังตื่นเต้นเร้าใจ และยังถือว่าเป็นการแสดงถึงความสามารถของผู้ปรับควบคุมวงว่ามีความเข้าใจในโครงสร้างบทเพลงที่ตนปรับหรือไม่ นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงไหวพริบปฏิภาณของผู้ถูกปรับวงว่ามีความเข้าใจในเรื่องของจังหวะ ทำนอง และเนื้อร้อง พอที่จะสามารถทำการสวมร้องได้อย่างถูกต้องงดงาม ตามที่ผู้ปรับวงได้ทำทางไว้ได้

นอกจากนี้การปรับวงที่ดี ผู้ปรับวงควรที่จะมีความรู้ในเรื่องขององค์ประกอบดนตรี ซึ่งประกอบด้วยเรื่องของจังหวะ ทำนอง เสียงประสาน รูปพรรณ สีสัน ลักษณะของเสียง และรูปแบบ ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้เพลงที่ปรับนั้นมีความสมบูรณ์ครบถ้วน ไพเราะน่าฟัง และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ประสบการณ์ และเทคนิคเฉพาะตัวของผู้ปรับวง ซึ่งผู้ปรับแต่ละคนนั้นมีความเชี่ยวชาญ ชำนาญต่างกัน หากผู้ปรับวงได้มีโอกาสเรียนรู้ กับครูผู้มีความชำนาญ ได้ทดลองมีส่วนร่วมในการปรับวงจริง ๆ ก็จะทำให้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึมซับเทคนิค และเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากครูผู้ทรงคุณวุฒิ ถือเป็นอีกวิธีหนึ่งในการเพิ่มพูนประสบการณ์ความรู้ด้านการปรับวงดนตรีไทย

2. ปัจจัยภายนอก เกี่ยวข้องกับปัจจัยเรื่องอื่น ๆ หรือตัวแปรแทรกซ้อนที่สามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างการปรับวง รวมถึงบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับวงดนตรีไทย ซึ่งต่างจากปัจจัยภายใน ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับองค์ความรู้ ประสบการณ์ และเทคนิคของตัวผู้ปรับวงเอง ปัจจัยภายนอกนั้นจะกล่าวถึง 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่

2.1 ความพร้อมของเครื่องดนตรี หากในการฝึกซ้อม เครื่องดนตรีมีไม่ครบตามที่ผู้ปรับวงต้องการจะปรับ หรือผู้บรรเลงมาซ้อมไม่ครบวง ถึงแม้จะเป็นเพียงเครื่องประกอบจังหวะที่มีบทบาทไม่มากเพียงชิ้นเดียว ก็สามารถทำให้การแสดงเพลงนั้นมีความผิดพลาดได้ในวันจริง ก็จะทำให้การบรรเลงเพลงนั้น ๆ ไม่ต่อเนื่อง ขาดความพร้อมเพียงได้ ดังนั้นความพร้อมของเครื่องดนตรีถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการซ้อมระหว่างการปรับวง นอกจากนี้ความพร้อมของเครื่องดนตรีในเรื่องของเสียงมีความสำคัญยิ่งเช่นกัน หากในระหว่างการฝึกซ้อมเครื่องดนตรีเสียงเพี้ยน ก็จะเป็นอุปสรรคทั้งผู้ปรับ และผู้บรรเลงเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะผู้ขับร้อง หากเครื่องดนตรีที่ใช้ซ้อมระดับเสียงไม่เท่ากันแล้ว การปรับวงก็จะเป็นเรื่องยาก ผู้ปรับวงจะไม่สามารถมองภาพรวมของเพลงได้ และปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ ผู้ขับร้องนั้นจำเป็นที่จะต้องฟังเสียงของเครื่องดนตรี หากเสียงเพี้ยน ก็เหมือนเป็นการฝึกร้องเสียงที่เพี้ยน เป็นเวลานาน ๆ หรือผู้ขับร้องอาจจะไม่สามารถจับเสียงที่ถูกต้องได้ ทำให้การฝึกซ้อมเป็นไปด้วยความไม่สมบูรณ์

ดังนั้นก่อนการซ่อมปรับวงดนตรี ผู้ปรับวงควรที่จะเช็คเครื่องดนตรีและตั้งเสียงเครื่องดนตรีทุกชิ้นให้เรียบร้อยดีเสียก่อน

2.2 ความพร้อมของนักดนตรี ถือเป็นอีกสิ่งที่จะทำให้การปรับควบคุมวงเป็นไปได้ อย่างราบรื่น หากสภาพร่างกายของนักดนตรีไม่พร้อม การฝึกซ้อมก็เป็นไปได้อย่างไม่เต็มที่ นอกจากนี้การคัดเลือกนักดนตรีให้เหมาะสมกับประเภทวงดนตรี หรือประเภทเพลงก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน เช่น การคัดเลือกคนระนาดเอกให้เหมาะสมกับเพลงและวงดนตรีที่ใช้บรรเลง เนื่องจากคนระนาดเอกแต่ละคนจะมีรสนิยมที่แตกต่างกัน บางคนอาจจะดีไม้นวมเพราะบางคนตีไม้แข็ง เพราะบางคนก็เหมาะที่จะตีเพลงพื้น และบางคนก็อาจจะเหมาะกับเพลงทยอย ดังนั้นหากผู้ปรับรู้จักเลือกผู้บรรเลงให้มีความเหมาะสมกับบทเพลงที่ใช้ปรับแล้วก็จะทำให้เสียงดนตรีที่ดังออกมา มีคุณภาพเสียงที่เหมาะสม และเพิ่มอรรถรสของบทเพลงนั้น ๆ ได้อีกด้วย

2.3 ความพร้อมของสถานที่ใช้ฝึกซ้อม ผู้ปรับวงควรเลือกสถานที่ที่มีความกว้างขวางพอที่จะสามารถตั้งวงดนตรีตามตำแหน่งแผนผังวงที่จะบรรเลงจริง ๆ ได้ เนื่องจากเมื่อเสียงที่บรรเลงออกมาเป็นวงแล้ว ผู้ปรับจะสามารถฟังภาพรวมของเสียงที่ออกมา และจะได้ปรับได้ตรงจุด เพราะหากการฝึกซ้อมนักดนตรีนั่งตามอรัญชัย เสียงที่ดังออกมาก็จะไม่เหมือนกับวันที่จะบรรเลงจริง ๆ ทำให้การปรับความหนักเบาของเครื่องแต่ละชิ้นอาจมีความคลาดเคลื่อนได้ นอกจากนี้ควรที่จะเลือกสถานที่ ที่ทุกคนสะดวกที่จะเดินทางไปฝึกซ้อมได้ เพื่อความสะดวกในการนัดวันฝึกซ้อมรวมวง และทุกคนที่บรรเลงควรจะต้องมาพร้อมเพรียงกันในวันนัดหมาย

2.4 การให้ความสนับสนุนจากสถาบัน องค์กร หรือสถานศึกษา เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ขาดไม่ได้ หากเป็นการฝึกซ้อมของทางโรงเรียน ก็ต้องมีการขออนุญาตจากผู้ปกครอง เนื่องจาก การฝึกซ้อมดนตรีโดยส่วนใหญ่จะใช้เวลาหลังเลิกเรียน หรือนอกเวลาเรียนปกติ ดังนั้นหากผู้ปกครองให้การสนับสนุน การฝึกซ้อมก็จะเป็นไปได้ได้อย่างราบรื่น ในส่วนของสถานศึกษา สถาบันต่าง ๆ ก็มีส่วนช่วยในเรื่องของการเอื้อเฟื้อสถานที่ เครื่องดนตรีที่ใช้ฝึกซ้อม หรือในบางครั้งก็อาจจะมีการสนับสนุนเรื่องของค่าใช้จ่าย ค่าอาหารการกิน หรือค่าเดินทางในการฝึกซ้อม และการเดินทางไปสถานที่จัดงาน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เป็นเรื่องของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับวงในมุมกว้าง เพื่อให้เห็นภาพรวมของการปรับวงเสียก่อน จากนั้นจะเข้าสู่กระบวนการปรับวงในเชิงลึกต่อไป โดยพิจารณาจากแนวคิดองค์ประกอบดนตรี

การปรับวงดนตรีไทยตามแนวคิดองค์ประกอบดนตรี

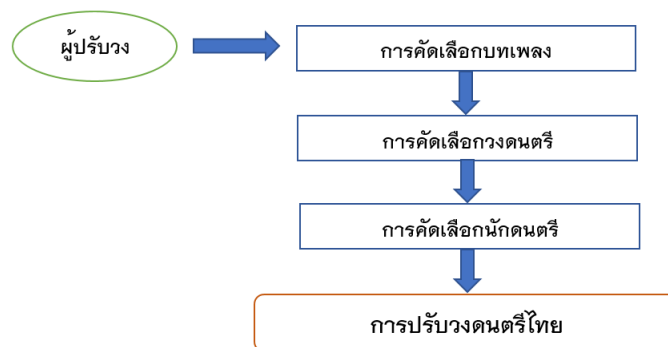
ก่อนที่ผู้ปรับวงจะเริ่มปรับวงนั้น ผู้ปรับวงจะต้องมีการวางแผนงานในการปรับวง ดังนี้

1) **การคัดเลือกบทเพลงที่ใช้ในการบรรเลง** จะต้องคำนึงถึงโอกาสในการบรรเลง เวลาที่ใช้ในการบรรเลง และพิจารณาว่าองค์ประกอบของบทเพลงนั้น ๆ มีความเหมาะสมกับ รูปแบบของงาน หรือกิจกรรมหรือไม่ ในกรณีบรรเลงในงานที่มีผู้ว่าจ้าง จะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ว่าจ้าง และความเหมาะสมของขนบธรรมเนียมในการบรรเลง

2) **การคัดเลือกประเภทวงดนตรี** จำเป็นต้องเลือกวงดนตรีที่มีความเหมาะสมกับเพลง ที่ตนเลือก และสถานที่ในการบรรเลง เช่น สถานที่กลางแจ้ง ใช้งานปีพาทย์ไม้แข็งในการบรรเลง เป็นต้น

3) **การคัดเลือกนักดนตรี** คัดเลือกผู้บรรเลงให้มีความเหมาะสมกับบทเพลงที่จะ บรรเลง และเครื่องดนตรีแต่ละชนิด โดยคำนึงถึงทักษะของผู้บรรเลงมีเทคนิค กลวิธีการบรรเลงที่ เหมาะสม และมีความรู้ความเข้าใจของผู้บรรเลงต่อการบรรเลงบทเพลงประเภทนั้น ๆ

เมื่อคัดเลือกบทเพลง วงดนตรี และนักดนตรีทั้ง 3 ส่วน ซึ่งมีความสอดคล้องกัน แล้วจึงลงมือทำการปรับวงตามองค์ประกอบดนตรีในลำดับต่อไป

ภาพที่ 1 ขั้นตอนเตรียมความพร้อมก่อนการปรับวงดนตรีไทย

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2561) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบดนตรีประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) จังหวะ คือ องค์ประกอบดนตรีพื้นฐานที่เป็นเรื่องของเวลา ซึ่งทำให้เกิดลักษณะจังหวะต่าง ๆ
- 2) ทำนอง คือ องค์ประกอบดนตรีพื้นฐานที่เป็นเรื่องของระดับเสียง และความยาวจังหวะ ทำให้เกิดการจัดเรียงเสียงตามแนวนอน เกิดเป็นรูปแบบในลักษณะต่าง ๆ ทั้งยาวสั้น หรือประโยค
- 3) เสียงประสาน คือ องค์ประกอบดนตรีพื้นฐานที่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของระดับเสียงตามแนวตั้ง เช่น คอร์ด เกิดการจัดเรียงเป็นลักษณะต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับทำนอง
- 4) รูปพรรณ คือ องค์ประกอบดนตรีพื้นฐานที่เป็นเรื่องของผลรวมทำนอง และเสียงประสาน หรือความสัมพันธ์ของเสียงตามแนวตั้ง และแนวนอน อีกนัยหนึ่งหมายถึง ระบบเสียง หรือคีย์
- 5) ลีลา คือ องค์ประกอบดนตรีพื้นฐานที่เป็นเรื่องของคุณลักษณะของแหล่งกำเนิดเสียงที่ต่างกันทำให้เกิดคุณภาพเสียงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างกันไป
- 6) ลักษณะของเสียง คือ องค์ประกอบดนตรีพื้นฐานที่เป็น

เรื่องของคุณลักษณะของเสียงที่ถ่ายทอดความดังของเสียง และความรู้สึกในการสื่ออารมณ์ หรือการแสดงออก และ 7) รูปแบบ คือ องค์ประกอบดนตรีพื้นฐานสำหรับการสร้างสรรค์บทเพลง หรือโครงสร้างของบทเพลงนั้น ๆ

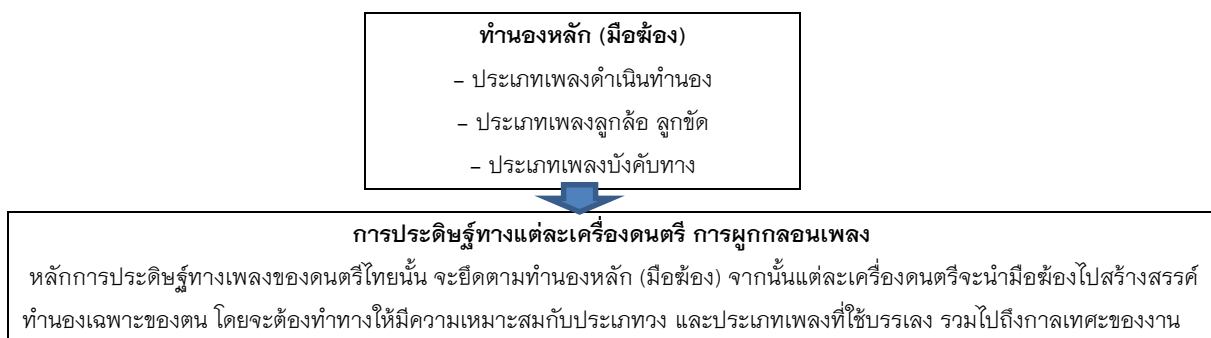
หากพิจารณาในมุมมองของนักดนตรีไทยศึกษา หัวข้อองค์ประกอบดนตรีที่ปรากฏอยู่ในดนตรีไทยนั้น มีความคล้ายคลึงกับหัวข้อองค์ประกอบดนตรีของดนตรีตะวันตก และสามารถจำแนกเป็น 7 องค์ประกอบสำคัญ หากแต่รายละเอียดในแต่ละหัวข้อนั้น มีความแตกต่างกัน ผู้เขียนได้อิงตามแนวคิด ทฤษฎีทางดนตรีไทยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เพลงเพื่อที่ผู้ปรับจะได้มีความเข้าใจตัวบทเพลงที่จะปรับก่อนลงมือปรับ และใช้เป็นหลักการแนวคิดในการปรับวงดนตรีไทย อีกด้วย ในส่วนนี้ผู้เขียนได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของดนตรี 7 องค์ประกอบกับการปรับวงดนตรีไทย ดังนี้

1. จังหวะ ในองค์ประกอบนี้สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1.1 จังหวะของเครื่องกำกับจังหวะ คือ จังหวะฉิ่ง จังหวะกลอง (หน้าทับ) เพื่อใช้ในการตรวจเนื้อเพลงว่าครบหรือไม่ มีจังหวะเกินหรือไม่

1.2 แนวในการบรรเลง กล่าวคือ จังหวะช้า-เร็ว ในการบรรเลงตั้งแต่ต้นจนจบเพลง

2. ทำนอง การดนตรีไทยนั้น มีข้อสังเกตว่าเป็นทำนองหลัก หรือทำนองกลาง และเครื่องดนตรีอื่น ๆ จะต้องทำทางตามแนวทางของเครื่องตนเองโดยทุกเครื่องมือจะยึดมือซ้องเป็นศูนย์กลาง ตามหลักทฤษฎีดนตรีไทยนั้นสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ประเภทเพลงดำเนินทำนอง ส่วนใหญ่จะปรากฏในประเภทเพลงทางพื้น สามารถทำทางเพลงในแต่ละเครื่องมือได้อย่างอิสระโดยยึดลูกตกมือซ้องเป็นสำคัญ เช่น เพลงแขกบรเทศ 2) ประเภทเพลงลูกล้อลูกชัด เป็นมือซ้องที่จะปรากฏในจำพวกเพลงทยอย ซึ่งมีบางส่วนสามารถทำทางได้อิสระ แต่ในส่วนที่เป็นลูกล้อลูกชัดนั้นจะต้องบรรเลงไปตามทางซ้องซึ่งเป็นลูกล้อ ลูกชัดเช่นเดียวกัน เช่น เพลงทยอยนอก ทยอยใน 3) ประเภทเพลงบังคับทาง เป็นเพลงที่จะปรากฏในจำพวกเพลงกรอก กล่าวคือผู้บรรเลงจะต้องบรรเลงทางเครื่องให้ใกล้เคียงไปกับทางซ้อง เช่น เพลงลาวดวงเดือน เขมรไทรโยค (มนตรี ตราโมท, 2545; ราชบัณฑิตยสถาน, 2545)

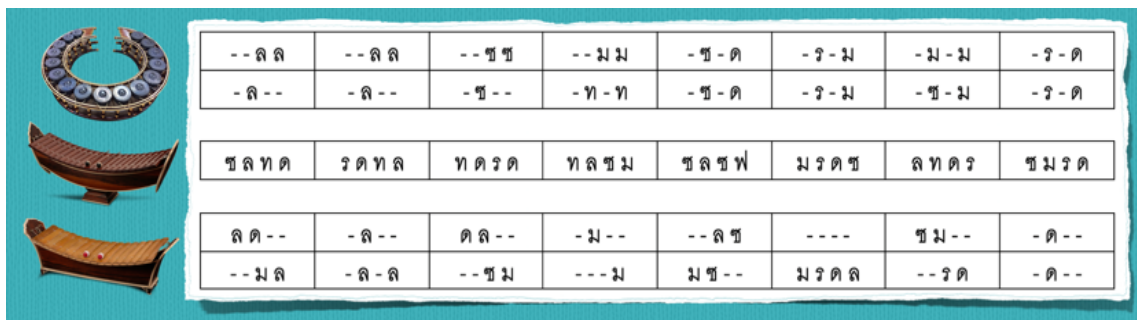

ภาพที่ 2 ทำนองหลักและการประดิษฐ์ทางเครื่องดนตรี

3. เสียงประสาน ในทางดนตรีไทยนั้นจะปรากฏลักษณะเสียงประสาน 2 รูปแบบ คือ

3.1 เสียงประสานที่เกิดขึ้นจะเกิดจากเทคนิคการบรรเลงเครื่องดนตรี เช่น การตีคู่ประสานของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี เช่น การตี คู่สอง คู่สาม คู่สี่ คู่หก หรือการสีของซอสามสาย ที่จะมีการใช้คันชักในการสีสายทั้งสองสายไปพร้อม ๆ กันทำให้เกิดเป็นเสียงประสาน

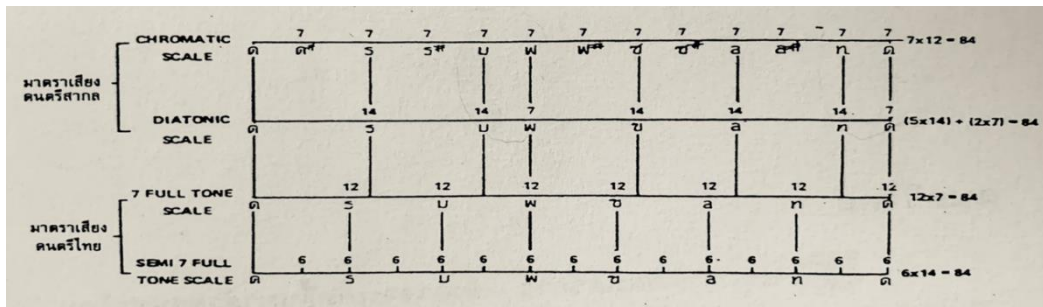
3.2 เสียงประสานที่เกิดขึ้นระหว่างเครื่องดนตรี สามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การประสานเสียงในแนวดิ่ง (Vertical Harmony) ดนตรีไทยในชนบทนั้นไม่มีการประสานเสียงในแนวดิ่ง เหมือนกับดนตรีตะวันตก แม้จะมีบางเพลงแสดงลักษณะเช่นนี้ ก็เป็นด้วยอิทธิพลดนตรีตะวันตก ไม่ใช่ของโบราณแท้ ดังที่ปรากฏในเพลงเต่าเห่ และการขับร้องชายหญิงของเพลงเวสสุกรรม อีกลักษณะหนึ่งคือการประสานเสียงแนวนอน (Horizontal Harmony) แม้ว่าดนตรีไทยจะไม่มีการประสานเสียงในแนวดิ่ง แต่ในการบรรเลงเพลง ๆ หนึ่งนั้น แต่ละเครื่องมือจะมีวิธีดำเนินงานของทางปฏิบัติของตน ซึ่งสอดประสานกับเครื่องมืออื่น ๆ จนไปบรรจบที่จุดหมายเดียวกัน ลักษณะเช่นนี้อาจเทียบได้กับการประสานเสียงเช่นกัน (พิชิต ชัยเสรี, 2559)

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการประสานเสียงระหว่างเครื่องดนตรีในลักษณะแนวนอน

4. รูปพรรณ คือ ผลรวมของทำนองกับเสียงประสาน กล่าวคือ ภาพรวมของเสียงที่ออกมาจากการบรรเลงรวมวง ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหลักที่ผู้ปรับวงดนตรีนั้นจะต้องให้ความสำคัญ ผลรวมของเสียงประสานและทำนองนั้น หรือที่เรียกว่ารูปพรรณ จะทำให้ผู้ปรับวงเห็นภาพมุกกว้างของวงดนตรีที่ตนปรับ

นอกจากนี้ ในทางดนตรีไทยนั้น ยังหมายถึงทางเสียงของดนตรีไทย หรือที่เรียกว่าบันไดเสียงดนตรีไทยและดนตรีสากลนั้น แต่ละเสียงมีความถี่ไม่เท่ากัน เนื่องจากดนตรีไทยแบ่ง 1 ทบเสียง (Octave) ออกเป็น 7 เสียง ที่มีความถี่ห่างเท่า ๆ กัน หรือที่เรียกว่า 7 เสียงเท่า ส่วนดนตรีสากลนั้นจะแบ่ง 1 ทบเสียงออกเป็น 7 เสียงเช่นกัน แต่มีความถี่ห่างไม่เท่ากันทั้งหมด กล่าวคือ จะมีเสียงเต็มอยู่ 5 เสียง และมีครึ่งเสียงอยู่ 2 เสียง ดังนั้นใน 1 ทบเสียงจึงแบ่งได้อีกเป็น 12 ครึ่งเสียง (สันทัด ตัณฑนันทน์, 2542)

ภาพที่ 4 การเปรียบเทียบระหว่างมาตราเสียงดนตรีสากลและดนตรีไทย

หมายเหตุ: จาก คำบรรยายวิทยาดุริยางคศาสตร์ไทย (หน้า 15), โดย มนตรี ตราโมท, 2545, กรมศิลปากร

การเทียบเสียงของเครื่องดนตรีไทยนั้นจะยึดเสียงของเครื่องดนตรีในวงที่เลื่อนลดเสียงไม่ได้เป็นหลัก เช่น ในวงปี่พาทย์ เทียบจากปี่ใน ในวงเครื่องสาย เทียบกับขลุ่ยเพียงออ (มนตรี ตราโมท, 2545) การเทียบเสียงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการบรรเลงดนตรีรวมวง เพื่อให้การบรรเลงนั้นมีระดับเสียงเดียวกันทั้งวง เพลงจึงจะเกิดความไพเราะน่าฟัง และเนื่องจากเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่านี้มีข้อจำกัดในการตั้งเสียง จึงได้มีการกำหนดระดับเสียง “ทางเสียง” ของดนตรีไทยไว้ ซึ่งประกอบไปด้วย 7 ทางเสียงดังนี้

ตารางที่ 1 บันไดเสียงในดนตรีไทย

ระดับเสียง	ทาง (บันไดเสียง)	เครื่องดนตรี ที่ใช้เทียบเสียง	การใช้งาน
เสียงสูงที่สุด	7. ทางขวา	เทียบกับปี่ชวา	เครื่องสายปี่ชวา
	6. ทางกลางแหบ	เทียบกับปี่กลาง	ไม่นิยมบรรเลง
	5. ทางนอก (กรวด)	เทียบกับขลุ่ยกรวด	ประสม เครื่องดนตรีตะวันตก
	4. ทางเพียงออบน (นอกต่ำ)	เทียบกับขลุ่ยเพียงออ	มโหรี เครื่องสาย
	3. ทางกลาง	เทียบกับปี่กลาง	หนังใหญ่
เสียงต่ำที่สุด	2. ทางใน	เทียบกับปี่ใน	โขน ละคร
	1. ทางเพียงออล่าง (ในลด)	เทียบขลุ่ยเพียงออเป่า ทางในลด	ละครดึกดำบรรพ์

ที่มา: (มนตรี ตราโมท, 2545)

5. สีสัน คือ ความแตกต่างของคุณลักษณะเสียงที่ออกมาจาก 3 ลักษณะ ได้แก่

5.1 สีสันของเสียงมนุษย์ผ่านการขับร้อง เสียงของคนแต่ละคนก็จะมีเนื้อเสียงที่แตกต่างกันไปเป็นเอกลักษณ์ ธรรมชาติเสียงของมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันจึงทำให้เกิด

เป็นสีสันของบทเพลง ผู้ปรับวงจึงควรเลือกเนื้อเสียงธรรมชาติของผู้ขับร้องทั้งหญิงและชายให้เข้ากับประเภทของบทเพลง เช่น ร่ายใน สำหรับโขนและละครใน การขับร้องมีทำนองและจังหวะนิ่มนวล สละสลวยเหมาะกับกับลีลาท่าร่ายรำที่อ่อนช้อยงดงาม ดนตรีใช้วงปี่พาทย์ไม้นวม เป็นเครื่องห้าหรือเครื่องคู่ก็ได้ โดยใช้บรรเลงประกอบเข้ากับกิริยาต่าง ๆ ของตัวละคร ด้วยทำนองเพลงให้เหมาะสมกับเสียงของผู้หญิงที่เรียกว่า ทางใน (จันทนา คชประเสริฐ, 2564)

5.2 สีสันของเสียงดนตรีผ่านวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรี ได้แก่ ดีด สี ตี เป่า วิธีการบรรเลงที่แตกต่างกันก็ทำให้เกิดคุณลักษณะเสียงที่แตกต่างกัน ดังนั้นการปรับวงจึงต้องคำนึงถึงประเภทของวงดนตรีให้มีความเหมาะสมกับเพลงที่เลือกมาปรับวง เช่น เพลงหน้าพาทย์ เป็นเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ดังนั้นเสียงที่เปล่งออกมาจากการบรรเลงนั้นจึงควรทำให้รู้สึกถึงพลังอำนาจ มีความศักดิ์สิทธิ์ น่าเคารพกราบไหว้ จึงเป็นที่นิยมในการใช้วงปี่พาทย์ไม้นวมในการบรรเลงเพื่อประกอบการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ เนื่องจากวงปี่พาทย์ไม้นวมนั้น เครื่องดนตรีส่วนใหญ่ในวงจะเป็นเครื่องดี ซึ่งเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีนั้นจะให้เสียงที่มีพลัง มีความดังและหนักแน่นกว่าเครื่องดนตรีประเภทอื่น ๆ จึงมีความเหมาะสมที่จะใช้วงปี่พาทย์ในการบรรเลงจำพวกเพลงหน้าพาทย์

5.3 สีสันของเสียงดนตรีที่เกิดจากวัสดุที่ใช้ในการสร้างเครื่องดนตรี โดยปกติแล้วเครื่องดนตรีไทยจะใช้วัสดุหลักในการสร้างเครื่องดนตรีสามชนิด ได้แก่ ไม้ โลหะ และหนัง ด้วยวัสดุที่แตกต่างกันก็ทำให้เสียงที่เกิดขึ้นในแต่ละเครื่องดนตรีนั้นมีความแตกต่างกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น ระนาดเอกที่ทำจากไม้ และระนาดเอกเหล็ก เสียงที่บรรเลงออกมานั้นมีสีสันที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ดังนั้นผู้ปรับวงจึงต้องดูเนื้อเสียงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดว่ามีความเหมาะสมที่จะทำทางบรรเลงอย่างไรให้มีความกลมกลืนไพเราะ เมื่อนำมาผสมรวมวงอยู่ด้วยกัน นอกจากนี้เครื่องดนตรีชนิดเดียวกันทำจากไม้เหมือนกัน แต่ใช้ไม้คนละชนิดกันก็ให้คุณภาพเสียงที่ต่างกัน เรื่องนี้จึงเป็นอีกข้อหนึ่งที่ผู้ปรับวงควรให้ความสนใจ ถึงแม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่หากเลือกวัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรีให้เหมาะสมแล้ว เสียงดนตรีที่ดังออกมาก็จะมีคุณภาพเสียงที่ดี ทำให้ภาพรวมของเสียงดนตรีนั้นมีความไพเราะน่าฟังมากขึ้นอีกด้วย

องค์ประกอบของดนตรีในด้านสีสัน สามารถสรุปรายละเอียดเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

6. ลักษณะของเสียง คือ การสื่ออารมณ์ของเสียง ความสามารถในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกผ่านเทคนิคต่าง ๆ ของผู้บรรเลง เช่น การพรมนิ้ว การสะบัด การสะเดาะ การพรมจากการกวาด ลูกกระทบ ฯลฯ นอกจากนี้ความดัง-เบา ของเสียงก็ถือว่าเป็นอีกส่วนที่ช่วยถ่ายทอดอารมณ์ของบทเพลงให้เข้าถึงได้ดีขึ้นอีกด้วย ซึ่งในการปรับวงดนตรีไทย จะพบข้อสังเกตว่า รูปแบบการใช้มือ นิ้ว ลม กลอน ทาง และกลวิธีการบรรเลงจากสายสำนักเดียวกัน มักมีความสอดคล้องประสานกลมกลืนไปในทิศทางเดียวกัน เวลาที่บรรเลงรวมกัน อาจใช้เพียงการฟังกันและกัน อาจจะมี

การนัดหมายกันบางที หรือเป็นข้อตกลงตั้งแต่ต้น เมื่อได้รับการถ่ายทอดจากครูผู้สอน เช่น บางตำแหน่งของบทเพลงจะกระซิบ จะสลับ จะขยี้เมื่อใด จะรับ จะสวมส่งอย่างไร ก็จะได้วรรคตอนที่สมเจตนาและยังส่งผลต่อผู้ฟังในการจำแนกได้ว่า เป็นวิธีการเฉพาะในการปรับวงของสายสำนักใดอีกด้วย (ยุทธนา ฉัปปวรรณรัตน์, 2559) ดังนั้นการปรับวงจึงมีผลโดยตรงต่อลักษณะของเสียงที่แตกต่างกันไปในแต่ละวง และแต่ละสายสำนัก

ผู้เขียนได้นำเสนอตัวอย่างการบรรเลงเพลงลาวดวงเดือน ท่อน 1 โดยบรรเลงในลักษณะทางปกติ และบรรเลงโดยใช้เทคนิคการบรรเลง ดังตัวอย่าง

บรรเลงทางปกติ

บรรเลงโดยใช้เทคนิคการบรรเลง

ภาพที่ 5 QR Code เปรียบเทียบการบรรเลงทางปกติ และบรรเลงโดยใช้เทคนิคการบรรเลง

7. รูปแบบ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

7.1 รูปแบบการบรรเลงในบทเพลงเป็นลักษณะท่อน เทียบกลับและเทียบเปลี่ยน

รูปแบบการบรรเลงเพลงไทยโดยทั่วไป บรรเลงในลักษณะท่อน (Sectional Forms) สามารถแบ่งเป็นเพลงท่อนเดียว (AA --) เป็นเพลงที่มีท่อนเดียว คือ ถ้อยเอวทำนองร้องเป็นเกณฑ์ ส่วนทำนองบรรเลงหรือทำนองรับนั้น หากมากไปกว่าหนึ่ง ก็ถือว่าเป็นทางเปลี่ยนเพลงที่มีสองท่อน (AB) เพลงที่มีสามท่อน (ABC) เพลงที่มีสี่ท่อน (ABCD) และเพลงที่มีห้าท่อน (ABCDE)

ทั้งนี้ในบางเพลง มีการเพิ่มเติมลูกเล่นในการบรรเลงให้บทเพลงมีความน่าสนใจขึ้น โดยมีการบรรเลงกลับต้น หรือทำเทียบเปลี่ยนใหม่โดยยึดเฉพาะลูกตกซึ่งมี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. เทียบเปลี่ยน เป็นการบรรเลงทำนองเพลงให้มีสำนวนใหม่ แตกต่างออกไปจากทำนองเดิม โดยรักษาจำนวนท่อน ความยาว และบันไดเสียง ลูกตก และจังหวะหน้าทับของทำนองเดิมไว้ บ้างก็เรียกว่า ทางเปลี่ยน หรือท่อนเปลี่ยน เช่น เพลงพราหมณ์ดีดน้ำเต้า เพลงทองย่อน เป็นต้น

2. เทียบกลับ เป็นการบรรเลงโดยมีการเปลี่ยนแปลงกลอนเพลง และคงไว้ซึ่งลูกตกสำคัญ และบันไดเสียงไว้เท่า นั้น และหากของเดิมมี 2 ท่อน ถ้าทำเทียบกลับต้องเพิ่มอีก 2 ท่อนให้เท่ากัน เช่น เพลงบุหลัน สามชั้น เพลงสี่บท สามชั้น (พิชิต ชัยเสรี, 2559)

7.2 โครงสร้างของบทเพลง และโอกาสในการบรรเลงตามประเภทเพลงไทย

โครงสร้างของบทเพลง และโอกาสในการบรรเลงที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเภทของบทเพลงไทย เช่น เพลงโหมโรง เพลงเถา เพลงหน้าพาทย์ เพลงทยอย เพลงเรื่อง เพลงตับ เพลงเดี่ยว เพลงลา เพลงลูกหมัด เพลงหางเครื่อง ในการปรับวงดนตรีไทยเพื่อการบรรเลง ควรปรับให้เหมาะสมกับโครงสร้างเพลง กาลเทศะ และโอกาสในการบรรเลง ซึ่งการบรรเลงในงานมงคล งานอวมงคล การบรรเลงเพื่อประกอบการแสดง หรือการบรรเลงเพื่อประกวดประชัน อารมณ์เพลง และรูปแบบการบรรเลงย่อมมีความแตกต่างกัน โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่าง รายละเอียดโครงสร้างของบทเพลง และโอกาสในการบรรเลงเพลงเรื่อง ดังนี้

เพลงเรื่อง เป็นการนำเพลงหลาย ๆ เพลงมาจัดรวมไว้ และบรรเลงติดต่อกันไป โดยเป็นเพลงที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น ลักษณะรูปแบบ อัตราจังหวะ หน้าทับ ความหมายของชื่อเพลง และโอกาสการใช้งานเดียวกัน มาบรรเลงเป็นชุดเดียวกัน เพลงเรื่องเป็นเพลงบรรเลงล้วน ไม่มีการขับร้อง โครงสร้างของเพลงเรื่องสามารถจำแนกประเภทตามรูปแบบการบรรเลงได้ 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทเพลงซ้ำ แบ่งรูปแบบการบรรเลงแบ่งออกเป็น 4 ตอน (กลุ่มทำนองเพลง) ด้วยกัน กล่าวคือ ตอนแรก เริ่มต้นเรื่องด้วยกลุ่มเพลงซ้ำ (เพลงที่ใช้หน้าทับปรบไต่บรรเลงประกอบจังหวะ) ตอนที่ 2 กลุ่มเพลงสองไม้ (เพลงที่ใช้หน้าทับสองไม้บรรเลงประกอบจังหวะ) ตอนที่ 3 กลุ่มเพลงเร็ว และตอนที่ 4 บรรเลงปิดท้ายด้วยเพลงลา 2 ชั้น หรือเพลงลา ในลักษณะเพลงเถา ตัวอย่างเพลงเรื่องประเภทเพลงซ้ำ เช่น เพลงเรื่องกระเดียด

2. ประเภทเพลงปรบไต่ เพลงที่บรรจุในตัวเรื่องล้วนเป็นเพลงที่ใช้หน้าทับปรบไต่ บรรเลงประกอบจังหวะทั้งสิ้น มีอัตราการดำเนินจังหวะอัตราเดียว (บางเรื่อง หรือบางเพลง มีลักษณะเป็นสองชั้นฉายเช่นกัน) และไม่บรรเลงปิดท้ายด้วยเพลงลา แต่ตัดลงด้วยทำนองเฉพาะที่เรียกว่า “เซ็ดเซ้” หรือจบลงตามทำนองเพลงสุดท้ายของเรื่องนั้น ๆ ตัวอย่างเพลงเรื่องประเภทเพลงปรบไต่ เช่น เพลงเรื่องพญาโคก

3. ประเภทเพลงสองไม้และเพลงเร็ว เพลงเรื่องประเภทนี้ไม่มีเพลงซ้ำบรรจุในตัวเรื่อง แต่จะเริ่มต้นเรื่องด้วยกลุ่มเพลงสองไม้ บรรเลงออกเพลงเร็ว และบรรเลงลงจบด้วยเพลงลา หรืออีกรูปแบบหนึ่ง คือ เพลงที่บรรจุในตัวเรื่องล้วนเป็นเพลงสองไม้ทั้งสิ้น มีอัตราการดำเนินจังหวะอัตราเดียว และไม่บรรเลงปิดท้ายด้วยเพลงลา แต่ตัดลงด้วยทำนองเฉพาะที่เรียกว่า “เซ็ดเซ้” หรือจบลงตามทำนองเพลงสุดท้ายของเรื่องนั้น ๆ ตัวอย่างเพลงเรื่องประเภทเพลงสองไม้ เช่น เพลงเรื่องทยอย

4. ประเภทเพลงฉิ่ง เพลงที่บรรจุในตัวเรื่องประเภทนี้จะไม่มีการบรรเลงหน้าทับตะโพนกลองประกอบจังหวะ แต่ใช้ฉิ่งบรรเลงประกอบจังหวะเพียงอย่างเดียว (เป็นที่มาของชื่อ “เพลงฉิ่ง”) สำหรับเพลงเรื่องประเภทเพลงฉิ่งมีความซับซ้อนและมีรูปแบบหลากหลาย เช่น

เรื่องฉิ่งชั้นเดียว เพลงที่บรรจุในตัวเรื่องมีอัตราชั้นเดียวทั้งสิ้น หรือเรื่องฉิ่งพระฉิ่ง มีอัตราลดหลั่น 3 ระดับ คือ อัตราสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว ตัวอย่างเพลงเรื่องประเภทเพลงฉิ่ง เช่น เพลงฉิ่งข้างประธานางา (เรื่องฉิ่งชั้นเดียว) (พิชชาณัฐ ตูจินดา, 2556)

เพลงเรื่องแต่ละประเภทมีโอกาสการใช้งานแตกต่างกัน การปรับวงเพื่อการบรรเลงจึงมีความแตกต่างกัน เพลงเรื่องเพลงฉิ่ง ใช้บรรเลงขณะพระสงฆ์ฉันภัตตาหาร เพลงเรื่องนางหงส์ ใช้บรรเลงประโคมศพ หรือเพลงเรื่องทำขวัญ ใช้บรรเลงขณะเวียนเทียน เพลงเรื่องเพลงช้า ใช้บรรเลงในงานมงคล เพื่อรอเวลา หลังจากปีพาทย์บรรเลงโหมโรงเย็นหรือโหมโรงเช้าแล้ว แต่พระสงฆ์ยังเดินทางมาไม่ถึงพิธี ในการบรรเลงเพื่อรอเวลา หากบรรเลงแบบเรื่อย ๆ จะฟังดูน่าเบื่อ จึงต้องมีการทำทางระนาดเอกให้มีความน่าสนใจ มีกลอนเพลงที่ซับซ้อนขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจแก่ผู้ฟัง เป็นต้น

7.3 รูปแบบเพลงที่มีการซ้ำทำนองในแต่ละท่อนเพลง

การบรรเลงเพลงไทยในแต่ละท่อนเพลง ปรากฏลักษณะการบรรเลงแบบซ้ำทำนองซ้ำหัว และซ้ำหัว-ท้ายในประโยคเพลง ซึ่งมีความยาวของประโยคเพลงไม่น้อยกว่า 1 จังหวะหน้าทับ (พิชิต ชัยเสรี, 2559) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การบรรเลงแบบซ้ำทำนอง จะมีประโยคหรือทำนองที่เหมือนกันในตอนท้ายของทุกท่อน ถือเป็นรูปแบบที่พบมากที่สุดในเพลงไทย เช่น เพลงแขกบรเทศ เพลงแขกมอญ โดยมีรูปแบบการบรรเลงในลักษณะ AB/CB ตัวอย่างเช่น เพลงแขกบรเทศ สองชั้น

2. การบรรเลงแบบซ้ำหัว จะมีการย้อนประโยคหรือทำนองช่วงหัวภายในท่อนเดียวกัน หรือต่างท่อน มีการเปลี่ยนทำนองในช่วงท้าย เช่น เพลงการะเวก เพลงจำปานารี โดยมีรูปแบบการบรรเลงในลักษณะ ABAC (ในท่อนเดียวกัน) หรือ AB/AC (ในต่างท่อน) ตัวอย่างเช่น เพลงการะเวก รูปแบบ ABAC (ในท่อนเดียวกัน)

3. การบรรเลงแบบซ้ำหัว-ท้าย เป็นลักษณะของเพลงที่ขึ้นต้นและลงท้ายด้วยทำนองแบบเดียวกัน โดยมากมักจะพบในเพลงท่อนเดียว เช่น เพลงพม่าเท่ เพลงแม่ศรี มีรูปแบบการบรรเลงในลักษณะ ABA ตัวอย่างเช่น เพลงแม่ศรี รูปแบบ ABA

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้ที่จะปรับวงดนตรีได้ด้นนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ทางทฤษฎีดนตรีที่ถูกต้องเชี่ยวชาญ และมีการฝึกฝนลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ และหมั่นเพิ่มพูนประสบการณ์ หากความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอก็จะสามารถเป็นผู้ปรับวงดนตรีไทยที่ดีได้

บทสรุป

การปรับวงดนตรีไทยเป็นการวางรูปแบบการบรรเลงดนตรีไทยในแต่ละเครื่องดนตรี ทั้งเครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า แตกต่างกันไปในแต่ละประเภทของวงดนตรี ซึ่งเมื่อ

มาบรรเลงร่วมกันแล้วเกิดความไพเราะเหมาะสม มีคุณภาพการบรรเลงที่ดีขึ้น โดยผู้ปรับวงวางแผนในการปรับวง โดยการคัดเลือกบทเพลง คัดเลือกวงดนตรีที่สอดคล้องกับบทเพลง และคัดเลือกนักดนตรีที่มีทักษะ เทคนิคการบรรเลง และความรู้ความเข้าใจการบรรเลง ซึ่งพิจารณาจากโอกาสในการบรรเลงเป็นหลัก ในการปรับวงดนตรีโดยอาศัยความรู้ด้านองค์ประกอบทางดนตรี ได้แก่ 1) จังหวะ ประกอบด้วยจังหวะของเครื่องกำกับจังหวะ และแนวในการบรรเลง หรือจังหวะช้า-เร็ว 2) ทำนอง ทำนองหลักจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ เพลงดำเนินทำนอง เพลงลูกล้อ ลูกชัด และเพลงบังคับทาง 3) เสียงประสาน ประกอบด้วยเสียงประสานที่เกิดขึ้นในลักษณะคู่เสียง และการประสานเสียงแนวนอนในลักษณะการรวมวง 4) รูปพรรณ คือ ภาพรวมของเสียงที่ออกมาจากการบรรเลงรวมวง 5) สีสันทัน คือ ความแตกต่างของคุณลักษณะเสียงที่ออกมาจาก 3 ลักษณะ ได้แก่ สีสันทันของเสียงมนุษย์ผ่านการขับร้อง สีสันทันของเสียงดนตรีผ่านวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรี และสีสันทันของเสียงดนตรีที่เกิดจากวัสดุที่ใช้ในการสร้างเครื่องดนตรี 6) ลักษณะของเสียง คือ การสื่ออารมณ์ของเสียง และเทคนิคต่าง ๆ ของผู้บรรเลง และ 7) รูปแบบ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ รูปแบบการบรรเลงในบทเพลงเป็นลักษณะท่อน เทียบกลับและเที่ยวเปลี่ยนโครงสร้างของบทเพลง และโอกาสในการบรรเลงตามประเภทเพลงไทย และเพลงที่มีการซ้ำทำนองในแต่ละท่อนเพลง ทำให้ผู้ปรับวงเห็นภาพรวมของการปรับวงดนตรีไทย และเมื่อพิจารณาทีละองค์ประกอบอันจะนำมาสู่การปรับวงดนตรีไทยตามแบบแผนของโบราณจารย์ที่สมบูรณ์ขึ้น

นอกจากนี้ ความรู้ทางด้านทฤษฎีดนตรีไทยเกี่ยวกับประเภทเพลงไทย ประเภทวงดนตรีไทย การรับร้อง-ส่งร้อง ในการปรับวงดนตรีไทย ซึ่งมีเทคนิคเฉพาะตัว และประสบการณ์ของผู้ปรับวงดนตรี อันเป็นปัจจัยภายในของผู้ปรับวงดนตรีและผู้บรรเลงดนตรี ทั้งนี้การปรับวงดนตรีไทยจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความพร้อมของนักดนตรี ความพร้อมของเครื่องดนตรี บริบทการฝึกซ้อมของวงดนตรีไทย ความพร้อมของสถานที่ใช้ฝึกซ้อม ความพร้อมด้านงบประมาณ และการสนับสนุนของสถานศึกษา รวมถึงผู้ปกครอง อันเป็นปัจจัยภายนอก ทำให้เกิดเป็นผลงานการบรรเลง และถ่ายทอดไปยังผู้ฟังได้อย่างเหมาะสม

นอกจากองค์ประกอบทางดนตรี ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการปรับวงดนตรีไทยแล้ว จำเป็นต้องมีกระบวนการปรับวงดนตรี ระบบการฝึกซ้อมที่มีความเข้มข้น ตลอดจนมีความพร้อมในด้านสิ่งสนับสนุนต่าง ๆ ทั้งเครื่องดนตรี งบประมาณ ย่อมส่งผลให้การปรับวงดนตรีไทยเกิดประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กชภรณ์ ตราโมท. (2546). *เทิด ส.ช. มุสลิหมินตรี ตราโมท*.
- จันทนา คชประเสริฐ. (2564). *รายได้-รายนอก: การดำเนินเรื่องของโขนละคร*. *วารสารดนตรีและการแสดง*, 7(1), 134-143.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). *ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัฐพงศ์ โสวัตร. (2544). *การปรับวงดนตรีไทย*. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 20(1), 53-55.
- ดนตรีไทยอุดมศึกษา. (2559, 21 สิงหาคม). *บทร้องเพลงขึ้นชุมนุม-กลุ่มดนตรี พระราชนิพนธ์ใน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. Thaimusic. <http://www.thaimusic.up.ac.th/>
- พิชิต ชัยเสรี. (2559). *สังคีตลักษณ์วิเคราะห์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชชาณัฐ ตูจินดา. (2556, 2 กันยายน). *เพลงเรื่อง: ความหมาย หน้าที่ และความสำคัญ*. Kotavaree. <http://kotavaree.com/?p=71>
- มนตรี ตราโมท. (2545). *คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย*. กรมศิลปากร.
- ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์. (2559). *ดนตรีไทยศึกษา: ว่าด้วยการปรับวงดนตรีไทย*. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สหมิตรพรินติ้ง.
- สันทัต ตันชนันท์. (2542). *บันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากลอย่างไร*. สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (2545). *ดุริยางค์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิทธิพลของกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมต่อการสร้างประสบการณ์ตราสินค้าและความรักในตราสินค้าของผู้ใช้แอปพลิเคชันจัดส่งอาหารในประเทศไทย

บุรินทร์ บัณฑิตวงศ์¹ กมลพงศ์ รัตนสงวนวงศ์¹ คณิสส์ คณิศราพรพงศ์¹ และธัญทิพย์ คฤหโยธิน¹

¹สาขาวิชาการตลาดดิจิทัล คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบอิทธิพลของกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมที่มีต่อการสร้างประสบการณ์ตราสินค้าและความรักในตราสินค้าของผู้ใช้แอปพลิเคชันจัดส่งอาหารในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริโภคชาวไทย จำนวน 307 คน ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสะดวก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โมเดลสมการโครงสร้างด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน

ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลต่อการสร้างประสบการณ์ตราสินค้า ($\beta = 0.673$; $p < 0.01$) และความรักในตราสินค้า ($\beta = 0.293$; $p < 0.01$) และ 2) ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลต่อความรักในตราสินค้า ($\beta = 0.461$; $p < 0.01$) ในเชิงวิชาการ ผลการวิจัยนี้เป็นการยืนยันถึงความสำคัญของปัจจัยกระตุ้นในมิติของกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมที่ช่วยยกระดับการรับรู้เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ตราสินค้าและความรักในตราสินค้าของผู้ใช้แอปพลิเคชันจัดส่งอาหาร ในเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารธุรกิจให้บริการแอปพลิเคชันจัดส่งอาหารสามารถพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเสริมสร้างและกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดประสบการณ์ต่อตราสินค้าในเชิงบวก และเกิดอารมณ์ความรักในตราสินค้า ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ให้บริการ

คำสำคัญ: กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคม ประสบการณ์ตราสินค้า ความรักในตราสินค้า

The Influence of Social Media Marketing Activities on Brand Experience and Brand Love among Food Delivery Application Users in Thailand

Burin Buntavong¹ Kamolpong Rattanasanguanwongs¹ Khanis Khanissarapornpong¹ and Tanyatip Kharuhayothin¹

¹Department of Digital Marketing, School of Business and Communication Arts, University of Phayao

Abstract

This research aimed to investigate the influence of social media marketing activities on brand experience and brand love among food delivery application users in Thailand. Questionnaires were used to collect data from 307 Thai consumers derived by convenience sampling. Partial least square structural equation modeling was used to analyze the data.

The results reveal that 1) social media marketing activities appeared to have a positive influence on brand experience ($\beta = 0.673$; $p < 0.01$) and brand love ($\beta = 0.293$; $p < 0.01$), and 2) brand experience appeared to have a positive influence on brand love ($\beta = 0.461$; $p < 0.01$). In terms of theoretical implication, this research could assert a support to the importance of stimuli factors in social media marketing activities that enhance perceived brand experience and brand love among food delivery application users. Regarding practicality, food delivery managers could develop marketing strategies for strengthening and driving the consumers to get a positive brand experience and brand love affection, which could be regarded as building a consumer-brand relationship.

Keywords: Social Media Marketing Activities, Brand Experience, Brand Love

บทนำ

ความก้าวหน้าของสื่อและเทคโนโลยี Web 2.0 ส่งผลให้เกิดรูปแบบของเว็บไซต์ สื่อสังคมและแพลตฟอร์มให้บริการจำนวนมากที่เข้ามาช่วยเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของธุรกิจ รวมถึงสร้างประสบการณ์ให้กับผู้บริโภค ตัวอย่างของสื่อสังคมและแพลตฟอร์มที่เป็นนิยม ได้แก่ YouTube, Instagram, Facebook, Grab และ Lineman ซึ่งแพลตฟอร์มเหล่านี้ก่อให้เกิดโอกาสสำหรับผู้ใช้อินเทอร์เน็ตและธุรกิจ เป็นตัวชี้วัดการรับรู้ในผลิตภัณฑ์บริการ เป็นสื่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจกับผู้บริโภค (Ibrahim, 2022) รวมถึงยังเป็นพื้นที่สำหรับการสร้างสรรค์เนื้อหา อำนวยความสะดวกและแบ่งปันข้อมูลไปสู่บุคคลอื่น (Muntinga et al., 2015) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับธุรกิจบริการที่ผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัส (Intangibility) หรือไม่สามารถประเมินคุณภาพได้ก่อนที่จะรับบริการ (Zeithaml, 1988) การตลาดผ่านสื่อสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ธุรกิจสามารถใช้เพื่อแสวงหาโอกาสจากการพัฒนาของสื่อสังคมได้

สื่อสังคมไม่เพียงแต่เป็นช่องทางสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวคิดที่สำคัญเท่านั้น แต่ยังช่วยส่งมอบคุณค่าและประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ (Khan, 2022; Zollo et al., 2020) ไปยังผู้ใช้บริการในรูปแบบของความประทับใจ (Passion) ความปลื้มปิติ (Delight) (Parasuraman et al., 2021) และความสนุกสนาน (Enjoy) ดังนั้น ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาจึงเกิดกิจกรรมทางการตลาดผ่านสื่อสังคม (Social Media Marketing) จำนวนมาก โดยส่วนใหญ่จะเน้นกิจกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภค (Yadav & Rahman, 2017) สร้างการตระหนักรู้รับข้อคิดเห็น (Dwivedi et al., 2021) และดึงดูดให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของธุรกิจ รวมถึงเป็นผู้สร้างสรรค์เนื้อหา (User-generated Content) แทนธุรกิจ เช่น การสร้างกิจกรรมสะสมคะแนนเพื่อใช้เป็นส่วนลดสำหรับการใช้บริการครั้งถัดไป การเก็บโค้ดเพื่อใช้สำหรับการยกเว้นค่าธรรมเนียมการจัดส่ง รวมถึงการออกโปรโมชั่นต่าง ๆ เป็นต้น

กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคม (Social Media Marketing Activities) ถือว่าเป็นแนวทางที่ธุรกิจใช้เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงาน มีลักษณะเป็นการสื่อสารสองทาง (Kim & Ko, 2012) เพื่อกระตุ้นความต้องการ สร้างประสบการณ์ รวมถึงส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองต่อกิจกรรมที่น่าพึงพอใจ (Godey et al., 2016) กลยุทธ์ทางการตลาดโดยทั่วไปมักกระทำผ่านการส่งมอบคุณภาพการบริการ (Service Quality) (Chang et al., 2018) และภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand Image) (Chang, 2021) แต่ในปัจจุบันกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคม (Godey et al., 2016; Kim & Ko, 2012) ซึ่งมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความบันเทิง การมีปฏิสัมพันธ์ ความทันสมัยของข้อมูล มีความเป็นเฉพาะบุคคล และการบอกต่อบุคคลอื่น ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถใช้เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เน้นใฝ่หาประสบการณ์จากการบริโภคหรือได้รับประสบการณ์ที่น่าตื่นตาตื่นใจและไม่เคยพบเจอมาก่อน ตัวอย่างของกิจกรรมการตลาด

ผ่านสื่อสังคมที่แอปพลิเคชันจัดส่งอาหารมักใช้เพื่อกระตุ้นความต้องการของผู้บริโภค เช่น การเพิ่มเพื่อนหรือลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิ์โปรโมชัน การเก็บคูปองส่วนลด และการลดค่าธรรมเนียมนำส่งในวันของเดือน เป็นต้น ซึ่งประสบการณ์จากกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมเหล่านี้ จะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจที่จะแสดงออกในเชิงพฤติกรรม เช่น กลับมาใช้บริการซ้ำ (Repurchase Intention) ความพึงพอใจ (Satisfaction) (Lee et al., 2017) รวมถึงการแสดงออกผ่านความรู้สึกรักในตราสินค้า (Brand Love) (Chen & Lin, 2019) เป็นต้น โดยเฉพาะความรักในตราสินค้า ถือเป็นหมุดหมายปลายทางที่ธุรกิจคาดหวังจะได้รับจากผู้บริโภค ซึ่งความรักในตราสินค้าเป็นอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลที่ประทับใจ (Passion) ความผูกพัน (Commitment) (Carroll & Ahuvia, 2006) รวมถึงความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของตราสินค้า (ชาญชัย พรหมมี, 2565) กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภคได้สัมผัสกับกิจกรรมทางการตลาดที่สร้างประสบการณ์ในเชิงบวก มีความเป็นไปได้ว่าความรู้สึกเหล่านี้ย่อมส่งเสริมให้ผู้บริโภครู้สึกประทับใจหรือมีความผูกพันต่อตราสินค้า

แต่จากการทบทวนงานวิจัยก่อนหน้านี้นี้ยังมีการศึกษากิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมในบริบทของธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อให้บริการไม่มากนัก โดยเฉพาะในประเทศไทย กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมของธุรกิจจัดส่งอาหารได้รับความสนใจจากผู้บริโภคและมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง เนื่องจากผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ได้อย่างสะดวก ส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถเปรียบเทียบราคาจากผู้จำหน่ายหลาย ๆ รายและมีการแข่งขันกันด้วยกิจกรรมส่งเสริมการตลาดที่น่าดึงดูดใจ จึงทำให้องค์กรที่สามารถมอบประสบการณ์ที่เหนือกว่า เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน ดังนั้นการศึกษากิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมที่มีผลต่อการสร้างประสบการณ์ตราสินค้าและความรักในตราสินค้าในกลุ่มผู้ใช้แอปพลิเคชันจัดส่งอาหารจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยผู้บริหารของแอปพลิเคชันจัดส่งอาหาร สามารถที่จะนำไปออกแบบกลยุทธ์กิจกรรมการตลาดให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการด้านการรับรู้และอารมณ์ของผู้ใช้บริการ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการยกระดับคุณค่าของผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมต่อการสร้างประสบการณ์ตราสินค้าและความรักในตราสินค้าของผู้ใช้แอปพลิเคชันจัดส่งอาหาร

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ใช้บริการชาวไทยที่มีอายุตั้งแต่ 18-65 ปี ที่เคยมีประสบการณ์การใช้บริการแอปพลิเคชันจัดส่งอาหารในช่วง 6 เดือนก่อนหน้าการเก็บข้อมูล

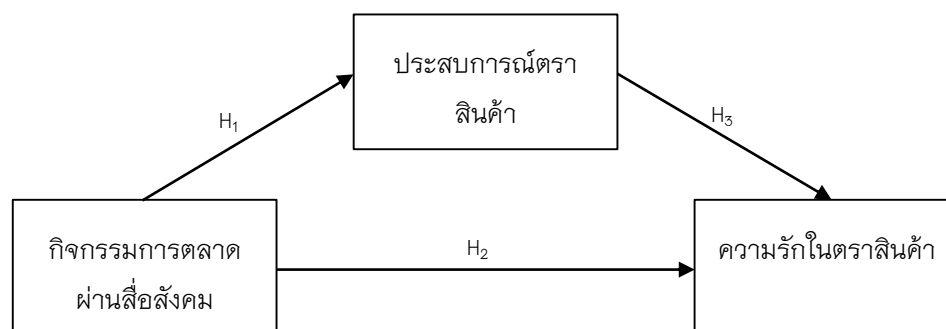
กลุ่มตัวอย่าง งานวิจัยนี้ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ด้วยการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenient Sampling) ซึ่งแบบสอบถามได้ดำเนินการกระจายไปยังกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศไทยเพื่อเพิ่มโอกาสในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค โดยทั่วไปงานวิจัยที่มีกรอบแนวคิดมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้จะต้องมีขนาดใหญ่เพียงพอ ถ้ากลุ่มตัวอย่างมีขนาดต่ำกว่า 100 หน่วย จะพบว่ามีโอกาสปฏิเสธสมมติฐานสูง ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง Hair et al. (2014) เสนอแนะขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ 50 ตัวอย่าง (น้อยมาก) 100 ตัวอย่าง (น้อย) 200 ตัวอย่าง (เพียงพอ) 300 ตัวอย่าง (ดี) 500 ตัวอย่าง (ดีมาก) และ 1,000 ตัวอย่าง (ดีที่สุด) ขณะที่ Malhotra and Dash (2011) ได้แนะนำว่าขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมในงานวิจัยที่มีความซับซ้อน กลุ่มตัวอย่างควรมีจำนวนมากกว่า 200 ทั้งนี้ Hair et al. (2014) ได้แนะนำอีกว่า ขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำสำหรับตัวแปรแฝงที่มีจำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 7 ตัวแปร คือ 300 ตัวอย่าง ดังนั้น งานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ คือ 300 คน ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสม

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. **ตัวแปรต้น** ได้แก่ กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคม หมายถึง กิจกรรมทางการตลาดที่องค์กรนำเสนอข้อเสนอทางการตลาดไปสู่ผู้บริโภคผ่านช่องทางสื่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เนื้อหาความบันเทิง การมีปฏิสัมพันธ์ ความทันสมัยของข้อมูลหรือสินค้า ความเป็นเฉพาะบุคคลและการบอกต่อแบบอิเล็กทรอนิกส์

2. **ตัวแปรตาม** ได้แก่ ประสิทธิภาพตราสินค้า หมายถึง ประสิทธิภาพที่ผู้บริโภคได้รับจากการมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้าหรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าของตราสินค้า ซึ่งรับรู้ได้ผ่านทางประสาทสัมผัส ความรู้สึกและอารมณ์ และความรักในตราสินค้า หมายถึง อารมณ์และความรู้สึกที่ผู้บริโภคมีต่อตราสินค้า ผ่านความประทับใจและความผูกพันต่อตราสินค้า

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลต่อประสบการณ์ตราสินค้า

สมมติฐานที่ 2 กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลต่อความรักในตราสินค้า

สมมติฐานที่ 3 ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลต่อความรักในตราสินค้า

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในงานวิจัย คือ แบบสอบถามที่ปรับปรุงจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีต ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ 1) กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคม จำนวน 10 ข้อ ซึ่งปรับใช้จากงานวิจัยของ Kim and Ko (2012) และ Yadav and Rahman (2017) 2) ประสบการณ์ตราสินค้า จำนวน 5 ข้อ ซึ่งปรับใช้จากงานวิจัยของ Brakus et al. (2009) และ 3) ความรักในตราสินค้า จำนวน 4 ข้อ ซึ่งปรับใช้จากงานวิจัยของ Carroll and Ahuvia (2006) ส่วนที่ 1-3 ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) 5 ระดับ คือ 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และ 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง และ 4) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ และสถานะภาพซึ่งเป็นข้อคำถามปลายปิด (Checklist)

แบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบคุณภาพในเชิงของความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยความตรงเชิงเนื้อหานั้นผู้วิจัยใช้วิธีการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgement) จำนวน 3 คน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้แนะนำให้มีการปรับแก้ไขบางส่วนในด้านของความถูกต้องของคำและความชัดเจน หลังจากนั้นได้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบเบื้องต้น (Pilot Test) จากนิสิตจำนวน 40 คน ซึ่งพบว่าแบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เกินกว่า 0.7 (Hair et al., 2014) หลังจากนั้นแบบสอบถามได้ถูกนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่ปรับปรุงจากงานวิจัยในอดีตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม ถึง กันยายน 2565 ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ เนื่องจากการลดการสัมผัสหรือการพบเจอที่อาจก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น ค่าความถี่ และค่าร้อยละ และใช้สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบสมมติฐานการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วยวิธีกำลังสอง

น้อยที่สุดบางส่วน (Partial Least Square Structural Equation Modeling: PLS-SEM) เนื่องจาก PLS-SEM ไม่ติดในข้อจำกัดด้านขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างแบบ Covariance-based Structural Equation Modelling (CB-SEM) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจะต้องใหญ่เพียงพอ (Ali et al., 2018) กล่าวคือการทดสอบ CB-SEM ขนาดกลุ่มตัวอย่างจะต้องมีอย่างน้อย 300 ตัวอย่างขึ้นไป และงานวิจัยจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อยืนยันความสามารถของทฤษฎีในการอธิบายสมมติฐาน แต่ทั้งนี้งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อค้นหาอำนาจในการทำนาย (Predictive Power) ของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม ซึ่ง PLS-SEM สามารถนำมาใช้ได้ในการกรณีที่งานวิจัยต้องการค้นหาอำนาจในการอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปร ดังนั้น PLS-SEM จึงตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 196 คน ร้อยละ 63.8 มีอายุอยู่ระหว่าง 18-30 ปี จำนวน 221 คน ร้อยละ 71.9 และเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา จำนวน 159 คน ร้อยละ 51.7 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิดการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างของ Anderson and Gerbing (1988) ซึ่งประกอบด้วย 2 ขั้นตอนได้แก่ การประเมินโมเดลการวัด (Measurement Model) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลในด้านของความน่าเชื่อถือ (Reliability) และความตรง (Validity) แล้วจึงประเมินโมเดลโครงสร้าง (Structural Model) เพื่อยืนยันสมมติฐาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผลการประเมินโมเดลการวัด

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ผู้วิจัยพิจารณาจากค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) ของข้อคำถาม ซึ่งควรมีค่ามากกว่า 0.7 ผลการวิเคราะห์พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.703-0.902 ซึ่งเกินกว่าค่ามาตรฐาน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ควรมีค่ามากกว่า 0.7 ผลการวิเคราะห์พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.876-0.920 ซึ่งเกินกว่าค่ามาตรฐาน และค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง (Composite Reliability) ควรมีค่ามากกว่า 0.7 ผลการวิเคราะห์พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.910-0.933 ซึ่งเกินกว่าค่ามาตรฐาน ดังนั้น จึงแสดงว่าแบบสอบถามของงานวิจัยมีความสอดคล้องภายใน (Hair et al., 2014)

ถัดมา ผู้วิจัยได้การทดสอบความตรงเชิงเหมือน (Convergent Validity) โดยทดสอบด้วยค่าความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ย (Average Variance Extracted: AVE) ควรมีค่ามากกว่า 0.50

(Hair et al., 2014) ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าอยู่ระหว่าง 0.583-0.744 ซึ่งเกินกว่าค่ามาตรฐาน และการทดสอบความตรงเชิงสูงเข้า (Discriminant Validity) โดยพิจารณาจากค่า (\sqrt{AVE}) ซึ่งควรมีค่ามากกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโครงสร้าง ผลการวิเคราะห์พบว่าค่า (\sqrt{AVE}) มีค่าเกินกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโครงสร้าง เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินของ Fornell and Larcker (1981) แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน รายละเอียดดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ค่าน้ำหนักปัจจัย ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง และความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ย

ตัวแปร	ข้อคำถาม	Factor loading	Cronbach's alpha	CR	AVE
			0.920	0.933	0.583
กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคม	SMMA1	0.703			
	SMMA2	0.800			
	SMMA3	0.723			
	SMMA4	0.740			
	SMMA5	0.780			
	SMMA6	0.820			
	SMMA7	0.794			
	SMMA8	0.745			
	SMMA9	0.778			
	SMMA10	0.743			
			0.876	0.910	0.669
ประสบการณ์ตราสินค้า	BRX1	0.767			
	BRX2	0.791			
	BRX3	0.828			
	BRX4	0.834			
	BRX5	0.867			
			0.886	0.921	0.744
ความรักในตราสินค้า	BRL1	0.902			
	BRL2	0.866			
	BRL3	0.840			
	BRL4	0.842			

ตารางที่ 2 ค่าความตรงเชิงจำแนก (\sqrt{AVE}) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ตัวแปร	SMMA	BRX	BRL
SMMA	0.763		
BRX	0.673***	0.818	
BRL	0.604***	0.659***	0.863

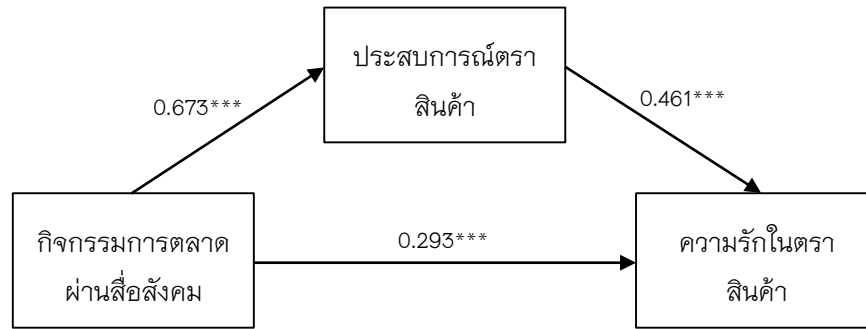
หมายเหตุ: กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคม (SMMA) ประสบการณ์ตราสินค้า (BRX) ความรักในตราสินค้า (BRL) *** p-value < 0.01 ในแนวทแยงมุม หมายถึง (\sqrt{AVE})

2.2 การประเมินโมเดลโครงสร้างและการทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน ถูกใช้ นำมาใช้เพื่อยืนยันความสัมพันธ์ของตัวแปรในสมมติฐานการวิจัย โดยโมเดลในสมมติฐานการวิจัยจะถูกทดสอบด้วยวิธีการ Bootstrapping 5,000 Resample และประเมินค่าความสามารถในการทำนายของโมเดลด้วยค่าสหสัมพันธ์เชิงพหุยกกำลังสอง (R^2) ของโมเดลภายใน (ประสบการณ์ตราสินค้าและความรักในตราสินค้า) ผลการวิเคราะห์พบว่า กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อประสบการณ์ตราสินค้า ($\beta = 0.673$, $p < 0.01$) และความรักในตราสินค้า ($\beta = 0.293$, $p < 0.01$) และประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อความรักในตราสินค้า ($\beta = 0.461$, $p < 0.01$) โดยกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีความสามารถในการทำนายประสบการณ์ตราสินค้าได้ร้อยละ 45.3 ($R^2 = 0.453$) และกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมและประสบการณ์ตราสินค้าร่วมกันทำนายความรักในตราสินค้าได้ร้อยละ 48.1 ($R^2 = 0.481$) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	β	p-value	ผลลัพธ์
กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคม --> ประสบการณ์ตราสินค้า	0.673	< 0.01	ยอมรับ
กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคม --> ความรักในตราสินค้า	0.293	< 0.01	ยอมรับ
ประสบการณ์ตราสินค้า --> ความรักในตราสินค้า	0.461	< 0.01	ยอมรับ

ภาพที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องอิทธิพลของกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมต่อการสร้างประสบการณ์ตราสินค้าและความรักในตราสินค้าของผู้ใช้แอปพลิเคชันจัดส่งอาหารในประเทศไทย ผู้วิจัยจะอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ 1 กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อประสบการณ์ตราสินค้า ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสบการณ์ตราสินค้า ($\beta = 0.673$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมทางการตลาดที่ผู้ให้บริการแอปพลิเคชันจัดส่งอาหารสร้างขึ้นมาเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นการรับรู้และอารมณ์ของผู้บริโภค โดยกิจกรรมทางการตลาดที่เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์การให้ข้อมูลข่าวสารที่ผู้บริโภคสามารถเข้ามามีส่วนร่วมหรือสร้างความทรงจำในเชิงบวกย่อมจะส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ และประสบการณ์ที่ดีจากตราสินค้านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khan (2022) ที่พบว่า กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการรับรู้และการสร้างประสบการณ์ตราสินค้าของผู้บริโภคในทุกเจนเนอเรชัน ตัวอย่างของกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมในประเทศไทย เช่น การจัดกิจกรรมลดค่าจัดส่งในบางวันของเดือน การลุ้นรางวัลจากการมีส่วนร่วมของเพจ ฟรีค่าธรรมเนียม หรือการลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิพิเศษ เป็นต้น เนื่องด้วยความต้องการและแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมกิจกรรมของผู้บริโภคแต่ละเจนเนอเรชันมีความต่างกัน เช่น ผู้บริโภคในเจนเนอเรชันซี (Generation Z) เป็นกลุ่มผู้บริโภคที่เชื่อมโยงกิจกรรมในชีวิตประจำวันกับโลกออนไลน์ และมักจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมบนสื่อสังคมเพื่อสร้างประสบการณ์ รวมถึงยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการตลาดของผลิตภัณฑ์ที่มีความน่าเชื่อถือ (Goldring & Azab, 2020) รวมถึงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Koay et al. (2021) และ Zollo et al. (2020) ที่พบว่ากิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อการรับรู้ประสบการณ์ตราสินค้าของผู้บริโภค ซึ่งในท้ายที่สุดการรับรู้ดังกล่าวจะส่งผลไปยังคุณค่าตราสินค้าที่ผู้บริโภครับรู้ได้ กล่าวคือ เมื่อองค์กรนำเสนอ

กิจกรรมทางการตลาดผ่านสื่อสังคมด้วยการส่งมอบข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ มีคุณค่า และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค หรือสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ (Memorable Experience) ย่อมเป็นการบ่งบอกถึงความสำเร็จทางการตลาดที่สามารถตอบสนองและกระตุ้นความรู้สึกของผู้บริโภคได้อย่างดีเยี่ยม (Jamshidi et al., 2023) ด้วยเหตุนี้ผลการวิจัยจึงยืนยันได้ว่าการสร้างกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมที่ผู้บริโภคมีส่วนร่วม การให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและเป็นข้อมูลที่ทันสมัยจะส่งผลต่อการจดจำประสบการณ์เชิงบวกที่มีต่อตราสินค้าของผู้บริโภคได้ในระยะยาว

สมมติฐานที่ 2 กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อความรักในตราสินค้า ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความรักในตราสินค้า ($\beta = 0.293$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมเป็นปัจจัยผลักดันให้ผู้บริโภคเกิดอารมณ์ที่มีต่อตราสินค้าซึ่งเป็นไปได้ในเชิงบวกและเชิงลบ ในเชิงบวกผู้บริโภคอาจแสดงออกผ่านความรักที่มีต่อตราสินค้า (Brand Love) ส่วนในเชิงลบอาจแสดงออกผ่านทางความเกลียดชังในตราสินค้า (Brand Hate) ซึ่งงานวิจัยนี้ได้พบว่า การพัฒนากิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดอารมณ์ในเชิงบวกที่มีต่อตราสินค้าในรูปของความรักต่อตราสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hafez (2021) ที่พบว่า กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อความรักในตราสินค้า ซึ่งเมื่อผู้บริโภคเกิดความรักต่อตราสินค้าแล้วย่อมจะส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของตราสินค้าในธุรกิจด้านการธนาคาร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chen and Qasim (2021) ที่พบว่า กิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมของธุรกิจเป็นปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่ออารมณ์ของผู้บริโภคที่รู้สึกรักในตราสินค้า กล่าวคือ ความรู้สึกหลงใหล ความประทับใจหรือความผูกพันของบุคคลที่มีต่อข้อเสนอทางการตลาดนั้น เป็นผลมาจากการที่ผู้บริโภคได้สัมผัสและประเมินข้อเสนอที่ว่าสอดคล้องกับความต้องการหรือสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นได้หรือไม่ ความรักเป็นความรู้สึกรูปแบบหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลหรือวัตถุใด ๆ ที่ผู้บริโภคสามารถสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมได้ เช่น การบอกต่อเชิงบวก (Positive word-of-mouth) (Song & Kim, 2022) หรือการปกป้องตราสินค้า (Brand Defense) (Ali et al., 2021) เป็นต้น ดังนั้นผลการวิจัยของงานวิจัยนี้จึงเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยก่อนหน้า และได้แสดงให้เห็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่ากิจกรรมทางการตลาดผ่านสื่อสังคมเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้บริโภค อารมณ์ความรักที่มีต่อตราสินค้า ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างธุรกิจกับผู้บริโภค

สมมติฐานที่ 3 ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อความรักในตราสินค้า ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความรักในตราสินค้า ($\beta = 0.293$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากเมื่อผู้บริโภคเกิดความรัก

หรือประสบการณ์ที่ดีจากการใช้บริการแล้วยอมจะตอบสนองต่อตราสินค้าของผลิตภัณฑ์นั้น ในหลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้บริการซ้ำ การบอกต่อ รวมถึงความรักที่มีให้ต่อตราสินค้า เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันในยุคของเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ (Experience Economy) ผู้บริโภคยอมแสวงหาผลิตภัณฑ์หรือการบริการที่สามารถสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำจากการใช้ตราสินค้านั้น ๆ ซึ่งประสบการณ์ที่น่าจดจำจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคหวงแหนถึงตราสินค้าเมื่อจะใช้บริการอีกในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Safeer et al. (2021) พบว่าประสบการณ์ตราสินค้าในด้านของประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสและอารมณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อความรักในตราสินค้าของผู้บริโภคในอาเซียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khan et al. (2021) ที่ศึกษาพบว่า ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อความรักของตราสินค้าในมิติของความหลงใหล (Brand Love Passion) และความใกล้ชิด (Brand Love Intimacy) กล่าวคือ ประสบการณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรมความรักในตราสินค้า เมื่อผู้บริโภคประเมินว่าข้อเสนอที่ได้รับมาจากกิจกรรมทางการตลาดนั้นได้สร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่หรือไม่เคยสัมผัสมาก่อน ความรู้สึกที่มีต่อประสบการณ์เหล่านี้ย่อมมีผลโดยตรงต่ออารมณ์ความรักที่มีต่อตราสินค้า (Joshi & Garg, 2021) ฉะนั้นจึงสามารถอธิบายได้ว่าประสบการณ์ตราสินค้าที่ผู้บริโภครับรู้ได้จากการให้บริการของตราสินค้ามีผลโดยตรงต่ออารมณ์ความรู้สึกรักในตราสินค้า ผู้บริโภคที่มีความรักต่อตราสินค้าย่อมจะก่อให้เกิดการสนับสนุนตราสินค้าหรือการเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้รับไปยังผู้บริโภคคนอื่น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมมีอิทธิพลต่อการสร้างประสบการณ์ตราสินค้าและความรักในตราสินค้าในมุมมองของผู้ใช้งานแอปพลิเคชันจัดส่งอาหาร ซึ่งผู้บริหารสามารถนำผลการวิจัยไปประกอบการพิจารณากำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดโดยใช้สื่อสังคมเพื่อสร้างประสบการณ์และอารมณ์เชิงบวกที่ผู้บริโภคมีต่อตราสินค้า เช่น การสร้างกิจกรรมที่เน้นการเร้าอารมณ์ด้วยน้ำเสียง การแต่งกาย การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคสนใจ หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

2. ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องของธุรกิจผู้ให้บริการแอปพลิเคชันจัดส่งอาหารสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมทางการตลาดไปใช้ออกแบบแนวทางการพัฒนากิจกรรมทางการตลาดผ่านสื่อสังคมเพื่อสร้างความทรงจำเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้บริโภค ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภค

และธุรกิจในระยะยาว เช่น การสร้างเนื้อหา (Content) ที่มีความบันเทิงและเน้นการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค หรือการจัดกิจกรรมการตลาดที่เฉพาะเจาะจงไปยังผู้บริโภคแต่ละราย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งถัดไป ผู้วิจัยอาจปรับกรอบแนวคิดของการวิจัยนี้โดยการเพิ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม เช่น พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค (Customer Engagement Behavior) คุณค่าเชิงประสบการณ์ (Experiential Value) หรือความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของผู้บริโภค (Behavioral Intention) เพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้ในอิทธิพลของกิจกรรมการตลาดผ่านสื่อสังคมในมุมมองของผู้บริโภคให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย พรหมมี. (2565). โมเดลสมการโครงสร้างของความรักในตราสินค้าต่อความภักดีต่อตราสินค้าและการบอกต่อแบบปากต่อปากของผู้ใช้บริการไปรษณีย์ไทย. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 39(1), 136-162.
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jms_psu/article/view/246479/173072
- Ali, F., Dogan, S., Amin, M., Hussain, K., & Ryu, K. (2021). Brand anthropomorphism, love and defense: Does attitude towards social distancing matter? *The Service Industries Journal*, 41(1-2), 58-83. <https://doi.org/10.1080/02642069.2020.1867542>
- Ali, F., Rasoolimanesh, S. M., Sarstedt, M., Ringle, C. M., & Ryu, K. (2018). An assessment of the use of partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) in hospitality research. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(1), 514-538. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-10-2016-0568>
- Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103(3), 411-423. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.103.3.411>
- Brakus, J. J., Schmitt, B. H., & Zarantonello, L. (2009). Brand experience: What is it? How is it measured? Does it affect loyalty? *Journal of Marketing*, 73(3), 52-62. <https://doi.org/10.1509/jmkg.73.3.052>
- Carroll, B. A., & Ahuvia, A. C. (2006). Some antecedents and outcomes of brand love. *Marketing Letters*, 17(2), 79-89. <https://doi.org/10.1007/s11002-006-4219-2>

- Chang, W. J. (2021). Experiential marketing, brand image and brand loyalty: A case study of Starbucks. *British Food Journal*, 123(1), 209–223.
<https://doi.org/10.1108/BFJ-01-2020-0014>
- Chang, W-J., Liao, S-H., Chung, Y-C., & Chen, H-P. (2018). Service quality, experiential value and repurchase intention for medical cosmetology clinic: Moderating effect of Generation. *Total Quality Management & Business Excellence*, 31(9–10), 1077–1097.
<https://doi.org/10.1080/14783363.2018.1463156>
- Chen, S. C., & Lin, C. P. (2019). Understanding the effect of social media marketing activities: The mediation of social identification, perceived value, and satisfaction. *Technological Forecasting and Social Change*, 140, 22–32.
<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.11.025>
- Chen, X., & Qasim, H. (2021). Does E-brand experience matter in the consumer market? Explaining the impact of social media marketing activities on consumer-based brand equity and love. *Journal of Consumer Behaviour*, 20(5), 1065–1077.
<https://doi.org/10.1002/cb.1915>
- Dwivedi, Y. K., Ismagilova, E., Hughes, D. L., Carlson, J., Filieri, R., Jacobson, J., Jain, V., Karjaluoto, H., Kefi, H., Krishen, A. S., Kumar, V., Rahman, M. M., Raman, R., Rauschnabel, P., Rowley, J., Salo, J., Tran, G. A., & Wang, Y. (2021). Setting the future of digital and social media marketing research: Perspectives and research propositions. *International Journal of Information Management*, 59, 1–37.
<https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102168>
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39–50.
<https://doi.org/10.1177/002224378101800104>
- Godey, B., Manthiou, A., Pederzoli, D., Rokka, J., Aiello, G., Donvito, R., & Singh, R. (2016). Social media marketing efforts of luxury brands: Influence on brand equity and consumer behavior. *Journal of Business Research*, 69(12), 5833–5841.
<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.04.181>
- Goldring, D., & Azab, C. (2021). New rules of social media shopping: Personality differences of U.S. Gen Z versus Gen X market mavens. *Journal Consumer Behavior*, 20, 884–897.
<https://doi.org/10.1002/cb.1893>

- Hafez, M. (2021). The impact of social media marketing activities on brand equity in the banking sector in Bangladesh: The mediating role of brand love and brand trust. *International Journal of Bank Marketing*, 39(7), 1353–1376.
<https://doi.org/10.1108/IJBM-02-2021-0067>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed.). Pearson Education.
- Ibrahim, B. (2022). Social media marketing activities and brand loyalty: A meta-analysis examination. *Journal of Promotion Management*, 28(1), 60–90.
<https://doi.org/10.1080/10496491.2021.1955080>
- Jamshidi, D., Roustia, A., & Shafei, R. (2023). Social media destination information features and destination loyalty: Does perceived coolness and memorable tourism experiences matter? *Current Issues in Tourism*, 26(3), 407–428.
<https://doi.org/10.1080/13683500.2021.2019204>
- Joshi, R., & Garg, P. (2021). Role of brand experience in shaping brand love. *International Journal of Consumer Studies*, 45(2), 259–272. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12618>
- Kim, A. J., & Ko, E. (2012). Do social media marketing activities enhance customer equity? An empirical study of luxury fashion brand. *Journal of Business Research*, 65(10), 1480–1486.
<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2011.10.014>
- Khan, A., Mohammad, A. S., & Muhammad, S. (2021). An integrated model of brand experience and brand love for halal brands: Survey of halal fast food consumers in Malaysia. *Journal of Islamic Marketing*, 12(8), 1492–1520.
<https://doi.org/10.1108/JIMA-11-2019-0236>
- Khan, I. (2022). Do brands' social media marketing activities matter? A moderation analysis. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 64, 1–9.
<https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021.102794>
- Koay, K. Y., Ong, D. L. T., Khoo, K. L., & Yeoh, H. J. (2021). Perceived social media marketing activities and consumer-based brand equity: Testing a moderated mediation model. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 33(1), 53–72.
<https://doi.org/10.1108/APJML-07-2019-0453>

- Lee, W., Sung, H-K., Suh, E., & Zhao, J. (2017). The effects of festival attendees' experiential values and satisfaction on re-visit intention to the destination: The case of a food and wine festival. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 29(3), 1005-1027. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-10-2015-0559>
- Malhotra, N. K., & Dash, S. (2011). *Marketing research an applied orientation*. Pearson Publishing.
- Muntinga, D. G., Moorman, M., & Smit, E. G. (2015). Introducing COBRAs. *International Journal of Advertising*, 30(1), 13-46. <https://doi.org/10.2501/IJA-30-1-013-046>
- Parasuraman, A., Ball, J., Aksoy, L., Keiningham, T. L., & Zaki, M. (2021). More than a feeling? Toward a theory of customer delight. *Journal of Service Management*, 32(1), 1-26. <https://doi.org/10.1108/JOSM-03-2019-0094>
- Safeer, A. A., He, Y., & Abrar, M. (2021). The influence of brand experience on brand authenticity and brand love: An empirical study from Asian consumers' perspective. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 33(5), 1123-1138. <https://doi.org/10.1108/APJML-02-2020-0123>
- Song, S., & Kim, H.-Y. (2022). Is social media marketing worth it for luxury brands? The dual impact of brand page satisfaction and brand love on word-of-mouth and attitudinal loyalty intentions. *Journal of Product & Brand Management*, 31(7), 1033-1046. <https://doi.org/10.1108/JPBM-06-2020-2936>
- Yadav, M., & Rahman, Z. (2017). Measuring consumer perception of social media marketing activities in e-commerce industry: Scale development & validation. *Telematics and Informatics*, 34(7), 1294-1307. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2017.06.001>
- Zeithaml, V. A. (1988). Consumer perceptions of price, quality, and value: A Means-End Model and synthesis of evidence. *Journal of Marketing*, 52, 2-22. <https://doi.org/10.1177/002224298805200302>
- Zollo, L., Filieri, R., Rialti, R., & Yoon, S. (2020). Unpacking the relationship between social media marketing and brand equity: The mediating role of consumers' benefits and experience. *Journal of Business Research*, 117, 256-267. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.05.001>

คุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชน

อภิรดี วงศ์ศิริ

สาขาวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชาพัฒนาลังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชน และ 2) ศึกษาความคาดหวังของอาสาสมัครชุมชนต่อค่าตอบแทนในการทำงานอาสาสมัคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่มีระดับการวิเคราะห์ในระดับปัจเจกบุคคล โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ อาสาสมัครชุมชนที่ทำงานอาสาสมัครทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่ได้รับค่าตอบแทนและไม่ได้รับค่าตอบแทน จำนวน 20 คน ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครนั้นเกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน โดยในระดับบุคคลก่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น การสื่อสารกับบุคคล การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการเสริมสร้างเครือข่าย ส่วนในระดับชุมชนก่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาภายในชุมชน เช่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในส่วนของความคาดหวังต่อค่าตอบแทนในการทำงานอาสาสมัคร พบว่า อาสาสมัครชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้คาดหวังค่าตอบแทนในการทำงานอาสาสมัครแต่อย่างใด แต่หากมีการพิจารณาการให้ค่าตอบแทน อาสาสมัครชุมชนก็เล็งเห็นเป็นเรื่องที่ดีและมีประโยชน์ เนื่องจากการทำงานอาสาสมัครมีต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าเดินทาง ค่าอินเทอร์เน็ต ค่าอาหารและเครื่องดื่ม แต่ถึงไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ ก็ไม่ได้เป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร เนื่องจากอาสาสมัครชุมชนทำงานอาสาสมัครด้วยใจรัก ด้วยความเสียสละ และถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ

คำสำคัญ: คุณค่าทางสังคม งานอาสาสมัคร อาสาสมัครชุมชน ความคาดหวังต่อค่าตอบแทน

The Social Value of Voluntary Work of the Community Volunteers

Aphiradee Wongsiri

Department of Social Sciences, Social Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

Abstract

The research article aims to examine: 1) the social value of voluntary work performed by community volunteers, and 2) their compensation expectations for voluntary work. This study employed a qualitative research approach, and the unit of analysis was at the individual level. The in-depth interviews were conducted with 20 community volunteers derived from purposive sampling technique who worked formally and informally in voluntary work both with and without receiving compensation as this study's target group. Interview guideline was used as an instrument to collect data, and this study used content analysis for data analysis.

The study findings indicated that volunteer work holds social value at individual and community levels. At the individual level, it was found to facilitate personal growth and development in diverse domains, including interpersonal communication, behavioral modification, and network enhancement. At the community level, it was found to foster development by encouraging participation and utilization of leisure time, enhancing community image, and cultivating sentiments of affection, solidarity, and mutual assistance. Furthermore, regarding compensation expectations in voluntary work, most community volunteers did not anticipate remuneration for their voluntary services. However, community volunteers perceived compensation as beneficial and practical due to the expenses incurred, including travel, internet, food and beverage costs. It was also found that uncompensated status did not impede involvement in voluntary activities; therefore, community volunteers were found to perform their duties with love and sacrifice, considering it a necessary obligation.

Keywords: Social Value, Voluntary Work, Community Volunteers, Compensation Expectations

Received: 23 January 2023

Revised: 29 May 2023

Accepted: 22 June 2023

บทนำ

อาสาสมัครกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่ช่วยยกระดับจิตใจของคนในสังคม ให้ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม และร่วมกันช่วยเหลือสังคม โดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน (นงนุช จิตตะเสโณ, 2561; สุนิตย์ เจริญสุธา และ วินัย เมฆไตรภาพ, 2548; อภิรดี วงศ์ศิริ, 2566) โดยอาสาสมัครร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชนในการแก้ไขปัญหาของสังคมร่วมกัน ส่งผลให้อาสาสมัครกลายเป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาสังคมทั้งในภาวะปกติและวิกฤต ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ด้านการเมือง และด้านการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น (ชาญณรงค์ วงศ์วิชัย, 2560) อาสาสมัครกลายเป็นพลังหนุนเสริมที่สำคัญในการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (นงนุช จิตตะเสโณ, 2561) เนื่องจากอาสาสมัครสามารถทำงานตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนหรือของสังคมได้อย่างทันที่ และเน้นการทำงานในเชิงรุกส่งผลให้อาสาสมัครสามารถดำเนินการได้ก่อนหน่วยงานอื่น ๆ (ปิยากร หวังมหาพร, 2556) ด้วยเหตุนี้ การมีอาสาสมัครเข้ามาช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมด้านต่าง ๆ ถือเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนสามารถใช้ความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของตนเอง ในการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นและเพื่อส่วนรวมในกิจกรรมอาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งในนามของกลุ่มอาสาสมัครหรือองค์กรอาสาสมัครที่อยู่ในรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาสาสมัครทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการล้วนก่อให้เกิดคุณค่าทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (ปิยากร หวังมหาพร, 2556; ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, 2548; Rochester et al., 2010; VolunteeringWA, 2015) เช่น คุณค่าทางเศรษฐกิจ อาสาสมัครช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ เนื่องจากกิจกรรมที่อาสาสมัครเข้าร่วมและดำเนินการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือภาคเอกชน (ปิยากร หวังมหาพร, 2556; ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, 2548) ในขณะที่คุณค่าทางสังคม อาสาสมัครสามารถให้ช่วยเหลือแก่บุคคลอื่น เสริมสร้างความเหนียวแน่นและความเข้มแข็งของชุมชน เสริมสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และเสริมสร้างทุนทางสังคมของคนในชุมชนให้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การเป็นอาสาสมัครช่วยให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ทำให้อาสาสมัครเกิดความมั่นใจและเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น จนก่อให้เกิดการพัฒนาสภาวะจิตใจและอารมณ์ให้มีความมั่นคงที่สูงขึ้น รวมถึงการเห็นคุณค่าในตัวเอง (ปิยากร หวังมหาพร, 2556; ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, 2548; อภิรดี วงศ์ศิริ, 2563; Rochester et al., 2010) ดังนั้น การเป็นอาสาสมัคร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการนั้น ได้สะท้อนถึงระดับการมีส่วนร่วมของพลเมืองระดับพื้นฐาน (Bittman & Fisher, 2006) อย่างไรก็ตาม กิจกรรมอาสาสมัครที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการนั้น พบว่า อาสาสมัครผลิตผลงานที่ปราศจากมูลค่า

หรือต่ำกว่าราคาตลาด เช่น การให้บัตรกำนัลอาหารหรือการให้คำปรึกษาฟรี รวมถึงไม่มีราคาตลาด เช่น การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของของชุมชนหรือการปกป้องสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความอยู่ดีมีสุขของชุมชนซึ่งเป็นสิ่งจับต้องและวัดได้ยาก (VolunteeringWA, 2015)

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความสนใจศึกษาในประเด็นของคุณค่าทางสังคมที่เกิดขึ้นจากงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชนในบริบทของสังคมชนบทที่มีวิถีชีวิตที่ยึดโยงกับหลักพระพุทธศาสนา เช่น เป็นคนใจบุญสุนทาน ทำบุญทำกุศลโดยไม่หวังผลตอบแทน การเสียสละแบ่งปันให้ผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันนั้น คุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครจะเป็นอย่างไร และอาสาสมัครชุมชนมีความคาดหวังอย่างไรต่อค่าตอบแทนในการทำงานอาสาสมัคร ประกอบกับในปัจจุบันได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเด็นอาสาสมัครมากมายในบริบทต่าง ๆ เช่น บทบาทของอาสาสมัคร ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของอาสาสมัคร คุณลักษณะของอาสาสมัคร การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัคร การกำกับติดตามการดำเนินงานของอาสาสมัคร เป็นต้น แต่การวิจัยเชิงประจักษ์ในเชิงคุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครมีค่อนข้างจำกัด ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จะช่วยสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชน รวมถึงเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบและพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม และสนับสนุนงานอาสาสมัครทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชน
2. เพื่อศึกษาความคาดหวังของอาสาสมัครชุมชนต่อค่าตอบแทนในการทำงานอาสาสมัคร

ขอบเขตของการวิจัย

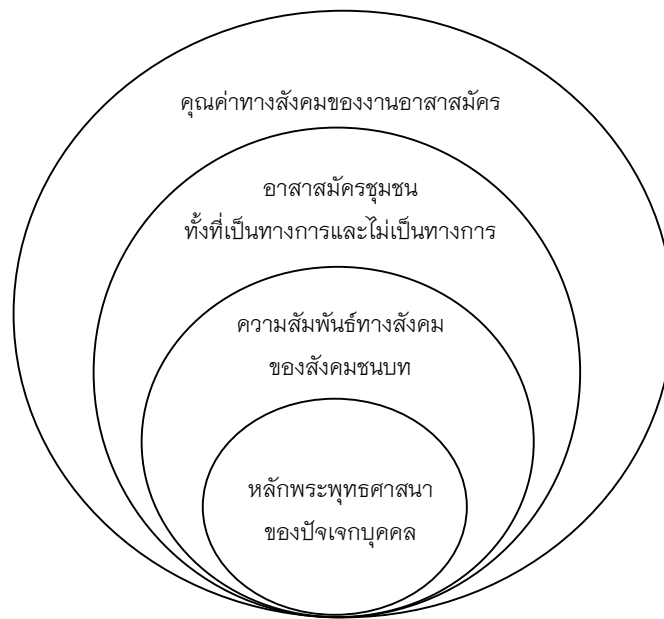
กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นศึกษาปรากฏการณ์ของอาสาสมัครชุมชน (Phenomenological Approach) และมีหน่วยในการวิเคราะห์ในระดับปัจเจกบุคคล (Individual Level) โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ อาสาสมัครชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวนทั้งหมด 20 คน ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ต้องเป็นอาสาสมัครที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป 2) ต้องเป็นอาสาสมัครที่ทำงานอาสาสมัครที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อชุมชนหรือสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสาธารณสุข ด้านการรักษาความสงบ และความปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและวัฒนธรรม หรือด้านอื่น ๆ ทั้งได้รับค่าตอบแทน

และไม่ได้รับค่าตอบแทน และ 3) ต้องมีประสบการณ์การทำงานอาสาสมัครเป็นทางการ และไม่เป็นทางการเพื่อชุมชนหรือสังคมอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ในการศึกษา คือ เขตอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เนื่องจากเป็นพื้นที่วิจัยเดิมของผู้วิจัยที่ทำการศึกษากับอาสาสมัครสาธารณสุขกับชมรมเทศบาลท้องถิ่น และเมื่อมีการต่อยอดจากการศึกษาเดิมผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้พื้นที่เดิมเป็นพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยคุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชนในครั้งนี้ได้มีการเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาความหมาย และตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากงานอาสาสมัครในประเด็นของคุณค่าทางสังคมและความคาดหวังต่อค่าตอบแทน ภายใต้บริบทชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่ยึดโยงกับหลักพระพุทธศาสนา เช่น การเป็นคนใจบุญสุนทาน การทำบุญทำกุศลโดยไม่หวังผลตอบแทน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละแบ่งปันให้ผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความสัมพันธ์ในเชิงสังคมในลักษณะที่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันนั้น (อภิรดี วงศ์ศิริ, 2566; อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2565) รวมถึงการเป็นอาสาสมัครชุมชนนั้นอยู่บนพื้นฐานองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ เจตจำนงที่อิสระที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำ ความรับผิดชอบต่อสังคม การไม่มุ่งหวังผลตอบแทนในรูปแบบของเงินตรา และการกระทำที่อยู่นอกเหนือความคาดหวังว่าจะต้องทำตามภาระหน้าที่ (ศุภรัตน์ รัตนमुखย์, 2551) ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในแง่ของการพัฒนาชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชน การหลอมรวมของชุมชน การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของอาสาสมัครชุมชน (Rochester et al., 2010) ดังภาพที่ 1 โดยอาสาสมัครชุมชนในการวิจัยนี้ คือ อาสาสมัครที่เป็นคนในชุมชน และมีความตั้งใจและเต็มใจที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่น ชุมชน หรือสังคม โดยเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง ทั้งได้รับค่าตอบแทนและไม่ได้รับค่าตอบแทน ส่วนคุณค่าทางสังคม หมายถึง คุณค่าที่สะท้อนถึงสิ่งที่เกิดจากการทำงานอาสาสมัคร เช่น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชน รวมถึงการสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย คือ แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) ซึ่งครอบคลุมประเด็นคุณค่างานอาสาสมัคร กิจกรรมอาสาสมัคร และความคาดหวังต่อค่าตอบแทนในการทำงานอาสาสมัคร โดยได้ผ่านการรับรองจากศูนย์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่โครงการ HE633144

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยคุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชนในครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาความหมายและตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากงานอาสาสมัครในประเด็นของคุณค่าทางสังคม และความคาดหวังต่อค่าตอบแทนในการทำงานอาสาสมัคร ซึ่งเป็นขอบเขตในการศึกษาครั้งนี้ โดยดำเนินการด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเดือนกุมภาพันธ์ 2564 และมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำและป้องกันความผิดพลาด โดยเป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลที่พิจารณาจากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน (บุษกร เชี่ยวจินตาทานต์, 2561)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยแยกส่วนประกอบความสำคัญตามประเด็นที่ศึกษา และจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นการศึกษา รวมถึงเชื่อมโยงประเด็นของส่วนประกอบต่าง ๆ ของเนื้อหา พร้อมทั้งสรุป

เป็นข้อค้นพบจากการศึกษา (รัชนีชีวาต์ ต้นตฤกุลวรา และคณะ, 2564) เพื่อหาความหมาย และตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยประกอบไปด้วย 3 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะทั่วไปของอาสาสมัครชุมชน

ผลการวิจัยคุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เก็บรวบรวมจากอาสาสมัครชุมชน จำนวน 20 คน โดยอาสาสมัครชุมชนเป็นเพศหญิงทั้งหมด อายุต่ำสุด คือ 44 ปี และสูงสุด คือ 65 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา และประกอบอาชีพเกษตรกร มีรายได้ต่อเดือน ต่ำสุด คือ 1,600 บาท และสูงสุด คือ 10,000 บาท อาสาสมัครชุมชนเป็นทั้งอาสาสมัครที่เป็นทางการ เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ชูรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) และจิตอาสาพระราชทาน 904 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การทำงานอาสาสมัครที่เป็นทางการอาจจะได้รับค่าตอบแทนที่เป็นรายเดือน รายครั้ง หรืออาจไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ ในขณะเดียวกัน อาสาสมัครชุมชนก็เป็นอาสาสมัครที่ไม่เป็นทางการที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ เช่น อาสาสมัครทำความสะอาดชุมชน และช่วยเหลืองานบุญประเพณีของชุมชน โดยอาสาสมัครชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอาสาต่าง ๆ ด้วยเหตุผลที่หลากหลาย เช่น การได้รับความสุขทางใจ การได้ทำบุญช่วยเหลือคนอื่น การมีใจรักที่ต้องการเป็นอาสาสมัคร การได้รับการชักชวนจากเพื่อน การต้องการช่วยเหลือชุมชน การได้เห็นตัวอย่างจากบุคคลอื่น หรือสมาชิกในครอบครัว และการต้องการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ เป็นต้น

2. คุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัคร

อาสาสมัครชุมชนมีความคิดเห็นต่อคุณค่าทางสังคมของงานอาสาสมัครไปในทิศทางเดียวกัน คือ งานอาสาสมัครไม่ว่าจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ หรือจะได้ค่าตอบแทนหรือไม่ได้ค่าตอบแทนนั้น ต่างให้คุณค่าไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการทำงานอาสาสมัครทุกประเภทล้วนมีคุณค่าในตัวเอง โดยเฉพาะคุณค่าทางสังคมที่เกิดขึ้นจากงานอาสาสมัครนั้นมีอยู่มากมาย ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน เช่น ในระดับบุคคล จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ผ่านมา อาสาสมัครชุมชนได้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการอบรมจากหน่วยงานที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ เช่น การอบรมเรื่องการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไม่ว่าจะเป็นการสวมใส่หน้ากากอนามัย การใช้เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ และการเว้นระยะห่างทางสังคม ส่งผลให้เกิดการตระหนักและใส่ใจในการป้องกันตนเองมากขึ้น ในขณะเดียวกัน อาสาสมัครชุมชนก็สามารถนำความรู้

ที่ได้รับจากการอบรมนำไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง เช่น การออกแจกเจลแอลกอฮอล์ และหน้ากากอนามัยให้กับสมาชิกในชุมชน การติดตามและตรวจสอบบุคคลในการเข้า-ออกในพื้นที่เพื่อรายงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ โดยอาสาสมัครชุมชนกล่าวไว้ว่า “...ใช้เสื้อคอกยังไม่หนักเท่าโควิดนะ เพราะใช้เสื้อคอกยังไม่เป็นโรมันป้องกันลูกน้ำยุงลายทันนะ แต่โควิดจะอันตรายที่สุดเลยนะ ใส่ทั้งแมส ใส่ทั้งหน้ากาก ใส่ทั้งรองเท้าบูท ใส่ทั้งผ้ายาลง ถุงมือพร้อมเรียบร้อยหมดเลย...” (ลำสิ มุ่งสามารถ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2564)

นอกจากนี้ อาสาสมัครชุมชนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ด้านการสื่อสารกับบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน การสื่อสารกับผู้สูงอายุ และการสื่อสารกับผู้ป่วยหรือผู้พิการ อาสาสมัครชุมชนจะที่มีวิธีการสื่อสารแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทของผู้รับบริการ เพื่อลดความขัดแย้ง และสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ทำให้การทำงานของอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชนสำเร็จและบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้
- 2) ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อาสาสมัครชุมชนที่ได้รับความรู้เรื่องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจะมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองในการใส่ใจสุขภาพและรักษาสุขภาพของตนให้แข็งแรง เพื่อลดการเจ็บป่วยจากโรคต่าง ๆ เช่น การปรับเปลี่ยนวิธีการรับประทานอาหารเพื่อป้องกันโรคเบาหวาน และมีการออกกำลังกายเป็นประจำสม่ำเสมอ เป็นต้น และ
- 3) ด้านการเสริมสร้างเครือข่าย อาสาสมัครชุมชนได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหลากหลายระดับจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ บุคลากรทางการแพทย์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น รวมถึงตัวแทนอาสาสมัครชุมชนจากพื้นที่อื่น ๆ ทำให้อาสาสมัครชุมชนได้เสริมสร้างเครือข่ายการทำงานของตนเอง นอกจากนี้ เครือข่ายของอาสาสมัครชุมชนยังช่วยสนับสนุนการทำงานของอาสาสมัครให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น หากอาสาสมัครชุมชนติดขัดตรงไหน สามารถขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายของตนเองได้ทันที บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบที่มีความคล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดความ สนิทสนม คำนึงกันได้ง่าย ดังที่อาสาสมัครชุมชนได้อธิบายเพิ่มว่า “...แต่บ้านเรารู้จักกัน ทำความรู้จักกันง่าย ก็ทักทายกันธรรมดา บ้านเราทักทายกันดีหน่อย ไม่ค่อยหยิ่งก็เลยเข้ากันได้ง่ายหมดอะไรอย่างนี้...” (ทองปาน สุชี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2564)

อย่างไรก็ตาม มีอาสาสมัครชุมชนบางส่วนได้ให้ความคิดเห็นในทางตรงกันข้าม ในประเด็นของการสื่อสารกับบุคคลอื่นเพิ่มเติมไว้ว่า การทำงานอาสาสมัครบางครั้งต้องเผชิญกับความตึงเครียด เพราะบุคคลที่อาสาสมัครชุมชนไปให้บริการนั้นอาจไม่เข้าใจในกระบวนการทำงานของอาสาสมัครเท่าที่ควร จนนำไปสู่ความไม่พอใจระหว่างกันขึ้นมา ซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้นนั้น อาสาสมัครชุมชนเลือกใช้วิธีการหลีกเลี่ยง คือ การให้อาสาสมัครชุมชน ท่านอื่นเข้าไปให้บริการแทน และอธิบายถึงกระบวนการทำงานของอาสาสมัครในแต่ละกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการ

เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับทราบ และลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อการทำงานอาสาสมัครในอนาคต

ในระดับชุมชน อาสาสมัครชุมชนถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับจากการอบรมให้กับสมาชิกในครอบครัวของตนเองและสมาชิกในชุมชน จนทำให้เกิดการตื่นตัวของสมาชิกในชุมชนในการเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภายในชุมชนร่วมกัน รวมถึงสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นภายในชุมชน คือ สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำของอาสาสมัครชุมชนที่มาให้ความรู้ นอกจากนี้ งานอาสาสมัครยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาภายในชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนที่ว่างงานสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการสมัครเข้าร่วมทำงานอาสาสมัครต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น เช่น ความรักความสามัคคีและการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน สอดคล้องกับคำอธิบายของอาสาสมัครชุมชนที่ว่า “...ก็มีอยู่ แต่ก่อนก็ไม่รู้เรื่องอะไรก็มี อสม. ผู้ใหญ่บ้าน ชรบ. ให้คำแนะนำเขา ชาวบ้านก็รู้สึกตื่นตัว เวลาเขาบอกว่ามีไข้เลือดออกนะ อสม. จะมาแนะนำวิธีการรักษาอย่างนั้น อย่างนี้ อย่างโควิดแบบนี้ อสม. ก็ไปแนะนำว่าต้องทำอย่างนั้น อย่างนี้นะ ใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือ ถ้าไม่มีเจลก็ให้ล้างมือด้วยสบู่ เขาก็จะให้คำแนะนำ เราก็ให้คำแนะนำกับชาวบ้าน เขาก็มีความรู้ คนแก่ที่อยู่บ้านที่ไม่ไปในเมืองแบบนี้ ก็จะได้มีความรู้ด้วย...” (สมปอง คงสง่า, การสื่อสารบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2564)

3. ความคาดหวังต่อค่าตอบแทนในการทำงานอาสาสมัคร

ความคาดหวังต่อค่าตอบแทนในการทำงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ต่อให้งานอาสาสมัครนั้น ๆ จะมีค่าตอบแทนให้หรือไม่ให้ก็ตาม อาสาสมัครชุมชนเองก็พร้อมจะเข้าร่วมทำกิจกรรมอาสาสมัคร เพราะอาสาสมัครชุมชนที่เข้ามาทำงานอาสาสมัครนั้นล้วนมีใจรักและมาด้วยความสมัครใจ และมุ่งหวังจะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือชุมชนของตนเอง ดังนั้น อาสาสมัครชุมชน จึงไม่ได้คาดหวังจะได้รับค่าตอบแทนไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของเงินหรือสิ่งของต่าง ๆ การที่อาสาสมัครชุมชนไม่ได้คาดหวังผลตอบแทนในการทำงานอาสาสมัครนั้น ส่วนหนึ่งได้จากการยึดหลักตามพระพุทธศาสนาที่เปรียบเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ การทำความดีหรือการช่วยเหลือผู้อื่นที่ยากลำบาก โดยไม่ได้มุ่งผลตอบแทน ทำให้อาสาสมัครชุมชน มีความสุขใจและความภาคภูมิใจในตัวเองที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น ได้รับความไว้วางใจและการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน ดังการอธิบายเพิ่มเติมของอาสาสมัครชุมชนที่ว่าไว้ “...เข้าประชุมอะไร เขาก็ต้องเสนอมาก่อนว่าอันนี้ไม่มีค่าตอบแทน ไม่มีอะไรแล้ว จิตใจเราจะรับได้ไหม เราก็รับได้อยู่แล้วไง

เราไม่ต้องไปคิดว่า ไม่ได้แล้วก็ไม่เอา ไม่ได้ไม่ไปหรอก ไม่คิดเพราะว่าอยากจะไปช่วยเต็มใจไปไง...”
(ลำลี มุ่งสามารถ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2564)

ในขณะที่เดียวกัน อาสาสมัครชุมชนก็ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากงานอาสาสมัครต้องเสียสละเวลาและแรงกายในการทำงาน ดังนั้น ความเข้าใจและการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้อาสาสมัครชุมชน มีขวัญและกำลังใจในการทำงานอาสาสมัครมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม หากมีการพิจารณาการให้ค่าตอบแทนจากการทำงานอาสาสมัครอาสาสมัครชุมชนก็สังเกตเห็นเป็นเรื่องที่ดีและมีประโยชน์ เนื่องจากการทำงานอาสาสมัครนั้นมีต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง เช่น ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการเดินทาง ค่าอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในการติดต่อประสานงาน รวมถึงค่าอาหารและเครื่องดื่มที่อาสาสมัครชุมชนต้องรับผิดชอบเองด้วยเหตุนี้ อาสาสมัครชุมชนจึงใช้วิธีการเก็บรวบรวมเงินกับอาสาสมัครชุมชนคนอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นค่าเดินทาง หรือค่าอาหารและเครื่องดื่มในการเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัคร ซึ่งถือเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของอาสาสมัครชุมชน อีกทั้งยังก่อให้เกิดความสนุกสนานระหว่างอาสาสมัครชุมชนเนื่องจากทุกคนได้รับประทานอาหารร่วมกันและได้แลกเปลี่ยนพูดคุยกันดังคำอธิบายเพิ่มเติมของอาสาสมัครชุมชนว่า “...ถ้าออกไปข้างนอกแม่จะสมัครรายวันแม่ไปแล้วนะวันนี้ 19 บาทถ้าสมัครอย่างต่ำ ถ้าต้องการรูตก็ประมาณ 20 บาท 32 บาทอย่างต่ำ...ก็มีบ้างแบบเธอออกบ้านนั้น ฉันออกบ้านนี้ เธอถึงไหนแล้วฉันถึงตรงนี้ส่งไลน์หากันได้ จากโทรมันเสียตั้งคันนะ พันหนึ่งที่ได้จาก อสม. ค่ารถก็เอาไปแล้ว ค่าน้ำก็เอาไปแล้ว ค่าอินเทอร์เน็ตค่าโทรก็เอาไปแล้ว...” (บัวขาว โชคชัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 กุมภาพันธ์ 2564)

นอกจากนี้ อาสาสมัครชุมชนบางส่วนที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว อาจต้องสูญเสียรายได้บางส่วน เนื่องจากการต้องปิดร้านค้าเพื่อเข้าร่วมงานอาสาสมัครที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ เพราะถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติและรับผิดชอบต่อให้สำเร็จ ส่งผลให้ต้นทุนเกิดขึ้นดังกล่าว อาสาสมัครชุมชนต้องเป็นผู้แบกรับภาระและบริหารจัดการด้วยตนเอง เช่น อาสาสมัครชุมชนใช้วิธีการบริหารจัดการเวลาเพื่อผลัดเปลี่ยนเวลากับอาสาสมัครชุมชนท่านอื่นหากตนเองมีภารกิจที่อยู่ในช่วงเวลาดียวกัน จึงกลายเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้อาสาสมัครชุมชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

อาสาสมัครชุมชนเป็นผู้มีจิตอาสาที่มีจิตใจคิดถึงผู้อื่นและอยากช่วยเหลือผู้อื่นโดยพื้นฐานทางสังคมของสังคมชนบทนั้นมีความเป็นเครือญาติ เป็นพี่เป็นน้อง ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด พี่พากอาศัยซึ่งกันและกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

(อภิรดี วงศ์ศิริ, 2566) รวมถึงการได้รับอิทธิพลจากหลักพุทธศาสนา คือ ความเชื่อในการทำความดี การทำบุญทำทาน ที่เป็นระบบศีลธรรม (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2565) ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนเกิดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความยากลำบาก และปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ในขณะเดียวกัน สิ่งที่อาสาสมัครชุมชนได้รับกลับคืนมา คือ บุญกุศลที่ช่วยให้เกิดความสุขาทางใจ จากหลักพุทธศาสนาที่อาสาสมัครชุมชนนับถือ นั่น ทำให้การเข้าร่วมงานอาสาสมัครต่าง ๆ ของอาสาสมัครชุมชนนั้นไม่ได้มุ่งหวังค่าตอบแทนใด ๆ ขอเพียงให้ตนเองได้รับความสุขกาย สบายใจ และความภาคภูมิใจตอบแทนกลับคืนมา ซึ่งเป็นความปรารถนาสูงสุดของอาสาสมัครชุมชน สอดคล้องกับ ศุภรัตน์ รัตนมูขัย (2551) ที่ระบุว่า อาสาสมัครเป็นบุคคลที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ภายใต้ความปรารถนาที่จะให้ มีความเห็นอกเห็นใจให้กับผู้อื่น และไม่มีแรงจูงใจที่จะรับสิ่งของตอบแทนใด ๆ จากสิ่งที่ตนเองได้กระทำเพื่อผู้อื่น ดังนั้น การทำงานอาสาสมัครของอาสาสมัครชุมชนได้สร้างคุณค่าทางสังคมมากมายทั้งในระดับบุคคล และระดับชุมชน กล่าวคือ ในระดับบุคคล ก่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น การสื่อสารกับบุคคล การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการเสริมสร้างเครือข่าย สอดคล้องกับ Handy and Mook (2011) ที่อธิบายถึงประโยชน์ของการเป็นอาสาสมัครในระดับบุคคลผ่านมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ ไว้ว่า ประโยชน์ส่วนตัวที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัคร คือ การรู้สึกดีที่เกิดจากการให้ (Warm Glow) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่อาสาสมัครได้รับประโยชน์จากการอบรม และได้ทักษะจากการเป็นอาสาสมัครถือเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ของอาสาสมัคร ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของอาสาสมัคร (Rochester et al., 2010) จากผลการวิจัยในครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่า อาสาสมัครชุมชนได้มีการพัฒนาทุนมนุษย์ของตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับจากการทำงานอาสาสมัครและการอบรมต่าง ๆ ทำให้อาสาสมัครชุมชนมีความรู้เพิ่มมากขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันได้อย่างดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ อาสาสมัครชุมชนสามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมให้กับอาสาสมัครชุมชนแต่ละบุคคลอีกด้วย จากผลการวิจัย พบว่า อาสาสมัครชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านการอบรม เช่น การป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และการลดความเสี่ยงของการเกิดโรคเบาหวาน เป็นต้น ทำให้อาสาสมัครชุมชนที่ผ่านการอบรมแล้ว สามารถนำความรู้ไปใช้และถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นได้ และเกิดความมั่นใจในตนเอง สอดคล้องกับ Western Connecticut State University (n.d.) และ Rochester et al. (2010) ที่อธิบายไว้ว่า งานอาสาสมัครช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การเพิ่มทักษะทางสังคม การส่งเสริมความแข็งแรงทางร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดความสุขาผ่านการทำกิจกรรมอาสาสมัคร ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ อาสาสมัครชุมชนที่เข้าร่วมงานอาสาสมัครนั้น ได้มีโอกาสในการสื่อสารกับหลากหลายกลุ่มคน ดังนั้น อาสาสมัครชุมชน

ต้องใช้รูปแบบการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไปเพื่อลดความขัดแย้ง สร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และที่สำคัญยังก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างอาสาสมัครชุมชนและสมาชิกในชุมชนอีกด้วย ในระดับชุมชน ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาภายในชุมชน เช่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของคนในชุมชน สอดคล้องกับ Community Engagement โดย Western Connecticut State University (n.d.) อธิบายไว้ว่า อาสาสมัครจะเป็น ตัวยึดโยงชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน โดยการเป็นอาสาสมัครจะเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้สมาชิก ในชุมชนเชื่อมต่อกับชุมชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาที่ดีขึ้นกว่าเดิม ถึงแม้ การช่วยเหลือเหล่านั้นจะเป็นการช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ตาม ก็สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลง ที่ยิ่งใหญ่ให้เกิดขึ้นกับชีวิตของบุคคลคนอื่น ชีวิตของสัตว์ หรือแม้กระทั่งองค์กรที่ต้องการ ความช่วยเหลือ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Clark and Wilson (1961, อ้างถึงใน Chinman & Wandersman, 1999) ที่แบ่งประโยชน์ของอาสาสมัครไว้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม (Material Benefits) คือ เป็นรางวัลที่จับต้องได้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับมูลค่าทางการเงิน เช่น การได้รับ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการให้บริการของชุมชน โดยผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า อาสาสมัครได้รับ ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อนำมาถ่ายทอดให้สมาชิกในชุมชนได้รับทราบทั่วถึงกัน เช่น การแจกหน้ากากอนามัยและเจลแอลกอฮอล์ได้ก่อให้เกิดการป้องกันตนเอง และป้องกันการแพร่ ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภายในชุมชนของตนเอง 2) ประโยชน์ที่มั่นคง (Solidary Benefits) เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เปรียบเสมือนรางวัลทางสังคมของการเป็นสมาชิกกลุ่ม เช่น การได้รับการยอมรับและความเคารพจากผู้อื่น โดยจะเห็นได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ที่พบว่า อาสาสมัคร ชุมชนที่ทำงานอาสาสมัครทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการล้วนแต่ได้รับการยอมรับจากคน ในชุมชน เช่น อาสาสมัครชุมชนเป็นแบบอย่าง ในการปฏิบัติตัวในเรื่องของการดูแลสุขภาพ และอนามัย ทำให้สมาชิกในชุมชนให้การยอมรับและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารกินอาหาร และการให้ความสำคัญกับการออกกำลังกาย เป็นต้น และ 3) ประโยชน์ตามเป้าหมาย (Purposive Benefits) เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ โดยเกิดจากเป้าหมาย ขององค์กร และอาสาสมัครที่เป็นสมาชิกจะได้รับผลตอบแทนหรือรางวัลก็ต่อเมื่ออาสาสมัคร ได้พยายามบรรลุเป้าหมาย โดยผ่านการเข้าร่วมงานอาสาสมัครขององค์กรต่าง ๆ เช่น การทำให้ ชุมชนมีความปลอดภัยสำหรับการอยู่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ ที่พบว่า อาสาสมัครชุมชนมีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายตามที่หน่วยงานได้กำหนดไว้ เช่น การติดตาม และตรวจตราบุคคลที่เข้า-ออกในพื้นที่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในแต่ละวัน เพื่อรายงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

โดยการดำเนินการดังกล่าวของอาสาสมัครชุมชนก็เป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสมาชิกในชุมชนในความปลอดภัยของชุมชนของตนเองว่าไม่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

สำหรับความคาดหวังของอาสาสมัครชุมชนต่อค่าตอบแทนในการทำงานอาสาสมัครที่ได้เข้าร่วมดำเนินการนั้น พบว่า อาสาสมัครชุมชนอุทิศเวลา แรงกาย แรงใจ สติปัญญา รวมทั้งสิ่งของ โดยมอบให้กับชุมชนหรือสังคมโดยไม่ได้มุ่งหวังผลตอบแทนหรือรางวัลใด ๆ สอดคล้องกับ Herman (n.d.) ที่อธิบายไว้ว่า อาสาสมัครอาจทำงานเพื่อการกุศลโดยไม่คาดหวังค่าตอบแทนใด ๆ รวมถึงองค์การอาสาสมัครทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์การภาคประชาสังคม โดยต้องปราศจากการสรรหาและรักษาที่จะทำให้อาสาสมัครมีความกังวลใจเกี่ยวกับค่าจ้างหรือการเรียกร้องชั่วโมงการทำงาน อาจกล่าวได้ว่า อาสาสมัครชุมชนเป็นบุคคลที่เสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ เพื่อประโยชน์กับส่วนรวม โดยไม่หวังผลตอบแทนที่เป็นวัตถุหรือเงินตรา แต่อาสาสมัครชุมชนจะได้รับความสุขทางกายและจิตใจ รวมถึงการได้เป็นที่ยอมรับจากสมาชิกในครอบครัวและสมาชิกในชุมชนเป็นผลตอบแทนกลับคืนมา (ชาญณรงค์ วงศ์วิชัย, 2560; ปิยากร หวังมหาพร, 2556; อภิตี วงศ์ศิริ, 2563; Meier & Stutzer, 2004) ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของสังคมชนบทที่ยึดหลักพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต เช่น การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการประพฤติปฏิบัติที่มีความปรารถนาจะเห็นผู้อื่นมีความสุขหรือพ้นจากความยากลำบากต่าง ๆ สะท้อนถึงความตั้งใจดีและเจตนาที่ดีที่มีต่อผู้อื่นบนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะมีความเมตตา ความกรุณา และการแบ่งปันให้ผู้อื่น (สัมพันธ คงพูนทรัพย์, 2560; อภิตี วงศ์ศิริ, 2566; อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2565) ดังนั้น งานอาสาสมัครจะช่วยให้เกิดการขัดเกลาตัวตนของอาสาสมัครชุมชนให้มีความเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยากลำบาก

ในทางตรงข้าม การไม่หวังค่าตอบแทนใด ๆ ของอาสาสมัครชุมชนนั้น ในความเป็นจริงอาสาสมัครชุมชนต้องเผชิญกับต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการเข้าร่วมงานอาสาสมัครทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในการเดินทาง ค่าอินเทอร์เน็ตในการติดต่อประสานงาน ค่าอาหารและเครื่องดื่ม และค่าอื่น ๆ เช่นเดียวกับ Handy and Mook (2011) ที่สะท้อนให้เห็นว่าค่าใช้จ่ายของอาสาสมัครแต่ละคนที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมงานอาสาสมัครเริ่มตั้งแต่การสูญเสียรายได้ (Foregone Earnings) จนถึงค่าใช้จ่ายโดยตรงที่ต้องรับผิดชอบ เช่น ค่าเดินทาง ค่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แต่อาสาสมัครชุมชนก็มีความเต็มใจและสมัครใจที่จะเข้าร่วมงานอาสาสมัครเช่นเดิม จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น จะเห็นได้ว่าอาสาสมัครชุมชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาของชุมชนและสังคม หรือองค์การภาคประชาสังคมต่าง ๆ ในนามองค์การชุมชน องค์การอาสาสมัคร หรือแม้แต่องค์กรสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม อาสาสมัครชุมชนกลับถูกมองเป็นทรัพยากรที่มองไม่เห็น (Invisible Resources) หรือแรงงานเสรี (Free Labor) (สุนิตย์ เจริญฐา และ วินัย เมฆไตรภพ, 2548; Handy & Mook, 2011) บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า

การอุทิศตนเพื่อทำความดีของอาสาสมัครนั้นส่งผลให้องค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ได้มีการวิเคราะห์ประโยชน์-ต้นทุน (Benefit-Cost Analysis) ในขณะเดียวกัน องค์กรต่าง ๆ และอาสาสมัครกลับเลือกที่จะวิเคราะห์เฉพาะประโยชน์สูงสุดของการเป็นอาสาสมัคร (Net Benefits) ส่งผลให้อาสาสมัครไม่ได้ถูกให้ความสำคัญในการบริหารจัดการเมื่อเปรียบเทียบกับทรัพยากรประเภทอื่น ๆ ที่ต้องมีการจ่ายค่าตอบแทน (Handy & Mook, 2011)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครชุมชน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครให้มากขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เยาวชน หรือกลุ่มเปราะบาง เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสในการเป็นอาสาสมัครชุมชนในการดูแล สนับสนุน ช่วยเหลือ และเผื่อระวัง เพราะการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนผ่านการเป็นอาสาสมัครชุมชน จะทำให้ชุมชนเกิดการหลอมรวมเข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน นำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ควรมีการประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเป็นอาสาสมัครชุมชนทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ทั้งในเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจและเชิงมูลค่าทางสังคม ให้สมาชิกในชุมชนได้รับทราบเพื่อเป็นการกระตุ้นเข้าร่วมในงานอาสาสมัครให้มากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการพิจารณาให้ค่าตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับอาสาสมัครชุมชน เช่น การให้ค่าตอบแทนในรูปแบบของเงิน สิ่งของ หรืออาจเป็นการจัดสวัสดิการที่มุ่งเน้นการลดภาระค่าใช้จ่ายของอาสาสมัครที่ต้องแบกรับภาระให้ลดน้อยลง รวมถึงเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้กับอาสาสมัครชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเชิงวิเคราะห์มูลค่าของงานอาสาสมัครทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจ รวมถึงการวิเคราะห์ประโยชน์-ต้นทุน ที่เกิดขึ้นของอาสาสมัครชุมชนที่เข้าร่วมงานอาสาสมัคร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมงานอาสาสมัครของชุมชนและประเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ใช้ข้อมูลจากงานวิจัยเรื่อง “มุมมองอาสาสมัครต่อค่าตอบแทนการทำงานเพื่อสังคม: กรณีศึกษาเขตพื้นที่อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสาขาวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชาพัฒนาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- ชาญณรงค์ วงศ์วิชย์. (2560). คุณลักษณะอาสาสมัครที่มีผลต่อบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุข.
วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 6(2), 40-58.
- นงนุช จิตตะเสโณ. (2561). *อาสาสมัครกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต: กรณีศึกษาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสงขลา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. PSUKB. <http://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2016/12739>
- บุษกร เขียวจินดา กานต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 13(25), 103-117.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2556). พัฒนาการเชิงนโยบายอาสาสมัครไทย: จากความมั่นคงสู่การพัฒนาสังคม. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 10(2), 15-26.
- รัชนีชีวาดี ต้นตึกุลวรา, โยธิน แสงวงดี, และสุกัญญา บุรณเดชาชัย. (2564). การสื่อสารความเชื่อเพื่อการดำรงอยู่ของศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครชาตรีเท่งตุ๊ก จังหวัดจันทบุรี. *วารสารดุฎฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 11(3), 748-759.
- ศุภรัตน์ รัตนมุขย์. (2548). อาสาสมัคร: การพัฒนาตนเองและสังคม. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 1(2), 1-9.
- ศุภรัตน์ รัตนมุขย์. (2551). *ระบบการบริหารจัดการงานอาสาสมัคร ศึกษากรณี: มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน*. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- ลัมพันธ์ คงพูนทรัพย์. (2560). การใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 2(1), 1-14.
- สุนิตย์ เจริญฐา และวินัย เมฆไตรภพ. (2548). *รายงานฉบับสมบูรณ์: การศึกษาและประยุกต์บทเรียนงานอาสาสมัครจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาระบบอาสาสมัครในประเทศไทย*. มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- อภิรดี วงศ์ศิริ. (2563). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์: อาสาสมัครสาธารณสุขระดับตำบลในเขตอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อภิรดี วงศ์ศิริ. (2566). *จิตสาธารณะและองค์การภาคประชาสังคม* [เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์]. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2565). *คนไทยใจดี: ทบทวนแนวคิดจิตสาธารณะกับสังคมไทย*. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Bittman, M., & Fisher, K. (2006). Exploring the economic and social value of the present patterns of volunteering in Australia. *FaHCSIA Research Paper 28*.

- Chinman, M. J., & Wandersman, A. (1999). The benefits and costs of volunteering in community organizations: Review and practical implications. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28(1), 46-64.
- Handy, F., & Mook, L. (2011). Volunteering and volunteers: Benefit-cost analyses. *Research on Social Work Practice*, 21(4), 412-420.
- Herman, M. (n.d.). *Employee or Volunteer: What's the Difference?*
<https://nonprofitrisk.org/resources/articles/employee-or-volunteer-whats-the-difference/>
- Meier, S., & Stutzer, A. (2004). Is volunteering rewarding in itself? Evidence from a natural experiment (No. 2004-12). *CREMA Working Paper*.
- Rochester, C., Paine, A. E., Howlett, S., Zimmeck, M., & Paine, A. E. (2010). *Volunteering and Society in the 21st Century*. Palgrave Macmillan.
- VolunteeringWA. (2015). *The economic, social, and cultural value of volunteering to Western Australia*. Institute of Project Management.
- Western Connecticut State University. (n.d.). Community engagement: *benefits of community service*.
<https://www.wcsu.edu/community-engagement/benefits-of-volunteering/>

การพัฒนาวัตกรรมการทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

กิดานันท์ ชำนาญเวช¹ ณิชฎัฐชดา สุภาพจน์¹ และ รัชนิย์ พลพิบูลย์¹

¹สาขาวิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาเชิงลึกด้านการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ของผู้เรียนในระดับการศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษา ในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท 2) พัฒนาการทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และ 3) ศึกษาผลการใช้นวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ ประชากรในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูระดับการศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษา รวมจำนวน 23 คน ผู้ปกครอง จำนวน 221 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาปัญหาเชิงลึก คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 13 คน ผู้ปกครองที่มีบุตรหลานมีปัญหาการอ่านออกเขียนได้ จำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างในการทดลองนวัตกรรม คือ ผู้ปกครองที่มีบุตรหลานมีปัญหาการอ่านออกเขียนได้ จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของผู้ปกครอง และคู่มือสำหรับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระจากกัน (Dependent Sample t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาเชิงลึกด้านการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ของผู้เรียน ได้แก่ เด็กขาดการฝึกฝน ผู้ปกครองไม่รู้วิธีการจูงใจและการเสริมแรง ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของตนเองว่ามีส่วนช่วยในการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ 2) นวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ การให้ความรู้ การเป็นตัวแบบ และการเสริมแรง และ 3) ผลการใช้ นวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองที่เข้าร่วมการทดลองหลังการทดลองมีความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้สูงขึ้นหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: นวัตกรรมทางจิตวิทยา การอ่านออกเขียนได้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Development of Psychological Innovations to Promote Literacy Through Parental Involvement in a Participatory Action Research Process

Kidanan Chumnavech¹ Natchuda Supapoj¹ Rachanee Polpiboon¹

¹Psychology Program, Faculty of Education, Chandrakasem Rajbhat University

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the in-depth problem of illiteracy among preschoolers and primary students in Huay Krot Subdistrict Sankhaburi District Chainat Province, 2) to develop psychological innovations to promote literacy through parental involvement in a participatory action research process, and 3) to study the effects of using psychological innovations to promote literacy. The population used in the research were 23 school personnel including school administrators, preschool teachers, primary school teachers, and 221 parents. The samples participated in the in-depth investigation were 13 school administrators, preschool teachers and primary school teachers, 10 parents of Preschoolers and primary school students with literacy problems. The samples participated in the innovation experiment were 10 parents whose children had literacy problems. The tool used to collect the data were including interview form, the Parent's Reading Competency Assessment Form, and the parent's guidelines to promote literacy among preschoolers and primary school students. The statistics used were mean, standard deviation and t-test (dependent samples)

The research findings were as follows: 1) literacy problems among preschoolers and primary school students were involve children's lack of training, and parent parents' inability to motivate students to read and to use reinforcement, and communication methods with students. Also, parents appeared not to realize the importance of their role in contributing to the development of literacy of their children. 2) Ppsychological innovations to promote literacy through parental involvement in a participatory action research process comprised of 3 components: education; modeling and reinforcement. 3) The results of using psychological innovations to promote literacy through parental involvement in a participatory action research process showed that after the experiment, the ability to promote literacy of the parents who participated in the experiment increased significantly at the .05 level.

Keywords: Psychological Innovations, Literacy Promotion, Participatory Action Research

Received: 2 February 2023

Revised: 8 June 2023

Accepted: 23 June 2023

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ระบุไว้ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักการอ่าน และเกิดความใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้ปกครอง ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการจัดบรรยากาศ สื่อการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) จากข้อมูลรายงานผลการดำเนินโครงการเร่งรัดคุณภาพการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ พบว่า ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้นั้นถือเป็นวิกฤตใหญ่ที่ประเทศไทยต้องเร่งแก้ไข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) จากปัญหาที่นักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้จำนวนมาก นั้นส่งผลต่อการที่จะเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ที่ต้องใช้การอ่านการเขียนเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ อีกทั้งยังทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเองที่นักเรียนจะสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการอ่านการเขียน เกิดจากหลายสาเหตุ สรุปได้ ดังนี้ มีนักเรียนมากขึ้นที่ผู้สอนไม่ได้จบเอกภาษาไทย และขาดหลักทางจิตวิทยาที่จะทำให้เด็กอ่านออกเขียนได้ และประเด็นสำคัญ คือ ผู้ปกครองไม่มีความรู้ ในการถ่ายทอดให้เด็กอ่านออกเขียนได้ จากปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องให้ผู้ปกครองร่วมดูแลเด็ก และส่งเสริมปลูกฝังให้นักเรียนมีการรักการอ่านการเขียน และมีการดูแลอย่างจริงจัง

แนวทางการจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงควรเป็นไปในลักษณะที่ให้ครอบครัวมีส่วนร่วม ส่งเสริมในกิจกรรมการอ่านการเขียน จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจโรงเรียนในตำบล ห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท พบว่า ปัญหาในการที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วน คือ นักเรียนระดับปฐมวัยและประถมศึกษาชั้นนั้น ยังอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ ซึ่งเกิดขึ้นจากนักเรียน ขาดการฝึกฝน ทบทวน ผู้ปกครองขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งขาดการนำ แนวทางด้านจิตวิทยามาใช้ในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ คาดว่าหากนำแนวคิดทางจิตวิทยา มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อนำมาใช้ในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ ให้แก่ผู้ปกครอง และให้ผู้ปกครองได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบุตรหลาน ของตนเองอันจะช่วยให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมที่จะพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ ไปพร้อมกับทางโรงเรียน และจากงานวิจัยของ ธันย์ สุภาแสน (2563) ศึกษาการมีส่วนร่วม ของผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กปฐมวัย พบว่า ในด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้น ผู้ปกครองจำเป็น อย่างยิ่งที่ต้องเข้ามามีบทบาทในการเอาใจใส่ เป็นกำลังใจ และช่วยชี้แนะทั้งทางด้านการเรียน และการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง มีการจัดสภาพแวดล้อมในการทำการบ้าน ทบทวนบทเรียน ให้เป็นสัดส่วน ทั้งยังต้องประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ให้ความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอ และมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็ก และพบบางงานวิจัยของ กนกวรรณ สุวิภากรพงศ์ และ วรวรรณ เหมชะญาติ (2557) ที่ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ของเด็กอนุบาล กล่าวว่า การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านทำได้โดยการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การเป็นแบบอย่าง มีการให้รางวัล และคำชมเชยและการส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การเปิดโอกาส ให้เด็กได้เลือกซื้อหนังสือตามความสนใจ เป็นต้น เห็นได้ว่าผู้ปกครองมีส่วนสำคัญในการส่งเสริม การอ่านออกเขียนได้ของเด็กเป็นอย่างไรดัง นั้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนานวัตกรรมทางจิตวิทยา เพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมเรียนรู้ อันจะเป็นเครือข่ายที่สำคัญในการช่วยเหลือ และส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน และเป็นการกระตุ้นให้ผู้ปกครองตระหนักถึงบทบาท ในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการอ่านการเขียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาเชิงลึกด้านการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ของผู้เรียนในระดับ การศึกษาปฐมวัย และประถมศึกษาในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้โดยกระบวนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
3. เพื่อศึกษาผลการใช้นวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร ครูการศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษา โรงเรียน ในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท จำนวน 23 คน และผู้ปกครองของนักเรียน การศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษาโรงเรียนในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท จำนวน 221 คน (กลุ่มสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ ผู้บริหาร และครูระดับ การศึกษาปฐมวัยและครูประถมศึกษา โรงเรียนในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท จำนวน 13 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือก คือ 1) มีประสบการณ์ด้านบริหารและ/หรือการสอนไม่น้อย กว่า 2 ปี และ 2) สัมผัสใจเข้าร่วมการวิจัยและอยู่ร่วมจนครบกระบวนการวิจัย ผู้ปกครอง จำนวน 10 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือก คือ 1) มีบุตรหลานที่มีปัญหาการอ่านออกเขียนได้ และ 2) สัมผัสใจ เข้าร่วมการวิจัยจนครบกระบวนการวิจัย

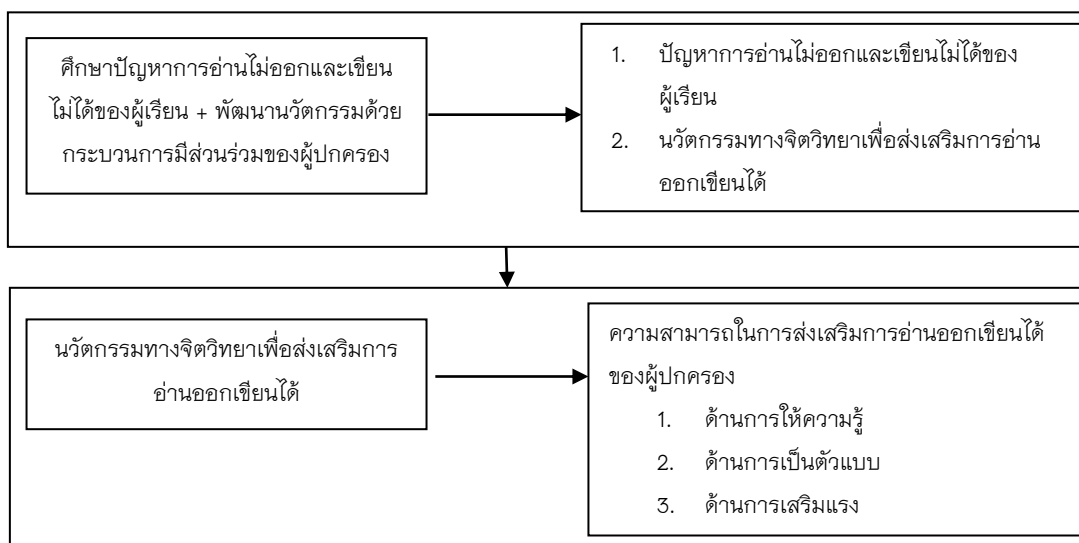
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ ผู้ปกครองของนักเรียน การศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษาที่มีบุตรหลานมีปัญหาการอ่านออกเขียนได้และสัมผัสใจ เข้าร่วมการทดลอง โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ นวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของผู้ปกครอง โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการให้ความรู้ ด้านการเป็นต้นแบบ และด้านการเสริมแรง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งพัฒนานวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง มีกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้ปกครองของนักเรียนระดับการศึกษาปฐมวัย และประถมศึกษาในโรงเรียนตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ที่เข้าร่วมทดลองใช้นวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง

วิธีดำเนินงานวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 อย่าง โดยรายละเอียดการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีการกำหนดประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ ให้ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา จำนวน 5 คน ตรวจสอบประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC) พบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่าระหว่าง 0.66-1.00 และนำประเด็นคำถามนำมาปรับปรุงแก้ไข ประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ สภาพปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของนักเรียนระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา วิธีการแก้ไขปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของนักเรียนระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษาที่ครู/ผู้ปกครองใช้แก้ไข และปัจจัยที่มีส่วนช่วยทำให้นักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ โดยนำไปสัมภาษณ์กับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

2. แบบประเมินความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของผู้ปกครอง ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนิยามและสร้างข้อคำถาม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 33 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุด มาก น้อย จนถึงน้อยที่สุด และตรวจสอบคุณภาพโดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาและผู้สอนภาษาไทย จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษา หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC) พบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่าระหว่าง 0.66-1.00 และนำแบบประเมินดังกล่าวไปทดลองใช้กับผู้ปกครองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อกำหนดอำนาจจำแนกแบบอิงเกณฑ์ (Discrimination) พบว่า มีค่าตั้งแต่ 0.20-0.66 และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Coefficient) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85

3. คู่มือสำหรับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนระดับการศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษา คณะผู้วิจัยร่างคู่มือสำหรับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้ความรู้ ด้านการเป็นต้นแบบ และด้านการเสริมแรง จากนั้นนำคู่มือไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาและผู้สอนภาษาไทย จำนวน 5 คนตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่า 0.8-1.00

การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความอนุเคราะห์ในการขอเก็บข้อมูล และประสานกับครู ผู้ปกครองของนักเรียนระดับปฐมวัยและประถมศึกษาเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนดำเนินงาน และกำหนดวัน เวลา และรูปแบบที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลกับผู้บริหารและครูระดับการศึกษาปฐมวัยและครูประถมศึกษา โรงเรียนในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ที่มีประสบการณ์ด้านบริหารและการสอนไม่น้อยกว่า 2 ปี และสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยจนครบกระบวนการวิจัยจำนวน 13 คน และผู้ปกครองที่มีบุตรหลานที่มีปัญหาการอ่านออกเขียนได้จำนวน 10 คน โดยผ่านการคัดเลือกจากครูประจำชั้น และสมัครใจเข้าร่วมจนครบกระบวนการวิจัย โดยการสนทนากลุ่มซึ่งมีประเด็น ดังนี้ 1) สภาพปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ 2) วิธีการแก้ไขปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของนักเรียนระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษาที่ครูและผู้ปกครองใช้แก้ไข้ปัญหา และ 3) ปัจจัยที่มีส่วนช่วยทำให้นักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนานวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

3. ประชุมชี้แจงรายละเอียดของการเข้าร่วมกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลอง และให้ผู้ปกครองทำแบบประเมินก่อนการทดลอง

4. ดำเนินการทดลองใช้นวัตกรรม โดยใช้ 3 ขั้นตอนของ PAR ซึ่งเริ่มจาก 1) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมทางด้านความรู้ ความเข้าใจในการใช้คู่มือให้แก่ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นคู่มือที่ได้มาจากการมีส่วนร่วมระดมความคิดจากผู้ปกครองและนักวิชาการในขั้นตอนก่อนหน้านี้ 2) ขั้นตอนดำเนินการ โดยให้ผู้ปกครองนำนวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนระดับการศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษา ประกอบด้วย การให้ความรู้ การเป็นต้นแบบ และการเสริมแรง ไปลงมือปฏิบัติ จำนวน 3 สัปดาห์ พร้อมทั้งสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็ก และ 3) ขั้นตอนการสะท้อนผลการปฏิบัติเพื่อนำมาปรับปรุงคู่มือให้มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนมากยิ่งขึ้น

5. ผู้วิจัยติดตามผลหลังสิ้นสุดการทดลอง และให้ผู้ปกครองทำแบบประเมินความสามารถในการใช้นวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของผู้ปกครอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์เนื้อหา สภาพปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้และแนวทางการแก้ไขเพื่อนำมาสู่การพัฒนาวัตกรรม

2. หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของผู้ปกครองก่อนและหลังเข้าร่วมการทดลอง

3. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของผู้ปกครอง ก่อนและหลังเข้าร่วมการทดลอง โดยใช้ t-test (Dependent Samples)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัญหาเชิงลึกด้านการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ของผู้เรียนในระดับการศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษาในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท โดยการสนทนากลุ่มซึ่งผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มนั้นประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูในระดับปฐมวัยและประถมศึกษา และผู้ปกครอง ในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท พบว่ามี 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ จากการสนทนากลุ่ม สามารถสรุปสภาพปัญหาได้ในมุมมองของครูและผู้ปกครองนั้น ดังนี้

1) มุมมองครูที่มีต่อสภาพปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ ได้แก่ เด็กขาดสมาธิในการเรียน ไม่สามารถผสมตัวสะกดที่ไม่ตรงตามมาตรา เด็กขาดการฝึกฝนการอ่านเขียน ผู้ปกครองอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ และโรงเรียนขาดครูที่มีวุฒิที่ตรงกับการสอนภาษาไทยโดยตรง

2) มุมมองผู้ปกครองที่มีต่อสภาพปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ ได้แก่ เด็กขาดการฝึกฝนในการอ่านและเขียน ผู้ปกครองไม่รู้วิธีการพูดชักจูงใจ วิธีการเสริมแรงที่เหมาะสมหรือสื่อสารเพื่อให้เด็กสนใจอ่านและเขียน ตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ที่มีส่วนส่งเสริมให้เด็กอ่านออกเขียนได้ ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมโดยมองว่าเป็นหน้าที่ของครูผู้สอน

ประเด็นที่ 2 ผลการศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของนักเรียนระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษาที่ครูและผู้ปกครองใช้แก้ไข้ปัญหา พบว่า ผู้ปกครองได้ใช้การจูงใจโดยการให้รางวัล และใช้การแข่งขัน เพื่อให้เด็กเกิดความพยายาม ทำท่ายให้เด็กได้ลองทำ และเกิดความสนุกในการฝึกอ่านฝึกเขียน ตลอดจนใช้การพูดคุยถึงผลจากการอ่านออกเขียนได้ โดยผู้ปกครองจะบอกถึงสิ่งที่จะตามมาจากการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้

ประเด็นที่ 3 ผลการศึกษัจจัยที่มีส่วนช่วยทำให้นักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ พบว่า ปัจจัยที่มีส่วนทำให้นักเรียนระดับปฐมวัยและเด็กประถมศึกษาอ่านออกเขียนได้ ได้แก่ ความพร้อมของเด็ก และการใช้เวลาสำหรับฝึกฝนการอ่านการเขียน

2. ผลการพัฒนานวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง จากการสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันหาแนวทางเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้นั้นสามารถสรุปได้ 3 วิธี ดังนี้

2.1 การให้ความรู้ โดยผู้ปกครองให้ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการอ่านการเขียน การตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากการอ่านการเขียน

2.2 การเป็นตัวแบบ ผู้ปกครองควรทำพฤติกรรมเป็นแบบอย่างเพื่อให้เกิดการเลียนแบบ และนำไปสู่การมีพัฒนาการทางการอ่านการเขียนที่ดีขึ้น โดยใช้ผู้ปกครองเป็นตัวแบบ

2.3 การเสริมแรง เป็นการที่ผู้ปกครองจะใช้วิธีการต่าง ๆ ที่บุตรหลานพึงพอใจ เพื่อที่ชักจูง สร้างเงื่อนไขให้บุตรหลานกระทำพฤติกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาการอ่านการเขียน ตามที่ผู้ปกครองต้องการ

วิธีการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ทั้ง 3 วิธีนั้น ได้นำมาใช้ในการพัฒนาเป็นคู่มือ เพื่อเผยแพร่ความรู้ในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้สำหรับเด็กปฐมวัยและประถมศึกษา ซึ่งรายการที่ใช้ในการประเมินนั้นมีการประเมินมากกว่า 0.5 ทุกข้อ แสดงว่านวัตกรรมดังกล่าว ที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้ในการศึกษาต่อไปได้

3. ผลการใช้นวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของผู้ปกครอง ก่อนและหลังการทดลอง

ความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของผู้ปกครอง	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
	M	SD	ค่าระดับ	M	SD	ค่าระดับ
1. ด้านการให้ความรู้	2.96	0.25	มาก	3.45	0.43	มากที่สุด
2. ด้านการเป็นตัวแบบ	2.49	0.47	น้อย	3.22	0.49	มาก
3. ด้านการเสริมแรง	2.78	0.17	มาก	3.30	0.47	มากที่สุด
รวม	2.76	0.18	มาก	3.33	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ปกครองที่เข้าร่วมการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ก่อนการทดลองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 2.76$, $SD = 0.18$) และผู้ปกครองที่เข้าร่วมการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้หลังการทดลองในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 3.33$, $SD = 0.45$)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของผู้ปกครอง ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ t-test (Dependent Samples)

ตัวแปร	n	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	P
		M	SD	M	SD		
ความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของผู้ปกครอง	10	2.76	0.18	3.33	0.45	-2.86	0.024

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ปกครองที่เข้าร่วมการทดลองมีความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัญหาเชิงลึกด้านการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ของผู้เรียนในระดับการศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษาในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท อภิปรายผลได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาที่ผู้วิจัยพบจากมุมมองของครูและผู้ปกครอง มีสภาพปัญหาที่เกิดจากเด็ก สภาพปัญหาที่เกิดจากครู และสภาพปัญหาที่เกิดจากผู้ปกครอง ได้แก่ สภาพปัญหาที่เกิดจากตัวเด็ก ได้แก่ เด็กมีพัฒนาการที่ช้า ไม่มีสมาธิและขาดความรับผิดชอบในการเรียน เด็กสะกดคำไม่ถูกต้อง เด็กติดเกม ติดโทรศัพท์ จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น มีสาเหตุเนื่องจากหลากหลายประการ ผู้ปกครองสามารถใช้หลักการทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมหรือแก้ไข เพื่อให้เด็กมีความพร้อมเพื่อการอ่านออกเขียนได้ ซึ่งการที่นักเรียนมีพัฒนาการที่ช้าว่านักเรียนในวัยเดียวกัน ผู้ปกครองควรประสานงานกับครูที่สอนนักเรียนเรื่องพัฒนาการของนักเรียนว่า นักเรียนมีพัฒนาการช้ากว่านักเรียนคนอื่นที่โรงเรียนในเรื่องใดบ้าง และใช้เวลาในการอ่านเขียนให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2564) ที่เสนอให้มีการกระตุ้นพัฒนาการของเด็กที่บ้าน โดยผู้ปกครองต้องช่วยเหลือนักเรียน ให้เวลากับนักเรียนในการอ่านและการเขียน จัดสิ่งแวดล้อมในการฝึกการอ่านและการเขียนให้เป็นที่น่าสนใจ และกระทำอย่างต่อเนื่อง และต้องทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ทั้งนี้จะต้องมีการร่วมมือกับครูเพื่อติดตามพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

นักเรียนขาดสมาธิขณะเรียน ไม่ตั้งใจเรียน ขณะเรียนจะพูดคุยกับเพื่อน เด็กในปัจจุบันมักไม่ค่อยมีสมาธิ เนื่องจากกิจกรรมในชีวิตประจำวันมีสิ่งเร้าเข้ามามากมายและการใช้คอมพิวเตอร์ทำให้เด็กสามารถเปลี่ยนกิจกรรมได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้เด็กขาดโอกาสในการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ผู้ปกครองจึงควรทำให้กิจกรรมที่เป็นไปเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของเด็กนั้นทำให้เด็กรู้สึกสนุกจะช่วยดึงดูดให้เด็กมีสมาธิจดจ่ออยู่กับกิจกรรม และเมื่อเด็กอ่านออกและเขียนได้ก็จะช่วยตอบสนองให้เด็กมีสมาธิเพิ่มมากขึ้น

ลักษณะของเด็กที่ขาดความรับผิดชอบต่อการเรียน ไม่ทำงานส่ง ไม่อดทนในปัจจุบันเด็กมีความรับผิดชอบน้อยลง ไม่สนใจการบ้าน ไม่อดทน จากการประเมินคุณภาพโรงเรียนเกณฑ์หนึ่งที่ใช้ในการประเมิน คือ การที่มีเด็กช้าขั้นหรือไม่ จึงเกิดจากการผลักดันให้เด็กผ่าน

จากชั้นเรียนที่คุณครูรับผิดชอบ เด็กจึงผ่านชั้นเรียนไปอย่างไม่มีคุณภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้นต้องได้รับการแก้ไขในระดับนโยบาย ส่วนการที่เด็กไม่มีความอดทน เนื่องจากสภาพแวดล้อมของเด็กเปลี่ยนไปไม่มีความจำเป็นต้องอดทนรอในเรื่องใด ๆ ผู้ปกครองจึงควรฝึกฝนให้เด็กรู้จักอดทนและรอคอย เช่น การเฝ้าดูการเจริญเติบโตของแมลง หรือฝึกการเพาะปลูก เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ต้องใช้ความอดทน เมื่อเด็กมีความต้องการสิ่งใดผู้ปกครองจะต้องไม่ตอบสนองอย่างทันทีทันใดในทุกเรื่อง แต่ต้องทำให้เด็กรู้จักอดทนและรอคอย เช่น การฝึกอ่านและเขียนซึ่งต้องใช้ความอดทนที่จะเห็นความก้าวหน้าให้การเรียนรู้ของตนเองเป็นส่วนหนึ่งในการฝึกวินัยให้กับเด็กและการอดทนรอมีความสำคัญสำหรับเด็ก ซึ่งมีผลต่อการประสบความสำเร็จของชีวิตในอนาคต ซึ่งการฝึกความอดทนให้กับเด็ก สอดคล้องกับ กนกวรรณ สุภาราญ และ กชกร มั่นคงเจริญ (2564) ได้ให้ข้อเสนอว่าการฝึกรอคอยในชีวิตประจำวัน และฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองหากยังไม่เสร็จก็รอให้เด็กทำจนเสร็จ เมื่อเด็กทำได้ก็จะชื่นชม การเล่นเกมทบทวนสมมติเกี่ยวกับเรื่องการรอคอย การฝึกการเข้าคิว ทำกิจกรรมระหว่างรอ ระหว่างที่รอผู้ปกครองก็ชวนให้เด็กทำกิจกรรม เช่น อ่านหนังสือร่วมกัน ผู้ปกครองตั้งกติกา ถ้าเด็กต้องการขอสิ่งใดให้เด็กรอจนกว่าผู้ปกครองเสร็จธุระก่อน เด็กติดเล่นเกม ชอบดูโทรศัพท์ ขาดการฝึกฝนการอ่านเขียน เด็กติดเกม เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมากในสังคมไทย โดยเฉพาะเมื่อมีการเรียนการสอนทางออนไลน์ ทำให้เด็กเข้าถึงเกมได้ง่ายจากการสำรวจสถานการณ์เด็กติดเกมของ ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน และคณะ (2556) ที่พบว่า เด็กที่ผู้ปกครองมีสถานภาพสมรส หย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ มีปัจจัยเสี่ยงสูงที่เด็กจะติดเกม การช่วยเหลือก็คือผู้ปกครองควรมีเวลาใกล้ชิดกับเด็กมากขึ้น การใช้เวลาที่มีคุณค่าร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ วรุณา กลกิจโกวิท และคณะ (2558) ที่ศึกษาการติดเกมคอมพิวเตอร์ ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันของเด็กนักเรียนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยการฝึกฝนให้เด็กมีวินัย รู้จักควบคุมตนเอง และเวลาที่ใช้ในการเล่น เกม การสนับสนุนให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ช่วยพัฒนาให้เด็กมีอารมณ์ดีที่จะช่วยแก้ไขและป้องกันการติดเกมได้

ประเด็นที่ 2 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวครู ได้แก่ ขาดครูที่มีคุณวุฒิภาษาไทยโดยตรง และไม่มีเวลาในการฝึกฝนเด็ก จากสภาพปัญหาจากตัวครูที่ไม่มีคุณวุฒิตรง คือ เอกภาษาไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยงค์ ชูรักษ์ (2562) ที่ระบุว่าสาเหตุของปัญหานักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ส่วนหนึ่งเกิดจากครูสอนไม่ตรงวิชาเอก ทั้งนี้ การบรรจุครูให้ตรงทุกสาขาวิชาที่ใช้ในการสอนอาจเป็นไปได้ยาก ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับครูที่ต้องสอนไม่ตรงกับวิชาเอก โดยการพัฒนาองค์ความรู้ และทักษะความสามารถในการสอนที่เพิ่มขึ้น ผลผสมผสานกับการอบรมการให้ความรู้ทางจิตวิทยา เพื่อให้ครูสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนถ่ายทอดไปสู่ผู้ปกครองเพื่อร่วมมือกันในการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของเด็ก

สภาพปัญหาเกิดจากผู้ปกครอง ได้แก่ ผู้ปกครองอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ และผู้ปกครองไม่รู้วิธีการสื่อสารให้เด็กสนใจในการฝึกฝนในการอ่านและการเขียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปกครองที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ อาจจะดูว่าเป็นปัญหาสำหรับเด็ก หากจะต้องช่วยสอนเด็กให้อ่านออกเขียนได้ แต่จะเป็นโอกาสที่ผู้ปกครองจะได้ฝึกการอ่านและการเขียนไปพร้อมกับเด็ก ผลสำเร็จที่ได้จากการอ่านและการเขียนของผู้ปกครองและเด็กจะเป็นการเสริมแรงซึ่งกันและกัน เด็กจะมีผู้ร่วมเรียนไปพร้อม ๆ กับตัวเอง ช่วยให้ระยะเวลาที่ใช้ร่วมกันมีความหมาย ด้วยวัยที่แตกต่างกัน จะทำให้มีมุมมองหรือแนวทางในการจำเพื่อเกิดการเรียนรู้ที่ไม่เหมือนกัน และเกิดการแบ่งปันแนวทางระหว่างกัน จะเกิดแรงเสริมระหว่างกัน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น และผลจากการฝึกฝนจะช่วยเพิ่มบุคคลที่สามารถอ่านออกเขียนได้มากขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นการสนับสนุนทางสังคมทางอารมณ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็ก ซึ่งเป็นความรู้สึกถึงความรักและความห่วงใยระหว่างกัน และเป็นแรงจูงใจในการฝึกการอ่านและการเขียน

ผู้ปกครองที่ไม่รู้วิธีการพูดชักชวนหรือหวานล่อมให้เด็กสนใจในการฝึกฝน การอ่านและการเขียน ผู้ปกครองจะเป็นผู้ที่รู้จักเด็กมากที่สุดว่าสิ่งใดจะเป็นสิ่งที่เสริมแรงให้เด็กสนใจในการฝึกการอ่านและการเขียน การเสริมแรงที่เหมาะสมควรจะใช้การการเสริมแรงทางบวก เช่น ให้ดาว ให้คำชม หรือให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่ชอบ ทั้งนี้การเสริมแรงที่จะให้ผลลัพธ์ที่ดีและมีประสิทธิภาพ จะต้องคำนึงถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมในการนำไปใช้ (กนกวรรณ สุภาราม, 2564) การเสริมแรงและรางวัลที่เหมาะสม คือ วางหนังสือที่เด็กสนใจไว้ที่มุมการอ่าน การเปิดหนังสือและสามารถอ่านและเข้าใจเนื้อหาในหนังสือก็จะเป็นการเสริมแรงให้เด็กสนใจ เพื่อจะอ่านและทำความเข้าใจด้วยตนเอง เมื่อเด็กอ่านเนื้อหาในหนังสือและนำมาเล่าให้ผู้ปกครองฟัง ผู้ปกครองก็เสริมแรงด้วยคำชม และหากเนื้อหาในหนังสือเป็นสถานที่ ผู้ปกครองก็ควรชวนเด็กไปเยี่ยมชมสถานที่จริง ก็เป็นการกระตุ้นความสนใจให้เด็กใฝ่รู้เพิ่มมากขึ้น หากมีข้อสงสัยก็กลับมาค้นหาความรู้ร่วมกัน ก็จะเป็นการฝึกหัดทบทวนเรื่องการอ่าน และให้เด็กเขียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ระบายสี เพื่อให้บุคคลในบ้านร่วมกันชื่นชมตัวเด็ก ถ้ามีวิชาเรียงความให้เด็กเป็นผู้เลือกเรื่องเองแล้วโดยเด็กจะสามารถเลือกเรื่องตามความชอบหรือความถนัด ก็จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความสนใจในการพัฒนาการอ่านการเขียนของตนเองได้มากขึ้น

ประเด็นที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีส่วนช่วยทำให้นักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ พบว่า ปัจจัยที่มีส่วนที่สำคัญที่ทำให้เด็กปฐมวัยและเด็กประถมศึกษาอ่านออกเขียนได้ มี 2 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ความพร้อมของเด็ก โดยในการฝึกฝนการอ่านการเขียนนั้นควรสอนเมื่อเด็กมีความพร้อม ต้องเข้าใจในธรรมชาติ พัฒนาการ และความสนใจของเด็กหากเด็กมีความพร้อมก็จะทำให้มีสมาธิ มีความตั้งใจในการอ่านการเขียน และทำให้เด็กสามารถเกิดการเรียนรู้ในการอ่านการเขียนได้ดี โดยปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การใช้เวลาสำหรับฝึกฝนการอ่านเขียน

โดยต้องฝึกฝนทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน ซึ่งให้นักเรียนได้มีฝึกฝนการอ่านและการเขียนเป็นกิจวัตร โดยสิ่งสำคัญ คือ ผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมในการฝึกฝน และมีการแบ่งเวลาในการฝึกฝนให้ชัดเจน

2. ผลการพัฒนานวัตกรรมการทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากการร่วมกันหาแนวทางเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้สามารถสรุปได้ 3 วิธี ได้แก่ การให้ความรู้ การเป็นตัวอย่าง และการเสริมแรง โดยนำมาพัฒนาเป็นคู่มือสำหรับผู้ปกครอง เพื่อเผยแพร่ความรู้ในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้สำหรับเด็กปฐมวัยและประถมศึกษา คู่มือดังกล่าวได้มีการประเมินค่าความสอดคล้องโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC) พบว่า การประเมินค่าความสอดคล้องของนวัตกรรมการทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนระดับ การศึกษาปฐมวัยและประถมศึกษา นั้นมีค่าการประเมินมากกว่า 0.5 ทุกข้อ แสดงว่านวัตกรรมการที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้ในการศึกษาต่อไปได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการพัฒนาคู่มือสำหรับผู้ปกครองเพื่อเผยแพร่ความรู้ในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้สำหรับเด็กปฐมวัยและประถมศึกษานั้นได้มีการสร้างขึ้นโดยจากการสำรวจปัญหาที่แท้จริงที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครองในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท และปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการส่งเสริมการอ่านการเขียน ไม่ทราบแนวทางการฝึกฝนหรือการตั้งคำถาม รวมทั้งวิธีการที่จะช่วยต่อยอดองค์ความรู้ให้เกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน รวมทั้งขาดการชี้แนะให้บุตรหลานได้เข้าใจถึงประโยชน์ที่บุตรหลานจะได้รับจากอ่านออกเขียนได้นอกจากนี้ผู้ปกครองยังขาดการเป็นแบบอย่างให้กับเด็ก เช่น การที่ผู้ปกครองชักชวนให้เด็กได้ใช้เวลาในการอ่านการเขียนที่ชัดเจน และขาดสถานที่หรือมุมการพัฒนาการอ่านการเขียน เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ขาดแนวทางการเสริมแรงหรือแนวทางการวางเงื่อนไข เพื่อให้เข้าไปสู่การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ตามที่ผู้ปกครองต้องการ ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Poole (2001) ซึ่งได้อธิบายว่าผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก โดยการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็กภายใต้บรรยากาศที่ดี โดยมีเป้าหมายที่จะร่วมกันพัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกันกับทางโรงเรียน นอกจากนี้ สุลาวัลย์ อินทร์กอ (2559) กล่าวว่า ผู้ที่มีบทบาทต่อเด็กมากที่สุด คือ พ่อแม่หรือผู้ปกครองในการส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน ดังนั้นต้องให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและสนับสนุนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการอ่านการเขียน นอกจากนี้แนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมการทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนั้นได้นำแนวคิดของ กัลยา โสภณพานิช (2564) และ สุลาวัลย์ อินทร์กอ (2559) ที่ว่าผู้ปกครองนั้นควรมีส่วนในการรับรู้ และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ด้วย การให้ความรู้ด้วยการอบรมสั่งสอนเด็ก โดยการแนะนำ อธิบาย ถามตอบ การแนะนำหนังสือที่เหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งเป็นการกระทำ

เพื่อมุ่งสร้างนิสัยในการพัฒนาอ่านการเขียนให้เป็นนิสัย อีกทั้งผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ให้เด็กเห็นเป็นประจำ ซึ่งจะมีผลทำให้เด็กกระทำพฤติกรรมตามอย่าง

3. ผลการใช้นวัตกรรมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองที่เข้ารับการทดลองมีความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาความสามารถในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ โดยผ่านคู่มือสำหรับผู้ปกครองเพื่อเผยแพร่ความรู้ในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้สำหรับเด็กปฐมวัยและประถมศึกษาชั้นนั้นสามารถช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำหลักการทางจิตวิทยา อันได้แก่ การให้ความรู้ การเป็นต้นแบบ และการเสริมแรง ทั้งนี้ในกระบวนการออกแบบคู่มือเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง จึงส่งผลดีต่อการนำไปปฏิบัติได้ตามสภาพการณ์จริงของชุมชนทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการพัฒนาการอ่าน การเขียน และนำหลักการทางจิตวิทยาไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบุตรหลานแต่ละคน และยังเป็นโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการด้านการอ่าน การเขียน สิ่งที่ได้จากการนำหลักการทางจิตวิทยาไปประยุกต์ใช้ คือ บุตรหลานมีความสนใจในการอ่านการเขียนเพิ่มมากขึ้น สามารถทำงานส่งครูผู้สอนได้ และเด็กเกิดกำลังใจในการพัฒนาการอ่านการเขียนของตนเอง อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุตรหลานกับผู้ปกครอง โดยมีแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดการอ่านออกเขียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา ปัญญา นนท์ และคณะ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านฝั่ง (มรุสิทธิ์ประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครอง คือ บุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด โดยเฉพาะเวลาที่อยู่ที่บ้าน ผู้ปกครองไม่ใช่แค่ผู้เลี้ยงดู แต่ยังรวมไปถึงการให้การศึกษาร่วมกับโรงเรียน โดยส่งเสริมการเรียนรู้ที่บ้าน เช่น ตรวจการบ้าน สอนการบ้าน และทบทวนสิ่งที่ครูสอน ตลอดจนอ่านหนังสือ หรือเล่านิทานให้ฟัง นอกจากนี้ กนกวรรณ สุวิชากรพงศ์ และ วรวรรณ เหมชะญาติ (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็กอนุบาล พบว่า ผู้ปกครองมีบทบาทในการส่งเสริมการอ่าน โดยเฉพาะด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการเป็นแบบอย่างและด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ และสอดคล้องกับ สุปราณี สายช่วย และคณะ (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่าย การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ วังหิน 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อนิสัยรักการอ่าน คือ เจตคติต่อการอ่าน สภาพแวดล้อม การอ่านที่บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ จากการวิจัย

ยังพบประเด็นที่ผู้ปกครองสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ คือ การมอบของขวัญสำหรับเด็กเป็นเครื่องเขียนหรือหนังสือ การชักชวน และฝึกหัดให้เด็กเขียนบันทึกเรื่องราวที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นช่วยเพิ่มความสามารถของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่านออกเขียนของเด็ก ดังนั้น ครูสามารถนำหลักการจากคู่มือไปใช้เพื่อถ่ายทอดแนวทางวิธีการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ให้กับผู้ปกครองของเด็กในรุ่นต่อไปได้

1.2 จากการนำคู่มือไปทดลองใช้ พบว่า หากผู้ปกครองดำเนินการไม่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ การเรียนรู้ของเด็กจะไม่คงทน ดังนั้น ในการเผยแพร่นวัตกรรม หรือคู่มือ ครูควรเน้นย้ำให้ผู้ปกครองทำอย่างสม่ำเสมอ เช่น ควรมีการกำหนดเวลาฝึกอ่านเขียนที่แน่นอน เมื่อบุตรหลานได้ฝึกฝนการอ่านการเขียนในช่วงเวลาเดิมร่วมกับผู้ปกครอง ก็จะทำให้บุตรหลานมีการอ่านการเขียนที่ดีขึ้น อีกทั้งยังช่วยทำให้รู้จักการจัดเวลาเพื่อทบทวนที่ชัดเจน

1.3 จากผลการทดลองที่ผู้ปกครองได้นำหลักการเสริมแรงไปปรับใช้ โดยผู้ปกครองนำหลักการเสริมแรงทั้งที่เป็นสิ่งของ คำพูด และกิจกรรมที่ชอบนั้นช่วยในการปรับพฤติกรรม การอ่านการเขียนได้ ดังนั้นผู้ปกครองสามารถปรับการเสริมแรงเพื่อเป็นการสร้างความพยายามโดยการเพิ่มความยากในการได้รับสิ่งเสริมแรงก็จะสามารถที่จะจูงใจให้เด็กสนใจเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มีการติดตามผลจึงทำให้ไม่ได้ศึกษาว่าภายหลังจากที่ผู้ปกครองนำนวัตกรรมทางจิตวิทยาไปปรับใช้ บุตรหลานมีการอ่านออกเขียนได้ต่อเนื่องหรือไม่ หากมีการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการติดตามผลเพิ่มเติมภายหลัง

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ สุวิชากรพงศ์ และวรวรรณ เหมชะญาต (2557). บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเด็กอนุบาล. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 9(1), 236-245.
- กนกวรรณ สุภาราญ และกชกร มั่นคงเจริญ. (2564, 13 ตุลาคม). *กิจกรรมเสริมแรงเชิงบวกในห้องเรียน*. <https://www.educathai.com/knowledge/articles/420>
- กนกวรรณ สุภาราญ. (2564, 12 มีนาคม). *การเสริมแรงเชิงบวกในห้องเรียน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน*. <https://www.educathai.com/knowledge/articles/420>
- กลุ่มสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564, 12 มีนาคม). *ข้อมูลครูและบุคลากร*. https://data.bopp-obec.info/web/index_kru.php?School_ID=1018090114
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา.

- กัลยา โสภณพานิช. (2564, 12 มีนาคม). *เด็กไทยวิถีใหม่ อ่านออกเขียนได้ทุกคน*.
<https://moe-360.blog/2021/06/30/children-literate/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565, 8 มีนาคม). *ข้อดี เด็กไทย อ่านไม่ออก 411,346 คน*. <https://www.komchadluek.net/today-in-history/306807>
- ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน, วิมลรัตน์ วันเพ็ญ, ศศกร วิชัย, พัชรินทร์ อรุณเรือง, จันทรชนก โยธินชัชวาล, ธนโชติ เทียมแสง, หนึ่งฤทัย ยี่สุนศรี, ธัชกร ป้ายงูเหลือม, และนภาพรรณ ล่าเต๊ะ. (2556). *การสำรวจสถานการณ์ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงและการติดเกมในนักเรียนโรงเรียนนาร่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- ธัญย์ สุภาแสน. (2563). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมพัฒนาการเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*.
- ประยงค์ ชูรักษ์. (2562). ข้อเสนอเชิงนโยบายการแก้ปัญหาเด็กอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(3), 1095-1108.
- วรุณา กลกิจโกวิท, ชัยพร วิศิษฐ์พงศ์อารีย์, พิลาสน์ เตชะเกษม, ชาญวิทย์ พรนภดล และบุษบา ศุภวัฒน์ธนดี. (2558). การติดเกมคอมพิวเตอร์ ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันของเด็กนักเรียนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. *วารสาร*, 59(3), 1-13.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2564, 2 กันยายน). *แนะ 3 เครื่องมือเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กในช่วง COVID-19 ชูการอ่าน เล่นอิสระ พื้นที่สร้างสรรค์ช่วงคืนความสุขให้กับเด็ก*. <https://mgronline.com/entertainment/detail/964000008>
- สุกัญญา ปัญญาพนธ์, สุขุม มูลเมือง และสมหญิง จันทรุไทย. (2564). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านผึ้ง (มอสีห์ ประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศรีสะเกษ เขต 1. *Education journal Faculty of Education*, 4(3), 81-93.
- สุปราณี สายช่วย, ปกรณ์ชัย สุพัฒน์, เมธี วิสาพรม และจิตติมาภรณ์ สีหะวงษ์. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายการบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ วั่งหิน 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 14(1), 221-232.
- สุลาวัลย์ อินทร์กอบ. (2559). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านช่องกะพืด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 [วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- Poole, C. (2001). How to involve families in classroom. *Scholastic Early Childhood Today*, 15(4), 34-39.

พฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ จังหวัดชัยนาท

จิตตานันท์ สิทธิสาร¹ อำนาจ สวัสดิ์นะที่² และเพลินพิศ ยะสินธุ์³

¹สาขาวิชาการประกันภัยและการบริหารความเสี่ยง คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม

²สาขาวิชาเมล็ดพืชและออร์แกนิก คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม

³สาขาวิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผักปลอดภัยของประชาชนตำบลบ้านเข็ญ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ระหว่างผู้เลือกบริโภคทั่วไป และผู้เลือกบริโภคผักปลอดภัย และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสิ่งที่จะต้องพิจารณาในการเลือกซื้อผักปลอดภัย กับพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท เครื่องมือวิจัย คือแบบสอบถาม การวิจัยใช้วิธีการสำรวจ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้อาศัยอยู่ในตำบลบ้านเข็ญ จาก 12 หมู่บ้าน จำนวน 385 คน ได้มาจากการแทนค่าสูตรของทาร์เยยามานะ โดยใช้การสุ่มอย่างแบบมีชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยกำหนดสัดส่วนการสุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้านของตำบลบ้านเข็ญ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท หลังจากนั้น จึงเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ในด้านพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชนตำบลบ้านเข็ญ พบว่า คุณลักษณะที่ผู้บริโภคใช้ในการเลือกซื้อผัก คือ ความสะอาด มีการล้างผักก่อนบริโภคด้วยน้ำสะอาดเป็นส่วนใหญ่ และผักปลอดภัยที่ผู้ตอบแบบสอบถามในตำบลบ้านเข็ญเลือกซื้อเป็นประจำ 5 อันดับแรก คือ แตงกวา พริก ถั้วฝักยาว มะเขือ และคะน้า ตามลำดับ 2) ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผักปลอดภัยของผู้บริโภคทั่วไปและผู้บริโภคผักปลอดภัย พบว่า ผู้บริโภคทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผักปลอดภัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นเพียงด้านเดียว คือ ด้านผักปลอดภัย ปราศจากการปรับปรุงและตัดต่อพันธุกรรม ที่ผู้บริโภคทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และ 3) ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสิ่งที่จะต้องพิจารณาในการเลือกซื้อผักปลอดภัย กับพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับผักปลอดภัยที่เลือกซื้อเป็นประจำ ($\chi^2 = 21.685, p = .041$) และเหตุผลในการเลือกซื้อผักปลอดภัย ($\chi^2 = 26.881, p = .003$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ผักปลอดภัย ผักทั่วไป พฤติกรรมการบริโภค

รับบทความ: 5 สิงหาคม 2565

แก้ไขเสร็จ: 16 มิถุนายน 2566

ตอบรับบทความ: 10 กรกฎาคม 2566

Consumer's Hygiene Vegetable Consumption Behavior in Ban Chien Subdistrict of Chainat Province

Chittanun Sitthisan¹ Amnat Sawatnatee² and Plernpit Yasin³

¹Insurance and Risk Management, Faculty of Science, Chandrakasem Rajabhat University

²Multimedia and E-sport, Faculty of Science, Chandrakasem Rajabhat University

³Education Program in Chemistry, Faculty of Science, Chandrakasem Rajabhat University

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the consumer's hygiene vegetable consumption behaviors in Ban Chien Subdistrict, Han ka District, Chainat Province 2) compare the opinions of general vegetable consumers and hygiene vegetable consumers in Ban Chien Subdistrict, Han ka District, Chainat Province, and 3) examine the relationship between socio-demographic factors and factors considered when buying hygiene vegetables in the context of consumer's hygiene vegetable consumption behaviors in Ban Chien Subdistrict, Han ka District, Chainat Province. A questionnaire was used as a research instrument to gather data from a sample group of 385 individuals residing in 12 villages of Ban Chien Subdistrict. Stratified sampling was employed, with the sampling proportion determined by the population size of each village according to Taro Yamane's formula. Random selection was conducted using accidental sampling.

The results revealed that 1) firstly, when considering consumers' hygiene vegetable consumption behaviors, it was found that the major characteristic prioritized by consumers when buying vegetables was cleanliness. Vegetables were mostly washed before consumption with clean water. Cleanliness was identified as the determinant in purchasing such vegetables. The top 5 hygiene vegetables commonly bought in Ban Chien were cucumber, chili, yard-long beans, eggplant, and kale, respectively. 2) It was found that, opinions of general vegetable consumers and hygiene vegetable consumers were significantly different at a significance level of .05 in all aspects except for safety without any modification and genetic modification. And 3) Concerning the relationship between socio-demographic factors and factors to consider when buying hygiene vegetables in the context of consumer's hygiene vegetable consumption behavior in Ban Chien Subdistrict, Han ka District, Chainat Province, the study revealed a significant relationship between psychological factors and consumers' hygiene vegetable consumption behavior. This relationship could be observed in terms of hygiene vegetables regularly purchased ($\chi^2 = 21.685, p = .041$) and reasons for buying hygiene vegetables ($\chi^2 = 26.881, p = .003$) at a statistical significance level of .05.

Keywords: Hygiene Vegetable, General Vegetable, Consumption Behaviors

Received: 5 August 2022

Revised: 16 June 2023

Accepted: 10 July 2023

บทนำ

ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอกันตัง จังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน จำนวน 3,481 หลังคาเรือน มีประชากรรวม 8,748 คน (สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านเข็ญ, 2564) โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบ มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน รวมทั้งมีระบบชลประทานที่ดี (ร้อยละ 43.67 ของพื้นที่ทั้งหมด) ทำให้พื้นที่ตำบลบ้านเข็ญมีความเหมาะสมต่อการทำการเกษตร โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2562) แต่พบว่าการทำนายังมีความเสี่ยงสูงจากความไม่แน่นอนของภัยธรรมชาติ นอกจากนี้เกษตรกรยังมีปัญหาการไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง โดยค่าเช่าที่นาส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นผลผลิตที่ได้หรือข้าว ซึ่งถ้าเกษตรกรได้ผลผลิตไม่ดีเจ้าของที่นาหรือพื้นที่จะยกเลิกการให้เช่าที่นา ดังนั้น เกษตรกรจึงเริ่มหาวิธีการเพื่อลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน โดยการปลูกผักปลอดภัย ในขณะที่การดูแลสุขภาพกำลังเป็นกระแสนิยมในปัจจุบัน เนื่องจากผู้บริโภคยุคใหม่ตระหนักถึงภัยของสารเคมีที่ตกค้างในผลผลิตทางการเกษตร ส่งผลให้ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ผัก และผลไม้ ที่ปลอดภัยต่อสารเคมีมากขึ้น

จากการสนทนาร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน เกษตรกรผู้ทำนา ทำสวน และทำไร่ ที่อาศัยในตำบลบ้านเข็ญ อำเภอกันตัง จังหวัดชัยนาท พบว่า เกษตรกรมากกว่าร้อยละ 80 ไม่มีพื้นที่เป็นของตัวเอง แต่เช่าที่เพื่อทำนาหรือทำการเกษตร โดยค่าที่เช่าส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นผลผลิตที่ได้หรือข้าว ซึ่งถ้าเกษตรกรได้ผลผลิตไม่ดี เจ้าของที่นาหรือพื้นที่จะยกเลิกการให้เช่าที่นา และให้เกษตรกรรายอื่นเช่าแทน ทำให้เกิดปัญหาเป็นลูกโซ่ตามมาของเกษตรกรผู้ทำนา ดังนั้น เกษตรกรจึงเริ่มหาวิธีการเพื่อลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน จึงเริ่มจากการปลูกผักเพื่อเป็นอาหารภายในครัวเรือน และเริ่มขยายพื้นที่ และเกิดการรวมกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อจำหน่ายผลผลิตผัก เช่น มะเขือ แตงกวา พริก ถั่วฝักยาว และหน่อไม้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังคงมีข้อจำกัดด้านชนิดผักไม่หลากหลาย ปริมาณผลผลิต ราคาผลผลิต และแหล่งจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัย โดยผักปลอดภัย ตามนิยามที่กำหนดในการวิจัยหมายถึง การปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษที่เน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และสารธรรมชาติ เพื่อทดแทนการใช้สารเคมี โดยเกษตรกรมีการดเว้น หรือยังคงมีการใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีกำจัดศัตรูพืช แต่ใช้ในปริมาณน้อย โดยผลผลิตผักที่ได้มีปริมาณสารพิษตกค้าง ไม่เกินปริมาณที่กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดไว้ เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค ในด้านการผลิตผักปลอดภัยส่วนใหญ่ยังคงผลิตผักปลอดภัยน้อยรายมาก คิดเป็นร้อยละ 20 เท่านั้น เนื่องจากเกษตรกรผู้ผลิตผักส่วนใหญ่ยังขาดทักษะความรู้ในเรื่องการผลิตพืชผักปลอดภัยที่ถูกต้องและได้มาตรฐาน อีกทั้งขาดความเชื่อมโยงกระบวนการผลิตผักแบบครบวงจร คือ การผลิต การดูแลหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการตลาด ทำให้เกษตรกรยังมีรายได้ที่ไม่มั่นคงและต่อเนื่อง

คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนันทบุรี จังหวัดชัยนาท และความคิดเห็นเกี่ยวกับผักปลอดภัยของผู้บริโภค ผักทั่วไปและผู้บริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนันทบุรี จังหวัดชัยนาท เพื่อเป็น ข้อมูลในการวางแผนการผลิตผักปลอดภัยในการกำหนดชนิดผักที่จะปลูกที่มีความเหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมและภูมิสังคม และตรงตามความต้องการ การบริโภคผักปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนันทบุรี จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผักปลอดภัยของผู้บริโภคผักทั่วไปและผู้บริโภค ผักปลอดภัย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสิ่งที่จะต้องพิจารณา ในการเลือกซื้อผักปลอดภัย กับพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่ ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนันทบุรี จังหวัดชัยนาท คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านเข็ญ จากทั้งหมด 12 หมู่บ้าน จำนวน 8,748 คน (สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านเข็ญ, 2564)
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ผู้อาศัยอยู่ในตำบลบ้านเข็ญ จาก 12 หมู่บ้าน จำนวน 385 คน โดยใช้สูตรคำนวณ จากสูตรของยามานะ (Yamane, 1967)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N แทน จำนวนประชากร

e แทน ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ โดยกำหนดให้เท่ากับ .05

3. วิธีการสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มอย่างแบบมีชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยกำหนด สัดส่วนการสุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้านของตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนันทบุรี จังหวัดชัยนาท หลังจากนั้น จึงเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

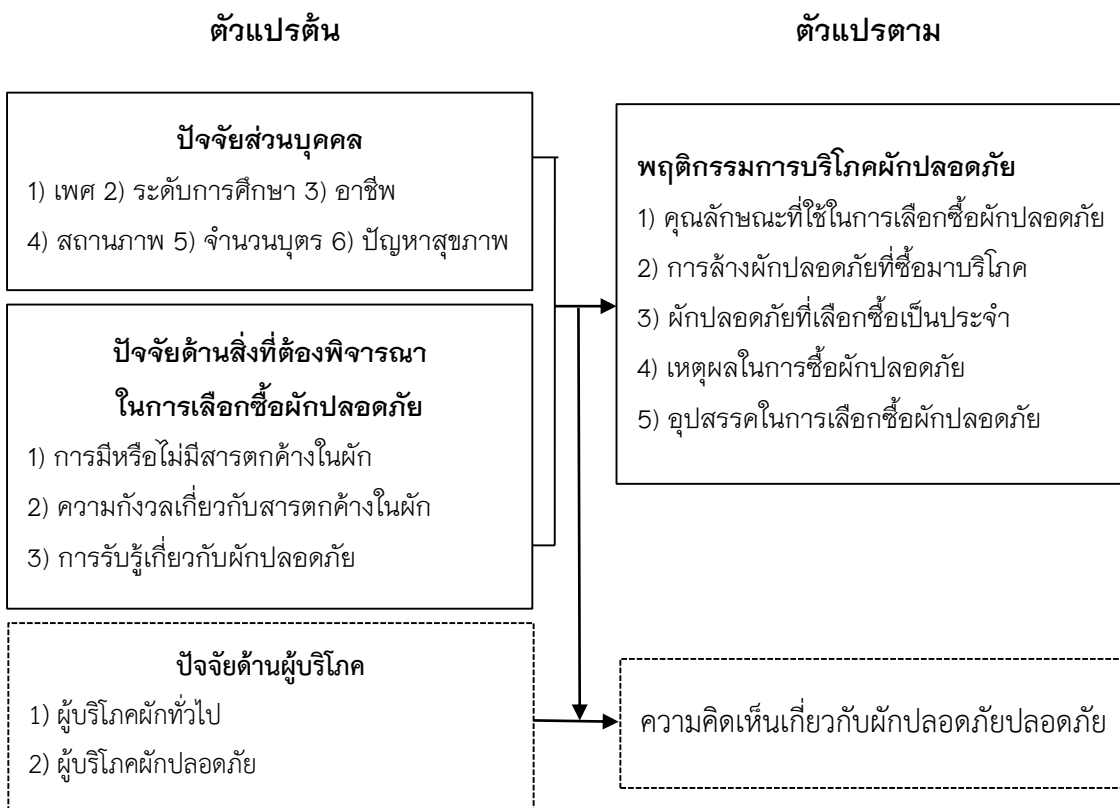
1. ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสิ่งที่จะต้องพิจารณาในการเลือกซื้อ ผักปลอดภัย

2. **ตัวแปรตาม** ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับผักปลอดภัยของผู้บริโภคทั่วไปและผู้บริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท ไม่แตกต่างกัน
2. ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสิ่งที่ต้องพิจารณาในการเลือกซื้อผักปลอดภัย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิด แบบสอบถาม

ได้รับการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าความสอดคล้องของแบบสอบถาม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) มากกว่า .50 ทุกข้อ คือ มีค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามมีค่าอยู่ระหว่าง .67 และ 1.00 นอกจากนี้ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability Test) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) เท่ากับ .945 โดยแบบสอบถามประกอบด้วย คำถาม 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพ จำนวนบุตร และปัญหาสุขภาพ

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัย ประกอบด้วย การมีหรือไม่มีสารตกค้างในผัก ความกังวลเกี่ยวกับสารตกค้างในผัก ความเข้าใจเกี่ยวกับผักปลอดภัย ลักษณะของผักปลอดภัย ความคิดเห็นเกี่ยวกับผักปลอดภัย และการเลือกชนิดของผักที่จะบริโภค

ส่วนที่ 3 ข้อมูลพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัย ข้อคำถามในแบบสอบถามมีจำนวน 12 ข้อ ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับประเภทอาหารที่ปรุงจากผักที่บริโภค ชนิดผักที่ซื้อ เหตุผลในการซื้อผักปลอดภัย ผักปลอดภัย/ผักทั่วไป ที่เลือกซื้อเป็นประจำ อุปสรรคในการเลือกซื้อผัก และจำนวนครั้งต่อเดือนในการเลือกซื้อผักปลอดภัย

การรวบรวมข้อมูล

ทีมนักวิจัยได้นำส่งแบบสอบถามพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเขียน โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้แก่กำนัน ตำบลบ้านเขียน ณ ที่ทำการกำนัน เพื่อส่งต่อให้กลุ่มตัวอย่าง โดยทำการบรรจุแบบสอบถามแยกตามหมู่บ้าน เพื่อความสะดวกในการแจกจ่ายให้แก่ผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทนหมู่บ้าน ตามที่กำนันมอบหมาย เพื่อแจกจ่ายแบบสอบถามตามจำนวนที่ผู้วิจัยกำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการหาจำนวนและร้อยละ เพื่ออธิบาย ข้อมูลปัจจัยต่าง ๆ และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการทดสอบค่าที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผักปลอดภัยของผู้บริโภคผักทั่วไปและผู้บริโภคผักปลอดภัย และการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square Test) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสิ่งที่จะต้องพิจารณาในการเลือกซื้อผักปลอดภัย กับพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเขียน อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดชัยนาท จะนำเสนอตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 385 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 234 คน ร้อยละ 59.70 ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า จำนวน 160 คน ร้อยละ 40.90 ด้านอาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่น ๆ จำนวน 148 คน ร้อยละ 37.90 รองลงมา คือ ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 70 คน ร้อยละ 18.20 และแม่บ้าน จำนวน 62 คน ร้อยละ 16.10 ตามลำดับ ด้านสถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 242 คน ร้อยละ 62.21 ส่วนใหญ่มีบุตร 2 คน จำนวน 236 คน ร้อยละ 61.30 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาสุขภาพ จำนวน 248 คน ร้อยละ 66.80

ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านสิ่งที่ต้องพิจารณาในการเลือกซื้อผักปลอดภัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านสิ่งที่ต้องพิจารณาในการเลือกซื้อผักปลอดภัย จำแนกตามตัวแปร ดังตาราง

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวสารตกค้างในผักปลอดภัย

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ผักที่รับประทานมีสารตกค้าง		
มี	222	57.66
ไม่มี	95	24.68
ไม่ทราบ	68	17.66
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 385 คน พบว่า ส่วนใหญ่รับรู้ว่ามีสารตกค้างในผักที่รับประทาน จำนวน 222 คน ร้อยละ 57.66

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวความกังวลในผักปลอดภัย

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ความกังวลเกี่ยวกับสารตกค้างในผัก		
กังวล	257	66.75
ไม่กังวล	128	33.25
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 385 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีความกังวลเกี่ยวกับสารตกค้างในผัก จำนวน 257 คน ร้อยละ 66.75

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การรับรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัย

ความเข้าใจ	จำนวน	ร้อยละ	ความเข้าใจ	จำนวน	ร้อยละ
ราคาแพง	168	17.60	มีรูปร่างและสีสวยงาม	109	11.40
สดใหม่	228	23.80	มีความกรอบ	78	8.20
มีขนาดใหญ่	61	6.40	มีรอยหนอนหรือแมลงกัด	140	14.60
ไม่มีรอยหนอนหรือแมลงกัด	70	7.30	มีเครื่องหมายรับรอง	102	10.70
รวม			รวม	956	100.00

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัย ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบคำถาม พบว่า ส่วนใหญ่รับรู้ว่าเป็นผักที่สดใหม่ จำนวน 228 คน ร้อยละ 23.80 รองลงมา เข้าใจว่าผักปลอดภัย คือ ผักที่มีราคาแพง จำนวน 168 คน ร้อยละ 17.60 และเข้าใจว่าผักปลอดภัย คือ ผักที่ไม่มีรอยหนอนหรือแมลงกัด จำนวน 140 คน ร้อยละ 14.60 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผักปลอดภัย ระหว่างผู้เลือกบริโภคผักทั่วไป และเลือกบริโภคผักปลอดภัย

รายการ	ผักทั่วไป		ผักปลอดภัย		t	p-value
	M	SD	M	SD		
การใช้สารเคมีซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	3.59	0.87	3.59	1.03	2.159	0.032*
การปลูกผักโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	3.71	0.96	4.14	0.98	2.551	0.012*
การบริโภคผักสะอาดปลอดภัยเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงเป็นอันดับแรก	3.61	0.95	4.41	0.81	5.442	<0.001*
การบริโภคผักปลอดภัยเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้สุขภาพดี	3.59	1.05	4.31	0.83	4.075	<0.001*
การบริโภคผักปลอดภัยดีต่อสุขภาพ	3.68	0.91	4.40	0.77	5.079	<0.001*
ผักปลอดภัยมีรสชาติดีกว่าผักทั่วไป	3.61	0.91	4.14	0.94	3.175	0.002*
ผักปลอดภัยเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	3.75	1.01	4.33	0.85	3.384	<0.001*
ผักปลอดภัยปราศจากการปรับปรุงและตัดต่อพันธุกรรม	3.54	1.21	3.83	1.06	1.411	0.131
ผักปลอดภัยมีการใช้สารเคมีในระดับที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ	3.49	1.08	4.09	1.04	3.260	0.001*
ผักปลอดภัยปราศจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.51	1.12	4.23	1.03	3.734	<0.001*

* ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้บริโภคผักทั่วไป และผักปลอดภัย มีความคิดเห็นในด้านการใช้สารเคมีซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การปลูกผักโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การบริโภคผักสะอาดปลอดสารพิษเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงเป็นอันดับแรก การบริโภคผักปลอดสารพิษเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้สุขภาพดี การบริโภคผักปลอดภัยดีต่อสุขภาพ ผักปลอดภัยมีรสชาติดีกว่าผักทั่วไป ผักปลอดภัยมีการใช้สารเคมีในระดับที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ และผักปลอดภัยปราศจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนในด้านผักปลอดภัยปราศจากการปรับปรุงและตัดต่อพันธุกรรม ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน โดยปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญในการพิจารณาการเลือกซื้อผักปลอดภัยสามลำดับแรก คือ ผักปลอดภัยเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ($M = 3.75, SD = 1.01$) การปลูกผักโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ($M = 3.71, SD = 0.96$) และการบริโภคผักปลอดภัยดีต่อสุขภาพ ($M = 3.68, SD = 0.91$) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน จำแนกตามพฤติกรรมตามตารางที่ 5-11 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคุณลักษณะที่ใช้ในการเลือกซื้อผักปลอดภัย

คุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ	คุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
ราคาถูก	216	22.20	ความสดใหม่	238	24.40
ความสวยงามของผัก	98	10.10	บรรจุภัณฑ์	67	6.90
ผักมีฉลากแสดงความปลอดภัย	91	9.30	ความสะอาด	240	24.60
ตราสินค้า	22	2.30	อื่น ๆ	3	0.30
รวม			1,011		100.00

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 5 พบว่า ความสะอาด เป็นคุณลักษณะที่ใช้ในการเลือกซื้อผักปลอดภัยที่มากที่สุด จำนวน 240 คน ร้อยละ 24.60 รองลงมา คือ ความสดใหม่ จำนวน 238 คน ร้อยละ 24.40

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการล้างผักที่ซื้อมารับประทาน

วิธีการล้างผัก	จำนวน	ร้อยละ	วิธีการล้างผัก	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ล้าง	5	1.30	ล้างด้วยน้ำสะอาด	268	69.60
ล้างด้วยน้ำส้มสายชู	11	2.90	ล้างด้วยด่างทับทิม	49	12.70
ล้างด้วยโซเดียม	4	1.00	ล้างด้วยวิธีอื่น ๆ	48	12.50
รวม			385		100.00

จากตารางที่ 6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างล้างผักก่อนบริโภคด้วยน้ำสะอาดมากที่สุด จำนวน 268 คน ร้อยละ 69.60 รองลงมา คือ ล้างด้วยต่างทับทิม จำนวน 49 คน ร้อยละ 12.70

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามชนิดผักปลอดภัย/ผักที่เลือกซื้อเป็นประจำ

ผักที่เลือกซื้อ	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับที่	ผักที่เลือกซื้อ	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับที่
กะหล่ำดอก	127	7.30	7	ผักบุ้ง	103	5.90	8
ถั้วผักยาว	199	11.40	3	บล๊อคเคอรี่	63	3.60	12
ถั้วงอก	91	5.20	9	พริก	206	11.80	2
มะเขือเทศ	85	4.90	11	คะน้า	177	10.10	5
กะหล่ำปลี	175	10.00	6	โหระพา/ใบมะกรูด/	91	5.20	10
แตงกวา	239	13.70	1	กะเพรา/ใบแมงลัก			
มะเขือ	186	10.60	4	ผักอื่น ๆ	6	0.30	13
รวม				1,748			
				100.00			

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ผักปลอดภัย/ผักที่เลือกซื้อเป็นประจำของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบคำถาม พบว่า ผักที่เลือกซื้อเป็นประจำ 5 ลำดับแรก ได้แก่ แตงกวา พริก ถั้วผักยาว มะเขือ และคะน้า ตามลำดับ

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเหตุผลในการเลือกซื้อผักปลอดภัย

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ	เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
ราคา	191	14.64	ตามกระแสสื่อต่าง ๆ	25	1.92
หาซื้อได้ง่าย	150	11.50	มีตรารับรองความปลอดภัย	76	5.80
มั่นใจในความปลอดภัย	199	15.20	มั่นใจในความสะอาด	173	13.3
ต้องการสนับสนุนเกษตรกร	101	7.74	ความสดใหม่	136	10.4
อินทรีย์เพื่อสุขภาพที่ดี	150	11.50	มีคุณค่าทางโภชนาการครบถ้วน	104	8.00
รวม			1,305		
			100.00		

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์เหตุผลในการเลือกซื้อผักปลอดภัยของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบคำถาม พบว่า ซื้อผักปลอดภัยเนื่องจากมั่นใจในความปลอดภัยมากที่สุด จำนวน 199 ร้อยละ 15.20 รองลงมา คือ ราคา จำนวน 191 คน ร้อยละ 14.64 และมั่นใจในความสะอาด จำนวน 173 คน ร้อยละ 13.30 ตามลำดับ

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอุปสรรคหรือปัญหาที่พบ ในการเลือกซื้อผักปลอดภัย

อุปสรรคหรือปัญหาที่พบ	จำนวน	ร้อยละ	อุปสรรคหรือปัญหาที่พบ	จำนวน	ร้อยละ
ราคาแพงเกินไป	201	29.00	หาซื้อยาก	228	32.90
ไม่มีชนิดของผักที่ต้องการซื้อ	132	19.00	รสชาติไม่อร่อย	41	5.90
ไม่มีตรามาตรฐานผักปลอดภัย	85	12.20	อื่น ๆ	7	1.00
รวม				694	100.00

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 9 พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า ผักปลอดภัยหาซื้อยาก จำนวน 228 คน ร้อยละ 32.90 รองลงมา คือ ราคาแพงเกินไป จำนวน 201 คน ร้อยละ 29.00 และไม่มีชนิดของผักที่ต้องการซื้อ จำนวน 132 คน ร้อยละ 19.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการบริโภค ผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

พฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัย ของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	ปัจจัยส่วนบุคคล					
	เพศ	การศึกษา	อาชีพ	สถานภาพ	จำนวนบุตร	ปัญหาสุขภาพ
1. คุณลักษณะที่ใช้ในการเลือกซื้อผักปลอดภัย	5.727 (.572)	42.835 (.435)	39.809 (.265)	9.145 (.804)	39.142 (.079)	6.588 (.473)
2. การล้างผักที่ซื้อมารับประทาน	7.686 (.174)	18.188 (.955)	30.349 (.211)	3.528 (.966)	26.508 (.150)	3.237 (.663)
3. ผักปลอดภัย/ผักทั่วไป ที่เลือกซื้อเป็นประจำ	8.376 (.755)	76.051 (.349)	67.331 (.241)	32.835 (.108)	42.326 (.704)	21.685 (.041*)
4. เหตุผลในการซื้อผักปลอดภัย	6.096 (.807)	62.823 (.377)	49.582 (.490)	17.816 (.600)	48.486 (.168)	26.881 (.003*)
5. อุปสรรคในการเลือกซื้อผัก	6.373 (.272)	35.276 (.233)	38.269 (.044*)	11.376 (.329)	42.912 (.002*)	9.071 (.106)

* ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 10 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ และการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ในตำบลบ้านเข็ญ ในทุกพฤติกรรม ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ

อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับผักปลอดภัยที่เลือกซื้อเป็นประจำ ($\chi^2 = 21.685, p = .041$) และเหตุผลในการเลือกซื้อผักปลอดภัย ($\chi^2 = 26.881, p = .003$) นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ มีความสัมพันธ์กับอุปสรรคในการเลือกซื้อผักปลอดภัย ($\chi^2 = 38.269, p = .044$) และปัจจัยส่วนบุคคลด้านจำนวนบุตร มีความสัมพันธ์กับอุปสรรคในการเลือกซื้อผักปลอดภัย ($\chi^2 = 42.912, p = .002$) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัยกับพฤติกรรมบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

พฤติกรรมบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัย		
	การมีสารตกค้าง	ความกังวล	การรับรู้
1. คุณลักษณะที่ใช้ในการเลือกซื้อผักปลอดภัย	49.912 ($<.001^*$)	41.120 ($<.001^*$)	140.530 ($<.001^*$)
2. การล้างผักที่ซื้อมาบริโภค	20.000 (.029 [*])	17.024 (.074)	12.454 ($<.001^*$)
3. ผักปลอดภัย/ผักทั่วไป ที่เลือกซื้อเป็นประจำ	35.861 (.057)	12.827 (.969)	85.113 (.018 [*])
4. เหตุผลในการซื้อผักปลอดภัย	52.515 ($<.001^*$)	41.659 (.003 [*])	136.882 ($<.001^*$)
5. อุปสรรคในการเลือกซื้อผัก	8.098 (.619)	52.402 ($<.001^*$)	120.239 ($<.001^*$)

* ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 11 พบว่า ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัยด้านการมีสารตกค้าง มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะที่ใช้ในการเลือกซื้อผักปลอดภัย ($\chi^2 = 49.912, p < .001$) ความกังวลเกี่ยวกับผักปลอดภัย มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะที่ใช้ในการเลือกซื้อผักปลอดภัย ($\chi^2 = 41.120, p < .001$) และการรับรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัย มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะที่ใช้ในการเลือกซื้อผักปลอดภัย ($\chi^2 = 140.530, p < .001$) นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัยด้านการมีสารตกค้าง มีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการซื้อผักปลอดภัย ($\chi^2 = 52.515, p < .001$) ความกังวล มีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการซื้อผักปลอดภัย ($\chi^2 = 41.659, p = .003$) และการรับรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัย มีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการซื้อผักปลอดภัย ($\chi^2 = 136.882, p < .001$) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชนตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนาคำ ตำบลบ้านเข็ญ จังหวัดชัยนาท ส่วนใหญ่รับรู้ว่าการเลือกซื้อผักปลอดภัย พบว่า ส่วนใหญ่รับรู้ว่าการที่รับประทานมีสารตกค้าง และมีความกังวลเกี่ยวกับสารตกค้างในผัก แต่ผู้บริโภคตำบลบ้านเข็ญ จังหวัดชัยนาท ส่วนใหญ่รับรู้ว่าการเลือกซื้อผักปลอดภัย คือ ผักที่สดใหม่ มีส่วนหนึ่งเข้าใจว่าผักปลอดภัยคือ ผักที่มีราคาแพง และมีบางส่วนเข้าใจว่าผักปลอดภัย คือ ผักที่มีรอยหนอนหรือแมลงกัด สอดคล้องดังที่ จุฬาลักษณ์ ตลับนาค และคณะ (2564) รายงานว่า เกษตรกรในตำบลบ้านเข็ญมีการใช้สารเคมีเป็นเวลานาน ทำให้ผักที่รับประทานมีสารตกค้าง ส่วนใหญ่เข้าใจผิดว่าผักปลอดภัยคือ ผักที่สดใหม่ มีราคาแพง และมีรอยหนอนหรือแมลงกัด โดยความหมายที่ถูกต้องของผักปลอดภัย คือ การปลูกผักปลอดสารพิษที่เน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และสารธรรมชาติเพื่อทดแทนการใช้สารเคมี (สุมิตร สุวรรณ และคณะ, 2565)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัย ของประชาชนตำบลบ้านเข็ญ อำเภอนาคำ จังหวัดชัยนาท พบว่า ความสะอาดเป็นคุณลักษณะที่ใช้ในการเลือกซื้อผักปลอดภัย และล้างผักก่อนบริโภคด้วยน้ำสะอาด สอดคล้องกับการศึกษาของ ลอว์ร่า จิตต์พงษ์ และคณะ (2562) และภัทสรกันต์ ทรัพย์มหาโชค และ กิรติ กมลประเทืองกร (2560) เกี่ยวกับผักปลอดภัยที่เลือกซื้อเป็นประจำ พบว่า ผักที่ผู้บริโภคเลือกซื้อ 5 ลำดับแรก ได้แก่ แตงกวา พริก ถั่วฝักยาว มะเขือ และคะน้า ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม จุฬาลักษณ์ ตลับนาค และคณะ (2564) รายงานว่า ผักที่ปลูกในตำบลบ้านเข็ญ ได้แก่ มะเขือ ตะไคร้ พริก พัก ถั่วฝักยาว บวบ ชะอม กระชาย มะกรูด กะเพรา โหระพา และถั่วพู เนื่องจากเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อยในการเพาะปลูก สอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของตำบลบ้านเข็ญ ซึ่งมีฝนน้อย

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผักปลอดภัยของผู้บริโภคทั่วไปและผู้บริโภคผักปลอดภัย ตำบลบ้านเข็ญ พบว่า ด้านที่ผู้บริโภคทั่วไปและผู้บริโภคผักปลอดภัยมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ การใช้สารเคมีซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การปลูกผักโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การบริโภคผักสะอาดปลอดสารพิษเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงเป็นอันดับแรก การบริโภคผักปลอดสารพิษเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้สุขภาพดี การบริโภคผักปลอดภัยดีต่อสุขภาพ ผักปลอดภัยมีรสชาติดีกว่าผักทั่วไป ผักปลอดภัยมีการใช้สารเคมีในระดับที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ และผักปลอดภัยปราศจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งสัมพันธ์กับงานวิจัยของ กรรณิการ์ คงวาริน และ จินตนิย์ รุธิ์ (2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดุษฎี พรหมทัต (2558) ซึ่งพบว่า การผลิตผักปลอดภัยจะช่วยลดมลพิษ มลภาวะ สามารถรักษาสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งนี้เพราะการปลูกผักปลอดภัยเป็นการปลูกผักที่ปลอดภัยจากสารพิษ เน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารธรรมชาติ เกษตรกรสามารถใช้สารเคมีตามข้อกำหนดทางวิชาการ (อรุณี เวียงแสง และคณะ, 2551) แต่เมื่อแยกพิจารณา

ค่าคะแนนประเมินปัจจัยด้านสิ่งที่ต้องพิจารณาในการเลือกซื้อผักปลอดภัยแต่ละด้านสามารถพิจารณาลำดับความสำคัญของด้านต่าง ๆ ในสามหมวด คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ และด้านการใช้สารเคมี โดยด้านการบริโภคผักปลอดภัยดีต่อสุขภาพ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีคะแนนเฉลี่ยในสามลำดับแรก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลอธรัตน์ จิตติพงษ์ และคณะ (2564) กล่าวว่า คนทั่วไปนิยมกินผักปลอดจากสารพิษจะทำให้ร่างกายแข็งแรง

ขณะเดียวกันการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัย กับพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชน ตำบลบ้านเขียน โดยใช้สถิติไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ สถานภาพ จำนวนบุตร และปัญหาสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคผักปลอดภัย ตำบลบ้านเขียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ คงวาริน และ จินตนิย์ ฐิธี (2563) และงานวิจัยของพิมพ์กานต์ดา เทพวงษ์ (2556) และ อริศรา รุ่งแสง (2555) ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัยด้านการมีสารตกค้าง และด้านความกังวลเกี่ยวกับผักปลอดภัย ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยด้านชนิดผักที่ซื้อของประชาชนตำบลบ้านเขียน จังหวัดชัยนาท อย่างไรก็ตามปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัยด้านการรับรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดภัยด้านชนิดผักที่ซื้อของประชาชนตำบลบ้านเขียน อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยเหตุผลในการเลือกซื้อผักปลอดภัยจากงานวิจัย พบว่า ประชาชนตำบลบ้านเขียน ซื้อผักปลอดภัยเนื่องจากรับรู้หรือมั่นใจในความปลอดภัย และความสะอาดของผักปลอดภัยที่ซื้อมาบริโภค นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ชนิดผักที่ซื้อเป็นประจำของประชาชนตำบลบ้านเขียน 5 ลำดับแรก ได้แก่ แตงกวา พริก ถั่วฝักยาว มะเขือ และคะน้า ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกร ตำบลบ้านเขียน เกี่ยวกับชนิดผักที่นิยมปลูก 10 ชนิด ได้แก่ คะน้า กวางตุ้ง ผักกาดขาว กระเจี๊ยบเขียว มะระจีน บวบเหลี่ยม ถั่วฝักยาว กระเพรา แมงลัก และแตงกวาญี่ปุ่น ทั้งนี้ จุฬาลักษณ์ ตลับนาถ และคณะ (2564) รายงานว่าเกษตรกรในตำบลบ้านเขียนส่วนใหญ่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ชนิดผักที่ปลูกมีลักษณะเฉพาะพื้นที่ นั่นคือเป็นผักที่ใช้น้ำน้อย ดังนั้น ชนิดผักที่ซื้อเพื่อบริโภคของประชาชนจึงมีความสัมพันธ์กับชนิดผักที่ปลูกในพื้นที่

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงสาธารณสุข ควรมีการสนับสนุนให้เกษตรกรในพื้นที่ปลูกผักปลอดภัย โดยมีการติดเครื่องหมายที่ได้มาตรฐานรับรองคุณภาพผักปลอดภัยก่อนออกวางจำหน่าย

2. ผู้นำชุมชนควรร่วมมือกับฝ่ายปกครองในท้องถิ่นที่ขยายการตลาดผักปลอดภัยให้ครอบคลุมทุกชุมชน เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตและควบคุมราคาในท้องตลาดไม่ให้แพงเกินไป

3. หน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจควรทำความร่วมมือกับภาคเอกชนในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผักปลอดภัย ในตลาดสดต่าง ๆ ในสถานที่ราชการ หรือการออกร้านจำหน่าย

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัยแก่ผู้บริโภคให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคผักปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ เช่น เขตเมือง กึ่งเมือง และชนบท ของจังหวัดชัยนาท เพื่อแสดงภาพรวมของทุกพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ คงวาริน และจินตนิษฐ์ รุ่งชื่อ. (2563). พฤติกรรมการบริโภคผักปลอดสารพิษของผู้บริโภคในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 7(1), 50-77.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2557, 17 มีนาคม). *ปัญหาของชาวนา*.

<http://hiirunyiga.blogspot.com/2014/03/blog-post.html>.

จุฬาลักษณ์ ตลับนาค, เพ็ญพิศ ยะสินธุ์ และอำนาจ สวัสดิ์นะที. (2564). การประเมินความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกผักตำบลบ้านเข็ญ อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท. *วารสารเกษตรพระวรุณ*, 18(1), 104-110.

ดุขฎิ พรหมทัต. (2558). พฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย*, 10(3), 9-16.

พิมพ์กานต์ดา เทพวงษ์. (2556). การรับรู้และพฤติกรรมการบริโภคผักปลอดสารพิษของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภัศรกันต์ ทรัพย์มหาโชค และกิริติ กมลประเทืองกร. (2560). พฤติกรรมการเลือกซื้อผักปลอดสารพิษของผู้บริโภคตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรม. *วารสาร มจร. การพัฒนาสังคม*, 2(1), 11-19.

ลอรัดน์ จิตต์พงษ์, เบญญาภา กาลเข้ว และประทีป กาลเข้ว. (2562). พฤติกรรมการบริโภคผักให้ปลอดภัยจากสารพิษของประชาชน บ้านแสนสำราญ ตำบลสามขา อำเภอภูฉิมรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารสภาการสาธารณสุขชุมชน*, 1(1), 53-60.

สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านเข็ญ. (2564, 19 กันยายน). <https://www.banchian.go.th/home>

สุมิตร สุวรรณ, บรรจบ ภิรมย์คำ และอรพรรณ ดั่งขจันทร์านนท์. (2565, 4 ธันวาคม). *การวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยสำหรับอาหารกลางวันของโรงเรียนขนาดเล็กตามโครงการ 9 บวร.*

https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/index.php?/KPS_EDU/search_detail/result/403084

อริศรา รุ่งแสง. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผักปลอดสารพิษของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร [สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*

อรุณี เวียงแสง, จินตนา โพธิ์ทิพย์ และสมชัย แซ่ตัน. (2551). *การจัดการตลาดผักปลอดสารพิษที่เหมาะสมและเป็นธรรมในช่วงการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสู่เกษตรกรรมยั่งยืนเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.*

Yamane, T. (1967). *Statistic and Introductory Analysis* (2nd ed.). Harper & Row.

การคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา

พงศัวัชร พงกันทา¹ พิลิกส์ ฌอน บัวกนก² อัมเรศ เนตาลีทิ³ สุวรรณิ เครือฟุ้ง⁴

และพิชชา ถนอมเสียง³

¹สาขาวิชาวิทยาการวิจัยและการประเมิน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

²สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

³สาขาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

⁴สาขาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและพัฒนารูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรม 2) ศึกษาสมรรถนะนวัตกรรมจากรูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน และ 3) ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง จังหวัดลำปาง จำนวน 48 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรม ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบกิจกรรม แบบวัดสมรรถนะนวัตกรรม ประเมินผลงานนวัตกรรมและแบบวัดความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนา การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอ้างอิงเพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะนวัตกรรม ด้วยการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Samples t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 ผลิตภัณฑ์จักสานที่ควรจะเป็น กิจกรรมที่ 2 การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จักสานให้โดนใจคนใช้ กิจกรรมที่ 3 ถูกใจใช้เลย “เครื่องจักสานจากชุมชน” และกิจกรรมที่ 4 ทำอย่างไรให้ขายดี มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบกิจกรรมอยู่ในระดับดี 2) สมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนหลังการใช้รูปแบบกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรมสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยสมรรถนะนวัตกรรมหลังและก่อนการจัดกิจกรรมเท่ากับ 2.17 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านลักษณะกิจกรรมและด้านประโยชน์ของกิจกรรมมีความพึงพอใจในระดับมาก

คำสำคัญ: สมรรถนะนวัตกรรม การคิดเชิงออกแบบ กิจกรรมกลุ่ม

รับบทความ: 8 มกราคม 2566

แก้ไขเสร็จ: 22 พฤษภาคม 2566

ตอบรับบทความ: 24 กรกฎาคม 2566

Design Thinking for Promoting Innovator Competency in Primary Student

Pongwat Fongkanta¹ Fisik Sean Buakanok² Ammaret Netasit³ Suwannee Kruaphuang⁴
and Pitcha Thanomsiang³

¹Research Methodology and Evaluation Program, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University

²Educational Technology and Communications Program, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University

³Psychology and Guidance Program, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University

⁴Thai Language Program, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University

Abstract

The purposes of this study were: 1) to create and develop the group activity approach based on design thinking process for promoting innovator competency, 2) to examine the students' innovator competency after received the group activities approach based on design thinking process, and 3) to evaluate students' preference after received the group activities approach based on design thinking process. The total of 48 samples were grade 4–6 students in Chomchon Bantung School Lampang that derived from the cluster random sampling technique. The instrument used in this study included the group activities approaches, the appropriateness and feasibility of the group activities approaches scale, the students' innovator competency scale, the students' project scale, and the students' preference scale. Data were analyzed by using descriptive statistics including mean and standard deviation, and inferential statistics including the compare mean test (dependent sample t-test).

The results revealed that 1) the group activity approach based on design thinking process for promoting innovator competency was evaluated to be at great level that consisted of four activities as follows: activity 1 “what should the product of wood handicraft be”, activity 2 “how to create the exact product of wood handicraft for delighting shopper”, activity 3 “I really like this one: the local product of wood handicraft”, and activity 4 “How to market the product”. 2) The posttest scores of innovator competency were found significantly higher than the pretest scores of innovator competency at the .05 level of significance with 2.17 score difference. And 3) The students' preference towards the group activities approaches were evaluated to be at high level with the component of activity domain and benefits evaluated at high level.

Keywords: Innovator Competency, Design Thinking, Group Activity

Received: 8 January 2023

Revised: 22 May 2023

Accepted: 24 July 2023

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์โลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาชาติ โดยเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม มีทักษะศตวรรษที่ 21 มีความสามารถในการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา สังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2565) นอกจากนั้นแล้วนโยบายการพัฒนาผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถ มีสมรรถนะในการสร้างประยุกต์ใช้ ความรู้ในการลงมือปฏิบัติกิจกรรม ให้ตอบสนองของความต้องการของสถานประกอบการ วางเป้าหมาย ให้มุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นนักคิดสร้างสรรค์ผลงานหรือนวัตกรรม (Innovator) ที่สามารถสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่ ในการร่วมมือเชิงบูรณาการกับการทำงานเพื่อการก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลง ทางสังคมของประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

สมรรถนะนวัตกรรมเป็นหนึ่งในสิบสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 (Courso, 2010) ที่สามารถสร้างผลผลิตใหม่หรือประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสูงสุด เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้ประสบความสำเร็จ มีหลักการที่สำคัญ ในการพัฒนามนุษย์ในระดับบุคคลการสร้างสรรค่นวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งนวัตกรรมควรเป็นคนที่มีความสนใจใฝ่รู้สิ่งใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นความรู้ที่ใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน แต่อาจเป็นความรู้ที่ได้จากการเก็บสะสม หรือได้จากการคิดมาเป็นเวลายาวนาน หลังจากนั้นก็นำความคิดใหม่ ๆ นั้นไปสู่การปฏิบัติ แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น คือ นวัตกรรมต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มาผสมผสานกับความคิด ของตนเอง (วสันต์ สุทธาวาส และ ธีรวัฒน์ จันทร์ทิพย์, 2559; วสันต์ สุทธาวาส และ พิทักษ์ ศิริวงศ์, 2558)

ทักษะการสร้างสรรค่นวัตกรรมเป็นหนึ่งในทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียน จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ จัดเป็น ทักษะเชิงประยุกต์ (Apply Skills) ที่ต้องผสมผสานทักษะต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งจัดเป็นความสามารถ ในการใช้ความรู้ (Knowledge) จินตนาการ (Imagination) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และความร่วมมือ (Collaborative) ทำให้เกิดนวัตกรรมที่อาจอยู่ในรูปแบบของความคิด วิธีการ หรือ สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรือใหม่เพียงบางส่วนก็ได้ ความคิดดังกล่าวอาจเป็น ผลลัพธ์จากการใช้กระบวนการคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผู้ที่มีจิตนวัตกรรมจะมีนิสัยชอบคิดหาวิธีการ ใหม่ ๆ ที่ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ เป็นสิ่งที่นวัตกรรมควรมีอยู่ในตนเอง (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล, 2562) นอกจากนั้น ทักษะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ทักษะการค้นพบและทักษะการส่งมอบ ที่จะเป็น พลังขับเคลื่อนการปฏิบัติเชิงสร้างสรรค์ให้ประสบความสำเร็จ (Dyer et al., 2011) ได้เช่นกัน

การคิดเชิงออกแบบมีลักษณะเป็นกระบวนการคิดเพื่อแสวงหากลยุทธ์เชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลงาน ซึ่งเป็นวิธีการคิดที่นักวิชาการหลากหลายสาขานำมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรม การคิดเชิงออกแบบได้ถูกพัฒนาขึ้นพร้อมกับวิวัฒนาการของงานวิจัยด้านการรู้คิด และวิจัยสาขาการออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์ (Choi & Kim, 2017) และเป็นวิธีคิดที่สำคัญอย่างหนึ่ง โดยแนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ได้นำมาประยุกต์สู่การปฏิบัติ ที่อาศัยทั้งชุดทัศนคติ (Mindset) ชุดเครื่องมือ (Toolset) และชุดทักษะ (Skillset) ประกอบกันจึงจะสัมฤทธิ์ผล (Thailand Creative and Design Center, 2560) และยังได้ถูกนำไปใช้ในหลายวงวิชาการ รวมถึงด้านการศึกษา การพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาผู้เรียน ซึ่งปัจจุบันกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นอยู่นั้น ยังหยั่งถึงแนวคิดไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถประยุกต์ใช้ให้ไปสู่ผลสำเร็จได้ดีเท่าที่ควร ซึ่งการนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนนั้น ควรพิจารณาการดำเนินการผ่านการเรียนรู้ และทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและมีระบบการติดตาม (Lindfors & Hillmola, 2015; Brown, 2008; Martin, 2010)

การดำเนินกิจกรรมบนฐานของการคิดเชิงออกแบบ The Stanford d.school Bootcamp Bootleg (2010) ได้กล่าวถึงการทำงาน 5 ขั้นตอน ที่ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ใช้ (Empathize) เป็นขั้นตอนแห่งการสร้างใจและตีความปัญหาอย่างลึกซึ้งของโครงการ ขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา (Define) ขั้นตอนการกำหนดโจทย์หรือตั้งเป้าหมายของโครงการขั้นตอนที่ 3 การสร้างความคิด (Ideate) ขั้นตอนในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ และมุมมองจากหลาย ๆ คนในทีมเพื่อสร้างคำตอบหรือทางเลือกวิธีแก้ปัญหาใหม่ ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ (Prototype) พัฒนาต้นแบบเพื่อให้ได้แนวทางหรือนวัตกรรมที่มีคุณภาพ และมีคุณค่าต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง และขั้นตอนที่ 5 การทดสอบ (Test) ขั้นตอนทดสอบแนวคิดกับตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นแนวคิดที่กล่าวถึงกระบวนการทำงานที่สำคัญต่อการพัฒนาการเป็นผู้สร้างนวัตกรรม สร้างสรรค์ผลงานชิ้นใหม่ ซึ่งสามารถคาดการณ์ถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นหลังการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสร้างและพัฒนา รูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ได้รับการพัฒนาและมีรูปแบบกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาอย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรม
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะนวัตกรรมจากรูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง ตำบลสบปราบ อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง จำนวน 119 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง ตำบลสบปราบ อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง จำนวน 48 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยเป็นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 15 คน ร้อยละ 31.25 นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 18 คน ร้อยละ 37.50 และนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 15 คน ร้อยละ 31.25 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครเข้าร่วมการวิจัย เป็นนักเรียนเพศชายจำนวน 19 คน ร้อยละ 39.58 และหญิงจำนวน 29 คน ร้อยละ 60.42

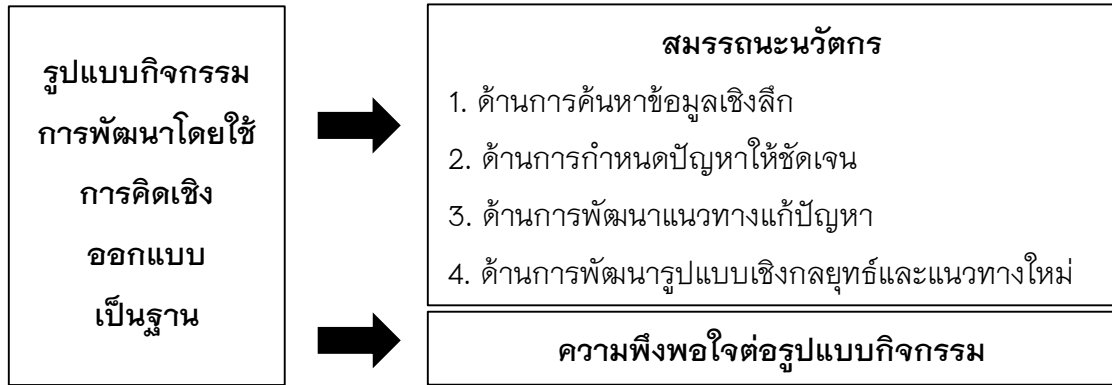
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ สมรรถนะนวัตกรรมและความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดการคิดเชิงออกแบบ บนฐานกระบวนการคิดเชิงออกแบบ Three Phases of Design Thinking (The Stanford d.school Bootcamp Bootleg, 2010; DEX Space, 2017) คือ ช่วงที่หนึ่ง การสร้างความเข้าใจ (Understand) ได้แก่ การทำความเข้าใจ กลุ่มเป้าหมาย (Empathize) หรือ Discover และการตั้งกรอบโจทย์ (Define) ช่วงที่สอง การสร้างสรรค์ (Create) ได้แก่ การสร้างแนวคิด (Ideate) หรือ Develop ช่วงที่สาม การเตรียมส่งมอบสู่ผู้ใช้ (Deliver) คือ ช่วงแห่งการทดสอบและพัฒนาเพื่อเตรียมการส่งมอบสู่ผู้ใช้หรือการนำออกสู่ตลาด ได้แก่ การสร้างต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบ (Test) หรือ Deliver ผ่านการเรียนรู้แบบกิจกรรมกลุ่ม โดยเป็นกระบวนการคิดเพื่อแสวงหากลยุทธ์เชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลงานผ่านสมรรถนะบุคคล ซึ่งแนวคิดสมรรถนะนวัตกรรมของ Furr and Dyer (2014) บนฐานสมรรถนะ 4 ประการ คือ 1) ด้านการค้นหาข้อมูลเชิงลึก (Insight)

2) ด้านการกำหนดปัญหาให้ชัดเจน (Problem) เพื่อพิจารณาสิ่งที่สมควรดำเนินการ (Job to be done) ได้อย่างเหมาะสม 3) ด้านการพัฒนาแนวทางแก้ปัญหา (Solution) และ 4) พัฒนารูปแบบเชิงกลยุทธ์ (Model) โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research Design) แบบแผนกลุ่มทดลองเดี่ยว วัดก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design)

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรมโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดสมรรถนะนวัตกรรม ประเมินผลงานนวัตกรรม แบบวัดความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรมโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1. รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรมโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน โดยมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงออกแบบและสมรรถนะนวัตกรรม และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน บนฐานแนวคิดและกระบวนการคิดเชิงออกแบบ Three Phases of Design Thinking (The Stanford d.school Bootcamp Bootleg, 2010; DEX Space, 2017) พร้อมทั้งบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ที่มีอยู่มาก คือ ผลิตภัณฑ์จักสาน โดยมีองค์ประกอบและกิจกรรมที่สำคัญคือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบกิจกรรม 2) กิจกรรมที่ 1 “ผลิตภัณฑ์จักสานที่ควรจะเป็น” 3) กิจกรรมที่ 2 “การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จักสานให้โดนใจคนใช้” 4) กิจกรรมที่ 3 “ถูกใจใช้เลย: เครื่องจักสาน

จากชุมชน” 5) กิจกรรมที่ 4 “ทำอย่างไร ให้ชาติดี” โดยทั้ง 4 กิจกรรมมีองค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ ลักษณะของกิจกรรมสื่อที่ใช้ และระยะเวลา และ 6) แนวทางการประเมินสมรรถนะ

1.2 เมื่อได้กิจกรรมพร้อมองค์ประกอบของกิจกรรม ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมการศึกษาและการพัฒนานวัตกรรม 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน 2 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาศมรรถนะนวัตกรรม

1.3 จากนั้น เมื่อได้รับผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยจึงปรับแก้รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาศมรรถนะนวัตกรรม จนได้รูปแบบรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาศมรรถนะนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาได้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 4 ฉบับ คือ

1. แบบวัดสมรรถนะนวัตกรรม โดยวัดทักษะที่สะท้อนการเป็นนวัตกรรม ประกอบด้วย ด้านการค้นหาข้อมูลเชิงลึก ด้านการกำหนดปัญหาให้ชัดเจน ด้านการพัฒนาแนวทางแก้ปัญหา และด้านการพัฒนารูปแบบเชิงกลยุทธ์และแนวทางใหม่ มีข้อคำถามจำนวน 12 ข้อ มีผลประเมินความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าระหว่าง .80-1.00 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ คือ 0.5 และผลการประเมินตรวจสอบความยากง่าย เท่ากับ .52 ($p = .52$) ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ .35 ($r = .35$)

2. แบบประเมินผลงานนวัตกรรม โดยตัวชี้วัดการประเมินจำนวน 3 ตัวชี้วัด ในรูปของเกณฑ์รูบริค เพื่อพิจารณาประเมินผลงานนวัตกรรม ซึ่งมีผลประเมินความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าระหว่าง .60-1.00 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ .50

3. แบบวัดความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาศมรรถนะนวัตกรรม โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน เป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 ระดับ ที่ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ความพึงพอใจด้านลักษณะกิจกรรมและความพึงพอใจด้านประโยชน์ของกิจกรรม มีผลประเมินความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าระหว่าง .60-1.00 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ .50 และมีเกณฑ์ของค่าเฉลี่ยที่ใช้ในการประเมินระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรม คือ ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 อยู่ในระดับน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาศมรรถนะนวัตกรรม เป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 ระดับ และมีเกณฑ์ของค่าเฉลี่ยที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบกิจกรรม คือ ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 3.50-4.00 มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับดี ค่าเฉลี่ย

2.50-3.49 มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับน้อยที่สุด

การรวบรวมข้อมูล

1. ระยะที่ 1 สร้างและพัฒนารูปแบบกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน และเครื่องมือการรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการ ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยสร้างรูปแบบกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรม

1.2 ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพรูปแบบกิจกรรมการพัฒนา โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน จัดส่งรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานให้ผู้เชี่ยวชาญทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรม และปรับแก้รูปแบบกิจกรรมพัฒนาจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดสมรรถนะนวัตกรรม ประเมินผลงานนวัตกรรม แบบวัดความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญ

2. ระยะที่ 2 ทดสอบและดำเนินกิจกรรมกลุ่มเพื่อการพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรมโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน

2.1 ดำเนินการวัดสมรรถนะนวัตกรรม ความถี่ 2 ครั้ง คือ ก่อนการพัฒนา และหลังการพัฒนา โดยใช้เวลาครั้งละ 30 นาที โดยนักเรียนสะท้อนสมรรถนะการเป็นนวัตกรรม จากแบบวัดสมรรถนะ และประเมินชิ้นงานหลังการพัฒนา โดยใช้การประเมินแบบมีเกณฑ์รูปรีด

2.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรม

2.3 ดำเนินการวัดความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรม หลังจากการได้รับการพัฒนา โดยนักเรียนสะท้อนความพึงพอใจในแบบวัดความพึงพอใจ ใช้เวลา 10 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอ้างอิง เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบและตรวจสอบพัฒนาการสมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียน ด้วยการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Samples t-test)

ผลการวิจัย

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนของรูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรม พบว่า รูปแบบกิจกรรมโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน มีประสิทธิภาพความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับดี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบกิจกรรมการพัฒนา
โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน

รายการ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล
1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบกิจกรรมกลุ่ม	4.20	0.45	ดี	4.40	0.55	ดี
2. กิจกรรมที่ 1 “ผลิตภัณฑ์จักสานที่ควรจะเป็น”						
2.1 วัตถุประสงค์	4.40	0.89	ดี	4.40	0.55	ดี
2.2 ลักษณะของกิจกรรม	4.00	0.71	ดี	4.20	0.45	ดี
2.3 สื่อที่ใช้	3.80	0.45	ดี	4.00	0.71	ดี
2.4 ระยะเวลา	4.40	0.55	ดี	4.40	0.55	ดี
รวม	4.16	0.67	ดี	4.28	0.55	ดี
3. กิจกรรมที่ 2 “การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จักสานให้โดนใจคนใช้”						
3.1 วัตถุประสงค์	4.20	0.45	ดี	4.00	0.00	ดี
3.2 ลักษณะของกิจกรรม	4.80	0.45	ดีมาก	4.80	0.45	ดีมาก
3.3 สื่อที่ใช้	4.40	0.55	ดี	4.60	0.55	ดีมาก
3.4 ระยะเวลา	4.20	0.45	ดี	4.40	0.55	ดี
รวม	4.40	0.50	ดี	4.44	0.51	ดี
4. กิจกรรมที่ 3 “ถูกใจใช้เลย: เครื่องจักสานจากชุมชน”						
4.1 วัตถุประสงค์	3.80	0.45	ดี	3.80	0.45	ดี
4.2 ลักษณะของกิจกรรม	4.20	0.45	ดี	4.20	0.45	ดี
4.3 สื่อที่ใช้	4.00	0.00	ดี	4.20	0.45	ดี
4.4 ระยะเวลา	4.20	0.45	ดี	4.20	0.84	ดี
รวม	4.08	0.39	ดี	4.16	0.55	ดี
5. กิจกรรมที่ 4 “ทำอย่างไร ให้ขายดี”						
5.1 วัตถุประสงค์	4.00	0.00	ดี	4.00	0.71	ดี
5.2 ลักษณะของกิจกรรม	4.20	0.45	ดี	4.40	0.55	ดี
5.3 สื่อที่ใช้	4.20	0.45	ดี	4.00	0.00	ดี
5.4 ระยะเวลา	4.00	0.00	ดี	4.20	0.45	ดี
รวม	4.12	0.31	ดี	4.16	0.49	ดี
6. แนวทางการประเมินสมรรถนะ	4.40	0.55	ดี	4.20	0.45	ดี
รวมทั้งหมด	4.19	0.49	ดี	4.24	0.53	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่า รูปแบบกิจกรรมโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานมีประสิทธิภาพความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ($M = 4.19, SD = 0.49$) มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.08 ถึง 4.40 โดยกิจกรรมที่ 2 การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จักสานให้โดนใจคนใช้ ($M = 4.40, SD = 0.50$) และแนวทางการประเมินสมรรถนะ ($M = 4.40, SD = 0.55$) มีคะแนนความเหมาะสมมากที่สุด และกิจกรรม 3 ถูกใจใช้เลย “เครื่องจักสานจากชุมชน” ($M = 4.08, SD = 0.39$) มีคะแนนความเหมาะสมน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของรูปแบบกิจกรรม มีประสิทธิภาพความเป็นไปได้อยู่ในระดับดี ($M = 4.24, SD = 0.53$) มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.16 ถึง 4.44 โดยกิจกรรมที่ 2 การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จักสานให้โดนใจคนใช้ ($M = 4.44, SD = 0.51$) มีคะแนนความเป็นไปได้มากที่สุด และกิจกรรมที่ 3 ถูกใจใช้เลย “เครื่องจักสานจากชุมชน” ($M = 4.16, SD = 0.55$) และกิจกรรมที่ 4 ทำอย่างไร ให้ขายดี ($M = 4.16, SD = 0.49$) มีคะแนนความเป็นไปได้น้อยที่สุด

รูปแบบกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานที่ผ่านการประเมินประสิทธิภาพความเหมาะสมและความเป็นไปได้นั้น ทั้งหมด 4 กิจกรรม มีรายละเอียดของแต่ละกิจกรรม คือ

กิจกรรม “ผลิตภัณฑ์จักสานที่ควรจะเป็น” ที่ประกอบด้วยประเด็นย่อยของการดำเนินกิจกรรม คือ สืบหาความต้องการชุมชนหรือเครื่องจักสานที่อยากมีและคิดโจทย์ให้สอดคล้องกับความต้องการ

กิจกรรม “การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จักสานให้โดนใจคนใช้” ที่ประกอบด้วยประเด็นย่อยของการดำเนินกิจกรรม คือ ระดมความคิดเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ร่างรูปแบบผลิตภัณฑ์ และสร้างต้นแบบของผลิตภัณฑ์

กิจกรรม “ถูกใจใช้เลย เครื่องจักสานจากชุมชน” ประกอบด้วยประเด็นย่อยของการดำเนินกิจกรรม คือ ทดสอบความพร้อมของผลิตภัณฑ์สู่ตลาด สืบหา ตรวจสอบความพอใจในผลิตภัณฑ์ และทดสอบผลิตภัณฑ์สู่ตลาด

กิจกรรม “ทำอย่างไร ให้ขายดี” ประกอบด้วยประเด็นย่อยของการดำเนินกิจกรรม คือ ระดมความคิดด้านการตลาด และทดสอบตลาดของผลิตภัณฑ์

ผลการศึกษาสมรรถนะนวัตกรรมจากการใช้รูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน โดยดำเนินการวัดสมรรถนะนวัตกรรมก่อนการดำเนินการพัฒนาของนักเรียนและวัดสมรรถนะนวัตกรรมหลังการดำเนินการพัฒนาของนักเรียน มีรายละเอียด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวัดสมรรถนะนวัตกรก่อนและหลังการดำเนินการใช้รูปแบบกิจกรรม

สมรรถนะ	ก่อนพัฒนา		หลังพัฒนา	
	M	SD	M	SD
1. ด้านการค้นหาข้อมูลเชิงลึก	1.96	0.77	2.46	0.71
2. ด้านการกำหนดปัญหาให้ชัดเจนเพื่อพิจารณาสิ่งที่สมควรดำเนินการได้อย่างเหมาะสม	2.10	0.80	2.60	0.62
3. ด้านการพัฒนาแนวทางแก้ปัญหา	1.67	0.89	2.23	0.83
4. ด้านการพัฒนาารูปแบบเชิงกลยุทธ์ การค้นหาแนวคิดและแนวทางใหม่	1.81	0.79	2.42	0.70
รวม	7.54	0.19	9.71	0.15

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวัดสมรรถนะนวัตกรก่อนการดำเนินการพัฒนาของนักเรียน ภาพรวมของสมรรถนะนวัตกรมีผลคะแนน เท่ากับ 7.54 โดยมีคะแนนด้านการกำหนดปัญหาให้ชัดเจนเพื่อพิจารณาสิ่งที่สมควรดำเนินการได้อย่างเหมาะสมมากที่สุด ($M = 2.10$, $SD = 0.80$) และมีคะแนนด้านการพัฒนาแนวทางแก้ปัญหา น้อยที่สุด ($M = 1.67$, $SD = 0.89$) และผลการวัดสมรรถนะนวัตกรหลังการดำเนินการพัฒนาของนักเรียน ในภาพรวมของสมรรถนะนวัตกรมีค่าคะแนน เท่ากับ 9.71 โดยมีคะแนนด้านการกำหนดปัญหาให้ชัดเจนเพื่อพิจารณาสิ่งที่สมควรดำเนินการได้อย่างเหมาะสมมากที่สุด ($M = 2.60$, $SD = 0.62$) และมีคะแนนด้านการพัฒนาแนวทางแก้ปัญหาน้อยที่สุด ($M = 2.23$, $SD = 0.83$)

จากผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสมรรถนะนวัตกรจากการใช้รูปแบบกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน มีรายละเอียด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะนวัตกรของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบกิจกรรม

สมรรถนะนวัตกร	คะแนนเต็ม	M	ผลต่าง	SD	t
ก่อนการพัฒนา	12	7.54	-	0.19	8.384*
หลังการพัฒนา	12	9.71	+2.17	0.15	

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 ผู้วิจัยเปรียบเทียบสมรรถนะนวัตกรของนักเรียน มีผลการเปรียบเทียบสมรรถนะนวัตกร พบว่า สมรรถนะนวัตกรของนักเรียนหลังได้รับการใช้รูปแบบกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, $t(47) = 8.384$, $p = .001$ สมรรถนะนวัตกรสูงขึ้นโดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยสมรรถนะหลังและก่อนการใช้รูปแบบกิจกรรม เท่ากับ 2.17

นอกจากนั้น ผลการประเมินผลงานของนักเรียน ซึ่งพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ของนักเรียน พบว่า มีผลการประเมินผลงานอยู่ระหว่างร้อยละ 75.00 ถึงร้อยละ 86.00 อยู่ในระดับดีถึงดีมาก ซึ่งผลการประเมินมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70.00

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา มีรายละเอียด ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรม

รายการ	M	SD	ระดับความพึงพอใจ
ด้านลักษณะกิจกรรม			
1. เข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย	3.75	0.45	มาก
2. สามารถหาอุปกรณ์ประกอบได้จากชุมชน	3.67	0.49	มาก
3. ระยะเวลาเหมาะสม	3.25	0.45	ปานกลาง
4. เหมาะสมกับวัยและช่วงอายุ	3.50	0.52	มาก
รวม	3.54	0.32	มาก
ด้านประโยชน์ของกิจกรรม			
1. กิจกรรมสามารถพัฒนาสมรรถนะได้จริง	3.67	0.49	มาก
2. กิจกรรมสามารถนำไปพัฒนาเองได้	3.42	0.67	ปานกลาง
3. กิจกรรมสามารถนำไปพัฒนาร่วมกับเพื่อน ผู้ปกครองได้	3.67	0.65	มาก
4. กิจกรรมสนุก ไม่น่าเบื่อ อยากนำไปพัฒนาต่อ	3.92	0.52	มาก
รวม	3.67	0.43	มาก
รวมทั้งหมด	3.61	0.40	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรมในภาพรวม มีความพึงพอใจในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านลักษณะกิจกรรม มีความพึงพอใจในระดับมาก ($M = 3.54, SD = 0.32$) โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจประเด็นเข้าใจและเข้าถึงได้ง่ายสูงที่สุด ($M = 3.75, SD = 0.45$) และความพึงพอใจประเด็นระยะเวลาเหมาะสมน้อยที่สุด ($M = 3.25, SD = 0.45$) และด้านประโยชน์ของกิจกรรมมีความพึงพอใจในระดับมากเช่นกัน ($M = 3.67, SD = 0.43$) โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจประเด็นกิจกรรมสนุก ไม่น่าเบื่อ อยากนำไปพัฒนาต่อสูงที่สุด ($M = 3.92, SD = 0.52$) และความพึงพอใจประเด็นกิจกรรมสามารถนำไปพัฒนาเองได้น้อยที่สุด ($M = 3.42, SD = 0.67$)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการสร้างและพัฒนารูปแบบกิจกรรมโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรม ผ่านกระบวนการสังเคราะห์เอกสารและพัฒนารูปแบบบนฐานแนวคิดการคิดเชิงออกแบบ ที่ประกอบด้วยกิจกรรม “ผลิตภัณฑ์จักษุภัณฑ์ที่ควรจะเป็น กิจกรรม “การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จักษุภัณฑ์ให้โดนใจคนใช้” กิจกรรม “ถูกใจใช้เลย เครื่องจักษุภัณฑ์จากชุมชน” และกิจกรรม “ทำอย่างไร ให้ขายดี” ได้ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับดี กล่าวได้ว่ารูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน มีองค์ประกอบของกิจกรรม คือ วัตถุประสงค์ ลักษณะของกิจกรรม สื่อที่ใช้และระยะเวลา มีความเหมาะสมและยังสอดคล้องกับการคิดเชิงออกแบบที่มีการดำเนินการดำเนินการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย การสร้างแนวคิด สร้างต้นแบบและพัฒนา ไปจนถึงการเตรียมส่งมอบสู่ผู้ใช้ (The Stanford d.school Bootcamp Bootleg, 2010; DEX Space, 2017) นั้นสะท้อนประสิทธิภาพที่จะสามารถส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรมได้ดี

จากผลการเปรียบเทียบสมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน พบว่า สมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนที่ได้รับการใช้รูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนสูงขึ้นโดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยทักษะอาชีพหลังและก่อนการจัดกิจกรรมเท่ากับ 2.17 นั้น ซึ่งกิจกรรมที่ใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานสามารถช่วยจัดระบบการเรียนรู้และสิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว กระตุ้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ และความคิดภายในกลุ่ม ส่งเสริมการเกิดทักษะเชิงประยุกต์ที่ผสมผสานทักษะต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทั้งความสามารถในการใช้ความรู้ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และความร่วมมือทำให้เกิดนวัตกรรม (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล, 2562ก) และยังสอดคล้องกับ เพ็ญจมาศ คำธนะ และคณะ (2563) ได้พัฒนาและประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรการคิดเชิงออกแบบเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนวัตกรรม พบว่า หลักสูตรที่นักศึกษาเข้าถึงได้ง่ายและสะท้อนประโยชน์การพัฒนาได้ชัดเจน นอกจากนั้น ค้นพบคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะนวัตกรรมหลังการใช้กิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ พิชญา กล้าหาญ และ วิสูตร โพธิ์เงิน (2564) ยังพบว่า สมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาามีระดับความเป็นนวัตกรรมอยู่ในระดับดี และมีทักษะการทดลองสูงที่สุด หลังการพัฒนาผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน นอกจากนี้ภูษงค์ โรจน์แสงรัตน์ และคณะ (2563) ค้นพบว่า นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานออกแบบที่ดำรงไว้ซึ่งคุณค่าความเป็นไทย อัตลักษณ์ไทยได้ดี ซึ่งสะท้อนสมรรถนะนวัตกรรมระดับสูงผ่านการใช้การคิดเชิงออกแบบ

นอกจากนั้น การพัฒนานักเรียนเพื่อเป็นนวัตกรรมหรือผู้สร้างนวัตกรรม นั้นสอดคล้องกับข้อค้นพบของ มานิตย์ อาษานอก (2561) โดยค้นพบ กระบวนการคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างเป็นระบบ โดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางในการออกแบบเพื่อแก้ปัญหา

มีกระบวนการที่สำคัญ คือ ระบุเข้าใจปัญหา เป็นการทำความเข้าใจปัญหาให้ถูกต้องกับประเด็น และความต้องการ ระบุพัฒนาไต่เต้าเป็นการพัฒนาความคิดริเริ่มที่จะทำให้เกิดนวัตกรรม ไต่เต้าหรือแนวคิดใหม่ ๆ เมื่อได้รับการพัฒนาจะเป็นจุดตั้งต้นของการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และระยะส่งมอบนวัตกรรม เป็นการเปลี่ยนไต่เต้าให้เป็นต้นแบบนวัตกรรม ก่อนที่จะนำไปทดลองใช้ ซึ่งผลจากการทดลองนำมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนสาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษาและคอมพิวเตอร์ศึกษา พบว่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบช่วยสร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนและพัฒนาทักษะต่าง ๆ ตลอดจนกระบวนการคิด และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย สร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อช่วยแก้ปัญหาผู้เรียนและสังคม ช่วยเพิ่มคุณค่าและการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ กระบวนการคิดเชิงออกแบบผ่านการเรียนรู้และทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ การมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย มีระบบการติดตาม สามารถช่วยเสริมสร้างสมรรถนะ ความสามารถที่จำเป็น ทั้งด้านการสื่อสาร การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การคิดด้วยตรรกะเหตุผล การร่วมคิดร่วมทำ ที่มีต่อการเป็นผู้สร้างนวัตกรรม (Lindfors & Hilmola, 2015; Brown, 2008; Martin, 2010)

สำหรับผลการศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรรมในภาพรวมนั้น นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งรูปแบบกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานผ่านการบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น คือ ผลิตภัณฑ์จักสานนั้น จะส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าถึงกระบวนการได้ง่าย และมีผลิตภัณฑ์จักสานเป็นตัวเชื่อมโยงการพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรมที่ประกอบด้วยการค้นหา ข้อมูลเชิงลึก การกำหนดปัญหาให้ชัดเจน การพัฒนาแนวทางแก้ปัญหาและการพัฒนารูปแบบเชิงกลยุทธ์ และแนวทางใหม่ได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ แสงเดือน เจริญนิม และคณะ (2565) ค้นพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยการคิดเชิงออกแบบเป็นฐานเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้สูงสุดในระดับมากที่สุดและยังสอดคล้องกับ วิชระพล บุญประกอบ และคณะ (2566) พบว่า นักเรียนพึงพอใจมากต่อรูปแบบกิจกรรมด้วยการคิดเชิงออกแบบที่ทำให้ได้พัฒนาความคิดตนเองในหลากหลายด้าน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การใช้รูปแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาการสมรรถนะนวัตกรรมจากการใช้รูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน ควรจัดกลุ่ม 3-5 คน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่สูง
2. โรงเรียนอื่น ๆ สามารถพิจารณารูปแบบกิจกรรมกลุ่มโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานในการพัฒนาสมรรถนะนวัตกรรมกับกลุ่มนักเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การใช้รูปแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาการสมรรถนะนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาชั้นควรขยายการศึกษาในกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
2. ควรศึกษาเพิ่มเติมการพัฒนากิจกรรมบนฐานการคิดเชิงออกแบบโดยบูรณาการกับการจัดกิจกรรมบนแนวคิด Active Learning เพื่อค้นหาผลลัพธ์การดำเนินกิจกรรมแบบบูรณาการ

เอกสารอ้างอิง

- พิชญา กล้าหาญ และวิสูตร โพธิ์เงิน. (2564). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารครุศาสตร์*, 49(2), 1-16.
- เพ็ญจมาศ คำธนะ, นงนุช วงศ์สว่าง, กมลพร แพทย์ชีพ และปริญญาภรณ์ ธนะบุญปวง. (2563). การพัฒนาหลักสูตรการคิดเชิงออกแบบเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนวัตกรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 21(1), 103-117.
- ภูษงค์ โรจน์แสงรัตน์, ปุณณรัตน์ พิชญไพบุลย์ และปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ. (2563). การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้แนวคิดการคิดเชิงออกแบบเป็นฐานเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ปรากฏอัตลักษณ์ไทยสำหรับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 48(3), 258-273.
- มานิตย์ อาษานอก. (2561). การบูรณาการการคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 1(1), 6-12.
- วสันต์ สุทธาวาศ และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). ความเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาครัฐ: การศึกษาทฤษฎีสถานราก. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal Silpakorn University*, 8(2), 281-300.
- วสันต์ สุทธาวาศ และธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). วิธีพัฒนาศักยภาพความเป็นนวัตกรรมการศึกษา. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal Silpakorn University*. 9(1), 748-767.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2562ก). การพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม. ศูนย์ผู้นำพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2562ข). การจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างจิตนวัตกรรมการ. ศูนย์ผู้นำพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วัชรพล บุญประกอบ, จักรกฤษณ์ จันทะคุณ และอังคณา อ่อนธานี. (2566). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรมสีเขียวสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 6(2), 1078-1095.
- แสงเดือน เจริญนิม, กนิษฐา ชาวีวัฒน์กุล, พินดา วราสุนันท์, วิทยา ชุ่มเจริญ และศตวรรษพันธ์ ทิพรวิมล. (2565). การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านหลักสูตร สำหรับนิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการศึกษา. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 14(2), 345-363.
- สำนักปลัดกระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ. (2565, 2 พฤศจิกายน). *สรุปการประชุมแผนพัฒนาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. <https://shorturl.asia/1irGk>
- Brown, T. (2008). Design Thinking. *Harvard Business Review* (2), 84-95.
- Choi, H. H., & Kim, M. J. (2017). The effects of analogical and metaphorical reasoning on design thinking. *Thinking Skills and Creativity*, 23, 29-41.
- DEX Space. (2017, June 1). *Design Thinking คืออะไร*. <http://www.dexspace.co/design-thinking-overview/>
- Dyer, J., Gregersen, H., & Christensen, M. C. (2011). *The Innovator's DNA: Mastering the Five Skills of Disruptive Innovators*. Harvard Business School Publishing.
- Furr, R. N., & Dyer, J. H. (2014). *The Innovator's Method: Bringing the Lean Start-up into Your Organization*. Harvard Business School Press.
- Couros, G. (2010, April 13). *The 21 Century Principal*. <https://georgecouros.ca/blog/archives/1467>.
- Lindfors, E., & Hilmola, A. (2015). Innovation learning in comprehensive education. *International Journal of Technology and Design Education*, 26(3), 373-389.
- Martin, R. (2010). Design Thinking: Achieving Insights Via the "Knowledge Funnel". *Strategy & Leadership*, 38(2), 37-41.
- Thailand Creative & Design Center. (2560, 1 สิงหาคม). *Design thinking: Learning by doing การคิดเชิงออกแบบ: เรียนรู้ด้วยการลงมือทำ*. <http://resource.tcdc.or.th/ebook/Design.Thinking.Learning.by.Doing.pdf>
- The Stanford d.school Bootcamp Bootleg. (2010, March 25). *An Introduction to Design Thinking PROCESS GUIDE*. <https://dschool-old.stanford.edu/sandbox/groups/designresources/wiki/36873/attachments/74b3d/ModeGuideBOOTCAMP2010L.pdf>

ผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชันของกลุ่มตัวอย่างในตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ไจราช พรหมรักษ์¹ และ สุชานันท์ ทองมาก²

¹สาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

²สาขาวิชาการประกันภัยและการบริหารความเสี่ยง คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนของคนในชุมชนตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยใช้แอปพลิเคชันเป็นเครื่องมือ และ 2) เสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการด้านการเงินที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแอปพลิเคชันสำหรับบันทึกข้อมูล สถิติที่ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) จำนวนผู้ที่สามารถจัดทำบัญชีครัวเรือนได้ครบตามกำหนดมีทั้งสิ้น 17 คน จากผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 24 คน ร้อยละ 70.83 ในด้านคุณภาพ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีระดับความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพิ่มขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยเป็น 6.64 และ 8.73 คะแนน สำหรับก่อนและหลังการอบรม ตามลำดับ รวมถึงมีความสามารถในการเลือกใช้แอปพลิเคชันที่ช่วยในการจัดทำบัญชีได้อย่างเหมาะสมมากขึ้นด้วย ผลจากการจัดทำบัญชีครัวเรือนและการติดตามผลการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องในระยะเวลา 2 เดือน พบว่า จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการที่มีหนี้สินลดลง ร้อยละ 22.22 และร้อยละ 29.41 ของจำนวนผู้บันทึกข้อมูลทั้งหมดในสิ้นเดือนที่ 1 และสิ้นเดือนที่ 2 ตามลำดับ ในขณะที่จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการที่มีเงินออมเพิ่มขึ้นมีค่าเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16.67 เป็นร้อยละ 35.29 ในภาพรวมผู้เข้าร่วมโครงการสามารถเรียนรู้และใช้แอปพลิเคชันในการจัดทำบัญชีได้อย่างน้อย 1 โปรแกรม และมีวินัยในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นอย่างดี และ 2) ควรมีการสนับสนุนเพื่อต่อยอดสำหรับการจัดทำบัญชีเฉพาะด้าน นอกจากนี้ ควรมีการแนะนำเครื่องมือสำหรับทำบัญชีครัวเรือนร่วมกันในครอบครัวหรือกลุ่มย่อย ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในวงกว้างมากขึ้น รวมถึงการให้ความรู้เรื่องการวางแผนการเงินและการพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเพื่อร่วมกันสร้างวินัยทางการเงินแก่คนในชุมชนอย่างรอบด้านและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: บัญชีครัวเรือน แอปพลิเคชัน ชัยนาท

รับบทความ: 13 มิถุนายน 2565

แก้ไขเสร็จ: 22 สิงหาคม 2566

ตอบรับบทความ: 7 กันยายน 2566

The Effect of Household Accounting with Application of Sample in Huai Ngu Community, Hankha District, Chainat Province

Jairaj Promrak¹ and Suchanan Thongmak²

¹Department of Mathematics, Faculty of Science, Chandrakasem Rajabhat University

²Program in Insurance and Risk Management, Faculty of Science, Chandrakasem Rajabhat University

Abstract

This research article aims to 1) study the effect of household accounting of people in Huai Ngu community, Hankha District, Chainat Province using the application as a tool and 2) offers ways to promote appropriate financial management to local residents. The sample consisted of 24 village health volunteers. Data collection tools included questionnaires, semi-structured interviews, and applications for recording data. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, average, and standard deviation.

The results show that 1) the total number of people who were able to complete household accounting for the scheduled period included 17 out of 24 participants, which accounted for about 70.83 percent. According to qualitative analysis, participants had increased level of knowledge of household accounting, with an average score of 6.64 and 8.73 points for before and after training respectively, as well as the ability to select applications that helped to make accounting more appropriate. As a result of household accounting and follow-up of relevant records over a two-month period, the number of participants with debt decreased by 22.22% and 29.41% of all recorders at the end of the first and the second months, respectively. Meanwhile, the number of participants with savings increased from 16.67% to 35.29%. Overall, participants appeared to have learned and use at least one accounting application and developed good household accounting discipline. 2) It could be suggested based on the findings that there should be supported to access the specific accounting. In addition, household accounting tools should be introduced together in families or small groups to achieve more broadly common learning, as well as continuation of education on financial planning and potential career development from relevant agencies in order to jointly create financial discipline for people in the community in a more comprehensive and sustainable way.

Keywords: Household Accounting, Application, Chainat

Received: 13 June 2022

Revised: 22 August 2023

Accepted: 7 September 2023

บทนำ

ปัญหาหนี้ครัวเรือนเป็นปัญหาที่ก่อตัวมานานในสังคมไทยและทวีความรุนแรงมากขึ้น ด้วยผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (รชต ตั้งนราวิชชกิจ, 2565) ตั้งแต่ปี 2562 จนถึงไตรมาสที่ 2 ของปี 2564 ประเทศไทยมีสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP สูงที่สุดในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ (EIC) ธนาคารไทยพาณิชย์, 2564) ซึ่งภาระหนี้สินนี้จะเป็นปัจจัยฉุดรั้งการบริโภคและการฟื้นตัวของเศรษฐกิจของประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สถานการณ์ความเปราะบางทางการเงินของภาคครัวเรือนนี้สอดคล้องกับรายงานผลการลงพื้นที่เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาฐานข้อมูล (Big Data) จังหวัดชัยนาท ในปี พ.ศ.2563 โดยคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษมระบุว่า หนึ่งในประเด็นปัญหาหลักที่คนในชุมชนให้ความสำคัญและต้องการความช่วยเหลือ คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากอาชีพหลักของคนในอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท คือ เกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ไม่แน่นอนและไม่เพียงพอ ทำให้เกิดภาวะหนี้สินครัวเรือนจากการลงทุนทำการเกษตรและการใช้จ่ายในครัวเรือน โดยนิยมกู้เงินนอกระบบ และจากสถาบันการเงินต่าง ๆ

หลังจากตัวแทนมหาวิทยาลัยและผู้ร่วมให้ข้อมูลในพื้นที่ได้การหารือประเด็นปัญหาและความต้องการของชุมชนแล้ว ได้มีการหาแนวทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะร่วมกัน สำหรับในประเด็นทางด้านเศรษฐกิจนี้ มีการเสนอให้เสริมสร้างวินัยทางการเงิน เพิ่มพูนความรู้ และทักษะในการบริหารจัดการเงินแก่คนในชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการทำการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารจัดการเพื่อความสะดวกมากขึ้น

เครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างวินัยทางการเงิน คือ บัญชีครัวเรือน ซึ่งเป็นการนำการบัญชีมาประยุกต์ใช้เป็นบัญชีที่ใช้สำหรับบันทึกรายได้และรายจ่าย รายได้และรายจ่ายที่บ้านที่อาจเป็นรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคล หรือรายได้และรายจ่ายที่เป็นต้นทุนในการผลิตของธุรกิจขนาดย่อม เพื่อที่จะทำให้ผู้ประกอบการทราบถึงหนี้สิน ผลกำไรหรือขาดทุนจากการประกอบธุรกิจนั้น (ภัทรา เรื่องสินทรัพย์, 2555) โดยรายได้ หมายถึง เงิน หรือสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าได้ ที่ได้รับการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม หรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการให้ผู้อื่นใช้สินทรัพย์ หรือ ผลตอบแทนจากการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ รายจ่าย หมายถึง เงิน หรือสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าได้ที่จ่ายออกไปเพื่อให้ได้สิ่งตอบแทนกลับมา หรืออาจไม่ได้สิ่งตอบแทนกลับคืนมาในรูปแบบสินค้าหรือบริการ เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าการศึกษาบุตร และเงินบริจาค หนี้สิน หมายถึง ภาระผูกพันที่ต้องชดใช้คืนในอนาคต การชดใช้อาจจ่ายเป็นเงินหรือของมีค่าที่ครอบครองหรือตนเองมีอยู่ อาจมาจากบุคคลหรือแหล่งเงินภายนอก และเงินคงเหลือ หมายถึง เงินหรือทรัพย์สินที่วัดมูลค่าได้หลังจากนำรายรับลบด้วยรายจ่ายแล้วปรากฏรายรับ

มากกว่ารายจ่ายจะทำให้มีเงินคงเหลือ หรือในหลักทางบัญชีเรียกว่ากำไร แต่หากหลังจากนำรายรับลบด้วยรายจ่ายแล้วปรากฏว่ารายจ่ายมากกว่ารายรับจะทำให้เงินคงเหลือติดลบหรือทางบัญชีเรียกว่าขาดทุน (สถิตย์ มโนการ, 2560) โดยการทำบัญชีครัวเรือนประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 3 อย่าง (นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ, 2559) คือ 1) การบันทึกข้อมูล เป็นการบันทึกรายการรับเงิน รายการจ่ายเงินที่เกิดขึ้นจริงของครัวเรือนหรือบุคคลในแต่ละวัน เดือน หรือปี ลงในบัญชีรับจ่าย 2) การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการสรุปผลของรายการหรือบัญชีแต่ละประเภทว่าเป็นรายการประเภทใด จำนวนเงินเท่าใด โดยอาจสรุปผลทุกสัปดาห์ ทุกเดือน ทุกไตรมาส หรือทุกปีก็ได้ และ 3) การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ เป็นการนำข้อมูลตามการวิเคราะห์ข้อมูลมาสรุปผลเป็นรายงานรับจ่ายแล้วมาทบทวนพิจารณาด้วยความมีเหตุมีผลว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมามีครอบครัวมีรายรับจากอะไร จำนวนเท่าใด รายจ่ายเป็นค่าอะไร จำนวนเงินเท่าใด จำแนกรายรับและรายจ่ายตามเกณฑ์ความถี่ เกณฑ์ความจำเป็น และเกณฑ์ผลกระทบต่อช่วงเวลา เพื่อกำหนดวิธีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีเงินออมมีเงินลงทุน มีสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดผลตอบแทน ลดภาระหนี้สิน

จากผลการศึกษาข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2564 พบว่า แต่ละครัวเรือนในจังหวัดชัยนาทมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 23,326.07 บาท มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 18,292.27 บาท ในขณะที่จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน คือ 278,100.92 บาท โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเรียงตามลำดับยอดหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนจากมากไปน้อย ได้แก่ เพื่อใช้ทำการเกษตร 106,092.90 บาท เพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดิน 75,905.71 บาท เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน 74,702.72 บาท เพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร 14,945.83 บาท เพื่อใช้ในการศึกษา 5,934.70 บาท และอื่น ๆ 519.06 บาท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ส่วนภาวะหนี้สินของประชาชนตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท มีหนี้สินภาพรวมทั้งตำบล 20,062,520 บาทต่อปี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี (พรทิพย์ ขุนวิเศษ และคณะ, 2561) โดยประชาชนตำบลห้วยงูส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ลูกจ้างในโรงสีข้าว โรงงานประกอบชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์โรงงานทำรองเท้า อาชีพค้าขาย อาชีพบริการ ซึ่งรายได้ไม่แน่นอน ประชาชนในพื้นที่ตำบลห้วยงูจึงกำหนดเป้าหมายพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกันตามแนวทางทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 “พอเพียง รู้จักออม ไม่สร้างหนี้สิน” มีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างเสริมอาชีพและคุณภาพชีวิตให้แก่คนในชุมชน รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อบริหารการเงินมากขึ้น

สำหรับกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลห้วยงู เป็นกลุ่มชุมชนที่มีความพร้อมและสะดวกที่จะให้ข้อมูลในการวิจัย มีความรู้พื้นฐานการใช้เทคโนโลยี ทั้งยังเป็นผู้ดูแลใกล้ชิดครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน สามารถกระจายข่าวสารสู่ครัวเรือนได้ อย่างไรก็ตามจากการสอบถาม พบว่า การจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่ม อสม. นั้นยังไม่มีความจริงจังในการทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากความยุ่งยากในการจดบันทึก สัมจดบันทึกในทันที

การบวกรหรือการลบจำนวนเงินผิด การลืมจดบันทึกหรือบันทึกการซ้ำกัน ปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ด้วยการใช้แอปพลิเคชันซึ่งใช้งานง่ายสามารถจดบันทึกการได้ทุกที่ทุกเวลา และช่วยเพิ่มความสะดวกสบายในการบันทึกข้อมูลได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชันแบบออนไลน์ ให้แก่กลุ่มตัวอย่างที่เป็น อสม. ในตำบลห้วยงู เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมการจัดการด้านการเงินที่เหมาะสมในพื้นที่และมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนของคนในชุมชนตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยใช้แอปพลิเคชันเป็นเครื่องมือ
2. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการด้านการเงินที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพแก่ประชาชนในพื้นที่ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท จำนวน 5,571 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2564)
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ที่สมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยจากการติดต่อประชาสัมพันธ์ผ่านเทศบาลตำบลห้วยงู ประกอบด้วย ผู้นำ อสม. 2 คน และสมาชิก อสม. หมู่บ้านละ 2 คน จาก 11 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 24 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ เครื่องมือที่ช่วยในการจัดทำบัญชีครัวเรือน วิธีการติดตามผลการจัดทำบัญชีครัวเรือน
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลจากการจัดทำบัญชีครัวเรือน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยมีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพิ่มขึ้น และสามารถใช้ออปพลิเคชันในการจัดทำบัญชีครัวเรือนได้ต่อเนื่อง อย่างน้อย 2 เดือน
2. การจัดทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีสถานะทางการเงินที่ดีขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้นำอสม. 2 คน และตัวแทนอสม. จาก 11 หมู่บ้าน ในตำบลห้วยงู หมู่บ้านละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ร่วมโครงการวิจัย สถานะเงินออม และหนี้สินในแต่ละเดือน แบบทดสอบความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชัน แอปพลิเคชันในการจัดทำบัญชีครัวเรือน

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาปัญหา และแนวทางการวางแผนการใช้จ่ายเงินหลังจากได้จัดทำบัญชีครัวเรือนแล้วเพื่อลดปัญหาหนี้สิน หรือเพิ่มเงินออม

3. การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

- 1) จัดประชุมชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รูปแบบการอบรม การจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชันและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแก่ผู้เข้าอบรม
- 2) ทำหนังสือราชการสำหรับใช้ในการประสานงานในการจัดการอบรม การติดตามผล และการจัดเก็บข้อมูลให้แก่ผู้เข้าอบรม
- 3) ทำการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นระยะตามแผนการดำเนินโครงการ
- 4) นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

- 1) สอบถามกลุ่มเป้าหมายที่มาจากการสุ่มแบบเจาะจง ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีเงินออมเพิ่มขึ้นหรือผู้ที่มีหนี้สินลดลง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
- 2) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
- 3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการประโยชน์และปัญหาในการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชัน โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชันเพื่อการวางแผนการใช้จ่ายเงินในเดือนถัดไป

ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัยและวิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยส่วนที่ 1 ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ระดับความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชันของผู้เข้าร่วมโครงการก่อนและหลังการอบรม และผลจากการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชันของผู้ร่วมโครงการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยแอปพลิเคชัน ซึ่งประกอบไปด้วยเพศ อายุ อาชีพ และประสบการณ์ด้านการเข้าร่วมอบรมการทำบัญชีครัวเรือน แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

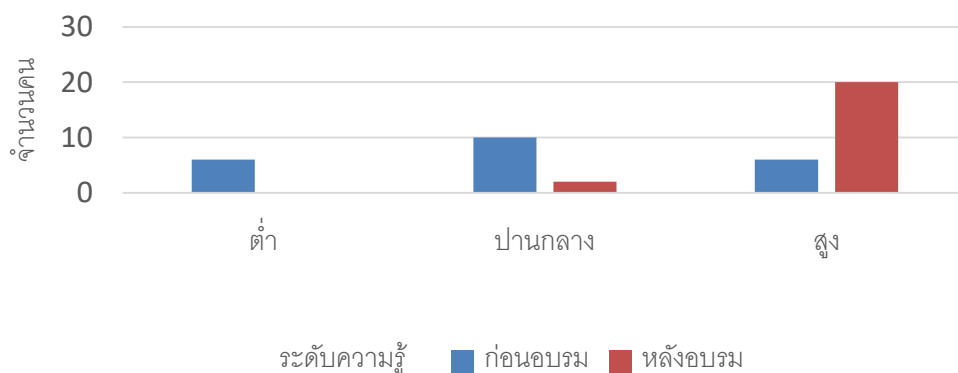
หัวข้อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	4	16.67
หญิง	20	83.33
2. อายุ		
21-30 ปี	2	8.33
31-40 ปี	6	25.00
41-50 ปี	10	41.67
51-60 ปี	6	25.00
3. อาชีพ		
เกษตรกร	12	50.00
ค้าขาย	4	16.67
แม่บ้าน	2	8.33
อื่น ๆ	6	25.00
4. ประสบการณ์ด้านการเข้าร่วมอบรมการทำบัญชีครัวเรือน		
เคยอบรม	7	29.17
ไม่เคยอบรม	17	70.83

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 20 คน ร้อยละ 83.33 ของผู้เข้าร่วมโครงการ มีอายุตั้งแต่ 41 ปี ถึง 50 ปี จำนวน 10 คน ร้อยละ 41.67 ของผู้เข้าร่วมโครงการ มีอาชีพทำเกษตรกรรม จำนวน 12 คน ร้อยละ 50.00 ของผู้เข้าร่วมโครงการ และส่วนใหญ่ยังไม่เคยเข้าร่วมอบรมการทำบัญชีครัวเรือน จำนวน 17 คน ร้อยละ 70.83 ของผู้เข้าร่วมโครงการ

เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจพื้นฐานที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน และลดความยุ่งยากในการจดบันทึก รวมถึงเพื่อปฏิบัติตามแนวทางการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คณะผู้วิจัยจึงได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชันแก่คนในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการแบบออนไลน์ วัดระดับความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน และติดตามผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นระยะ ซึ่งได้ผลลัพธ์ดังลำดับขั้นตอนถัด ๆ ไป

2. ระดับความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชันของผู้เข้าร่วมโครงการ

คณะผู้วิจัยได้แบ่งแบบทดสอบในการวัดระดับความรู้ออกเป็นแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในการจัดทำบัญชีครัวเรือน ตอนที่ 2 เป็นแบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโปรแกรม/แอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลลัพธ์จากการวัดระดับความรู้ก่อนและหลังการอบรมของแบบทดสอบตอนที่ 1 และตอนที่ 2 จากผู้เข้าร่วมทำแบบทดสอบ จำนวน 22 คน แสดงได้ดังภาพที่ 1 และภาพที่ 2 ตามลำดับ ผลการวัดระดับความรู้จากแบบทดสอบตอนที่ 1 พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรม 6.64 คะแนน และเพิ่มขึ้นเป็น 8.73 คะแนน หลังการอบรมจากคะแนนเต็ม 10 คะแนน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนและหลังการอบรมเป็น 1.56 และ 0.94 ตามลำดับ

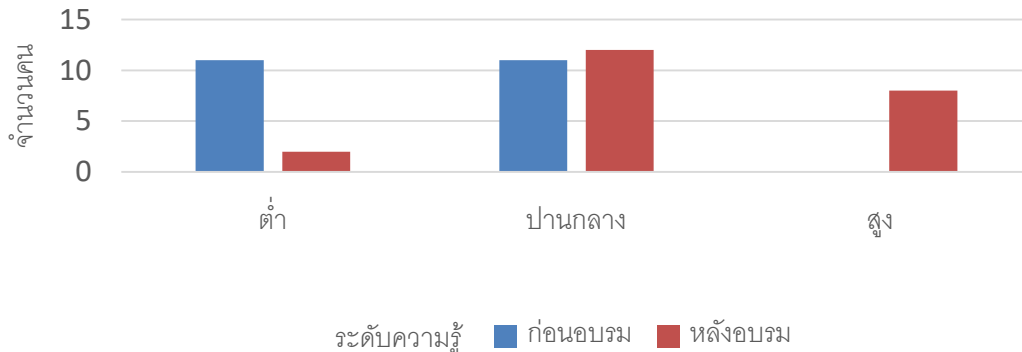

ภาพที่ 1 ระดับความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือน (แบบทดสอบตอนที่ 1) ของผู้เข้าร่วมโครงการก่อนและหลังการอบรม

จากภาพที่ 1 พบว่า ก่อนการอบรมผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีระดับความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีคะแนนอยู่ในช่วง 6-7 คะแนน จำนวน 10 คน ร้อยละ

45.45 ของผู้ร่วมทำแบบทดสอบทั้งหมด และมีผู้เข้าร่วมทำแบบทดสอบ 6 คน ร้อยละ 27.27 ที่มีระดับความรู้ต่ำกว่าเกณฑ์ หลังการอบรมผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีระดับความรู้เรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับสูง ซึ่งมีคะแนนอยู่ในช่วง 8-10 คะแนน จำนวน 20 คน ร้อยละ 90.91 ของผู้ร่วมทำแบบทดสอบทั้งหมด และไม่มีผู้ได้คะแนนในระดับต่ำ

ผลการวัดระดับความรู้จากแบบทดสอบตอนที่ 2 พบว่า ก่อนการอบรมผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 50.00 มีความรู้เรื่องโปรแกรม/แอปพลิเคชันที่ใช้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ กล่าวคือ ไม่สามารถบอกรายละเอียดของโปรแกรม/แอปพลิเคชันได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากไม่คุ้นเคยกับการใช้โปรแกรม/แอปพลิเคชันในการจัดทำบัญชี ในขณะที่ผู้เข้าร่วมโครงการอีกครั้งหนึ่งมีระดับความรู้เรื่องดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ สามารถบอกรายละเอียดของโปรแกรม/แอปพลิเคชันได้ถูกต้องบางส่วน หลังการอบรมจำนวนผู้ที่มีความรู้เรื่องโปรแกรม/แอปพลิเคชันที่ใช้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลางและระดับสูง ร้อยละ 54.55 และร้อยละ 36.36 ของผู้ร่วมทำแบบทดสอบทั้งหมด ตามลำดับ แต่ยังมีผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโปรแกรม/แอปพลิเคชันไม่ผ่านเกณฑ์ (ระดับต่ำ) เนื่องจากการใช้โปรแกรมเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนและใช้เวลาในการศึกษาเพิ่มเติมโดยเฉพาะกับผู้สูงอายุที่ไม่ได้เรียนรู้การใช้แอปพลิเคชันใหม่ ๆ เป็นประจำ

ภาพที่ 2 ระดับความรู้เรื่องโปรแกรม/แอปพลิเคชันที่ใช้ในการจัดทำบัญชี (แบบทดสอบตอนที่ 2) ของผู้เข้าร่วมโครงการก่อนและหลังการอบรม

ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นนี้มีส่วนสำคัญอย่างมากในการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างถูกต้อง เช่น มีความสามารถในการแยกแยะรายการที่เป็นรายรับ รายจ่าย ประเภทของรายจ่าย และความสามารถในการเลือกใช้โปรแกรม/แอปพลิเคชันอย่างเหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การบันทึกข้อมูลที่แม่นยำและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ รวมไปถึงการใช้แอปพลิเคชันในการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างราบรื่น

หลังจากที่ผู้เข้าร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน โดยใช้แอปพลิเคชันเป็นอย่างดีแล้ว จึงได้เริ่มจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อเก็บข้อมูลรายรับรายจ่าย สถานะเงินออมและหนี้สินของตนเองเป็นระยะเวลา 2 เดือน โดยมีการติดตามและวิเคราะห์ผล ร่วมกันเป็นระยะผ่านช่องทางออนไลน์ ปรากฏผลดังข้อมูลในขั้นตอนที่ 3

3. ผลจากการจัดทำบัญชีครัวเรือนโดยใช้แอปพลิเคชันของผู้ร่วมโครงการวิจัย ได้แก่ พฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน สถานะเงินออมและหนี้สินในระหว่างเข้าร่วมโครงการวิจัย

จากการสำรวจพฤติกรรมในการจัดทำบัญชีครัวเรือนของตนเอง และการตรวจสอบ พฤติกรรมในการจัดทำบัญชีครัวเรือนจากแอปพลิเคชันได้ผลลัพธ์ ดังแสดงในตารางที่ 2 และตารางที่ 3 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความถี่ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนในแต่ละสัปดาห์

ความถี่	เดือนที่ 1		เดือนที่ 2	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
น้อยกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	0	0.00	0	0.00
สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง	3	16.67	5	29.41
มากกว่าสัปดาห์ละ 3 ครั้ง	15	83.33	12	70.59
รวม	18	100.00	17	100.00

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนผ่าน แอปพลิเคชันอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือ มากกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ร้อยละ 83.33 ในเดือนที่ 1 และร้อยละ 70.59 ในเดือนที่ 2 และไม่มีผู้ที่ยังไม่กรอกข้อมูลน้อยกว่า 1 ครั้งต่อสัปดาห์

ตารางที่ 3 จำนวนวันที่มีการจดบันทึกในแอปพลิเคชันในแต่ละเดือน

ความถี่	เดือนที่ 1		เดือนที่ 2	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
น้อยกว่า 10 วัน	2	11.11	2	11.76
10 - 20 วัน	1	5.56	2	11.77
มากกว่า 20 วัน	15	83.33	13	76.47
รวม	18	100.00	17	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนผ่านแอปพลิเคชันอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือ มากกว่า 20 วันต่อเดือน ร้อยละ 83.33 ในเดือนที่ 1 และร้อยละ 76.47 ในเดือนที่ 2

จากการสอบถามเพิ่มเติมพบว่า การใช้แอปพลิเคชันในการจัดทำบัญชีครัวเรือนช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดทำบัญชีครัวเรือนมากขึ้นกว่าการจัดทำบัญชีแบบสมุด เพราะมีตัวเลือกให้จึงไม่ต้องเขียนเยอะ สามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลาที่ต้องการ และสามารถตั้งการแจ้งเตือนเพื่อป้องกันการลืมได้อีกด้วย

นอกจากการจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายในแต่ละเดือนแล้วผู้เข้าร่วมโครงการได้ตรวจสอบสถานะเงินออมและหนี้สินของตนเองพร้อมกันไปด้วย ซึ่งได้ผลลัพธ์ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สถานะเงินออมและหนี้สินในแต่ละเดือน

สถานะการเงิน	เดือนที่ 1		เดือนที่ 2	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
เงินออมเท่าเดิม	3	16.67	0	0.00
เงินออมเพิ่มขึ้น	3	16.67	6	35.29
หนี้สินเท่าเดิม	4	22.22	2	11.77
หนี้สินลดลง	4	22.22	5	29.41
ไม่เปิดเผยข้อมูล	4	22.22	4	23.53
รวม	18	100.00	17	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีสถานะเงินออมเพิ่มขึ้น จำนวน 3 คน หลังจากจัดทำบัญชีครัวเรือนในเดือนแรก และเพิ่มเป็น 6 คน หลังจากจัดทำบัญชีครัวเรือนครบ 2 เดือน ร้อยละ 16.67 และร้อยละ 35.29 ของผู้จัดทำบัญชีครัวเรือน ตามลำดับ ในขณะที่สถานะหนี้สินมีแนวโน้มดีขึ้นเช่นกัน โดยมีผู้เข้าร่วมโครงการมีหนี้สินลดลง จำนวน 4 คน หลังจากการจัดทำบัญชีครัวเรือนในเดือนแรก และ 5 คน หลังจากการจัดทำบัญชีครัวเรือนครบ 2 เดือน ร้อยละ 22.22 และร้อยละ 29.41 ของผู้จัดทำบัญชีครัวเรือนในแต่ละเดือน ตามลำดับ

จากแบบสัมภาษณ์ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำบัญชีครัวเรือน โดยผู้เข้าร่วมโครงการสามารถตอบได้หลายคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของตนเองมากที่สุด พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับประโยชน์จากการทำบัญชีครัวเรือนในด้าน “ทราบรายรับรายจ่ายในแต่ละเดือน” มากที่สุด รองลงมา คือ “ทราบว่าค่าใช้จ่ายมาจากส่วนไหนมากที่สุด” และถัดมา คือ “ทำให้มีวินัยในการใช้จ่ายเงินมากขึ้น” โดยมีจำนวนผู้เลือกตอบใกล้เคียงกัน คือ 7 และ 5 คน ตามลำดับ เมื่อสอบถามถึงรายละเอียดในการวางแผนการใช้จ่ายเงินในเดือนถัดไปหลังจากได้จัดทำบัญชี

ครัวเรือนแล้วพบว่า ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 74.00 เลือกที่จะลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และมีจำนวนร้อยละ 32.00 ที่เห็นว่าควรชำระหนี้ก่อนนำเงินไปใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ

ผลการวิจัยส่วนที่ 2 ประกอบด้วยปัญหา ข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมการจัดการด้านการเงิน

4. ปัญหา และข้อเสนอแนะ

ในระหว่างการดำเนินโครงการได้มีแนวทางการแก้ไขและมีข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมโครงการ ดังนี้

4.1 ปัญหาที่พบในการดำเนินโครงการ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่

4.1.1 ด้านการจัดอบรมและการติดตามผล

1) การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้มีการห้ามเดินทางข้ามเขตพื้นที่ในช่วงระยะเวลาการจัดอบรม จึงมีการปรับรูปแบบการอบรมเป็นแบบออนไลน์

2) ผู้สนใจเข้าร่วมโครงการบางส่วนไม่มีความพร้อมด้านอุปกรณ์ในการเข้าร่วมอบรมแบบออนไลน์ ผู้รับผิดชอบโครงการได้ขอความร่วมมือจากเทศบาลตำบลในการใช้สถานที่และอุปกรณ์ที่จำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ร่วมโครงการในพื้นที่ตามมาตรการป้องกันและควบคุมโรค ซึ่งได้รับความร่วมมือจากเทศบาลตำบลเป็นอย่างดี

3) ผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนไม่สามารถเข้าร่วมการติดตามผลได้ตามแผนการดำเนินงานทุกครั้ง แก้ไขโดยการนัดหมายเพิ่มเติมเพื่อติดตามผลย้อนหลังในแต่ละเดือนโดยเร็วที่สุด

4.1.2 ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนรายบุคคล

1) ผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนไม่คุ้นเคยกับการใช้แอปพลิเคชันที่อาจมีการแสดงผลแตกต่างกันสำหรับอุปกรณ์มือถือในแต่ละรุ่น จึงต้องมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำในการใช้แอปพลิเคชันเป็นรายบุคคลตลอดระยะเวลาทำโครงการผ่านช่องทางออนไลน์

2) ผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนไม่สะดวกในการให้ข้อมูลเงินออมและหนี้สิน จึงมีการยืดหยุ่นให้สรุปข้อมูลในภาพรวมแทนการแสดงรายละเอียดทั้งหมด

4.2 ข้อเสนอแนะ และแนวทางการส่งเสริมการจัดการด้านการเงินจากผู้ร่วมโครงการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการสนับสนุนให้มีโครงการอบรมและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ต้องการช่องทางติดต่อที่สะดวกเพื่อปรึกษาและสอบถามในกรณีที่เกิดคำถาม และต้องการความช่วยเหลือจากสถาบันทางการเงินในการยืดหยุ่นการชำระหนี้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนของคนในชุมชนตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยใช้แอปพลิเคชันเป็นเครื่องมือ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ระหว่าง 41-50 ปี อาชีพเกษตรกร ไม่มีประสบการณ์ด้านการเข้าร่วมอบรมการทำบัญชีครัวเรือน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายสมร สังข์เมฆ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมและสภาพปัญหาการทำบัญชีครัวเรือนตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านเก่าน้อย ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 41-45 ปี อาชีพเกษตรกร

การวิเคราะห์ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ในด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนก่อนการอบรมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักขณา คำชู (2562) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ทางบัญชีในระดับปานกลาง แต่ก็ยังมีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐอบรมการจัดทำบัญชีเพื่อให้ประชาชนจัดทำบัญชีครัวเรือนได้ และสามารถบริหารการเงินที่ดีได้

การวิเคราะห์ด้านความรู้ความสามารถในการใช้โปรแกรม/แอปพลิเคชันสำหรับการจัดทำบัญชี พบว่า ก่อนการอบรมผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องโปรแกรม/แอปพลิเคชันที่ใช้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่ถนัดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันฤดี สุขสงวน (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินความสามารถของเกษตรกรในการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อรองรับการใช้งานแอปพลิเคชันบัญชีครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า เกษตรที่อายุมากกว่า 40 มีปัญหาทางด้านความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

การวิเคราะห์ด้านพฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนระหว่างเข้าร่วมโครงการวิจัย พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนผ่านแอปพลิเคชันอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือ มากกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์ และมากกว่า 20 วันต่อเดือน ดังนั้น เครื่องมือแอปพลิเคชันจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทุมพร ศรีโยม และ พรศิลป์ บัวงาม (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแอปพลิเคชันระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์สำหรับบัญชีครัวเรือนในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า แอปพลิเคชันการบันทึกบัญชีมีประโยชน์ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน การเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว

มีประสิทธิภาพ และสะดวกในการใช้งานจะบันทึกเมื่อไหร่ก็ได้ เป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้ใช้งานหันมาจัดทำบัญชีครัวเรือนอีกครั้ง

นอกจากนี้ยังพบว่า หลังการอบรมผู้เข้าร่วมโครงการมีระดับความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนจากคะแนนเฉลี่ย 6.64 เป็น 8.73 คะแนน และระดับความรู้เรื่องโปรแกรม/แอปพลิเคชันที่ใช้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพิ่มขึ้น โดยมีผู้ใช้แอปพลิเคชันในการจัดทำบัญชีครัวเรือนได้ต่อเนื่องอย่างน้อย 2 เดือน ร้อยละ 70.83 ของผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องสมมติฐานที่ 1 ของการวิจัย “ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยมีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพิ่มขึ้นและสามารถใช้แอปพลิเคชันในการจัดทำบัญชีครัวเรือนได้ต่อเนื่องอย่างน้อย 2 เดือน”

หลังการอบรมผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีสถานะเงินออมเพิ่มขึ้น และมีหนี้สินลดลง การจัดทำบัญชีด้วยแอปพลิเคชันทำให้ทราบรายรับรายจ่ายในแต่ละเดือน ทราบว่า ค่าใช้จ่ายมาจากส่วนไหนมากที่สุด ทำให้มีวินัยในการใช้จ่ายเงินมากขึ้น เลือกที่จะลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และควรชำระหนี้ก่อนนำเงินไปใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล อริยพิมพ์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดทำบัญชีด้วยแอปพลิเคชันสำหรับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประเภทอาหาร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การจัดทำบัญชีด้วยแอปพลิเคชันสามารถนำไปใช้ประโยชน์ให้การบริหารจัดการให้กับวิสาหกิจชุมชนได้จริง และช่วยลดภาระงานให้ชุมชน ทราบยอดคงเหลือของเงินที่เป็นปัจจุบัน ทำให้สามารถวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ยังคงเหลืออยู่ได้อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง และมีประสิทธิภาพ ระบบข้อมูลที่ดีอันเกิดจากการใช้โปรแกรมในการประกอบการตัดสินใจส่งผลให้องค์การมีกระบวนการบริหารงานที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 2 ของการวิจัย “การจัดทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีสถานะทางการเงินที่ดีขึ้น”

อย่างไรก็ตามผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนไม่สามารถลดหนี้สินได้ เนื่องจากปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ไม่สามารถไปทำงานได้จึงไม่มีรายรับเพื่อนำไปชำระหนี้ ไม่คุ้นเคยกับการใช้แอปพลิเคชันที่อาจมีการแสดงผลแตกต่างกันสำหรับอุปกรณ์มือถือในแต่ละรุ่น การลืมจดบันทึกในบางวัน ทำให้ไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริง จึงไม่สามารถวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ยังคงเหลืออยู่ได้ นอกจากนี้แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่ได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมโครงการที่กล่าวไว้ในผลการวิจัยส่วนที่ 2 แล้ว คณะผู้วิจัยเห็นว่า สามารถส่งเสริมการจัดการด้านการเงินแก่ประชาชนในพื้นที่โดยการจัดอบรมการทำบัญชีเฉพาะด้านการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมถึงการสร้างวิทยากรชุมชนเพื่อให้ความรู้และคำปรึกษาแก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมวิจัยส่วนมากสามารถจัดทำบัญชีครัวเรือนได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จึงควรมีการสนับสนุนเพื่อต่อยอดสำหรับการจัดทำบัญชีเฉพาะด้าน เช่น การจัดทำบัญชีสำหรับเกษตรกร และการจัดทำบัญชีสำหรับผู้ค้าขาย เป็นต้น

2. จากการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมวิจัยส่วนใหญ่เห็นถึงประโยชน์ของการจัดทำบัญชีครัวเรือน และต้องการแนะนำให้คนใกล้ชิดได้เรียนรู้และจัดทำบัญชีครัวเรือนด้วย จึงควรมีการแนะนำแอปพลิเคชันสำหรับทำบัญชีครัวเรือนร่วมกันในกลุ่มย่อย ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในวงกว้างมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยสามารถทำการวิจัยเชิงทดลองโดยการลงพื้นที่จริงเพื่อการสื่อสารที่ชัดเจนมากขึ้น และครอบคลุมถึงกลุ่มคนที่มีข้อจำกัดในการสื่อสารผ่านเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

2. ผู้วิจัยสามารถร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สหกรณ์จังหวัด ธนาคารในพื้นที่ สถานศึกษา วิชาหกิจชุมชน เพื่อศึกษาและแก้ปัญหาวิสัยทางการเงินแก่คนในชุมชนอย่างรอบด้านและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- นฤมล อริยพิมพ์. (2565). การจัดทำบัญชีด้วยแอปพลิเคชัน สำหรับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของกลุ่มวิชาหกิจชุมชน ประเภทอาหาร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 12(1), 303-314.
- นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ. (2559). บัญชีพอเพียง: แก่ความยากจน. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 12(36), 76-84.
- พรทิพย์ ขุนวิเศษ, วรพนธ์ หอมกรุ่น, บุษยา คำคำ, อติศักดิ์ ชวลิตวัชรระ, เลิศฤทธิ์ พลนิกร และทัสมะ จันทร์พิลา. (2561). การพัฒนารูปแบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดชัยนาท กรณีศึกษา ตำบลห้วยงู จังหวัดชัยนาท. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท.
- ภัทรา เรื่องสินภิญญา (2555). “บัญชีครัวเรือน” เรื่องใกล้ตัวที่ถูกลืมมองข้าม “Home Accounting”. *วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 7(1), 20-28.
- รชต ตั้งนรารัชชกิจ. (2565, 18 มกราคม). *หนี้ครัวเรือน: ปัญหาที่ทุกคนต้องร่วมด้วยช่วยกันแก้*. https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_18Jan2022-2.aspx

- ลักขณา คำชู. (2562). แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลจำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. *การประชุมสัมมนาทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ครั้งที่ 12* (น. 1009-1015). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก.
- วันฤดี สุขสงวน. (2561). การประเมินความสามารถของเกษตรกรในการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อรองรับการใช้งานแอปพลิเคชันบัญชีครัวเรือน. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(39), 200-214.
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ (EIC) ธนาคารไทยพาณิชย์. (2564, 17 ตุลาคม). *หนี้ครัวเรือนไทย 'สูงที่สุด' ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา คิดเป็น 89.3% ของ GDP และยิ่งสูงขึ้นได้อีก*.
<https://workpointtoday.com/scbeic-gdp-house-loan/>
- สถิตย์ มโนการ. (2560). *การพัฒนาการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อการพึ่งพาตนเองในชุมชนบ้านนาแล ตำบลศิลาแลง อำเภอบัว จังหวัดน่าน* [วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สายสมร สังข์เมฆ. (2559). *การจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนในชุมชนเกาะยาวใหญ่จังหวัดพังงา*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 1(3), 26-35.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *สถิติรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน*.
<http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/08.aspx>
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2564, 20 มกราคม). *สถิติประชากรรายอำเภอของจังหวัดชัยนาท หันคา เดือนมกราคม พ.ศ. 2564*.
https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByYear.php
- อุทุมพร ศรีนิยม และพรศิลป์ บัวงาม (2561). *การพัฒนาแอปพลิเคชันระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์สำหรับบัญชีครัวเรือนในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 12(2), 57-69.

รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของ กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ในรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบในบริบทจังหวัดพะเยา

วิลาวัลย์ โพธิ์ทอง¹ และ วิภาวี ศิริลักษณ์²

¹สาขาเทคโนโลยีการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

²สาขาวัดและประเมินผลการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษา และ 2) ศึกษาผลการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ ด้วยการวิจัยเชิงผสมผสาน ใช้เครื่องมือ 11 ชุด เก็บรวบรวมข้อมูลกับโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย 2 โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ แบ่งการวิจัยเป็น 2 ระยะ โดยระยะแรกทำการศึกษากับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน และครู จำนวน 24 คน และระยะที่สองทำการศึกษากับผู้บริหารสถานศึกษาและครูกลุ่มเดิม และนักเรียน จำนวน 395 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) และการคำนวณคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษา ประกอบด้วย รูปแบบการจัดการเรียนการสอนซึ่งคณะครูเลือกอย่างอิสระจากแนวปฏิบัติที่ดีของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา และรูปแบบการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ รูปแบบการบริหาร R A L Model เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ และ 2) ผลการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้พบว่า สมรรถนะทั่วไปของผู้เรียนหลังการใช้รูปแบบและกลไกฯ ของทั้ง 2 โรงเรียน สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบและกลไกฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสมรรถนะของครูและผู้บริหารสถานศึกษาหลังการใช้รูปแบบและกลไกฯ อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบและกลไก แนวปฏิบัติที่ดี การพัฒนาวิชาชีพ การพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ

A Model and Mechanisms for Applying Knowledge Gained from Best Practices in Professional Development Activities to Enhance the Quality of Education for the Whole School System in the Context of Phayao

Wilawan Phothong¹ and Wipawee siriluk²

¹Educational Technology, School of Education, University of Phayao

²Educational Measurement and Evaluation, School of Education, University of Phayao

Abstract

The objectives of this article were 1) to develop a model and mechanisms for applying knowledge gained from best practices in professional development activities to enhance the quality of education for the whole school system; and 2) to study the results of applying knowledge from best practices by using mixed method research. The 11 tools were used to collect data from two target schools that participated in the project voluntarily. There were two phases in this study. First, two school administrators and 24 teachers were involved in the phase. Second, the same group of school administrators and teachers and 395 students participated in this phase. Content analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and relative gain score were used to analyze the data.

The results of the research were as follows: 1) the model and mechanisms for applying knowledge gained from best practices in professional development activities consisted of instructional management models that were chosen by teachers independently from the guidelines of the Teachers Council of Thailand. In addition, the school administration model, namely the R A L Model management model, was considered an effective model. 2) The results of applying best practice found that the learner's general competence using the model was found to be higher than before using the model with statistical significance at.05 in all schools. The competence of teachers and administrators after using the model was found to be at high and the highest level.

Keywords: Model and Mechanisms, Best Practices, Professional Development, Development of Education for the Whole School System

Received: 7 April 2023

Revised: 26 July 2023

Accepted: 14 September 2023

บทนำ

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นภารกิจหลักภารกิจหนึ่งของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา และได้ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษามาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2559 โดยมีความร่วมมือกับองค์กรภาคเอกชน ได้แก่ บริษัทเซฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด มูลนิธิคีนันแห่งเอเชีย และศูนย์ระดับภูมิภาคว่าด้วยสะเต็มศึกษาของซีมีโอ (SEMEO STEM-ED) นอกจากนี้ ยังสร้างความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่แต่ละภูมิภาคทั่วประเทศเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพการศึกษาผ่านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และในปีงบประมาณ 2564-2565 นั้น สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้นำแนวปฏิบัติที่ดีที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ผ่านมา มาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่สถานศึกษาสามารถเข้าไปเรียนรู้ และนำแนวปฏิบัติไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้ เป็นการสร้างและพัฒนาระบบบริหารจัดการด้านการจัดการความรู้ ช่วยในการจัดเก็บและแบ่งปันองค์ความรู้เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึง เพื่อการนำไปขยายผลการใช้ต่อไป (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2564)

ทั้งนี้ บริบทของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 นั้นค่อนข้างมีความหลากหลาย นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าเมี่ยนหรือเผ่าเย้าที่มีฐานะปานกลาง และมีปัญหาในการสอบ National Test (NT) ด้านภาษา การคำนวณ และการใช้เหตุผล และปัญหาการสอบ O-NET (Ordinary National Educational Test) รวมทั้งปัญหาเรื่องของสมรรถนะของผู้เรียน (คณะครูจากโรงเรียนในจังหวัดพะเยา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กันยายน 2564) งานวิจัยนี้จึงได้นำแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ปี 2564 ที่มีชื่อว่า R A L Model ซึ่งเป็นนวัตกรรมการบริหารของโรงเรียนอนุบาลปง (บ้านนาปรัง) จังหวัดพะเยา ที่พัฒนาขึ้นภายใต้บริบทของจังหวัดพะเยามาใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านสมรรถนะ ซึ่งกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ อยู่ภายใต้การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งระบบ (Whole School Approach) เพื่อเป็นการปลูกฝังการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบทั่วทั้งโรงเรียนผ่านนโยบาย การปฏิบัติ กระบวนการขั้นตอนการบริหารทรัพยากรบุคคล สิ่งแวดล้อม ภาวะผู้นำและวัฒนธรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงภายในห้องเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการวางแผน พัฒนา ดำเนินการ และประเมินแนวทางการพัฒนาของโรงเรียนทั้งระบบตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชน (Partners in Prevention, 2014) ประกอบกับการใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน การแบ่งปันความคิด การพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล การสะท้อนคิดการมองอย่างรอบคอบรอบด้าน (มนตรี แยมกสิกร, 2559) ผสมกับการใช้กระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง จนค้นพบวิธีการแก้ปัญหา

หรือแนวทางในการพัฒนาตนเองอันนำไปสู่การพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพ (Vincent, 2004; กมลวรรณ คารมปราชญ์ คล้ายแก้ว และพิชชาดา ประสิทธิ์โชค, 2564) จนนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน รวมถึงสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนของครู และสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาด้านผู้เรียน ด้านครู และด้านผู้บริหารสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

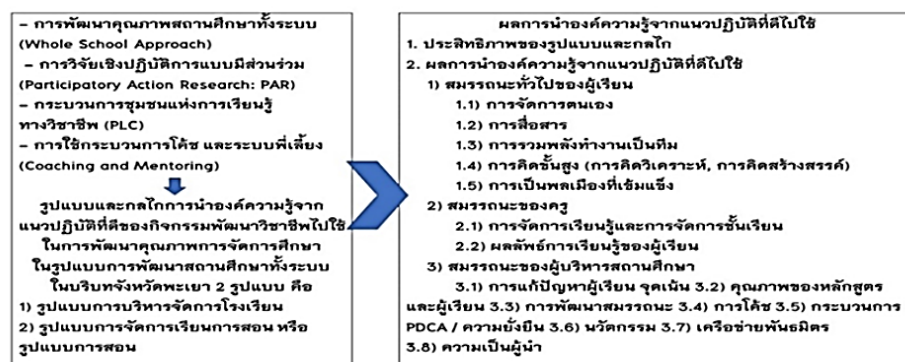
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครู จำนวน 24 คน และนักเรียน จำนวน 395 คน มาจาก 2 โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดพะเยา ได้แก่ โรงเรียนสีเสื่อง (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนสีแดง (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษา
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพของรูปแบบและกลไก และผลการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ ประกอบด้วย สมรรถนะทั่วไปของผู้เรียน สมรรถนะของครู และสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสานที่ใช้แบบแผนเชิงสำรวจบุกเบิก (Exploratory Design) ซึ่งแบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ระยะ เริ่มต้นด้วยการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อได้ผลการวิจัยแล้วจึงนำไปกำหนดนิยาม และสร้างเครื่องมือ นำไปสู่การวิจัย ระยะที่ 2 เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยนำเสนอผลการวิจัยเชิงปริมาณเป็นผลหลักแล้วเสริมด้วยผลจากวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (รัตนะ บัวสนธ์, 2554) โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการ ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีทั้งสิ้น 11 ชุด ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 5-8 คน ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ชุดที่	รายละเอียดเครื่องมือ
1	ประเด็นการวิเคราะห์บริบท ปัญหาและความต้องการ เป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม มีที่มาจากกระบวนการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งระบบประกอบด้วย 3 ภารกิจหลัก คือ 1) การบริหารจัดการ 2) การจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมการจัดหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 3) ความเชื่อและการสนับสนุนสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และสิ่งต่าง ๆ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2563; WHO, 1998 as cited in Goldberg et al., 2018) <i>คุณภาพเครื่องมือ</i> : IOC ระหว่าง .50-1.00
2	แนวทางการคัดเลือกแนวปฏิบัติที่ดีที่เหมาะสมกับการพัฒนาสถานศึกษาทั้งสถานศึกษาโดยสถาบันอุดมศึกษา เป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ KSP Knowledge Bank จากฐานข้อมูลของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2564) <i>คุณภาพเครื่องมือ</i> : IOC ระหว่าง .50-1.00
3	แบบคัดเลือกแนวปฏิบัติที่ดี เป็นแบบประเมินแบบประมาณค่า 4 ระดับ มีที่มาจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ KSP Knowledge Bank จากฐานข้อมูลของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2564) <i>คุณภาพเครื่องมือ</i> : IOC ระหว่าง .50-1.00
4	ประเด็นการอภิปรายกลุ่มเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและกลไก เป็นแนวทางการอภิปรายโดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ มีที่มาจาก The DeGEval's Standards (DeGEval) ประเทศเยอรมัน (DeGEval-Gesellschaft für Evaluation e.V., 2008) <i>คุณภาพเครื่องมือ</i> : IOC ระหว่าง .50-1.00
5	แบบประเมินสมรรถนะทั่วไปของผู้เรียน (สำหรับครูเพื่อประเมินผู้เรียนระดับปฐมวัย) เป็นแบบประเมินแบบประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งปรับจากกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 (2563) <i>คุณภาพเครื่องมือ</i> : IOC ระหว่าง .50-1.00
6	แบบประเมินสมรรถนะทั่วไปของผู้เรียน (สำหรับครูเพื่อประเมินผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น) เป็นแบบประเมินแบบรูปปิด 4 ระดับ เพื่อประเมินสมรรถนะทั่วไปซึ่งยึดสมรรถนะหลักตาม (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ระดับประถมศึกษา <i>คุณภาพเครื่องมือ</i> : IOC ระหว่าง .50-1.00
7	แบบวัดสมรรถนะทั่วไปของผู้เรียน (สำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย) เป็นแบบวัดแบบประมาณค่า สำหรับนักเรียนประเมินตนเอง ซึ่งแปลมาจาก 1. Self-Perceived Communication Competence Scale (SPCC) (McCroskey & McCroskey, 1988)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชุดที่	รายละเอียดเครื่องมือ
7	2. The Self-Control and Self-Management Scale (SCMS) (Mezo, 2008) 3. The Self-Assessed Collaboration Skills Instrument (SACS) (Hinyard et al., 2019) 4. The Global Citizenship Scale (Morais & Ogden, 2011) 5. The high school students' critical thinking skill (Sarigoz, 2012) 6. Runco Ideational Behavior Scale: Thai adaptation (Tep et al., 2021) <i>คุณภาพเครื่องมือ</i> : IOC ระหว่าง .50-1.00 และ Cronbach's alpha = .70
8	แบบประเมินสมรรถนะของครู เป็นแบบประเมินแบบรูปิก 5 ระดับ จากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2564ก) <i>คุณภาพเครื่องมือ</i> : IOC ระหว่าง .50-1.00 และ Inter-Rater Reliability วงรอบแรก = .21-.92 และวงรอบสุดท้าย = .21-.83
9	แบบประเมินสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา เป็นแบบรูปิก 4 ระดับ จากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2564ข) <i>คุณภาพเครื่องมือ</i> : IOC ระหว่าง .50-1.00
10	คู่มือการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษาโดยใช้รูปแบบการบริหาร R A L พัฒนาจากแนวปฏิบัติที่ดีของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา <i>คุณภาพเครื่องมือ</i> : เหมาะสม (Panelist 8 คน)
11	แบบวัดความสุข เป็นแบบวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ จากแบบสำรวจความสุขด้วยตนเอง HAPPINOMETER ฉบับสั้น (ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2555)

การรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 วิเคราะห์ปัญหา คัดเลือก และสร้างรูปแบบและกลไก โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เชิงเทคนิควิธี (Technical Action Research) ซึ่งเป็นการทำวิจัยในลักษณะที่เกิดจากบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีประสบการณ์หรือมีอำนาจสูงกว่า ผู้อำนวยการโรงเรียน จึงค่อนข้างมีบทบาทในการออกแบบแนวทางการแก้ไขปัญหา (นุชวรา เหลืองอังกุล, 2557) ซึ่งงานวิจัยนี้ ผู้บริหารของทั้ง 2 โรงเรียน มีความเห็นว่า โรงเรียนประสบกับปัญหาด้านสมรรถนะของผู้เรียนและควรยกระดับคุณภาพสถานศึกษาทั้งโรงเรียน จึงได้เข้าร่วมโครงการกับสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา และโน้มน้าวให้ครูทั้งโรงเรียนตระหนักถึงปัญหาและร่วมมือกันในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษา โดย**ขั้นเตรียมการ**เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับคณะครูในสถานศึกษาทั้ง 2 แห่ง เพื่อสำรวจปัญหา ความพร้อมของคณะครู หาแนวทางในการแก้ปัญหา ชี้แจงกระบวนการและสะท้อนผลร่วมกัน (สายสมร ศักดิ์คำดวง และคณะ, 2565) ซึ่งคณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง (เครื่องมือชุดที่ 1-2) ด้วยการสนทนากลุ่ม เมื่อได้ปัญหาและสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีแล้ว จึงนำมาสู่**ขั้นตอนการดำเนินการ**โดยการคัดเลือกแนวปฏิบัติที่ดี (เครื่องมือชุดที่ 3) จากนั้นนำมาขยายร่าง รูปแบบและกลไก และจัดทำเป็นคู่มือ (เครื่องมือชุดที่ 10) ประเมินคุณภาพของรูปแบบและกลไก (เครื่องมือชุดที่ 4) โดยวิธีการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Panelist) จำนวน

8 คน อันเป็นการสะท้อนผลในภาพรวมร่วมกัน และนำมาปรับปรุง จากนั้นจึงวางแผนการนำสู่การปฏิบัติต่อไป ซึ่งระยะที่ 1 นี้เก็บรวบรวมข้อมูลในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2564

ระยะที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบและกลไก เป็น**ขั้นการประเมินผล** เป็นการประเมินการเปลี่ยนแปลงสมรรถนะของผู้เรียนที่เกิดขึ้น โดยคณะผู้วิจัยมอบหมายให้คณะครูทั้ง 2 แห่งนำเครื่องมือชุดที่ 5, 6 และ 7 ไปรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนของตนในสัปดาห์แรกของภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โดยในส่วนของผู้เรียนระดับปฐมวัยและประถมศึกษาตอนต้นจะเป็นแบบประเมินที่ให้ครูประเมินผู้เรียนแต่ละคน ส่วนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จะเป็นแบบวัดที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ตอบด้วยตนเองภายใต้การดูแลของครู หลังจากการใช้รูปแบบและกลไก เสร็จสิ้นจึงขอความร่วมมือให้ผู้เรียนและครูทำแบบประเมินและแบบวัดอีกครั้ง (เครื่องมือชุดที่ 5, 6 และ 7) เพื่อนำผลสมรรถนะทั่วไปของผู้เรียนมาเปรียบเทียบกัน

ในส่วนของการประเมินสมรรถนะของครู เป็นการประเมิน 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัด และด้านที่ 2 ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด โดยให้ทีม PLC ผู้อำนวยการโรงเรียน และอาจารย์มหาวิทยาลัย (ผู้วิจัย) ร่วมกันประเมินการจัดการเรียนการสอนของครู จากนั้นนำมาเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนในวงรอบที่ 1 กับวงรอบที่ 3 (เครื่องมือชุดที่ 8) ส่วนการประเมินสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นการประเมินท้ายสุด (เครื่องมือชุดที่ 9) ทั้งนี้ การพิจารณาประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารใช้ผลการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ประกอบกับผลการประเมินความสุขของครูหลังการนำรูปแบบและกลไก ไปใช้ (เครื่องมือชุดที่ 11) และคะแนนซึ่งสะท้อนจากแบบประเมินและแบบวัดสมรรถนะของผู้เรียน แบบประเมินสมรรถนะของผู้บริหาร และแบบประเมินสมรรถนะของครูได้จากการวิจัยระยะที่ 2 โดยหลังจากการประเมินสมรรถนะเสร็จสิ้นแล้ว จะนำผลมาพิจารณาเพื่อถอดบทเรียนร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการคำนวณคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษา สรุปได้ว่า โรงเรียนสีเหลือง มีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหา 4 กลุ่มเป้าหมาย คือ การอ่านการเขียน การสื่อสาร การคิด และการคำนวณ ส่วนโรงเรียนสีแดงครูมีความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์และด้านการคิดเชิงสร้างสรรค์ ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“AA: พอมองย้อนกลับไปผลสัมฤทธิ์ของ 3 ปีที่ผ่านมาในเรื่องของ NT ป.3 ค่ะ เราก็ยังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่เรากำหนดไว้... ก็คือยังไม่ถึง 3 ปี ยังขึ้น ๆ ลง ๆ ... พอมองถึงคะแนน O-NET ป.6... จะเห็นว่าพอเฉลี่ยรวมของเราก็ยังไม่ถึงครึ่ง ยังไม่ถึง 50 ผลสัมฤทธิ์ของเราจึงยังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่เราได้ตั้งไว้...พอมองเรื่องของสมรรถนะที่ต้องการให้เด็กเรามีคือ ทั้ง 6 สมรรถนะ คือ การรับรู้ความสามารถตนเองในการสื่อสาร การควบคุมตนเองและการจัดการตนเอง ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความเป็นพลเมืองโลก ทักษะการคิดวิเคราะห์ ความเป็นนักคิดเชิงสร้างสรรค์” (ผู้อำนวยการโรงเรียนสีเสื่อง)”

“TH1: สมรรถนะการคิดวิเคราะห์ ในรายวิชาคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องการแก้โจทย์ปัญหา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” (ครูโรงเรียนสีเสื่อง)

“TH4: สมรรถนะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ในรายวิชาภาษาไทย โดยเฉพาะการเขียนเรื่องอย่างสร้างสรรค์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” (ครูโรงเรียนสีเสื่อง)

หลังจากคณะผู้วิจัยทราบบริบท ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนแล้ว จึงได้ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมตามประเด็นปัญหาจนได้รูปแบบและกลไก เพื่อเสนอให้คณะครูทั้ง 2 โรงเรียนพิจารณา โดยคณะครูเลือกรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอย่างอิสระตามความเหมาะสมกับบริบทของชั้นเรียน โดยโรงเรียนสีเสื่องเลือกรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ 1) ป.1-ป.2 จัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 2) ป.3-ป.6 ใช้รูปแบบการเรียนการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ 3) ป.4 ใช้รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และ 4) ป.5 ใช้การจัดการเรียนรู้แบบเมอร์คอกซ์ และการจัดการเรียนรู้แบบ KWL Plus ส่วนโรงเรียนสีเสื่องเลือกรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ 1) อนุบาล 1-3 จัดการเรียนรู้โดยใช้วัฏจักรการสืบเสาะ 2) กลุ่มสาระภาษาไทยใช้กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาด้วย 5W1H และการสอนแบบบันไดทักษะ 4 ชั้น 3) กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ ใช้รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ 4) กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ ใช้ AUTA (รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์) รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้โดยใช้วัฏจักรการสืบเสาะ 5) กลุ่มสาระสังคมศึกษา สุขศึกษาและพลศึกษา และภาษาอังกฤษ ใช้ AUTA และ 2W3P และ 6) รูปแบบการบริหารสถานศึกษา เลือกใช้รูปแบบการบริหาร R A L ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา โดยมีรายละเอียดของรูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 2 รายละเอียดของรูปแบบการบริหาร R A L

แนวปฏิบัติ R A L Model	ผลผลิต
Relationship and network (การสร้างความสัมพันธ์ และเครือข่าย) สร้างความสัมพันธ์ภายใน โดยการจัดประชุมแบบกัลยาณมิตร เพื่อสร้างบรรยากาศแบบเป็นกันเอง	วิสัยทัศน์ เป้าหมายของ โรงเรียน
1. ผอ. กำหนดวิสัยทัศน์ และเป้าหมาย โดยสื่อสารให้รับทราบโดยพร้อมเพรียงกัน	
2. สร้างความตื่นตัวต่อปัญหาที่ต้องเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วนเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามวิสัยทัศน์ และเป้าหมายของสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งใช้วิธีการวิเคราะห์ผลคะแนน O-Net ของสถานศึกษา ฉบับที่ 3	ผลการวิเคราะห์ ปัญหาการเรียนรู้ ของผู้เรียน
3. คัดเลือกนวัตกรรม แนวปฏิบัติที่ดี หรือรูปแบบการสอน (Instructional Model) เพื่อนำสู่การแก้ปัญหาที่ได้จากผลวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน	ครูแต่ละคนได้ รูปแบบการสอน
4. แจ้งคณะครูให้รับทราบแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนโดยใช้ รูปแบบการบริหาร R A L และกำหนดตัวชี้วัดความสุขและความสำเร็จของโรงเรียน (ระดับความสุข 0.00-24.99 ไม่มีความสุขอย่างยิ่ง, 25.00-49.99 ไม่มีความสุข, 50.00-74.99 มีความสุข, 75.00-100.00 มีความสุขอย่างยิ่ง) สร้างความสัมพันธ์ภายนอก โดย	- ตัวชี้วัดความสุข (คิรินันท์ กิตติสุข สถิต และคณะ, 2555)
1) ประชุมกรรมการสถานศึกษาเพื่อสื่อสารถึงวิสัยทัศน์ และเป้าหมายให้รับทราบ	- ตัวชี้วัด
2) ขอความร่วมมือกับกรรมการสถานศึกษาในการเป็นกระบอกเสียงถึงการบริหารจัดการสถานศึกษา รวมทั้งแนะนำเครือข่ายชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบ หรือแลกเปลี่ยนรู้ในสถานศึกษา	ความสำเร็จ - เครือข่ายกับ บุคคลภายนอก
3) สื่อสารกับผู้ปกครอง ถึงการบริหารจัดการโรงเรียน เป็นต้น	
Areas of Practice (พื้นที่การปฏิบัติ) ทำให้เป็นองค์กรแห่งความสุข และความสำเร็จ โดย	สภาพแวดล้อมที่ เอื้อต่อการเรียนรู้
1. การสร้างสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ให้มีความพร้อมอยู่เสมอ	
2. สร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดขึ้น โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) คือ Plan Do See แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1 เพื่อขับเคลื่อนครูในการยกระดับการจัดการเรียนรู้ โดยการให้ครูจัดทำการเรียนรู้ (PLC) และระดับที่ 2 เพื่อขับเคลื่อนผู้บริหาร ในการส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้มีนำทางวิชาการ	- ทีม PLC ของ โรงเรียน - ทีม PLC ของ ผู้บริหารโรงเรียน
3. ผู้สอนใช้รูปแบบการสอนที่เลือก โดยการเขียนแผนการสอนเพื่อนำมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทีมและปรับปรุงให้สมบูรณ์ที่สุด จากนั้นใช้แบบประเมินสมรรถนะทั่วไปของผู้เรียน ประเมินผู้เรียนก่อนการจัดการเรียนการสอนตามปฏิทินการเปิดชั้นเรียน และหลังจากใช้รูปแบบการสอนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ใช้แบบวัดสมรรถนะทั่วไปของผู้เรียนฉบับเดิมกับผู้เรียนอีกครั้ง จึงรวบรวมแบบประเมิน/แบบวัด เพื่อสรุป และบันทึกผล	- แผนการจัดการ เรียนการสอน - ปฏิทิน - สรุปผลสมรรถนะ
Leadership (ภาวะผู้นำ) เมื่อใช้ R A L Model ครบ 1 ภาคการศึกษาแล้ว ผอ. จัดประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของทุกฝ่าย โดยใช้ แบบสะท้อนผล ว่าผลการดำเนินการเป็นเช่นไร ถ้าผลการปฏิบัติไม่เป็นไปตามที่ตั้งไว้ ให้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุ แนวทางแก้ไข แต่หากผลการปฏิบัติเป็นไปตามที่ตั้งไว้ ให้ใช้แนวปฏิบัตินี้ทำเป็นวิถีขององค์กร และขยายผลต่อไป	ผลการปฏิบัติทั้ง โรงเรียนตาม ตัวชี้วัดที่ตั้งไว้

จากนั้น จึงจัดการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบและกลไก พร้อมทั้งจัดทำคู่มือให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้ศึกษา และทำความเข้าใจก่อนนำไปปฏิบัติ ในชั้นเรียนจริง รวมทั้งได้นำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงคู่มือให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผลการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมครูทั้ง 2 โรงเรียนมีความสุข อยู่ในระดับมีความสุขถึงมีความสุขอย่างยิ่ง ซึ่งครูทั้ง 2 โรงเรียนมีความสุขในภาพรวมอยู่ในระดับ มีความสุขอย่างยิ่ง (โรงเรียนสีเหลือง $M = 80.00$, $SD = 9.09$; โรงเรียนสีแดง $M = 75.36$, $SD = 16.82$) สรุปว่า รูปแบบการบริหาร R A L เป็นรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

2. ผลการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาด้านผู้เรียน ด้านครู และด้านผู้บริหาร สถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ มีดังนี้

2.1 ด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

2.1.1 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะทั่วไปของผู้เรียนระดับชั้นปฐมวัยของโรงเรียน สีเหลือง พบว่า นักเรียนระดับชั้นปฐมวัยมีสมรรถนะทั่วไปสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ ทุกด้าน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะทั่วไประหว่างก่อนและหลังการใช้รูปแบบและ กลไก ของผู้เรียนระดับชั้นปฐมวัย โรงเรียนสีเหลือง

สมรรถนะ	ก่อนการใช้		หลังการใช้		t	p
	M	SD	M	SD		
1. ความสามารถในการสื่อสาร	3.36	0.68	4.04	0.64	19.76	.00
2. การควบคุมตนเองและการจัดการตนเอง	3.45	0.72	4.08	0.67	14.82	.00
3. ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น	3.59	0.53	4.28	0.61	15.24	.00
4. ความเป็นพลเมืองโลก	3.83	0.54	4.35	0.51	14.75	.00
5. ทักษะการคิดวิเคราะห์	3.29	0.62	4.18	0.68	20.53	.00
6. ความเป็นนักคิดเชิงสร้างสรรค์	3.18	0.60	3.98	0.62	24.32	.00

2.1.2 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะทั่วไปของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 พบว่า นักเรียนโรงเรียนสีเหลือง มีสมรรถนะทั่วไปหลังการใช้รูปแบบและกลไก สูงกว่าก่อนใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน ส่วนนักเรียนโรงเรียนสีแดง มีสมรรถนะทั่วไป ด้านการสื่อสาร การรวมพลังทำงานเป็นทีม การคิดขั้นสูง และการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งหลัง การใช้รูปแบบและกลไก สูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะทั่วไประหว่างก่อนและหลังการใช้รูปแบบและกลไก ของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

สมรรถนะ	โรงเรียนสีเหลือง				โรงเรียนสีแดง				t	p (1-tailed)		
	ก่อนการใช้		หลังการใช้		ก่อนการใช้		หลังการใช้					
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD				
1. การจัดการตนเอง	2.57	0.61	3.46	0.51	18.00	.00	3.13	0.91	3.21	0.91	1.36	.09
2. การสื่อสาร	2.80	0.89	3.64	0.48	13.89	.00	3.21	0.99	3.39	0.89	2.89	.00
3. การรวมพลังทำงานเป็นทีม	2.72	0.85	3.73	0.45	15.51	.00	3.32	0.90	3.55	0.86	2.69	.01
4. การคิดขั้นสูง	2.65	0.92	3.56	0.53	13.93	.00	3.00	1.07	3.29	0.87	3.46	.00
5. การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง	3.06	0.76	3.76	0.43	11.53	.00	3.32	0.74	3.42	0.76	2.09	.02

2.1.3 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะทั่วไปของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่า นักเรียนโรงเรียนสีเหลือง มีสมรรถนะทั่วไปหลังการใช้รูปแบบและกลไก สูงกว่าก่อนใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน ส่วนนักเรียนโรงเรียนสีแดงมีเพียงสมรรถนะทั่วไปด้านการรับรู้ความสามารถตนเองในการสื่อสารเท่านั้นที่นักเรียนมีสมรรถนะหลังการใช้รูปแบบและกลไก สูงกว่าก่อนใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะทั่วไประหว่างก่อนและหลังการใช้รูปแบบและกลไก ของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

สมรรถนะ	โรงเรียนสีเหลือง				โรงเรียนสีแดง				t	p (1-tailed)		
	ก่อนการใช้		หลังการใช้		ก่อนการใช้		หลังการใช้					
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD				
1. การรับรู้ความสามารถตนเองในการสื่อสาร	1.62	0.41	2.95	0.98	13.94	.00	1.49	0.55	1.69	0.53	2.80	.00
2. การควบคุมตนเองและการจัดการตนเอง	3.54	0.83	3.65	0.72	2.11	.02	3.16	0.49	3.34	0.70	1.64	.06
3. ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น	3.06	0.86	3.55	0.75	5.03	.00	2.84	0.54	2.89	0.70	0.40	.34
4. ความเป็นพลเมืองโลก	3.14	0.71	3.50	0.72	5.26	.00	3.07	0.51	3.07	0.57	0.04	.49
5. ทักษะการคิดวิเคราะห์	3.11	0.52	3.72	0.95	7.44	.00	2.97	0.37	2.98	0.63	0.03	.49
6. ความเป็นนักคิดเชิงสร้างสรรค์	2.87	0.50	3.65	1.05	7.75	.00	3.32	0.74	3.38	0.83	0.59	.28

2.2 ด้านการพัฒนาสมรรถนะครู พบว่า โรงเรียนสีแดง ครูมีพัฒนาการในสมรรถนะด้านที่ 1 ทักษะการจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียนมากที่สุด (ร้อยละ 68.31) รองลงมา คือ โรงเรียนสีเหลือง (ร้อยละ 62.36) ส่วนสมรรถนะด้านที่ 2 ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน โรงเรียนที่มีพัฒนาการมากที่สุด คือ โรงเรียนสีแดง (ร้อยละ 72.88) รองลงมา คือ โรงเรียนสีเหลือง (ร้อยละ 67.04) และเมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล พบว่า ครูส่วนใหญ่มีสมรรถนะหลังการใช้รูปแบบและกลไกฯ สูงขึ้นทั้ง 2 ด้าน

2.3 ด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาหลังการใช้รูปแบบและกลไกฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยโรงเรียนที่ผู้บริหารมีสมรรถนะในภาพรวมสูงที่สุด คือ โรงเรียนสีเหลือง ($M = 4.73, SD = 0.47$) รองลงมา เป็น โรงเรียนสีแดง ($M = 4.36, SD = 0.48$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนา รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษา พบว่า ทั้งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและรูปแบบการบริหารที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ครูเลือกใช้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน เนื้อหาสาระและระดับชั้น ทำให้ผู้เรียนมีสมรรถนะทั่วไปสูงขึ้น ทั้งอาจเนื่องมาจากการนำคณะครูให้พิจารณาถึงบริบท ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียน รวมถึงให้ครูเลือกรูปแบบที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาด้วยตนเองผ่านกระบวนการตั้งเป้าหมายร่วมกันทั้งโรงเรียนตามแนวคิดการพัฒนาคูณภาพสถานศึกษาทั้งระบบ (Whole School Approach) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในโรงเรียน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2563) ส่วนรูปแบบการบริหาร R A L นั้น เป็นแนวปฏิบัติที่ดีของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ซึ่งเมื่อพิจารณาองค์ประกอบ พบว่ามีกิจกรรมที่ช่วยให้บรรลุแนวทางการพัฒนาทั้งโรงเรียนครบทั้ง 6 ประการ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน 2) การพัฒนาภาวะผู้นำและความมุ่งมั่นของทีมบริหาร 3) กลยุทธ์การเรียนรู้ทางวิชาชีพ 4) การพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน 5) การสอนและการเรียนรู้ และ 6) การสนับสนุนสำหรับบุคลากรและผู้เรียน (Partners in Prevention, 2014) ประกอบกับการใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ซึ่งมุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันด้วยความจริงใจ และเน้นไปที่การสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพ รวมทั้งร่วมกันเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติ (เรวณี ชัยเชาวรัตน์, 2560) ทำให้รูปแบบการบริหาร R A L มีประสิทธิภาพในการใช้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ครู และผู้บริหารไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อังค์วรา วงษ์รักษา และคณะ (2565) ที่พบว่า การพัฒนาวิชาชีพครูแบบชุมชน

แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสภาซึ่งมีปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ คือ การเห็นความสำคัญและจำเป็นของการพัฒนาวิชาชีพด้วย PLC และการมีบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเข้าร่วมในกระบวนการกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด รวมถึงการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องส่งผลให้วัฒนธรรมองค์กรเปลี่ยนไปในทางบวก ผู้เรียนมีสมรรถนะต่าง ๆ ดีขึ้น และครูมีความสุข สนุกในการทำงาน สามารถแก้ปัญหาในชั้นเรียนได้อย่างเป็นระบบ และจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลการวิจัยของ เรวณี ชัยเชาวรัตน์ (2560) ที่ชี้ให้เห็นว่า การนำแนวคิดของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้เป็นกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะของนักศึกษาครูด้านการออกแบบการเรียนการสอนมีผลทำให้นักศึกษาครูที่เข้าร่วมมีสมรรถนะสูงขึ้นและนักศึกษาเห็นความสำคัญของการออกแบบการเรียนการสอนในระดับมาก เนื่องจาก PLC จะกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสะท้อนคิดที่มุ่งเน้นการร่วมมือกันเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. ผลการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาด้านผู้เรียน ด้านครู และด้านผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาชาติ พบว่า ทั้ง 2 โรงเรียนมีสมรรถนะผู้เรียน สมรรถนะครู และสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาสูงขึ้น และมีแนวโน้มสูงขึ้นเหมือนกันในเกือบทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ครูเลือกใช้มีความเหมาะสม ประกอบกับลักษณะของรูปแบบการบริหาร R A L ที่ใช้ 2 แนวคิดหลักในการพัฒนา คือ 1) แนวคิดของกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งได้รับการยอมรับว่า มีความสำคัญต่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นทั้งกับตัวครูและผู้เรียน ดังผลการวิจัยของ อังศุวรา วงษ์รักษา และคณะ (2565) ที่พบว่า การพัฒนาวิชาชีพด้วย PLC ส่งผลกระทบบางอย่างทั้งต่อครู ผู้บริหาร ผู้เรียน และสถานศึกษา ทำให้การแก้ปัญหาในชั้นเรียน เป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นระบบ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ครูมีความสุข ในการทำงานและสนุกในการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กติญา บุญสวน (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า การใช้ PLC มีส่วนช่วยในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูชีววิทยา และ 2) แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียนที่ส่งเสริมการขับเคลื่อนจากภายในโรงเรียนทั้งระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการดำเนินการพัฒนาคุณภาพต่อเนื่องหรือ SQIP ที่ใช้แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียนเป็นแนวคิดสำคัญที่พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงในมิติของระบบการบริหารจัดการโรงเรียน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2563) ซึ่งอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สมรรถนะของโรงเรียนในภาพรวมสูงขึ้น และปัจจัยอีกประการหนึ่ง คือ การให้สิทธิโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเข้าร่วมรับฟังการเสวนา “แนวปฏิบัติที่ดีจากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากฐานข้อมูลของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ปี 2561-2563 กันยายน-ตุลาคม 2564” ซึ่งอาจส่งผลต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาของตนเอง แต่เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเฉพาะในกลุ่มโรงเรียนที่เข้าร่วม

โครงการด้วยความเต็มใจ ซึ่งครูและผู้บริหาร ได้ใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อย่างต่อเนื่อง จึงอาจทำให้ข้อค้นพบที่แสดงถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของรูปแบบการบริหาร R A L ยังไม่ชัดเจนนัก หากขยายขอบเขตการศึกษาไปในกลุ่มโรงเรียนอื่น อาจจะมีปัจจัยส่งเสริม ความสำเร็จเพิ่มเติมบางประการอันจะทำให้ผลการวิจัยครอบคลุมและชัดเจนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีบุคลิกภาพเป็นผู้นำทางวิชาการและจริงจังกับการยกระดับ คุณภาพสถานศึกษาทั้งระบบมีส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดผลการใช้รูปแบบการบริหาร R A L ที่ชัดเจน เข้มแข็ง และยั่งยืน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรคุณภาพ
2. ผู้บริหารโรงเรียนต้องวางแผนการนำไปใช้อย่างรอบคอบ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สามารถปฏิบัติควบคู่ไปกับภาระงานสอนประจำได้อย่างลงตัว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำรูปแบบการบริหาร R A L ไปทดลองใช้ในโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน เพื่อยืนยันความเหมาะสมต่อขนาดโรงเรียนในการนำรูปแบบฯ ไปใช้
2. ควรนำรูปแบบการบริหาร R A L ไปทดลองใช้เปรียบเทียบกับโรงเรียนที่ไม่ได้ใช้ กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา เพื่อยืนยันว่า รูปแบบการบริหาร R A L นั้น ความสำเร็จเกิดจากการใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

กติญา บุญสวน. (2564). การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูชีววิทยา โดยใช้กระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 19(2), 195-211.

กมลวรรณ คารมปราชญ์ คล้ายแก้ว และพิชชาดา ประสิทธิ์โชค. (2564). การโค้ชเพื่อสร้าง แรงบันดาลใจให้ผู้เรียนในการดำเนินโครงการจิตอาสาทำความดีเพื่อสังคม. *วารสาร วิชาการศึกษาศาสตร์*, 22(1), 150-165.

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2563, 19 ธันวาคม). *เอกสารโครงการพัฒนาครูและ โรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รุ่นที่ 2 ปี 2563*.

http://www.ayutthayalocal.go.th/files/com_order_general/2020-12_ea7897d8e55718e.pdf

- นุชวณา เหลืองอังกูล. (2557). การวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติงาน (Action Research: AR and Practitioner Research: PR). *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 9, 38-42.
- มนตรี แยมกสิกร. (2559, 27-28 สิงหาคม). ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ: ความท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงตนเองของครู. ใน การวิจัยนวัตกรรมการเรียนรู้และการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *การประชุมทางวิชาการของคุรุสภา ประจำปี 2559*. ศูนย์ประชุมวายุภักษ์ โรงแรมเซ็นทราศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2554). วิธีการวิจัยเชิงผสมผสานทางการศึกษา. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 2(2), 7-20.
- เรวณี ชัยเชาวรัตน์. (2560). สมรรถนะด้านการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาครูที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. *วารสารครุศาสตร์*, 45(4), 142-163.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, กาญจนา ตั้งชลทิพย์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์, เฉลิมพล สายประเสริฐ, พอดา บุญยศิริธนะ และวรรณภา อารีย์. (2555). *คู่มือการวัดความสุขด้วยตนเอง*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สายสมร คักดีคำดวง, สุพจน์ ประไพเพชร, สุตสวาสดี ประไพเพชร, วสันต์ แสงเหลา และ ไกศย์ภู เปลรินทร์. (2565). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: แนวทางการประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา*, 1(3), 38-52.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564ก, 20 พฤษภาคม). *คู่มือการดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครู*.
https://otepc.go.th/images/00_YEAR2564/03_PV1/1Mv9-2564.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564ข, 20 พฤษภาคม). *คู่มือการดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา*.
https://otepc.go.th/images/00_YEAR2564/03_PV1/2Mv10-2564.pdf
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. (2563, 2 กุมภาพันธ์). *รายงานผลการประเมินพัฒนาการนักเรียนระดับปฐมวัย ปีการศึกษา 2562*. <https://pathum1.go.th/รายงานผลการประเมินพัฒนาการนักเรียนระดับปฐมวัย%20ปี%202562.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2564, 5 สิงหาคม). *การประชุมคณะกรรมการดำเนินงานระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาความลุ่มลึกทางวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ประจำปี 2564 ครั้งที่ 2/2564* [เอกสารประกอบการประชุม], กรุงเทพมหานคร.

- อังศัรวรา วงษ์รักษา, ปริญญา มีสุข และ ทิพย์วิมล วงแก้วศิริญ. (2565). ปัจจัยความสำเร็จและผลลัพธ์ในการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา แบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสภา. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 14(2), 245-258.
- DeGEval-Gesellschaft für Evaluation E. V. (2008). (Hg.): Standards für Evaluation, 4. Unveränderte Auflage. Mainz: 10-13.
- Goldberg, J., Sklad, M., Elfrink, T., Schreurs, K., Bohlmeijer, E., & Clarke, A. (2018). Effectiveness of interventions adopting a whole school approach to enhancing social and emotional development: a meta-analysis. *European Journal of Psychology of Education*, 34, 755-782.
- Hinyard, L., Toomey, E., Eliot, K., & Breitbach, A. (2019). Student Perceptions of Collaboration Skills in an Interprofessional Context: Development and Initial Validation of the Self-Assessed Collaboration Skills Instrument. *Evaluation & the Health Profession*, 42(4), 450-472.
- Mezo, P. (2008). The Self-Control and Self-Management Scale (SCMS): Development of an Adaptive Self-Regulatory Coping Skills Instrument. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 31, 83-93.
- McCroskey, J. C., & McCroskey, L. L. (1988, November 22). *Self-Perceived Communication Competence Scale (SPCC)*. https://www.jamescmccroskey.com/measures/communication_competence.htm
- Morais, D. B., & Ogden, A. C. (2011). Initial Development and Validation of the Global Citizenship Scale. *Journal of Studies in International Education*, 15(5), 445-466.
- Partners in Prevention. (2014, September 1). A whole school approach to respectful relationships education. <https://safeandequal.org.au/resources/a-whole-school-approach-to-respectful-relationships-education-in-schools>
- Sarigoz, O. (2012). Assessment of the high school students' critical thinking skill. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 5315-5319.
- Tep, P., Maneewan, S., & Chuathong, S. (2021). Psychometric examination of Runco Ideational Behavior Scale: Thai adaptation. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 34(4), 5315-5319.
- Vincent, L. (2004). *Coaching of meaning: The culture and practice of coaching and team building*. Palgrave Macmillan.

รูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในจังหวัดชลบุรี

ดวงพร พุทธรังค์¹ ฐิติมา พูลเพชร² และ นฤมล จิตรเอื้อ¹

¹สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

²สาขาวิชาธุรกิจระหว่างประเทศและโลจิสติกส์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี และ 2) เพื่อหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยมีการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจำนวน 10 คน จากตัวแทนภาคการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับภาคการท่องเที่ยวทั้งในองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนในจังหวัดชลบุรี และการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 352 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่าองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รองลงมา ได้แก่ มาตรฐานคุณภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจ และมาตรฐานคุณภาพด้านที่พัก โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนประกอบด้วยไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 96.548 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ p -value เท่ากับ 0.090 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.265 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) เท่ากับ 0.997 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.975 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.945 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.027 และ 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพควรมุ่งเน้นการจัดทำเทคโนโลยีการสื่อสารทางการตลาดให้กับชุมชนท่องเที่ยวผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การจัดการ นักท่องเที่ยว

รับบทความ: 26 กันยายน 2566

แก้ไขเสร็จ: 18 ธันวาคม 2566

ตอบรับบทความ: 25 ธันวาคม 2566

The Model of Health Tourism Business Management of Thai Tourists in Chon Buri Province

Daungporn Puttawong¹ Thitima Pulpetch² and Naruemon Jituea³

¹Major of Management, Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

²Major of International Business Administration and Logistics, Faculty of Business Administration, Rajamangala University of
Technology Thanyaburi

³Major of Management, Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the factors in a model of health tourism business management of tourists in Chon Buri Province, and 2) develop a model of health tourism business management of tourists in Chon Buri Province. This research was governed by mixed-method employing both qualitative and quantitative methodology. The qualitative part used in-depth interviews in form of semi-structured to collect qualitative data from ten key informants from the health tourism sector and the collaborative network associated with the tourism sector in Chon Buri Province. The quantitative part consisted of the data collection from 352 samples of Thai tourists travelling in Chon Buri Province derived through purposive sampling. The questionnaire was used as the tools for data collection. Data were analysed using Confirmatory Factor Analysis.

The results of the research revealed the following findings. 1) Regarding factor loading in the model of health tourism business management of tourists in Chon Buri Province, according to confirmatory factor analysis, it was found that the most important key factor was health tourism activities (HT), followed by amenity quality standards, accessibility, attractions, and accommodation quality standards, respectively. When considering the goodness of fit, it was found that chi-square (χ^2) = 96.548, the significance level (p -value) = 0.090, relative chi-square (χ^2/df) = 1.265, comparative fit index (CFI) = 0.997, the goodness of fit index (GFI) = 0.975, adjusted goodness of fit index (AGFI) = 0.945, and the root mean square error of approximation (RMSEA) = 0.027. 2). To develop a model of health tourism business, it should focus on providing marketing communication technologies for tourism communities and health tourism business entrepreneurs.

Keywords: Health Tourism, Management, Tourists

Received: 26 September 2023

Revised: 18 December 2023

Accepted: 25 December 2023

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะเป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม ในบริบทของสังคมไทยนั้น Global Wellness Institute (2014) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในบริบทประเทศไทย มีการประยุกต์หลักการทางเศรษฐศาสตร์ ในประเด็นข้อได้เปรียบทางขนาด (Economy of Scale) และข้อได้เปรียบทางขอบเขตของผลิตภัณฑ์และตลาด (Economy of Scope) โดยแบ่งกลุ่มผลิตภัณฑ์และบริการออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มบริการทางการแพทย์ (Medical Service) 2) กลุ่มการบริการด้านสุขภาพ (Wellness Service) ได้แก่ การบริการ ในเชิงป้องกันก่อนเกิดการเจ็บป่วย ซึ่งครอบคลุมถึง สถานพักฟื้น สปา โยคะ นวดไทย อาหารและบริการสุขภาพ บริการควบคุมน้ำหนัก การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ ศาสนสถาน และ 3) กลุ่มสันทนาการ (Recreation Group) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้บริการอันก่อให้เกิดความสุขกายสุขใจ ได้แก่ ภัตตาคารร้านอาหาร สถานบันเทิง ธุรกิจค้าปลีก สถานที่ท่องเที่ยว และกีฬา และการแบ่งประเภทดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย มีศักยภาพในเรื่องของแหล่งท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาการเปลี่ยนการท่องเที่ยวไทยเป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม และบริการที่มีศักยภาพอื่น และการปรับโครงสร้าง การท่องเที่ยวให้พึ่งพานักท่องเที่ยวในประเทศและมีการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยมุ่งเน้นอุตสาหกรรมเพื่อสุขภาพและการแพทย์ครบวงจร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2565) จากประมาณการ การท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2566 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ณ มกราคม พ.ศ. 2566 คาดว่า จะเติบโตได้ถึง 1 ล้านล้านบาท และมีจำนวนนักท่องเที่ยวถึง 28.9 ล้านคน สร้างมูลค่า การท่องเที่ยว 2.25 ล้านล้านบาท ปัจจัยหลักจากการสิ้นสุด ของวิกฤตโควิด-19 ที่กระทบ ต่อภาคการท่องเที่ยว โดยสะท้อนจากการท่องเที่ยวของคนไทยฟื้นตัวถึงระดับร้อยละ 89 เทียบกับปี พ.ศ. 2562 สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติฟื้นตัวชัดเจนแต่ยังอยู่ที่ระดับร้อยละ 28 (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของโลกเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และวิถีชีวิตของคน ในยุคปัจจุบันที่มีภาวะความเครียดมากมาย ทุกคนต่างแสวงหาวิธีการผ่อนคลาย ซึ่งการดูแลสุขภาพเป็นแนวทางการรักษาที่ป้องกันและฟื้นฟูสุขภาพของทุกคน ซึ่งเป็นโอกาสของผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้มีรายได้ระดับปานกลางมีการขยายตัวและมีรายได้ที่สูงขึ้น ซึ่งกลุ่มคนดังกล่าว มีการใส่ใจสุขภาพตัวเองมากขึ้น ฉะนั้น หากผู้ประกอบการไทยไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้านการบริการสวดคนธำบาศ (Aroma Therapy) และวาริบำบัด (Water Therapy)

การอาบน้ำแร่หรือน้ำพุร้อน การบริการสปา การนวด/อบ/ประคบสมุนไพร สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว กลุ่มนี้เข้ามาได้ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวในประเทศหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ จะเป็นการเพิ่มรายได้ได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ดังนั้นการเตรียมความพร้อมของธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจจึงมีความสำคัญ เพื่อให้เกิด รูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยว ให้มีศักยภาพและความพร้อม ที่จะรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ที่จะเข้ามาใช้บริการ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สอดคล้องกับ Global Wellness Institute (2023) ได้คาดการณ์ไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2568 “เศรษฐกิจเพื่อสุขภาพทั่วโลก” (Global Wellness Economy) จะมีมูลค่าประมาณ 7 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ 230 ล้านล้านบาท โดยประเทศไทย มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ และ “การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” ก็กลายเป็นอีกหนึ่ง เป้าหมายที่ภาครัฐสนับสนุน สอดคล้องกับการเดินทางสู่ Medical Hub ของไทย

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษารูปแบบการจัดการธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ ท่องเที่ยวระดับนานาชาติ ซึ่งได้รับการชื่นชม และมีนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมเยื่อนจำนวนมากจากทั่วโลก ดิอันดับจังหวัดที่มีการท่องเที่ยวและเขตอุตสาหกรรมเศรษฐกิจที่สำคัญหลายแห่งของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ เพียง 80 กิโลเมตร มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติรวมถึงมีศักยภาพ ในการรองรับการท่องเที่ยวหลากหลายประเภท โดยมีสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเยือนจากข้อมูล กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเดือนมกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2566 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย มีจำนวนมากขึ้นจากปี พ.ศ. 2565 ถึงร้อยละ 41.68 ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติ มีอัตราการ เปลี่ยนแปลงถึงร้อยละ 818.19 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) โดยการวิจัยนี้จึงมี เป้าหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและหา แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี โดยบูรณาการเข้ากับบริบทพื้นที่จังหวัดชลบุรีที่มีศักยภาพสูงเพื่อให้ภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพและห่วงโซ่คุณค่าได้มีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาศักยภาพของจังหวัดชลบุรี และมีแนวทางในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชียในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดชลบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

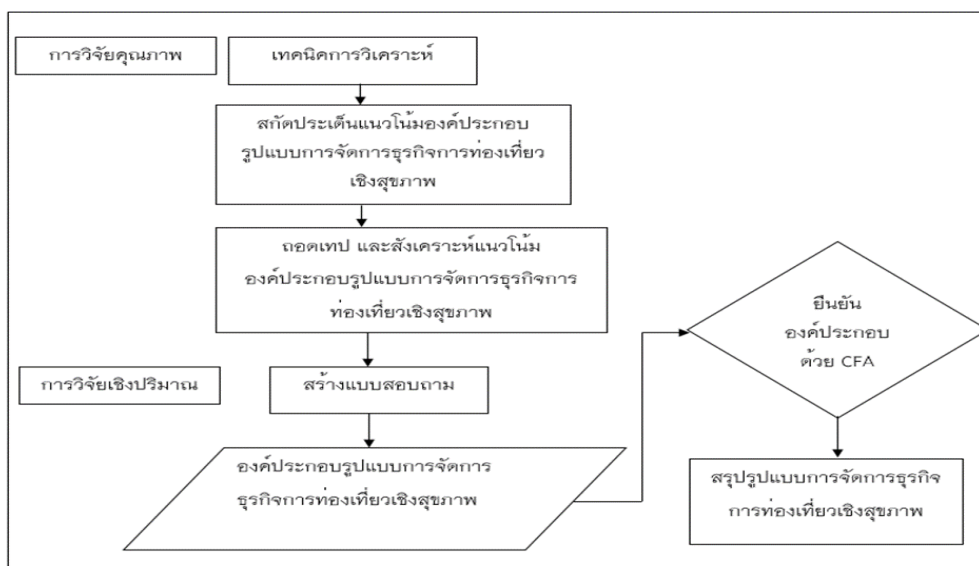
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 10 ท่าน จากตัวแทนภาคการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับภาคการท่องเที่ยวทั้งในองค์การภาครัฐ ภาคเอกชนในจังหวัดชลบุรี

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตการท่องเที่ยว คือ จังหวัดชลบุรี ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2565 โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในจังหวัดชลบุรี สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องกับการใช้สถิติในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน คือ ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดประมาณ 10-20 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ (Hair et al., 2010) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งมีตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 15 ตัวแปร โดยใช้เกณฑ์ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ 20 คน ต่อ 1 ตัวแปรสังเกตได้ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย 300 ตัวอย่าง แต่อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ 352 ตัวอย่าง จึงใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามที่เก็บได้จริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพที่ 1 ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการสังเคราะห์ด้วยวิธีการแบบนิรนัย (Deductive Approach) เพื่อให้ได้ประเด็นแนวโน้มองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี และนำผลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาพัฒนาเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิด ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสรุปและสังเคราะห์หาแนวโน้มองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี

ขั้นตอนการวิจัยเชิงปริมาณ โดยนำแนวโน้มองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) แล้วส่งให้กับผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องอีกครั้ง เพื่อคัดเลือกแนวโน้มขององค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยในการพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นขั้นตอนการวิจัยเชิงปริมาณด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อสกัดหาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) มีการผสมผสานวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งกำหนดขั้นตอนการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยแต่ละประเภท ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิทยาแบบกรณีศึกษาเฉพาะ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ถูกคัดเลือกแบบเจาะจง จากตัวแทนภาคการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับภาคการท่องเที่ยวทั้งในองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนในจังหวัดชลบุรี จำนวน 10 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกตและการสัมภาษณ์

2. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือโดยใช้หลักทฤษฎีแบบสามเส้า (Triangulation) แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านแหล่งข้อมูลที่มีแหล่งที่มาแตกต่างกันจากจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนมากกว่า 1 คน 2) ด้านจำนวนผู้จัดทำวิจัยแต่ละคนที่มีข้อมูลแตกต่างกันจากมุมมองการตีความของนักวิจัยที่มีมากกว่า 1 คน และ 3) ด้านแนวคิดทฤษฎีที่ปรากฏในการวิจัย

เอกสารที่นำมาพัฒนาเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้คำถามแบบปลายปิด (Close-ended Questionnaire) จำนวนทั้งหมด 60 ข้อ แบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในจังหวัดชลบุรี มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนที่ 2 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่นักท่องเที่ยวสนใจ และปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจเดินทางมายังจังหวัดชลบุรีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จำนวน 2 ข้อ และส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี จำนวน 52 ข้อ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลักที่ 1 สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) จำนวน 11 ข้อ ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยที่ 1.1 ภาพลักษณ์ จำนวน 3 ข้อ องค์ประกอบย่อยที่ 1.2 ภูมิทัศน์ จำนวน 3 ข้อ และองค์ประกอบย่อยที่ 1.3 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม จำนวน 5 ข้อ องค์ประกอบหลักที่ 2 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) จำนวน 11 ข้อ องค์ประกอบย่อยที่ 2.1 การคมนาคม จำนวน 3 ข้อ องค์ประกอบย่อยที่ 2.2 การบริการ จำนวน 4 ข้อ และองค์ประกอบย่อยที่ 2.3 ระบบสารสนเทศ จำนวน 4 ข้อ องค์ประกอบหลักที่ 3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Activities Health Tourism) จำนวน 14 ข้อ องค์ประกอบย่อยที่ 3.1 การทำกิจกรรม จำนวน 2 ข้อ องค์ประกอบย่อยที่ 3.2 ธรรมชาติ จำนวน 2 ข้อ องค์ประกอบย่อยที่ 3.3 ศิลปวัฒนธรรม จำนวน 3 ข้อ องค์ประกอบย่อยที่ 3.4 การดูแลสุขภาพ จำนวน 4 ข้อ และองค์ประกอบย่อยที่ 3.5 ความบันเทิง จำนวน 3 ข้อ องค์ประกอบหลักที่ 4 มาตรฐานคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาดทางการท่องเที่ยว จำนวน 8 ข้อ องค์ประกอบย่อยที่ 4.1 โครงสร้างพื้นฐาน จำนวน 5 ข้อ และองค์ประกอบย่อยที่ 4.2 คุณนย์บริการ จำนวน 3 ข้อ และองค์ประกอบหลักที่ 5 มาตรฐานคุณภาพด้านที่พัก (Accommodation) จำนวน 8 ข้อ องค์ประกอบย่อยที่ 5.1 ศักยภาพ จำนวน 4 ข้อ และองค์ประกอบย่อยที่ 5.2 คุณภาพ จำนวน 4 ข้อ ใช้มาตรฐานส่วนแบบประเมินค่า (Rating Scales) จำนวน 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2. การทดสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหา (Context Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีตามด้วยค่าเที่ยงตรง IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งได้รับการตรวจสอบจากอาจารย์และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการโรงแรม รวมถึงการจัดการทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 3 ท่าน มีค่าเฉลี่ยรายข้อที่มากกว่า 0.5 ทุกข้อ

3. การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดปทุมธานีที่เคยไปท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ในการศึกษา จำนวน 30 ตัวอย่าง ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเพื่อทดสอบความเข้าใจในข้อความของแบบสอบถาม รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลและการนำข้อมูลมาหาความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ได้ค่าความสัมพันธ์ของแบบสอบถามทั้งชุดอยู่ที่ 0.97 ซึ่งค่าเชื่อมั่นที่มากกว่า 0.7 สามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในขั้นตอนต่อไปได้

การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างระหว่างเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน 2565

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนาเชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบปลายเปิดที่สะท้อนความคิดเห็นที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 2 จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและถอดความหมาย โดยการเปรียบเทียบข้อมูลด้วยการลดทอนข้อมูล (Data Reduction) ด้วยการจับคู่ข้อมูลที่มีความหมายคล้ายกัน มารวมไว้ด้วยกัน ร่วมกับการนำข้อมูลจากบริเวณแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเข้ามาเพิ่มเติม (Yin, 2003) เพื่อนำไปสู่การสรุปและสังเคราะห์หาแนวโน้มองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตการท่องเที่ยว คือ จังหวัดชลบุรี โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในจังหวัดชลบุรี

2. การวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร่วมกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบหลักที่ 1 สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) องค์ประกอบหลักที่ 2 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) องค์ประกอบหลักที่ 3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Activities Health Tourism) องค์ประกอบหลักที่ 4 มาตรฐานคุณภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการท่องเที่ยว (Amenities) และองค์ประกอบหลักที่ 5 มาตรฐานคุณภาพด้านที่พัก (Accommodation) พิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนประกอบด้วยไค-สแควร์ (χ^2) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) ค่าดัชนีวัดระดับ

ความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณ (RMSEA) และค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและถอดความหมาย โดยการเปรียบเทียบข้อมูลด้วยการลดทอนข้อมูล (Data Reduction) ด้วยการจับคู่ข้อมูลที่มีความหมายคล้ายกันมารวมไว้ด้วยกัน ร่วมกับการนำข้อมูลจากบริเวณแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเข้ามาเพิ่มเติม (Yin, 2003) เพื่อนำไปสู่การสรุปและสังเคราะห์หาแนวโน้มองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร่วมกับด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบหลักที่ 1 สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) องค์ประกอบหลักที่ 2 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) องค์ประกอบหลักที่ 3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Activities Health Tourism) องค์ประกอบหลักที่ 4 มาตรฐานคุณภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) และองค์ประกอบหลักที่ 5 มาตรฐานคุณภาพด้านที่พัก (Accommodation) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนประกอบด้วยไค-สแควร์ (χ^2) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณ (RMSEA) และค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading)

ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิทยาปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology Methodology) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) ด้านภาพลักษณ์ 2) ภูมิทัศน์ และ 3) เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การคมนาคม 2) การบริการ และ 3) ระบบสารสนเทศ

3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Activities Health Tourism) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การทำกิจกรรม 2) ธรรมชาติ 3) ศิลปวัฒนธรรม 4) การดูแลสุขภาพ และ 5) ความบันเทิง

4. มาตรฐานคุณภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ 1) โครงสร้างพื้นฐาน และ 2) ศูนย์บริการ

5. มาตรฐานคุณภาพด้านที่พัก (Accommodation) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ 1) ศักยภาพ และ 2) คุณภาพ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ควรมุ่งเน้นการจัดทำเทคโนโลยีการสื่อสารทางการตลาดให้กับชุมชนท่องเที่ยวผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

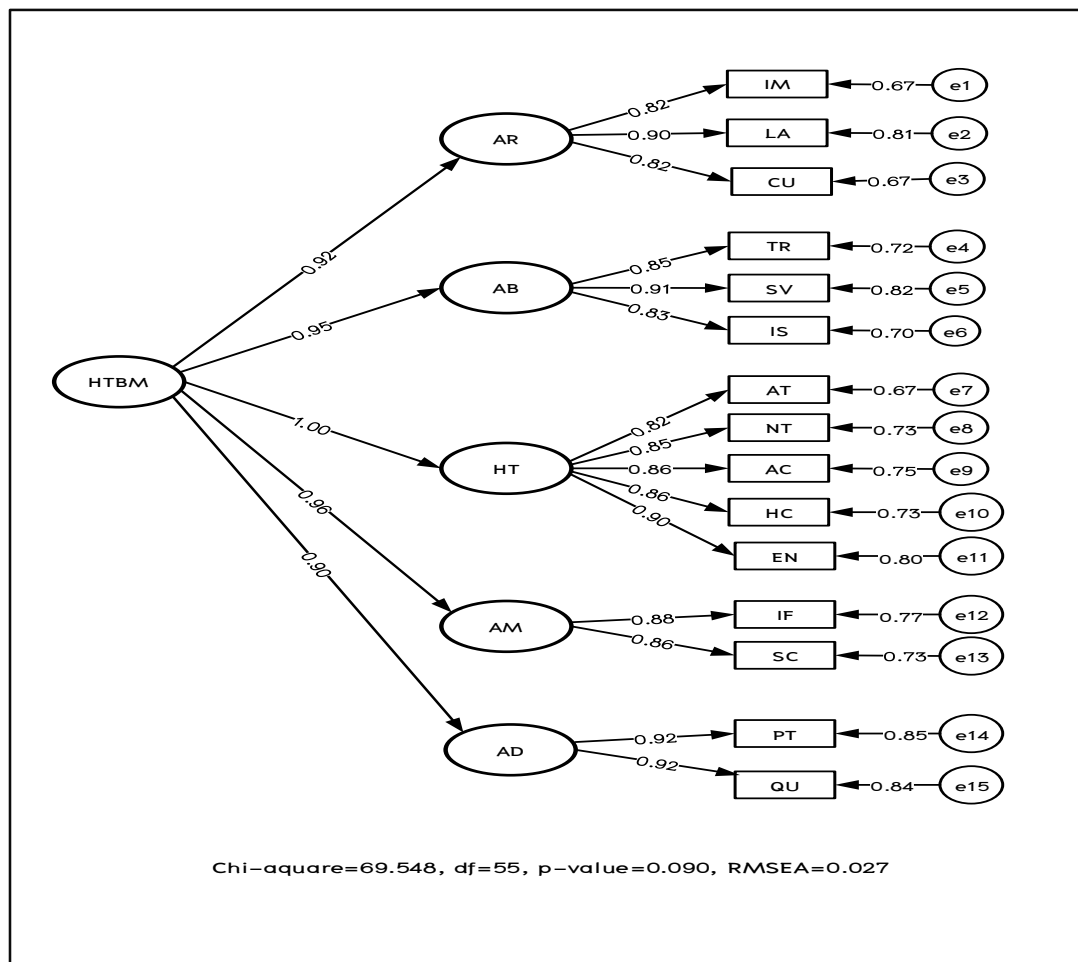
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์โดยภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับประเภทขององค์กร พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี มีจำนวนสูงสุด ร้อยละ 61.9 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี มีจำนวน ร้อยละ 33.2 และมากกว่า 60 ร้อยละ 4.9 รายได้ต่อเดือนเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว พบว่า รายได้ต่อเดือนสูงสุด 10,001-20,000 คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมารายได้น้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.0 รายได้ 20,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.8 รายได้ 30,001-40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.8 รายได้ 40,001-50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.8 และรายได้มากกว่า 50,000 บาท จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.6 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่นักท่องเที่ยวสนใจ พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจสูงสุด ได้แก่ การท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 74.4 รองลงมาพักผ่อนแบบการใช้ชีวิตแบบค่อยเป็นค่อยไป มีกิจกรรมต่าง ๆ ให้ทำ เช่น การฝึกโยคะ คิดเป็นร้อยละ 25.9 การนวดสปา/อบ/ประคบสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 20.7 การท่องเที่ยวที่มีบริการอาหารสุขภาพ ควบคู่กับการควบคุมน้ำหนัก คิดเป็นร้อยละ 19.9 พญาน้ำ เดินป่า คิดเป็นร้อยละ 17.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 15.1 และการอาบน้ำแร่หรือน้ำพุร้อน คิดเป็นร้อยละ 11.1 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังจังหวัดชลบุรีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พบว่าปัจจัยที่สำคัญสูงสุด ได้แก่ ด้านภาพลักษณ์ และสิ่งดึงดูดใจ คิดเป็นร้อยละ 69.6 รองลงมาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คิดเป็นร้อยละ 53.4

ด้านกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 24.1 ด้านความมั่นคงและปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 22.7 และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 11.9 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Activities Health Tourism) มาตรฐานคุณภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) และมาตรฐานคุณภาพด้านที่พัก (Accommodation) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี

จากภาพที่ 2 พบว่า รูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน โดยด้านที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด ได้แก่ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (HT) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 1.00 รองลงมา มาตรฐานคุณภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (AM) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

เท่ากับ 0.96 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (AB) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.95 ด้านสิ่งดึงดูดใจ (AR) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.92 และมาตรฐานคุณภาพด้านที่พัก (AD) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.90 ตามลำดับ โดยที่องค์ประกอบภายในหรือข้อคำถามแต่ละข้อ ซึ่งเป็นค่าน้ำหนักของตัวแปรในองค์ประกอบที่มากกว่า 0.40 จัดว่าเป็นค่าที่อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม (Hair et al., 2010) ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี (HTBM) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (AR) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว(AB) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (HT) มาตรฐานคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาดทางการท่องเที่ยว (AM) และมาตรฐานคุณภาพด้านที่พัก (AD) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 96.548 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ p -value เท่ากับ 0.090 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.265 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืน เชิงสัมพัทธ์ (CFI) เท่ากับ 0.997 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.975 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.945 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.027 ซึ่งผ่านเกณฑ์ทุกค่า แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่าองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รองลงมา ได้แก่ มาตรฐานคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาดทางการท่องเที่ยว (AM) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจ และมาตรฐานคุณภาพด้านที่พัก ตามลำดับ กล่าวได้ว่าองค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดชลบุรีมีความหลากหลาย กล่าวคือ จังหวัดชลบุรีมีกิจกรรมท่องเที่ยวชายหาดและทางทะเลที่เหมาะสม เพียงพอ และปลอดภัย มีกิจกรรมท่องเที่ยวผจญภัยทางธรรมชาติอื่น ๆ ที่เหมาะสมและปลอดภัย อาทิ เดินป่า ชี่จรรย์ยาน ปีนเขา ไต่หน้าผา มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านหรือเป็นกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นได้งานประเพณีกองข้าว นมัสการพระพุทธสิหิงค์ งานประเพณีและก่อบพระทรายวันไหล เป็นต้น รวมถึงกิจกรรมการดูแลสุขภาพ ที่ผู้ประกอบการในจังหวัดชลบุรีควรมีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านการบริการสุขภาพบำบัด และวารีบำบัด การอาบน้ำแร่หรือน้ำพุร้อน การบริการสปา การนวด/อบ/ประคบสมุนไพร ให้บริการกับนักท่องเที่ยว การบริการอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ เช่น อาหารคลีน อาหารบริการสำหรับผู้ควบคุมน้ำหนักให้บริการกับนักท่องเที่ยว รวมถึงมีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านพักผ่อนแบบค่อยเป็นค่อยไป

มีกิจกรรมต่าง ๆ ให้ทำ เช่น การฝึกโยคะ จึงกล่าวได้ว่าจังหวัดชลบุรีสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้เป็นอย่างดีและเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นฤมล รัตนไพจิตร และคณะ (2561) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ การเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต และพักผ่อนหย่อนใจโดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยวเพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและ/หรือ การบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพ เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำด้านสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างถูกวิธี การนวด/อบ/ประคบสมุนไพร การฝึกปฏิบัติสมาธิตลอดจนการตรวจร่างกาย การรักษาพยาบาล และอื่น ๆ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกต่อการส่งเสริมและรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจึงมีการจัดรายการท่องเที่ยวพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติเพื่อเรียนรู้วิถีใช้พลังงานจากธรรมชาติมาบำบัดรักษาและสร้างเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้สดชื่นผ่อนคลาย เป็นการเพิ่มพูนพลังกำลังให้สมบูรณ์แข็งแรง ปรับสภาพจิตใจและร่างกายให้สมดุล และภายหลังการท่องเที่ยวก็สามารถนำกลับไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพควรมุ่งเน้นการจัดทำเทคโนโลยีการสื่อสารทางการตลาดให้กับชุมชนท่องเที่ยวผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรีมีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ดีเป็นพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นด้านภาพลักษณ์ และภูมิทัศน์ รวมถึงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ มีศิลปะวัฒนธรรมที่สวยงามและดึงดูดใจนักท่องเที่ยว มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ มีความเข้มแข็งทางด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน รวมถึงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่มีการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่อยู่ภายในและภายนอกชุมชน ดังนั้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งข้อมูลเชิงสุขภาพภาครัฐควรมีการสนับสนุนการจัดทำเทคโนโลยีการสื่อสารทางการตลาดให้กับชุมชนท่องเที่ยวผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการจัดทำแผนการฟื้นฟูการท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรี ที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำการตลาดที่ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยนำเทคโนโลยีมาปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจและทำการตลาดให้มีประสิทธิภาพขึ้น โดยการใช้สื่อทางการตลาดที่สร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ ตอบรับความต้องการของกลุ่มคนเจนวายซึ่งเป็นกลุ่มคนที่โตมาพร้อมกับอินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีไอที และกลุ่มคนเจนแซดที่มีจิตคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่เดินทางท่องเที่ยว นอกจากนี้การสื่อสารประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพที่มีกำลังซื้อสูง เน้นการท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์อันแตกต่างและมีเอกลักษณ์ได้ด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีสอดคล้องกับทฤษฎีผู้บริโภค ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่ใช้

กำหนดการบริโภค คือ รายได้ของผู้บริโภค ระดับรายได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการของผู้บริโภค โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน คือ ผู้บริโภคที่มีรายได้มากจะบริโภคมาก ถ้ามีรายได้น้อยก็จะบริโภคน้อย หากนักท่องเที่ยวคุณภาพที่มีกำลังซื้อสูงเข้ามาท่องเที่ยวส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจภายในจังหวัดชลบุรีดีขึ้นด้วยเช่นกัน และทางภาครัฐควรสร้างความร่วมมือกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการลงทุนในเทคโนโลยีและการสร้างระบบนิเวศทางธุรกิจให้เชื่อมโยงกันมากขึ้นที่สามารถพลิกโฉมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยสู่การท่องเที่ยวผ่านสื่อดิจิทัล (Digital Tourism) เช่น การนำเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม นำนวัตกรรมใหม่ ๆ อาทิ เทคโนโลยีโลกเสมือนที่ออกแบบมาเพื่อช่วยเสริมสร้างประสบการณ์เทคโนโลยี (AR) และเทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual) มาทำการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมทั้งการสร้างแนวคิดในการพักในโรงแรมหรือสถานที่พักต่างในจังหวัดชลบุรี ที่มีการผสมผสานความร่วมมือกับธุรกิจรูปแบบอื่น ๆ ปรับสู่การเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวที่ครบวงจร มีศูนย์บริการด้านสุขภาพในการทำกิจกรรมการดูแลสุขภาพต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกันต์ ลิทธิไทย (2564) ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพชุมชนในรูปแบบการพำนักระยะยาวเพื่อความยั่งยืนและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน พบว่า ควรมีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ การสนับสนุนอย่างยั่งยืนจากภาครัฐในการโปรโมท สื่อสารประชาสัมพันธ์สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนต่าง ๆ รวมถึงการสร้างอาชีพให้กับชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบหลักด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีค่าน้ำหนักสูงที่สุด ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น ในลักษณะที่เป็นชุดกิจกรรมสร้างขึ้นมาใหม่ที่ให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมเรียนรู้ไปกับชุมชนหรือผู้ประกอบการ เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่บูรณาการกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต อาชีพของคนในชุมชน เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาในการท่องเที่ยวยาวนานขึ้น หรือการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยใช้สมุนไพรไทยเป็นตัวชูโรงในการวางเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินกับสถานที่ท่องเที่ยว พร้อมผ่อนคลายไปกับสมุนไพรไทยในแต่ละท้องถิ่น ถือเป็นส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการผลิตสมุนไพรไทย เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจในชุมชนไปด้วยในตัว

2. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุน เรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการขนส่ง การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และการกำหนดแนวทางปฏิบัติ ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง และให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการขนส่ง โดยเฉพาะในกลุ่มธุรกิจ SMEs ที่ตั้งอยู่ในระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งถือเป็นจุดศูนย์กลางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เติบโตที่สำคัญจุดหนึ่ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการวิจัยครั้งนี้ใช้หน่วยการวิเคราะห์ระดับบุคคล ซึ่งมุ่งเน้นรูปแบบการจัดการ ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาหน่วยการวิเคราะห์ระดับองค์กรหรือระดับธุรกิจ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี เพื่อแสดงให้เห็นถึงมุมมองของความต้องการการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบตัดขวาง มีข้อจำกัดในด้านเวลา ดังนั้น การวิจัยในอนาคตควรออกแบบระเบียบวิธีวิจัยที่ครอบคลุมการวิจัยแบบตัดขวาง หรือมีการศึกษาการวิจัยต่อเนื่อง การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเก็บข้อมูลหลายครั้ง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ ความแตกต่างของผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละครั้ง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566, 15 มิถุนายน). *สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย รายจังหวัด ปี 2566*.

https://www.mots.go.th/images/v2022_1683599292826UmVwb3JOTWFyIDY1Lnhsc3g=.xlsx

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2566, 10 พฤษภาคม). *รายงานสถานการณ์ MSME ไตรมาสที่ 1 ปี 2566*.

<https://www.sme.go.th/th/download.php?modulekey=215&cid=569>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566—2570). ราชกิจจานุเบกษา*.

นฤมล รัตนไพจิตร, ราตรี เขียวรอด และตรีวันนัท เนื่องอุทัย. (2561). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุ จังหวัดนครศรีธรรมราช* [รายงานการวิจัย]. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

สิริกานต์ สิทธิไทย. (2564). *กลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพชุมชน ในรูปแบบการท่องเที่ยวระยะยาว (Long Stay Wellness Tourism) เพื่อความยั่งยืนและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน* [สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.

Global Wellness Institute. (2014). *Global Spa & Wellness Economy Monitor*. Global Wellness Institute.

Global Wellness Institute (2023). (2566, 20 มกราคม). THE 2023 GLOBAL WELLNESS ECONOMY MONITOR.

<https://globalwellnessinstitute.org/the-2023-global-wellness-economy-monitor/>

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. (7th ed.). Prentice-Hall International.

Yin, R. K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods*. (3rd ed.). Sage Thousand Oaks.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ (Reviewers)
ที่ลงเผยแพร่ในวารสารจันทร์เกษมสาร ปีที่ 29 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566

รายชื่อ

ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์	พิกุลศรี
ศาสตราจารย์ ดร.สุภาพนา	บุญหล้า
ศาสตราจารย์ พงษ์ศิลป์	อรุณรัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.โกศล	มีคุณ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิป	สมาหิโต
รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์	ภูสีอ่อน
รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์วิมล	วังแก้วธีรัญ
รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร	สิงห์ทัต
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ	เรื่อนนการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรียานุช	อภิบุญโยภาส
รองศาสตราจารย์ ดร.พัฒนา	สุขประเสริฐ
รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์	ชুমงคล
รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์	ศิริวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ	แสงทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล	กฤษศฤหาสน์
รองศาสตราจารย์ ดร.อรสา	จรรยาธรรม
รองศาสตราจารย์ วิไลลักษณ์	พรเมเสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ	วรรณธำ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานดา	เต๊ะชั้นหมาก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดร.ณศักดิ์	ตติยะลาภา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะธิดา	ทองอร่าม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มยุรี	รัตนเสริมพงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานา	ปัจฉิมนันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารดารัตน์	สุขสง่า
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญาศรณ์	สวัสดิ์ไธสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา	พยุงลิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ครรชิต	มาระโกชน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พีรชัย	กุลชัย

หลักเกณฑ์การลงตีพิมพ์ในวารสารจันทร์เกษมสาร

เวลาเผยแพร่	เผยแพร่เป็นประจำทุกปี ๆ ละ 2 ฉบับ โดยกำหนดออกตรงตามเวลา อย่างต่อเนื่อง คือ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม
เจ้าของวารสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม
ติดต่อกองบรรณาธิการ	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม โทร 0-2942-6800 (ต่อ 9001-9009) อีเมล: research.rdi@chandra.ac.th

มาตรฐานวารสาร

ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวารสารวิชาการกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยกองบรรณาธิการ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิตามเกณฑ์ที่ อว. และ สกสว. กำหนด ทั้งจากภายในและภายนอก ในสัดส่วนที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมากกว่าผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ระบบการพิจารณาประเมินบทความใช้ระบบที่ผู้เขียนและผู้อ่านไม่ทราบชื่อซึ่งกันและกัน (Double Blind) โดยผู้อ่าน (Reviewer) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีตำแหน่งทางวิชาการ และ/หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในระดับปริญญาเอก มีความเชี่ยวชาญในสาขาและมีผลงานวิจัยอย่างต่อเนื่องหรือสอดคล้องกับบทความที่นำเสนออย่างน้อย 3 คน

เรื่องที่ลงวารสาร

1. เป็นบทความวิจัย (Research Articles) หรือบทความวิชาการ (Articles) ในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
2. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน รวมทั้งไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาหรือส่งเพื่อตีพิมพ์ที่อื่นซ้ำในเรื่องเดียวกัน
3. เนื้อหา ส่วนประกอบใด ๆ ของบทความ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนแต่ละทำนองกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยหรือรับผิดชอบ
4. ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารจันทร์เกษมสารต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ประเมินบทความตามกระบวนการ และได้รับการยอมรับจากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความอย่างน้อย 3 คน
5. ผู้เขียนต้องยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กองบรรณาธิการวารสารกำหนด รวมทั้งต้องยินยอมให้บรรณาธิการแก้ไขความสมบูรณ์ของบทความได้ก่อนเผยแพร่
6. ผู้เขียนต้องกรอกข้อมูลในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online–ThaiJO) โดยเข้าไปที่ www.tci-thaijo.org

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

1. บทความทุกบทที่ส่งมาให้พิจารณา ต้นฉบับพิมพ์ในกระดาษเอ 4 ความยาวระหว่าง 14–16 หน้า โดยใช้ชนิดและขนาดของตัวอักษรตามที่กำหนด

2. บทความทุกบทต้องมีชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียนทุกคน บทคัดย่อ คำสำคัญ ที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ชื่อภาษาอังกฤษเฉพาะคำขึ้นต้นให้พิมพ์เป็นตัวพิมพ์ใหญ่ โดยแยกบทคัดย่อออกจากเนื้อหา ใช้ตัวอักษรแบบ TH Niramit AS

3. หัวข้อในบทความประกอบด้วย

3.1 บทคัดย่อ (ภาษาไทย) ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ใช้ตัวหนา ขนาด 18 ชื่อผู้เขียน ใช้ตัวหนา ขนาด 15 สังกัดที่ทำงาน ใช้ตัวปกติ ขนาด 12 ให้ระบุไว้ในบรรทัดต่อจาก ชื่อ-สกุล บทคัดย่อ ใช้ตัวหนาขนาด 16 เนื้อความใช้ตัวปกติ ขนาด 16

ชื่อเรื่องภาษาไทย (ขีดขวา)

ชื่อผู้เขียนภาษาไทย¹ (ขีดขวา)

¹สังกัดที่ทำงานภาษาไทย (ขีดขวา)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบฝึกทักษะภาษาฝรั่งเศสเพื่ออุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและการโรงแรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

3.2 บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ) ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ใช้ตัวหนา ขนาด 18 ชื่อผู้เขียน ใช้ตัวหนา ขนาด 15 สังกัดที่ทำงาน ใช้ตัวปกติ ขนาด 12 ให้ระบุไว้ในบรรทัดต่อจาก ชื่อ-สกุล บทคัดย่อ ใช้ตัวหนาขนาด 16 เนื้อความใช้ตัวปกติ ขนาด 16

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (ขีดขวา)

ชื่อผู้เขียนภาษาอังกฤษ¹ (ขีดขวา)

¹สังกัดที่ทำงานภาษาอังกฤษ (ขีดขวา)

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop French for Tourism and Hotel Industries Lessons for Developing Cross-cultural Competency Among Undergraduates

3.3 คำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Keywords) อยู่ต่อจากบทคัดย่อ 3–5 คำ ใช้ตัวปกติขนาด 14 ส่วนหัวข้อคำว่าคำสำคัญใช้ตัวหนา ขนาด 14

3.4 เนื้อหาบทความ แบ่งเป็น 1 คอลัมน์ หัวข้อใช้ตัวหนา ขนาด 16 เนื้อความใช้ตัวปกติ ขนาด 16

3.5 เนื้อหาบทความวิจัยประกอบด้วยหลักสำคัญคือ บทนำที่กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย) กรอบงานวิจัย (ถ้ามี) สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) วิธีดำเนินการวิจัย (เครื่องมือการวิจัยการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล) ผลการวิจัย (ให้นำเสนอข้อมูลหรือตารางผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์) อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการวิจัย (ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป) เอกสารอ้างอิง

3.6 เนื้อหาบทความวิชาการ ประกอบด้วยหลักสำคัญคือ บทนำ เนื้อหา บทสรุป เอกสารอ้างอิง

4. รูปแบบตาราง ชื่อตาราง ใช้ตัวหนา ขนาด 16 หัวข้อตาราง ใช้ตัวหนา ขนาด 14 เนื้อหาในตาราง ใช้ตัวปกติ ขนาด 14 ดังนี้

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจแต่ละด้านของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุหญิง (n=29)

ความพึงพอใจ	M	SD	ระดับความพึงพอใจ
ด้านที่พักอาศัย	x.xx	x.xx	มากที่สุด
ด้านอาหาร	x.xx	x.xx	มาก

5. เอกสารอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิงเอกสารแบบ APA7 ตามคู่มือการเขียนเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม APA7th edition วารสารจันทร์เกษมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

6. ห้ามใช้เลขข้ออัตโนมัติ

7. ต้องทำการตั้งค่ากระดาษ ดังนี้

7.1 ตั้งค่าน้ำกระดาษ

- บน-ล่าง 3 ซม. - ซ้าย-ขวา 2.54 ซม.
- เย็บกระดาษ 0.91 ซม. - ตำแหน่งเย็บกระดาษ ซ้าย

7.2 ตั้งค่าการย่อหน้า (Paragraph)

การจัดแนว กระจายแบบไทย

ระดับเค้าร่าง เนื้อความ

การเยื้อง ซ้าย-ขวา 0 ซม. พิเศษ ไม่มี

ระยะห่าง ก่อน-หลัง 0 w. ระยะห่างบรรทัด หนึ่งเท่า

7.3 ตั้งค่า tabs

1.0.6 นิ้ว/1.52 ซม.

1.10.85 นิ้ว/2.16 ซม.

1.1.11.1 นิ้ว/2.79 ซม.

1)1.35 นิ้ว/3.34 ซม.

วารสารจันทร์เกษมสาร ปีที่ 29 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2566)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความคิด และผลงานที่เกี่ยวกับการศึกษาและการวิจัย ในแนวทางสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ทางวิชาการของมหาวิทยาลัย
2. ส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากรของมหาวิทยาลัย ผลิตผลงานทางวิชาการ เผยแพร่ต่อสาธารณชน ในรูปแบบบทความวิชาการและวิจัย
3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนแนวคิด หรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผลงานวิชาการ ระหว่าง นักวิชาการในมหาวิทยาลัยกับสังคมภายนอก

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.ณพัชญ์ปภา สว่างนุวัตรกุล

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ดร.กัลยกร วงศ์รักษ์

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
ศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด กิจจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม
รองศาสตราจารย์ ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.วรณมดี สุทธินิรากร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม
39/1 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทร์เกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
โทรศัพท์ 0-2942-6800 ต่อ 9001-9009
E-mail: research.rdi@chandra.ac.th

กองจัดการ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิศิษย์	ปิ่นทองวิชัยกุล
ดร.นางพกาวัต	ไวกลิกรรม
ดร.วีระพงศ์	รุชพันธ์
เรืออากาศเอกหญิงพิรดา	อนุเวช
นางรัชนี	พลพิบูลย์
นางสาวนรรชนา	ทาสวรรณ
นางสาวทิพย์อนงค์	จินตวิจิต
นางสาวศิริพร	สุวัฒน์สุข

เลขากองจัดการ

นางสาวดวงทอง	มากเอียด
นายวิศรุต	พิพิธกุล

ศิลปกรรม-ภาพปก

นางสาวนรรชนา	ทาสวรรณ
--------------	---------

พิมพ์ที่:

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
 เลขที่ 39/1 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
 โทรศัพท์ 0-2942-6800 (ต่อ 9001-9009)
 อีเมล: research.rdi@chandra.ac.th

Institute of
Research
and **Development**
Chandrakasem Rajabhat University

ISSN (Online) : 2651-1975
ISSN (Print) : 0858-0006

**สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม**

39/1 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ : 0-2942-5800, 0-2942-6800 (ต่อ 9001-9007)
อีเมล : research.rdi@chandra.ac.th